L.N. TOLSTOY

KAZAKLAR

HASAN ÂLİ YÜCEL KLASİKLER DİZİSİ

RUSÇA ASLINDAN ÇEVİREN: MAZLUM BEYHAN

TÜRKİYE İŞ BANKASI
Kültür Yayınları

III.
BASIM

Genel Yayın: 4326

Hümanizma ruhunun ilk anlayış ve duyuş merhalesi, insan varlığının en müşahhas şekilde ifadesi olan sanat eserlerinin benimsenmesiyle başlar. Sanat şubeleri içinde edebiyat, bu ifadenin zihin unsurları en zengin olanıdır. Bunun içindir ki bir milletin, diğer milletler edebiyatını kendi dilinde, daha doğrusu kendi idrakinde tekrar etmesi; zekâ ve anlama kudretini o eserler nispetinde artırması, canlandırması ve yeniden yaratmasıdır. İşte tercüme faaliyetini, biz, bu bakımdan ehemmiyetli ve medeniyet dâvamız için müessir bellemekteyiz. Zekâsının her cephesini bu türlü eserlerin her türlüsüne tevcih edebilmiş milletlerde düşüncenin en silinmez vasıtası olan yazı ve onun mimarisi demek olan edebiyat, bütün kütlenin ruhuna kadar işliyen ve sinen bir tesire sahiptir. Bu tesirdeki fert ve cemiyet ittisali, zamanda ve mekânda bütün hudutları delip aşacak bir sağlamlık ve yaygınlığı gösterir. Hangi milletin kütüpanesi bu yönden zenginse o millet, medeniyet âleminde daha yüksek bir idrak seviyesinde demektir. Bu itibarla tercüme hareketini sistemli ve dikkatli bir surette idare etmek, Türk irfanının en önemli bir cephesini kuvvetlendirmek, onun genişlemesine, ilerlemesine hizmet etmektir. Bu yolda bilgi ve emeklerini esirgemiyen Türk münevverlerine şükranla duyguluyum. Onların himmetleri ile beş sene içinde, hiç değilse, devlet eli ile yüz ciltlik, hususi teşebbüslerin gayreti ve gene devletin yardımı ile, onun dört beş misli fazla olmak üzere zengin bir tercüme kütüpanemiz olacaktır. Bilhassa Türk dilinin, bu emeklerden elde edeceği büyük faydayı düşünüp de şimdiden tercüme faaliyetine yakın ilgi ve sevgi duymamak, hiçbir Türk okuru için mümkün olamıyacaktır.

23 Haziran 1941
Maarif Vekili
Hasan Âli Yücel

HASAN ÂLİ YÜCEL KLASİKLER DİZİSİ

LEV NİKOLAYEVİÇ TOLSTOY
KAZAKLAR

ÖZGÜN ADI
Казаки

RUSÇA ASLINDAN ÇEVİREN
MAZLUM BEYHAN

© TÜRKİYE İŞ BANKASI KÜLTÜR YAYINLARI, 2016
Sertifika No: 40077

EDİTÖR
ALİ ALKAN İNAL

GÖRSEL YÖNETMEN
BİROL BAYRAM

DÜZELTİ
NEBİYE ÇAVUŞ

GRAFİK TASARIM VE UYGULAMA
TÜRKİYE İŞ BANKASI KÜLTÜR YAYINLARI

I. BASIM, KASIM 2018 İSTANBUL
III. BASIM, OCAK 2020 İSTANBUL

ISBN 978-605-295-629-8 (KARTON KAPAKLI)

BASKI
AYHAN MATBAASI
MAHMUTBEY MAH. 2622. SOK. NO: 6 / 31
BAĞCILAR İSTANBUL
Tel: (0212) 445 32 38 Faks: (0212) 445 05 63
Sertifika No: 44871

Bu kitabın tüm yayın hakları saklıdır.
Tanıtım amacıyla, kaynak göstermek şartıyla yapılacak kısa alıntılar dışında gerek metin, gerek görsel malzeme yayınevinden izin alınmadan hiçbir yolla çoğaltılamaz, yayımlanamaz ve dağıtılamaz.

TÜRKİYE İŞ BANKASI KÜLTÜR YAYINLARI
İSTİKLAL CADDESİ, MEŞELİK SOKAK NO: 2/4 BEYOĞLU 34433 İSTANBUL
Tel. (0212) 252 39 91
Faks (0212) 252 39 95
www.iskultur.com.tr

L. N. TOLSTOY

KAZAKLAR

RUSÇA ASLINDAN ÇEVİREN:
MAZLUM BEYHAN

TÜRKİYE İŞ BANKASI
Kültür Yayınları

I

Moskova tam bir sessizlik içinde. Karla kaplı yollardan araba gıcırtısı bile gelmiyor. Aydınlık tek bir pencere olmadığı gibi, yanan tek bir sokak lambası da yok. Uyuyan kentin üzerinde dalga dalga yayılan çan seslerinin sabahı haber verdiği saatler. Dışarıda kimsecikler yok. Yolcu beklerken oturduğu yerde uyuklayan bir gece arabacısı arada bir kar kum karışımından incecik çizgiler çizerek yer değiştirip karşı köşeye geçiyor, uyuklamayı sürdürüyor. Yaşlı bir kadın gelişigüzel dikilmiş birkaç mumun kıpkırmızı ışıklarıyla ikonaların metal kaplamalarında altınsı yansımalar yaratarak yanmaya başladığı kiliseye doğru yürüyor. Çalışanlar uzun bir kış gecesinden sonra işlerine gitmek için yollara dökülmeye başlamak üzereler.

Beyler içinse gece daha sürüyor.

Yasalara aykırı olarak o saatte hâlâ açık olan "Chevalier"nin kapalı kepenklerinin ardından ışık sızıyor. Kapının önünde sıra sıra kupa arabaları, kızaklar ve birbirlerine sokulmuş arabacılar görülüyor. Posta troykası da orada. Sıkı sıkıya sarındığı paltosunun içinde büzüşüp dertop olan kapıcının binanın köşesine gizlenmiş gibi bir görüntüsü var.

"Ne çene varmış adamlarda!" diye düşünüyor girişte oturmakta olan avurtları çökmüş garson. "Hep de benim nöbetime rastlarlar!"

Bitişikteki aydınlık odadan üzerinde akşam yemeği kalıntılarıyla şarap bardaklarının görüldüğü bir masaya oturmuş yemek yiyen üç gencin sesleri geliyor. Gençlerden biri kısa boylu, zayıf, çirkince. Eli yüzü tertemiz. Masadan kalkmaya hazırlanan arkadaşına sevecen, yorgun gözlerle bakıyor. Öbürü uzun boylu; üzeri boş şişelerle dolu masanın yanındaki divana yatar gibi uzanmış, saatinin minik kurma anahtarıyla oynuyor. Üzerinde yepyeni bir kürk olan ve odada aşağı yukarı dolaşan üçüncüsü arada bir durup masadan bir badem alıyor, kalın, güçlü parmaklarıyla kırdığı bademi temiz tırnaklarıyla ayırıyor; gözleri, yüzü ışıl ışıl, kendi kendine gülümsüyor. El kol hareketleriyle heyecanlı heyecanlı bir şeyler anlatıyor, ama sanki dudaklarından dökülen sözleri duygularını dile getirmekten uzak buluyormuş gibi. Sürekli gülümsüyor.

— Artık her şeyi söyleyebilirim! –diyor.– Kendimi haklı çıkarmaya çalışmak gibi bir niyetim yok. Ama bu işe birtakım süprüntülerin baktığı gibi bakmanı değil, beni hiç değilse benim kendimi anladığım kadar olsun anlamanı istiyorum.

Bakışlarını kendisini sevecen gözlerle izleyen delikanlıya çevirerek sözlerini şöyle noktalıyor:

— Sana göre ben bu işte suçluyum, öyle mi?

— Suçlusun, evet, –diyor kısa boylu çirkince delikanlı; gözleri büsbütün sevecen, yorgun görünüyor.

Gitmeye hazırlanan genç:

— Niye böyle düşündüğünü biliyorum, –diyor.– Çünkü sana göre sevilmek sevmeye eş bir mutluluk... ve bu insana yaşamı boyunca yeter!

— Evet iki gözüm, hem de fazlasıyla yeter! –diyor kısa boylu, çirkin genç gözlerini kırpıştırarak.– İnsan daha ne ister!

— Ya insanın kendisinin sevmesi?.. Benim sevmem? –diyor gitmeye hazırlanan genç ve dalgın, düşünceli, yazıklanır

gibi arkadaşına bakıyor.– Ben niye sevmeyeceğim? Seviliyorsun ama sevmiyorsun... Hayır, bu büyük mutsuzluktur. Üstüne bir de suçluluk duygusu: Ona bir şey veremediğin, veremeyeceğin için... Ah Tanrım! –Elini salladı.– Şu işlerin içinde akıl mantık adına bir damla bir şey olsaydı bari! Ne gezer! Biz ne istiyorsak o değil, olacak olan her ne ise o olur her zaman! Kendimi birinin duygularını çalmış gibi görüyorum. Sen de bu fikirdesin! Hiç karşı çıkma! Bu fikirde olmak zorundasın! Bugüne dek az budalalık, pislik yapmadım; ama biliyor musun, sonunda pişman olmadığım, olamadığım tek olay budur. İşin en başında da, sonraları da ne kendime, ne ona hiç yalan söylemedim. Sonunda âşık olabildiğimi düşünüyordum, sonra bunun istemsizce kendime söylediğim bir yalan olduğunu, kendimi aldattığımı anladım. Böyle bir aşk olamazdı. Daha fazla sürdüremedim. O da gitti. Sevemediysem, sevgisiz götüremediysem suç benim mi? Ne yapsaydım?

— Evet, artık her şey bitti! –dedi beriki uykusunu dağıtmak için bir sigarillo yakarken.– Yalnız bir şey var: Sen daha âşık olmuş değilsin ve âşık olmak nedir bilmiyorsun.

Üzerinde kısa bir kürk palto olan genç yine bir şey söyleyecek olduysa da duraksadı, başını ellerinin arasına aldı; ama düşündüklerini dile getirmekten uzak sözler döküldü dudaklarından:

— Âşık olmadım! Doğru! Âşık olmadım. Ama âşık olmayı arzuluyorum. Hem öylesine ki başka hiçbir arzu bu kadar güçlü olamaz! Kaldı ki soru yerli yerinde duruyor: Böyle bir aşk olabilir mi? Hiçbir şey sonuna kadar gitmiyor: Hep bir yarımlık, tamamlanmamışlık duygusu... Diyecek söz yok! Hayatımı allak bullak ettim. Dediğin gibi: Artık her şey bitti. Sanırım yeni bir hayat başlıyor benim için.

— Yine yanlıştan yanlışa koşturacağın bir hayat! –dedi divana yan yatmış, saatinin kurma anahtarıyla oynayan genç.

Ama beriki onu duymadı.

— Gideceğime hem üzülüyorum, hem seviniyorum, –diye sürdürdü sözlerini.– Ama üzüldüğün ne diye sorsan, bilmiyorum.

Konuştukça konuştu. Sürekli kendinden söz ediyor, sözlerinin ötekileri onu ilgilendirdiği kadar ilgilendirmediğini fark etmiyordu. İnsanların en bencil oldukları an böylesi coşku anlarıdır: Dünyada kendisinden daha güzel, daha ilgiye değer hiçbir şey yokmuş gibi gelir insana böyle anlarda.

Sırtında bir kürk palto, başını atkıyla sarmış, gençten bir emir eri girdi içeri:

— Dmitriy Andreyiç, arabacı çok beklediğini söylüyor. Atlar on ikiden beri ayakta... ve şu anda saat dört.

Dmitriy Andreyiç, Vanyuşa'sına baktı. Başına bağladığı atkıda, ayağındaki keçe çizmelerde, uykulu yüzünde Dmitriy'i de el edip kendine çağıran –çalışıp çabalamayla, yoksunluklarla, koşuşturmayla dolu– bir başka hayatın sesi hissediliyordu.

— Gerçekten de artık hoşça kalın! –dedi kürkünde iliklenmemiş bir çengel arayarak.

Arkadaşlarının arabacıya votka alması için biraz para göndermesi yolundaki öğütlerine aldırış etmeden başlığını giyip odanın ortasında dikildi. Üç arkadaş önce bir, sonra bir daha öpüştüler, biraz durup üçüncü bir kez daha öpüştüler. Üzerinde kısa kürk bulunan genç masadan içki kadehini alıp başına dikti; kısa boylu çirkin delikanlının koluna girdi; bu sırada yüzü kıpkırmızı olmuştu.

— Ne olursa olsun söyleyeceğim... Sana karşı açık olmam gerek... olabilirim de... çünkü seni severim... Sen... o kızı seviyorsun değil mi? Hep düşünmüşümdür bunu... seviyorsun değil mi?

— Evet, –dedi arkadaşı yüzünde her zamankinden de sevecen bir gülümsemeyle.

— Belki de...

— Lütfedin efendim, mumları söndürmemiz emredildi, –dedi bu son sözleri duyan ve bey takımının neden hep

aynı şeyleri yineleyip durduğuna bir türlü akıl erdiremeyen uykulu uşak.– Hesabı kime yazmamı emredersiniz? Size mi efendim?

Bunu söylerken uzun boyluya dönmüştü: Hesabı kimin ödeyeceğini bildiği anlaşılıyordu.

— Bana yaz, –dedi uzun boylu.– Ne tuttu?

— Yirmi altı ruble.

Uzun boylu bir an düşündü, ama bir şey söylemeden hesap pusulasını cebine attı.

Konuşmakta olan öbür ikisi kendi âlemlerindeydi.

Bakışları sevecen, kısa boylu, çirkince delikanlı:

— Elveda! –dedi.– Sen harika bir insansın!

İkisinin de gözleri dolmuştu. Çıkmak için kapıya doğru yürüdüler.

— Az kalsın unutuyordum! –dedi yola çıkmak üzere olan delikanlı kızarmış bir yüzle uzun boyluya dönerek.– Bu akşamki "Chevalier" hesabını sen öde, daha sonra bana yazarsın.

— Sorun değil, –dedi uzun boylu eldivenlerini giyerken.– Hallederiz.

Hep birlikte kapı önüne çıktıklarında uzun boylu birden:

— Sana nasıl imrendiğimi bilemezsin! –dedi.

Kızağına binip kürküne sıkıca sarınan yolcu:

— Madem öyle sen de gel, –dedi kendisine imrendiğini söyleyen uzun boyluya, hatta ona yer açmak için hafif yana kayarak.

Bunları söylerken sesi titriyordu.

Asıl düşüncelerini bir türlü dile getiremediği için tek isteği yolcunun bir an önce hareket etmesi olan kısa boylu çirkince genç:

— Elveda Mitya! –dedi.– Yolun açık olsun!

Bir an kimseden ses çıkmadı. Sonra birinin "Elveda!" dediği, ardından bir başkasının "Güle güle!" dediği duyuldu. Arabacı kamçısını hafifçe hayvanların sırtında gezdirdi.

Yolcuyu uğurlamaya gelenlerden biri:

— Yelizar, arabayı getir! –diye bağırdı.

Hareketlenen arabacılar dillerini damaklarında şaklatarak dizginlere asıldılar. Soğuktan donan fayton karda gıcırtılar çıkararak ilerlemeye başladı.

— Yaman adam şu Olenin! –dedi yolcuyu uğurlayanlardan biri.– Ama şu Kafkasya'ya gitme isteğini anlayan beri gelsin! Hem de bir junker[1] olarak? Ben dünyada gitmezdim. Yarın öğle yemeğini kulüpte mi yiyeceksin?

— Evet.

Yolcuyu uğurlayanların arabaları değişik yönlere dağıldı.

Yola çıkan gençse üzerindeki kürkten dolayı sıcaktan bunalıyor gibiydi. Kızağın dibine oturmuş, kürkünün önünü açmıştı. Yolcunun eşyalarıyla dolu troyka karanlık bir sokaktan geçerek, karanlıkta görünmeyen birtakım evleri geride bırakarak bir başka sokağa daldı. Yalnızca kentten ayrılıp uzaklara gidenler bu sokaklardan geçermiş gibi geldi Olenin'e. Her yana koyu bir karanlık, sessizlik, bezginlik egemendi. Olenin'in ruhuysa baştan sona anılarla, sevgiyle, yazıklanmalar ve bastırılmış gözyaşlarıyla doluydu...

---

1 Junker: Çarlık Rusyası'nda soylu çocuklarının öğrenim gördüğü askerî okulun öğrencisi veya okulu bitirmiş soylu sınıftan en küçük rütbeli subay.

II

"Seviyorum! Çok seviyorum! Harika! Çok hoş!" diye yineleyip duruyor, ağlamak istiyordu. İyi de ağlamak nereden çıkmıştı, niye ağlayacaktı? Harika olan kimdi? Kimi bu kadar çok seviyordu? Yanıtlarını doğru dürüst bilmediği sorulardı bunlar. Arada bir bakışları bir eve takılıyor, evin neden böyle tuhaf yapılmış olduğuna şaşıyordu. Kimi kez de kendisine bunca yabancı olan arabacısıyla Vanyuşa'nın ona bu denli yakın oluşuna ve soğuktan kaskatı olmuş koşumlarına asılan atların her atılışlarında onunla birlikte sarsılıp sallanışlarına şaşıyordu. "Hepsi harika! Hepsini çok seviyorum!" Hatta bir kez şöyle bile dedi: "Söylenecek her söz fazla! Tek kelimeyle harikalar!" Sonra da böyle bir şey söylemiş olmasına şaşarak, "Sarhoş muyum yoksa?" diye söylendi. Gerçi, evet, tek başına onun payına düşen şarap iki şişeyi bulmuştu, ama yalnızca şarap olamazdı Olenin'i bu denli etkileyen. Yola çıkmadan önce arkadaşlarının kendisine yönelik, öylesine söylenivermiş gibi duran, biraz utanarak, sıkılganlıkla söylenmiş içtenlikli sözlerini hatırladı. Elini sıkışlarını, bakışlarını, susuşlarını ve artık kızağına bindiğinde "*Elveda Mitya!*" diye yükselen sesi hatırladı. Sonra kendisinin hiçbir kuşkuya yer bırakmayacak bir içtenlikle söylediği sözler geldi aklına. Bunların tümü öylesine dokunaklı, öylesine anlam yüklüydü ki! Hareketinden önce yalnızca dostları, akrabaları değil, aynı zamanda ona karşı hep umursamaz

davranan, onun da doğrusu pek cana yakın bulmadığı, hatta kötü niyetli bulduğu kişiler bile bir günah çıkarma ya da ölmekte olan biri söz konusuymuşçasına onu daha çok sevmek, onu bağışlamak için bir anda söz birliği edivermişlerdi sanki. "Kim bilir, belki de Kafkasya'dan hiç dönemem, ölür giderim oralarda?" diye düşündü. Arkadaşlarını seviyordu galiba... Sevdiği biri daha vardı. Bir de... kendine acıyordu. Ama yüreğini dudaklarından anlamsız birtakım sözlerin dökülmesine engel olamayacak denli yumuşatan, kendisini bu denli coşturan şey arkadaşlarına duyduğu sevgi olamazdı; bir kadına duyduğu sevgi de onu bu hâllere düşüremezdi (çünkü daha hiç âşık olmamıştı). Kendine duyduğu umut dolu, tutku dolu sevgiydi onda böyle ağlama isteği uyandıran, dudaklarından saçma sapan sözler dökülmesine yol açan şey. Ruhunda iyi, güzel olan her şeye karşı tertemiz, dipdiri bir sevgi duyuyordu (şu anda ruhunda yalnızca iyi, güzel şeyler varmış gibi bir duygu içindeydi).

Olenin ne bir yüksekokul bitirmiş, ne de herhangi bir yerde çalışmıştı (bir devlet dairesinde işe giriş kayıtları yapılmış, ama iş orada kalmıştı). Servetinin yarısının altından girip üstünden çıkmış, yaşı yirmi dördü bulmasına karşın kendine herhangi bir meslek seçmediği gibi, hiçbir işte de çalışmamıştı. Kısacası Moskova sosyetesinde "genç adam" denilen tiplerden biriydi yalnızca.

Olenin on sekiz yaşındayken, 40'lı yılların genç yaşta anasız babasız kalmış varlıklı Rus delikanlılarının yaşadıkları bir özgürlük içindeydi. Maddi ya da manevi onu bağlayan hiçbir şey yoktu. Canı ne istiyorsa yapabilirdi, bunun için gereksindiği her şey elinin altındaydı. Ne ailesi, ne vatanı, ne inancı, ne de herhangi bir ihtiyacı vardı. İnandığı bir şey de yoktu, benimsediği bir şey de. Yalnız hiçbir şey benimsemezken, uzun uzun konuşup ahlaki vaazlar veren, suratsız, sıkıcı bir genç de değildi, tersine kendini her zaman gönül verdiği hayatın akışına coşkuyla bırakırdı. Aşk diye bir şeyin olma-

dığına karar vermiş olmasına karşın genç, güzel bir kadınla karşılaştığında eli ayağı kesilir gibi olurdu. Nicedir bildiği bir başka şey de ün, unvan gibi şeylerin birer saçmalık olduğuydu; buna karşın baloda Prens Sergey yanına yaklaşıp kendisine bir iki hoş şey söylediğinde keyiflenir, mutlu olurdu. Öte yandan bütün gönül akışlarında, kendini coşkuyla hayata bırakmalarında da bir sınır vardı: Gelişmeler onun elini kolunu bağlamamalıydı. Kendini bir şeye kaptıracak oldu mu az da olsa çabalama, uğraşma, hayatın beş paralık sorunlarıyla mücadele etme anının yaklaştığını hisseder ve özgürlüğünü elde tutma adına içgüdüsel bir tepkiyle hemen o duygudan, olaydan ya da eylemden kurtulmanın yoluna bakardı. Girişti̇ği her işte tutumu bu olmuştu: Sosyete hayatında, iş hayatında, bir aralar kendini adamayı düşündüğü müzikte, hatta varlığına inanmadığı aşkta bile. İnsanın hayatta bir kezcik sahip olduğu gençlik gücünü neye harcaması gerektiği üzerinde uzun uzun düşünürdü: Sanata mı, bilime mi, bir kadına duyacağı aşka mı, yoksa pratik bir çalışmaya mı? Bu zekâdan, duygudan, eğitimden kaynaklanan bir güç değil, bir daha tekrarı olmayan coşku dolu bir atılış, insanın hayatta tek bir kez sahip olduğu, istediği şeyi yapma, bütün dünyayı dilediği gibi biçimlendirme erkiydi. İşin gerçeği böylesi bir coşkudan yoksun insanlar vardır; bunlar hayata atılır atılmaz önlerine çıkan ilk hamudu boyunlarına asar ve ömürlerinin sonuna dek onun altında dürüstçe çalışır dururlar. Ama Olenin içindeki gücü sınırsız gençlik tanrısının varlığının farkındaydı, büyük bir güçle hissediyordu bunu; bir şeyi isteme ve onu ne pahasına olursa olsun gerçekleştirme yeteneğiydi bu: Tüm varlığının bir anda tek bir arzuya, tek bir düşünceye dönüşebilmesi yeteneği, ne uğruna ve niçin olduğunu bilmeden kendini baş aşağı dipsiz bir uçuruma bırakabilme yeteneği... Bu sınırsız gücün farkına varmış olmaktan gurur duyuyor, dahası nedenini bilmese de bu ona mutluluk veriyordu. O güne dek yalnızca kendini

sevmişti, karşı konulmaz bir şeydi bu, bundan kendini alamıyordu: Çünkü kendinden yalnızca iyi, güzel şeyler bekliyordu ve kendini henüz hiç düş kırıklığına uğratmamıştı. Moskova'dan ayrıldığı şu anda da gençliğe özgü yaşama sevinciyle, mutlulukla doluydu içi: Eski yanlışlarının farkına varmış bir gencin, "Geçmişteki yanlışların tümü rastlantıyla, öylesine olup bitmiş şeylerdi, önemsiz şeylerdi, bir daha asla öyle şeyler olmayacak... Eskiden *güzel* bir hayatım olsun istemiyordum... ama Moskova artık geride kaldı... artık eski yanlışların yinelenmeyeceği, pişmanlıkların olmayacağı, mutluluktan başka hiçbir şeyin olmayacağı yepyeni bir hayat başlıyor benim için," diye düşünen bir gencin sevinç ve mutluluğu...

Uzun yolculuklarda ilk iki üç istasyon boyunca yolcunun düşleri, düşünceleri hemen hep ayrıldığı yerle ilintili olur... Sonra apansız, yolda üzerine doğan ilk güneşle birlikte yolcunun düşünceleri de yolculuk hedefine, orada kendini bekleyen geleceğe yönelir. Olenin'de de böyle oldu.

Kent dışına çıktığında çevresini kuşatan karla kaplı kırlara bir göz attı ve bu topraklarda yapayalnız oluşuna sevindi; kürküne sarındı, kızağın dibine inerek kendini sakin bir uykunun kollarına bıraktı. Dostlarıyla ayrılış sahnesi içine işlemişti. Bu yüzden olsa gerek Moskova'da geçirdiği şu son kış gözünde canlandı, hemen ardından da o günlere ilişkin pek de belirgin olmayan birtakım düşünceler, imgeler, sitemler, serzenişler kendiliklerinden zihnini doldurmaya başladı.

Kendisini uğurlayan dostu canlandı gözünde, hakkında konuştukları kıza olan duygularını hatırladı onun. Zengin bir kızdı bu. "Anlayamıyorum, bana âşık olduğunu bildiği bir kıza nasıl âşık olabilir?" diye düşünüyor, kafasına tatsız birtakım kuşkular doluşuyordu. "Gel de çık işin içinden: İnsanoğlu ne pisliklerle dolu!" Sonra bir başka düşünce takıldı kafasına: "Gerçekten de ben niye bugüne kadar hiç âşık olmadım? Bana hep kimseye âşık olmadığımı söylüyorlar.

Yoksa bende bir şey mi var? Ahlakım mı bozuk?" Sonra yaşadığı gönül maceralarını hatırlamaya başladı. Sosyeteye ilk girdiği günler canlandı gözünde: Bir arkadaşının kız kardeşiyle tanışmıştı. Kızın ince, hoş yüzüyle nakış işleyen incecik parmaklarını alttan aydınlatan bir lambanın yandığı masa başında, onlarda geçirdiği geceler... anlamsız, insanı canından bezdiren konuşmalar... her ikisinin de içinde bulundukları felaket bir sıkılma, utanma hâlleri ve bu gerginlikten doğan sürekli bir öfke. İçinde bir ses ona sürekli şöyle der gibiydi: "Yok, sevgi bu değil... bu değil!" Gerçekten de bu olmadığı ortaya çıkmıştı. Daha sonra, o güzeller güzeli D. ile baloda yaptığı mazurka canlandı gözünde. "O gece deliler gibi âşıktım, aşktan, mutluluktan başım dönüyordu! Ama ertesi sabah uyandığımda kendimi kimseyle hiçbir bağı olmayan, tümüyle özgür biri gibi hissettiğimde nasıl da içim yanmıştı! Niye gelip elimi kolumu bağlamıyor şu aşk diye düşünmüştüm. Oysa basitti sorunun yanıtı: Gelmiyor, çünkü aşk diye bir şey yok! Bana, Dubrovin'e, başkana, üçümüze de yıldızları çok sevdiğinden söz eden hanımefendi de o beklediğim *şey* değildi."

Derken köy yaşamı, çiftliğindeki çalışmaları geldi aklına. Burada yaşadığı onca şey arasından da kendisini mutlu edecek tek bir şey hatırlayamadı. "Oradan ayrılışım üzerine herhâlde epey bir konuşacaklardır," diye geçti aklından, ama kimler konuşacak, bilmiyordu. Sonra birden yüzü buruştu, anlaşılmaz birtakım sesler çıkardı: Terzi Mösyö Kapel gelmişti aklına... ona olan altı yüz yetmiş sekiz ruble borcu... adama bir yıl daha beklemesini rica ederken sayıp döktükleri ve terzinin yüzünde beliren şaşkınlık, kadere boyun eğiş ifadeleri... Bu katlanılmaz düşünceleri kafasından uzaklaştırmak ister gibi gözlerini yumarken, "Aman Tanrım! Aman Tanrım!" sözleri döküldü dudaklarından. "Ama bak o kız beni her şeye karşın seviyordu," diye aklından geçirdi ayrılışı sırasında arkadaşlarıyla konuştuğu kızı düşünerek. "Onun-

la evlenseydim kimseye borcum kalmamış olurdu. Oysa şimdi Vasilyev'e de borcum var." Son gece kızın yanından ayrılıp doğruca kulübe dönüşü canlandı gözünde: Kendini küçük düşürerek birkaç el daha oynamalarını istemişti Vasilyev'ten, ama beriki soğuk bir tavırla geri çevirmişti isteğini. "Bir yıl kendimi sıktım mı biriktireceğim parayla bütün borçlarımı öderim... ondan sonra şeytan görsün yüzlerini!" Kendine duyduğu güveni yansıtan bu düşüncelere karşın, kalan borçlarının tutarını, ödeme sözü verdiği zamanı ve bunları ancak ne zaman ödeyebilecek durumda olacağını hesaplamaktan kendini alamıyordu. "Chevalier"ye olan borcumun dışında Morel'e de borcum var," diye hatırladı ve büyük borçlar yaptığı o gece bütün ayrıntılarıyla yeniden canlandı gözünde. Petersburg'dan gelen Yaver Saşka B. ile Prens D. ve şu azametli ihtiyarın düzenlediği içkili bir eğlence gecesiydi, geceye bir de Çingene grubu getirtmişlerdi. "Nasıl bu kadar kendilerini beğenmiş olabiliyor bu beyler?" diye düşündü. "Onları kendi aralarında özel bir grup oluşturmaya ve herkesin bu gruba katılmayı kendisi için onur bileceğini düşünmeye yönelten şey ne olabilir? Kendilerinin yaver olmaları mı? Başkalarını bu denli küçük, bu denli aptal görmeleri ne korkunç bir şey! Ben kendi adıma hiçbir şekilde onlarla yakınlaşmak gibi bir niyetimin olmadığını gösterdiğimi sanıyorum. Yine de benim albay rütbesinde bir yaver olan Saşka B. ile senli benli oluşum bizim müdür Andrey'i esaslı şaşırtmıştır! Aslında o gece en çok ben içtim galiba? Sonra Çingenelere herkesin keyifle dinlediği yeni bir şarkı öğrettim. Bu arada pek çok saçma şey de yapmış olabilirim. Yaptımsa ne olmuş, ben sonuçta çok çok iyi bir gencim!"

Güneş doğarken üçüncü istasyona geldi Olenin. Burada çay içti, Vanyuşa'yla birlikte bavullarını, denklerini güzelce yerleştirdi, sonra olanca ciddiliği, ağırbaşlılığıyla geçip bunların arasına kuruldu. Her şey tam bir düzen içindeydi: Parasını nereye koyduğunu, ne kadar parası olduğunu,

kimlik belgeleriyle, yol kâğıtlarının ve makbuzların nerede olduğunu çok iyi biliyordu; bütün bunları nasıl da pratik bir şekilde düzenlemiş olduğunu düşününce keyfi yerine geldi, onu bekleyen uzun yol yalnızca uzun bir gezinti gibi göründü gözüne.

Öğleye dek kafasının içinde aritmetik hesaplar yapıp durdu: Buraya kadar kaç versta[2] yol gelmişti, sonraki ilk istasyon buraya kaç versta çekiyordu; önündeki ilk kente, öğle yemeğine, çay saatine, Stavropol'e... dek kaç verstalık yolu vardı? Şu ana dek bütün yolun kaçta kaçını aşmıştı? Ayrıca... ne kadar parası olduğunu, yol harcamalarından sonra elinde ne kalacağını, bütün borçlarını kapatabilmek için kendisine gereken parayı ve maaşının ne kadarını biriktirmesi gerektiğini tek tek hesapladı.

Akşama doğru, çayını da içtikten sonra gün boyu yaptığı hesaplarda bir sonuca ulaşabildi. Buna göre Stavropol'e varması için yolun daha on birde yedisi önünde duruyordu, borçlarının tümünü kapatabilmesi de yedi ay boyunca maaşının sekizde birini biriktirmesiyle mümkün olabilecekti. Bu sonuçlar onu sakinleştirdi, kaputuna sıkıca sarınıp kızağın alt bölümüne bıraktı kendini, yeniden uyuklamaya başladı. Bütün hayalleri artık geleceğe, Kafkasya'ya yönelikti. Hayalinde Ammalat Bek'ler,[3] Çerkez kızları, dağlar, uçurumlar, deli gibi akan sular, binbir tehlike canlanıyordu. Tüm bunlar sisler, dumanlar içinde belirsiz birtakım düşlerdi, ama Kafkasya'da kazanacağı ün ve karşı karşıya kalacağı ölüm tehlikeleri onu bekleyen geleceğin en ilginç ve karşı konulmaz çekicilikteki yanlarını oluşturuyordu. Bazen herkese parmak ısırtan bir cesaretle sayısız dağlıyı öldürüyor ya da tutsak alıyor, bazen kendisi de bir dağlı olup öbür dağlılarla birlikte Ruslara karşı yurdunun bağımsızlığı, özgürlüğü

2 Versta: Eski bir Rus uzunluk ölçüsü, 1,06 km.

3 Ammalat Bek: Aleksandr Aleksandroviç Marlinski-Bestujev'in (1797–1837) aynı adlı yapıtının yarı destansı Kafkas kahramanı.

için savaşıyordu. Hayallerinde ayrıntılara daldığında eski Moskovalı tanıdıklar da kesinlikle bu ayrıntılar içinde yer alıyordu. Mesela Saşka B. ya Ruslarla ya da dağlılarla birlik olup ona karşı çarpışıyordu. Hatta nasıl olduğu bilinmez ama terzi Mösyö Kapel bile bu hayaller içinde kendine yer buluyor ve kazanan onuruna verilen şölene katılıyordu. Bu arada geçmişteki yanlışları, zayıflıkları, küçük düştüğü olaylar aklına geldi mi bunları hatırlamak ona yalnızca keyif veriyordu. Yalçın dağlar, deli gibi akan dağ ırmakları, Çerkez kızları, yüz yüze olduğu binbir tehlike arasında bunların bir daha yinelenmeyeceği apaçık ortadaydı. Zaten bu yanlışları kendine itiraf ettiğine göre bu iş artık bitmiş sayılırdı. Genç adamın bütün gelecek hayalleri arasında yer alan en içrek, en değerli bir hayal daha vardı ve bu bir kadın hayaliydi. Orada, dağların arasında endamı harika, uzun saçları örülü, uysal bakışları insanın içine işleyen, köle bir Çerkez kızına ilişkin bir hayaldi bu. Kız uzak dağlardaki ıssız bir köyde, derme çatma bir kulübenin eşiğinde onu beklerken, kendisi üstü başı kan içinde, toza toprağa bulanmış, perişan, ama gösterdiği kahramanlıklarla şan şeref kazanmış olarak dönüyordu. Ardından kızın öpüşleri, omuzları, uysallığı, tatlı sesi canlanıyordu gözünde. İnanılmaz güzel bir varlıktı bu, ne var ki cahil, kaba, yabaniydi. Sonra uzun kış gecelerinde kızı eğitmeye başlıyordu. Akıllı, anlayışlı, yetenekliydi kız; gerekli her şeyi çabucak öğreniyordu. Neden olmasındı? Kolayca yabancı dil öğrenir ve Fransızca romanları okuyup anlayabilirdi... Mesela *Notre Dame de Paris*'yi[4] beğenerek okuyacağı kesindi. Fransızca da konuşabilirdi. Kibar bir salonda, doğuştan getirdiği üstünlükleriyle en yüksek tabakadan bir hanımı geride bırakabilirdi. Sonra şarkı da söylerdi: Şöyle dolu dolu, alabildiğine yalın, tutkulu.

---

4 (Fr.) *Notre Dame de Paris: Notre Dame'in Kamburu*, Victor Hugo'nun 1831 yılında yayımlanmış ünlü romanı.

"Saçmalıyorum!" diye söylendi Olenin. Bu sırada yeni bir istasyona gelmişlerdi. Bu kızaktan başka bir kızağa geçmek, arabacılara votka parası vermek zorundaydı. Yeniden yola çıktıklarında az önce saçma bulduğu hayallerine döndü yine: Genç, güzel Çerkez kızları, kazanacağı büyük ün, Rusya'ya dönüş, yaverlik, güzeller güzeli bir eş. "Ama aşk diye bir şey yok ki," diye söylendi kendi kendine. "Şan, şeref... saçmalıktan başka bir şey değil! Ya altı yüz yetmiş sekiz ruble? Diyelim bana ömrüm boyunca yetecek miktardan çok daha fazlasını kazandıracak bir toprak fethettim buralarda. Böylesi bir zenginlikten tek başıma yararlanmam hiç hoş olmaz. Dağıtmam, başkalarıyla paylaşmam gerek onu. İyi ama kimlere dağıtmalıyım? Öncelikle Kapel'e altı yüz yetmiş sekiz ruble vermem gerek, kalanını ne yapacağımı da o zaman düşünürüm..." Zihnini bulanık birtakım hayaller kaplayan ve yalnızca Vanyuşa'nın sesi ve kızağın ani duruşuyla sağlıklı, diri uykusu bölünen Olenin vardıkları yeni istasyonda nasıl becerdiğini kendisi de anlamadan bir başka kızağa geçiyor ve yeniden... yeniden yola koyuluyordu.

Ertesi sabah yine aynı şeyler yineleniyordu: Yine bir istasyon, yine içilen çaylar, koşan atların kıçları, Vanyuşa'yla bir iki kelimelik konuşmalar, soluk, belirsiz hayaller, akşama doğru hafiften kestirmeler, derken bastıran gece ve yorgun düşmüş genç bir bedenin bütün gece sürecek sağlıklı uykusu.

III

Rusya'nın merkezinden uzaklaştıkça anıları da kendisinden uzaklaşıyormuş gibi geliyordu Olenin'e. Kafkasya'ya yaklaştıkça içi açılıyordu sanki. "En derinlerine gidip hep buralarda kalsam... bir daha geri dönmesem, bir daha sosyeteye falan girmesem..." diye geçiyordu arada bir aklından. "Burada göreceğim insanlar *insan* değiller ki: Hiçbiri beni tanımadığı gibi, ne Moskova'ya gidebilir, ne orada üyesi olduğum çevreye girebilir, ne de benim oradaki geçmişimi öğrenebilir! Moskova'daki çevrem de benim bu insanların arasında nasıl yaşadığımı, neler yaptığımı öğrenemez!" Kendisi için yepyeni bir özgürlük duygusuyla doldu içi: Yol boyu rastladığı ve Moskova'daki dostlarıyla aynı düzeyde tutmak şurada dursun, insandan bile saymadığı bu ilkel yaratıklar arasında bütün geçmişinden kurtulmuşçasına bir hafiflik duyuyordu. İnsanlar ne kadar kaba ve ilkellerse, uygarlık belirtilerinden ne kadar uzaklarsa o da kendini o kadar özgür hissediyordu. Ne var ki içinden geçmek zorunda olduğu Stavropol onu düş kırıklığına uğrattı. Bazıları hatta Fransızca olan dükkân tabelaları, faytonlarla bir yerden bir yere giden şık hanımlar, meydanda bekleşen arabacılar, gösterişli bir bulvar ve orada yürüyen şık paltolu, şapkalı bir beyefendinin dönüp kızağa bakması yüreğini burktu. "Benim tanıdıklarımdan bir ikisini tanıyan da vardır belki bu insanlar arasında?" diye düşündü... Sonra yeniden terzi,

kulüp, iskambil oyunları, ışıklı caddeler geldi aklına. Ancak Stavropol'den uzaklaştıkça keyfi yerine gelmeye başladı: Cengâverlik çağrışımlarıyla yüklü vahşi bir güzellik fışkırıyordu her yandan. Tedirginliklerinden büsbütün kurtulan Olenin'in neşesi gitgide artıyordu: Bütün Kazaklar, arabacılar, istasyon görevlileri ona kimin hangi sosyal sınıf ya da tabakadan olduğunu düşünmeden, serbestçe söyleşip şakalaşabileceği basit, sıradan varlıklar olarak görünüyorlardı. Bunların tümü insan soyundandı ve Olenin'in yüreği ona çok iyi davranan bu insanlara karşı kaynağını kendisinin de bilmediği bilinç dışı bir sevecenlikle dolup taşıyordu.

Don ordu birliklerinin bulunduğu bölgeye geldiklerinde kızaktan inip basit bir arabaya geçtiler. Stavropol'den sonra hava çok ısındığı için Olenin kürkünü de çıkarmıştı. Bahar iyiden iyiye kendini hissettiriyordu; apansız bastıran, neşe dolu, beklenmedik bir bahar! Öte yandan istasyonlardan artık gece yola çıkılmasına izin verilmiyor, gece yolculuk yapmanın tehlikeli olduğu söyleniyordu. Ödü kopan Vanyuşa da yanı başında dolu bir tüfek bulundurmaya başlamıştı. Oysa Olenin'in neşesini daha da artırıyordu bütün bunlar. İstasyonlardan birinde istasyon amiri bu yakınlarda yolda işlenen korkunç bir cinayeti anlatmıştı. Yolda gitgide daha sık silahlı adamlara rastlamaya başlamışlardı. "Demek her şey buralarda başlıyor?.." diye geçiriyordu içinden Olenin ve hep sözünü duyduğu karlı dağ görüntülerini arıyordu gözleri. Bir gün akşama doğru Nogay arabacı kamçısıyla bulutların gerisindeki dağları gösterdi kendisine. Olenin heyecanla dönüp hemen o yana baktı; ama hem hava boz bulanıktı, hem de dağları yarı bellerine kadar bulutlar örtüyordu. Olenin kül rengi, beyazımsı birtakım kıvrımlar görür gibi olduysa da kendini ne kadar zorlarsa zorlasın, bu gördükleriyle haklarında onca şey okuduğu, dinlediği göz alıcı güzellikteki dağlar arasında bir ilişki kuramadı. Dağların ve bulutların görünüş olarak birbirlerinden fark-

sız olduklarını ve kendisine onca sözü edilen karlı dağ güzelliğinin tıpkı –onun asla inanmadığı– Bach'ın müziği gibi, *aşk* gibi uydurma bir şey olduğuna karar vererek artık karlı dağ görüntüsü beklemekten vazgeçti. Ama ertesi gün sabah erkenden tuhaf bir dirilik, serinlik duygusuyla uyandı arabada ve başını kayıtsızca sağ yanına çevirip baktı. Pırıl pırıl bir gündü. Birden –ilk andaki izlenimine göre– yirmi adım kadar ötesinde inanılmaz ölçüde büyük, bembeyaz kütleler gördü; alabildiğine açık, belirgin, yumuşacık çizgiler en uç noktalarında bu kütleleri gökyüzünün sonsuzluğundan ayırıyordu. Derken dağların ve gökyüzünün aslında kendisinden ne kadar uzak olduklarını, böylece de dağların gerçekte ne kadar yüksek olduğunu fark ederek güzelliğin sonsuzluğu duygusuyla sarsıldı, gördüğünün bir düş ya da hayal olduğunu sanıp korktu. Uyanmak için silkindi, ama dağların görünüşünde bir değişiklik olmadı.

— Bu ne? –diye sordu arabacıya.– Bu ne böyle?

— Ne olacak, dağ! –dedi Nogay arabacı kayıtsızca.

— Ne zamandır ben de gözümü alamıyorum ondan, –dedi Vanyuşa da.– Böyle bir güzelliği evdekilere anlatsam dünyada inanmazlar!

Troyka düz yolda hızla ilerlerken doğan güneşle tepeleri pembe pembe ışıyan dağlar da ufuk boyunca koşar gibiydiler. Dağlar Olenin'i önce şaşırttıysa da sonra içini sevinçle doldurdular. Ama daha da sonra öbür dağlar gibi kara kara olmayan, bozkırın ortasında bitivermişe benzeyen ve koşu hâlindeki ak bir zinciri andıran karla kaplı dağlara bakıp durdukça yavaş yavaş bu güzelliğin içine girmeye başladı: Şimdi artık dağları *hissediyordu*. Bu andan başlayarak gördüğü, düşündüğü, hissettiği her şey onun için dağların ululuğuna uygun, dağlar gibi yüce, yeni bir niteliğe büründü. Bütün Moskova anıları, utanç ve pişmanlık... Kafkasya'ya ilişkin bütün o bayağı hayaller yok olup gittiler ve bir daha da dönmediler. İçinde bir ses görkemli bir edayla, "Her şey

asıl şimdi başlıyor!" demiş gibi geldi Olenin'e. Yol, uzaklarda belli belirsiz seçilen Terek Irmağı'nın çizgileri, Kazak köyleri, insanlar, tüm bunlar artık ona şaka değil, somut bir gerçeklik olarak görünüyordu. Göğe bakıyor, dağları görüyordu; kendine, Vanyuşa'ya bakıyor, yine dağları görüyordu. İşte sırtlarındaki tüfekleri kılıflarının içinde ritmik bir şekilde sallanan, biri doru, biri kır ata binmiş iki Kazak atlısı... koşarken bacakları birbirine karışıyor atların... geride dağlar! Terek'in ötelerindeki bir köyün üzerinde tüten ince bir duman... dumanın gerisinde dağlar! Yükselen güneş, kamışların arasında yer yer seçilen Terek'in sularında ışıltılar bırakırken geride yine dağlar... Kazak köyünden çıkıp bu yana doğru gelen bir araba ve yolda yürüyen genç, güzel Kazak kadınları... geride dağlar! Her yan Abrek[5] dolu... Olsun varsın... ben yoluma devam edeceğim: Tüfeğim var, gençliğim var, gücüm var... geride dağlar!

5 Abrekler: Çarlığın Kafkasya'yı topraklarına kattığı dönemde yapılan barış antlaşmalarına uymayan, Çar ordusuna boyun eğmeyip sonuna kadar direnen, çoğu Çeçen dağlılar.

IV

Üzerinde Greben köylerinin dizili olduğu yaklaşık seksen versta uzunluğundaki bütün Terek hattında insanlarla doğa aynı karakterdedir. Terek Irmağı her zaman boz bulanık ve hızlı akar, ama Kazaklarla dağlıların köylerini ayırdığı bu bölgede ırmağın genişlediği, durulduğu ve sağda kamışlarla kaplı sığ kıyıya boz renkli bir kum biriktirirken, yüz yıllık meşeleri, çürüyüp gitmiş çınarları ve tazecik fidanlarıyla daha sarp sayılabilecek bir görüntüsü olan sol kıyıyı ise sularıyla çarpa çarpa biraz daha dikleştirdiği görülür. Sağ kıyıda Ruslarla barış içinde olmakla birlikte yine de huzursuzlukların eksik olmadığı köyler vardır. Terek'in sol kıyısı boyunca ise ırmağın yarım versta kadar açığında birbiriyle arasında yedi sekiz versta uzaklık bulunan Kazak köyleri sıralanır. Geçmişte çoğu ırmak kıyısındaydı bu köylerin, ama Terek her yıl dağlardan uzaklaşıp kuzeye doğru çekildiği için şimdi artık burada yalnızca gür bir yeşillik görülüyordu; eski köy kalıntılarını da sımsıkı saran bu yeşillik, armut, kavak, böğürtlen ve yabanileşmiş asma kollarından oluşuyordu. Kimseler yaşamıyordu artık buralarda, dolayısıyla da bu kıyıları sevdikleri anlaşılan geyik, kurt, tavşan ve sülün izlerinden başka iz görülmezdi kumlar üzerinde. Terek boyundaki köyleri birbirine bağlayan yol daha sonra orman içine girerek bir top atımı uzaklığı kadar da burada devam ederdi. Yol boyunca Greben Kazaklarının

sınır tahkimatları dikkat çeker, bunlardan yüksekçe olanlarında nöbetçiler görülürdü. Kazaklar burada ormanlarla kaplı ve çok verimli olmakla birlikte genişliği ancak üç yüz sajen[6] kadar olan daracık bir toprak parçasına sahipti. Kazak topraklarının hemen kuzeyinde Nogay ya da Mozdok bozkırları başlıyordu ve bu kumlu topraklar iyice kuzeye doğru uzanarak kim bilir nerelerde Türkmen, Astrahan ve Kırgız-Kaysak bozkırlarıyla birleşiyordu. Terek'in güneyinde Büyük Çeçen, Koçkalıkov sıradağları, Karadağlar ve uzaktan ağartıları görülen, ama kimselerin gitmediği, çıkmadığı, karlarla kaplı başka bazı dağlar vardı. Bu daracık bir şerit hâlinde uzanan, bitki örtüsü bakımından çok zengin, verimli, ormanlık topraklarda Greben Kazakları denilen çok eski bir Rus halkı yaşıyordu: Savaşçı, varlıklı, güzel insanlardan oluşan bu halk eski din[7] yanlısıydı ve çok eski zamanlardan beri bu topraklarda yaşıyordu.

Bunların ataları olan eski din yanlıları uzun yıllar önce Rusya'dan kaçarak Terek'in öte yanında ormanlarla kaplı Büyük Çeçen sıradağlarının başlangıç noktasına, Çeçenler arasına yerleşmişlerdi. Çeçenlerle iç içe yaşamanın doğal sonucu olarak onlarla yakınlaşan Rus kökenli Greben Kazakları zamanla dağlıların gelenek, görenek ve yaşam biçimlerini benimsedilerse de ne ana dilleri olan Rusçayı, ne de eski dinlerini bıraktılar, her ikisini de bütün o eski saflığıyla olduğu gibi korudular. Kazaklar arasında bugün de yaşayan bir söylenceye göre bir zamanlar Çar Korkunç İvan Terek'e gelmiş, bunların yaşlılarını yanına çağırıp ırmak boyunda onlara topraklar bağışlamış, kendilerini uyruğuna almayacağına, dinlerini değiştirmeye zorlamayacağına söz vererek barış, dostluk içinde yaşamalarını önermişse de kardeş oldukları

6 Sajen: Eski bir Rus uzunluk ölçüsü, 2,13 m.

7 Eski din: Rusya'da 17. yy. sonlarında eski kilise kurallarından, eski törelerden yana olan ve daha sonra kendi aralarında da birkaç alt gruba bölünen tüm ayrılıkçı dinsel akımları içine alan terim.

Çeçenlerle yakınlıklarını koruyan bu Kazak soyları temel karakterleri olan özgürlük sevdalarından da, savaşlı, soygunlu başına buyruk yaşamlarından da vazgeçmemişlerdi. Aslında Rusya'nın bölge üzerindeki etkisi seçimlerde baskı uygulamak, kiliselerden çanları indirmek, zamanlı zamansız bölgeden askerî birlikler geçirmek ya da bölgeye askerî birlikler yerleştirmek gibi hep olumsuz yöndeydi. Bir Kazakın onu ve köyünü korumak için gelip evine yerleşen, ama durmamacasına içtiği sigaralarla evi dumana boğan bir askere duyduğu nefret, kardeşini öldüren bir dağlı *cigite*[8] duyduğu nefretten çok daha büyüktür. Kazak, düşmanı olan dağlıya saygı duyarken, yabancı, zalim olarak gördüğü Rus askerini aşağılık bulur. Kazaklar için Rus köylüsü yabancı, yabani, aşağılık bir yaratıktır. Rus köylüsü diye bütün gördükleri de köy köy dolaşan gezgin satıcılarla, gelip oralara yerleşen ve Kazakların sünepe, uyuşuk gibi aşağılayıcı bir anlam yükleyerek "keçe kafalı" adıyla andıkları Küçük Rusyalılardır.[9] Kazak giyim kuşamı Çerkezlerinkine benzer, gösterişlidir. Kazaka göre en iyi silahlar dağlılardan edinilir, en iyi atlar da öyle: Dağlılardan satın alınır ya da çalınır. Tatarca bilen bir Kazak genci bu bilgisiyle caka satar, kardeşiyle gezip tozarken bile Tatarca konuşur. Dünyanın bu ıssız köşesine atılmış, çevresi yarı vahşi Müslüman kabileleri ve Rus askerleriyle çevrili bu küçücük Hristiyan halk tuhaf bir şekilde kendini en yüksek gelişmişlik düzeyinde görür, yalnızca kendini insandan sayar; geri kalan herkesi küçümser, değersiz bulur. Kazak, zamanının büyük bölümünü köy dışında geçirir: Yol boyundaki sınır tahkimatlarında oyalanır, dolaşır ya da avlanır. Evinde hemen hiç çalışmaz. Kazakın köyde bulunması sıra dışı bir olaydır, bu durumda bile *keyfine bakar*. Her Kazak içkisini kendisi yapar... Sarhoşluk Kazaklarda ortak bir özellik olmanın ötesine geçerek asla karşı çıkılamaz, karşı çıkmanın

8 (Kırım Tatarca) cigit: yiğit.

9 Küçük Rusya: Ukrayna.

ağır bir ihanet olarak görüldüğü bir töreye dönüşmüştür. Kazak, kadını maddi refahının, gönencinin aracı olarak görür. Genç kızların gezip tozmasına izin vardır, ama bir kez evlendiler mi genç yaşlarından ileri yaşlarına dek Kazak için çalışmak zorundadırlar; Kazak kadına Doğulu erkekler gibi bakar, kadının söz dinlemesini, boyun eğmesini, çalışmasını ister. Bunun doğal sonucu olarak da kadın dışarıdan kocasına boyun eğer görünmekle birlikte, içinde bulunduğu zorlu koşullar nedeniyle hem bedenen, hem ruhen büyük gelişme gösterir ve ev hayatında genel olarak Doğulu kadınlarınkine benzer bir ağırlık ve etkiye sahip olur; Batılı kadınların hayal bile edemeyecekleri bir konumdur bu. Toplumsal yaşamdan uzaklaşma ve erkeklere özgü ağır işlerde çalışma kadına ev hayatında büyük güç, ağırlık kazandırır. Kazak başkalarının yanında kadınına sevecen ya da senlibenli sözler söylemeyi uygun bulmaz, ama onunla baş başayken içinden her zaman kadının üstünlüğünü hisseder. Zira yaşadıkları ev, sahip oldukları her şey, evin geçimi bütünüyle kadının durup dinlenmeksizin çabalamasıyla elde edilmiştir. Çalışmayı kendisi için utanç verici bulan ve bunu ancak bir Nogay işçiye ya da kadına yakıştıran Kazak, yararlandığı ve kendinin saydığı her şeyin aslında kadının emeğine ait olduğunu, anne ya da eş olarak kendisine hizmet etmek zorunda gördüğü kadının onu yararlanmakta olduğu her şeyden yoksun bırakabileceğini belli belirsiz hisseder. Bunun dışında sürekli erkek işleri yapmak, hep ona bırakılmış olan ağır sorumlulukların üstesinden gelmek Greben kadınına müthiş bir bağımsızlık duygusuyla erkeksi bir karakter kazandırmış, fiziksel ve zihinsel gücünü, sağduyusunu olağanüstü geliştirmiş, karakterini güçlendirmiştir. Bu nedenle Kazak topluluklarında kadınlar çoğu kez erkeklerden daha güçlü, daha akıllı, daha gelişmiş, daha güzel olurlar. En saf Çerkez kadın yüzüyle Kuzeyli kadınların güçlü, sağlam yapılarının bileşiminden oluşan Kazak kadınlarının güzelliği gerçekten etkileyicidir. Kadınların

giysileri Çerkezlerinkine benzer: Tatar gömleği, beşmet[10] ve yumuşak deriden, çarığı andıran ökçesiz ayakkabı giyerler. Ama başörtülerini Rus kadınları gibi bağlarlar. Şık, temiz ve incelikli bir giyim ile düzenli, tertemiz bir ev Kazak kadınları için alışkanlığın ötesinde, zorunlu bir yaşam kuralı niteliğindedir. Erkeklerle ilişkilerinde kadınlar, özellikle de genç kızlar tümüyle özgürdürler.

Novomlinskaya köyü Greben Kazaklarının kaynağı olarak kabul edilen, onların en yoğun bulundukları köydür. Eski Greben töreleri en çok burada sürdürüldüğü gibi, bu köyün kadınları bütün Kafkasya'da güzellikleriyle ünlüdürler.

Üzüm bağları, meyve bahçeleri, karpuz, kabak, mısır, pırasa yetiştiriciliği, avcılık, savaş ganimetleri... Kazakların geçim kaynaklarıdır.

Novomlinskaya köyüyle Terek arası üç verstadır ve bu ikisini birbirinden gür bir orman ayırır. Köyden geçen yolun bir yanında ırmak, öbür yanında yemyeşil bağlar, bahçeler vardır. Daha ötelerde kum tepecikleri görülür: Rüzgârın Nogay bozkırlarından sürüyüp getirdiği kumlardır bunlar. Köyü toprak bir duvarla dikenli otlar çevreler. Köye giriş çıkış hasır otuyla kaplı küçük bir çatısı olan, yüksek sütunlu bir kapıdan olur; kapının yanındaki ahşap bir yükselti üzerinde Kazakların kim bilir ne zaman, hangi savaştan ganimet olarak aldıkları, belki yüz yıldır hiç ateşlenmemiş, perişan bir top durur. Kapıda bazen nöbet bekleyen üniformalı, kılıçlı, tüfekli bir Kazak görülür, bazen de görülmez; bu Kazak kapıdan geçen subaylara bazen selam verir, bazen de vermez. Kapının çatısının altındaki beyaz bir levha üzerine siyah boyayla şunlar yazılıdır: Ev – 266, Erkek – 897, Kadın – 1012.

Kazakların evleri direkler üzerindedir, yerden bir arşın veya biraz daha yükseklikte evlerdir bunlar. Evlerin çatıları

10 Beşmet: Dizlerin 5-10 cm altına dek uzanan, beli dar, kaftana benzer bir giysi.

yüksektir ve düzgün bir biçimde sazla kaplanmıştır. Yepyeni olmasalar da birbiriyle dip dibe olmayan, geniş yollar, sokaklar üzerine aralıklı olarak serpiştirilmiş, eli yüzü düzgün, temiz evlerdir. Pek çok evin kocaman, aydınlık pencereleri bostanların gerisinde yer alan ve boyları evlerin boylarını geçen piramit biçimli koyu yeşil servi ağaçlarıyla, yaprakları incecik, yumuşacık, ak çiçekli, mis kokulu akasyalara bakar; burada biz de varız dercesine sarı sarı ışıyan ayçiçekleriyle, asmalar ve sarmaşıklarsa manzarayı tamamlar. Büyük meydanda köyde en çok aranan üç ürünü satan üç dükkân vardır; bu üç ürün çekirdek, bir tür bakla ve çörektir. Yaşlı servilerin oluşturduğu kara duvarın gerisinde görülen, yüksek duvarlarla çevrili, pencereleri panjurlu, diğer bütün evlerden büyük ev alay komutanınındır. Özellikle de yazın iş günleri sokakta pek insan görülmez; Kazaklar işlerindedir, yani seferde ya da sınır tahkimatlarında. Yaşlılar ise avlanmıyorlarsa kadınlarla birlikte bahçede çalışıyorlardır. Yalnız çok yaşlılarla küçük çocuklar ve hastalar evdedir.

V

Yalnızca Kafkasya'da görülen o özel akşamlardan biri. Güneş dağın ardına inmiş olmasına karşın ortalık aydınlık. Göğün üçte birini kaplayan akşam şafağının ışığında beyazımsı, mat dağ kütlelerini birbirinden ayıran çizgiler büsbütün belirginleşmiş. Yaprak kımıldamayan bir hava. Bir yerlerden belli belirsiz sesler geliyor. Bozkıra birkaç versta uzunluğunda kocaman bir dağ gölgesi düşmüş. Irmağın karşı yakasında uzanan bozkırda yollar bomboş. Arada bir birkaç atlı geçecek oldu mu sınır tahkimatlarındaki Kazaklar da, Çeçen köylüler de şaşkınlıkla ve merakla onları izliyor ve bu musibetlerin kim olabileceğini kestirmeye çalışıyorlar. Havanın kararmasıyla birlikte insanlar korkudan evlerine kapanıp birbirlerine sokuluyor. Sadece yabani hayvanlar ve kuşlar insanlardan korkmadan çölde özgürce dolaşıyorlar. Bahçelerden çit ören ve işlerini gün batmadan önce bitirmek için acele eden Kazak kadınların neşe dolu sesleri geliyor. Derken her yer gibi bahçelere de sessizlik çöküyor. Ama akşamın bu saatleri köyün iyice canlandığı saatler. Dört bir yandan kimi yürüyerek, kimi atlı, kimi de gacur gucur ilerleyen arabalarıyla insanlar köyün yolunu tutmuş. Eteklerini sıvamış genç kızlar, ellerinde sopalar, bozkırdan bir toz ve sivrisinek bulutu içinde dönen hayvanlarını karşılamak için konuşa gülüşe köyün kapısına doğru koşturuyorlar. Karın-

ları tok inekler, mandalar sokaklara dağılıyor, göğüslerini ve bellerini sıkı sıkıya saran renk renk beşmetler içindeki Kazak kadınlar da onların ardı sıra koşuşuyorlar. Tiz kadın sesleri, gülüşler, çığlıklar hayvan böğürtülerine karışıyor. Sınır tahkimatından izinle ayrılmış silahlı bir Kazak atlı bir eve yaklaşıyor, eğilip cama vurmasıyla pencerede genç, güzel bir Kazak kadın yüzü görünüyor, gülümseyerek sevecen bir şeyler söylüyor kadın adama. Başka bir yerde yırtık pırtık giysiler içinde perişan görünümlü bir Nogay işçi hasır otu yüklü, gıcırdayan bir arabayı onbaşının geniş, temiz avlusuna sokup başlarını iki yana sallayan öküzleri boyunduruktan çıkarıyor ve ev sahibiyle Tatarca bir şeyler konuşuyor. Sırtı odun yüklü, yalın ayak bir Kazak kadını hemen bütün sokağı kaplayan ve yıllardır yanından insanların geçtiği büyük su birikintisinin orada eteğini bembeyaz ayaklarının epeyce üzerine kaldırmış, çitlere yapışarak ilerlemeye çalışırken, avdan dönen bir Kazak nişan alır gibi tüfeğini kadına doğrultup şaka yollu, "Kız rezil, biraz daha kaldırsana eteğini!" diye bağırınca Kazak kadını yukarı sıvadığı eteğini indiriyor, bu sırada sırtına yüklü odunlar yere düşüyor. Mintanından ağarmış göğüs kılları görünen yaka bağır açık yaşlı bir Kazak, poturunun paçalarını sıvamış, yolunu kısaltmak için komşusunun yıkık çitinin altından geçerken çite takılan beşmetinin eteğini çekip kurtarıyor. Adamın omzuna attığı ağ hâlâ oynaşan gümüşi balıklarla dolu. Ötede bir kadın kalınca bir kuru ağaç dalını sürüklüyor. Az ilerideki evin ardından balta sesleri geliyor. Küçük Kazak çocuklar bulabildikleri her düzlükte çığlık çığlığa topaç çeviriyorlar. Sağda solda yollarını kısaltmak için bahçe çitlerini aşan kadınlar görülüyor. Bacalardan tüten tezek dumanının kokusu sarmış her yanı. Her avludan karanlık çökmeden önceki telaşlı koşuşturmanın sesleri yükseliyor.

Aynı zamanda Kazak ordusunda asteğmen de olan köy okulunun öğretmeninin karısı Ulitka Teyze de herkes gibi

avlu kapısının önüne çıkmış, kızı Maryana'nın önüne kattığı ve köyün sokaklarından süre süre getirdiği sığırlarının gelmesini bekliyor. Avlu kapısının sürgüsünü açmasıyla birlikte sivrisinek bulutuyla çevrili kocaman bir mandanın böğüre böğüre kendini içeri atması bir oluyor. Onu ağır adımlarla karınları tıka basa doymuş inekler izliyor. Kocaman gözleriyle ev sahibesi hanıma tanıdık bakışlar atarken uzun kuyruklarını düzenli aralıklarla sağrılarının iki yanına doğru savuruyorlar. Avluya giren ve elindeki değneği fırlatıp bir yana atan endamlı, güzel Maryanka çitin kapısını kapıyor ve güçlü ayaklarının üzerinde yaylana yaylana koşturarak hayvanları avludaki yerlerine sokmaya girişiyor.

— Çarıklarını çıkarsana cinli kız! -diye bağırıyor annesi.– Ne hâle getirmişsin güzelim çarıkları!

Cinli kız sözünü hiç mi hiç umursamıyor Maryanka, hatta bir sevgi sözü olarak alıyor ve başladığı işi neşeyle sürdürüyor. Başında yüzünü açıkta bırakan bir örtü, sırtında pembe bir entariyle belini ve göğüslerini sıkıca saran yeşil bir beşmet var. Besili, kocaman hayvanların ardı sıra avludaki sundurmada gözden yitiyor ve mandaya âdeta yalvarırca söylediği sevecen sözler duyuluyor yalnızca: "Niye şöyle durmuyorsun be güzelim? Ah seni! Neyse, peki, nasıl istiyorsan öyle dur canım!" Biraz sonra genç kız ve annesi ellerinde o gün sağılan sütle dolu kocaman birer çömlek, izbuşkaya[11] giriyorlar. Çok geçmeden izbuşkanın pişmiş toprak bacasından tezek dumanı yükseliyor: Sütü kaynatıp kaymak yapıyor ana kız. Genç kız ateşle ilgilenirken annesi dışarı çıkıyor. Bütün köy artık alacakaranlığın kollarında. Her yan sebze, hayvan, tezek dumanı kokuyor. Kapı önleri, yollar, ellerinde yanan bez parçalarıyla koşuşturan Kazak kadınlarıyla dolu. Avlulardan hayvanların derin solumaları, sakin ağız şapırtıları yükseliyor. Yollardan, avlulardan birbirlerine seslenen

11 İzbuşka: Kazaklarda peynir mayalandırılan, süt ve süt ürünleriyle değişik yiyeceklerin saklandığı alçak damlı, serin mahzen; kiler.

çocuk ve kadın sesleri geliyor. Hafta arası çok seyrek de olsa sarhoş bir erkek sesinin duyulduğu da oluyor.

Karşı evin avlusundan çıkan uzun boylu, erkeksi görünüşlü, yaşlı bir Kazak kadın elinde bir paçavra, ateş almak için Ulitka Teyze'nin yanına varıyor.

— N'aptın Teyze, bitirebildin mi işleri?

— Ateş mi alacaktın?.. Benim kız ateşi yaktı... –diyor Ulitka Teyze birine yararlı olmanın gururuyla.

Her iki Kazak kadını birlikte kulübeye giriyor; küçük, kibar şeylere alışkın olmayan kaba eller titreyerek küçük ve değerli bir nesnenin, Kafkasya'da her evde ve herkeste olmayan kibrit kutusunun kapağını açıyor. Hemen oracıktaki bir eşiğe oturmasından biraz gevezelik etmek istediği açıkça belli olan erkeksi Kazak kadın:

— Seninki okulda mı anacığım? –diye soruyor.

— Okulda anacığım, işi gücü çocukları okutmak, –diye yanıtlıyor asteğmenin karısı.– Ama bayramda gelecekmiş, öyle yazıyor.

— Akıllı adam... hepimizin yararı için çalışıyor.

— Öyle... yaptığı iş hepimizin yararına.

— Benim Lukaşka da sınırda görevli, ama çocuğa ev izni vermiyorlar, –diyor geçenlerde birliğine yolladığı oğlunun durumunu asteğmenin karısının bildiğini bilen, ama yine de Lukaşka'sından söz etmek isteyen konuk kadın; çünkü Ulitka Teyze'nin kızı Maryana'yı oğluna almak istiyor.

— Demek sınır birliğinde oğlun?

— Ya, anacığım. Bayramdan beri orada. Geçenlerde Fomuşkin'le kendisine bir mintan yolladım. Komutanları kendisinden pek memnunlarmış. Fomuşkin'in dediğine göre sürekli sınırda Abrek arıyorlarmış! Lukaşka'nın da keyfi yerindeymiş.

— Aferim Lukaşka'ya! –diyor asteğmenin karısı.– Urvan[12] adını hak ediyor doğrusu!

---

12 Urvan: "Kapıp almak"tan türetilmiş, "koparan" anlamında uydurma bir söz.

Lukaşka'ya gözü pekliğinden dolayı takılmıştı "*Urvan*" adı. Irmağa düşmüş küçük bir çocuğu sulardan *koparıp aldığı* için. Asteğmenin karısı konuğunun gönlünü hoş etmek için özellikle hatırlatmıştı bunu.

— Tanrı'ya şükür anacığım, gözünü budaktan sakınmaz Lukaşka'm... herkes de bilir, teslim eder bu yanını. Bir de hayırlısıyla evlendirebilseydim oğulcuğumu, gözüm arkada kalmazdı.

— Eh, köyde kız mı yok, evlendir gitsin, –diyor kurnaz ev sahibesi düğüm düğüm olmuş kaba, nasırlı elleriyle kibrit kutusunu özenle kapatırken.

— Doğru söylüyorsun, –diyor Lukaşka'nın annesi başını sallayarak,– ama senin Maryanuşka gibisini ara ki bulasın!

Asteğmenin karısı Lukaşka'nın annesinin niyetini biliyor. Lukaşka'yı yaman bir Kazak delikanlısı olarak görmesine karşın bu konuda daha fazla konuşmak istemiyor. İstemiyor, çünkü birincisi kendisi asteğmen karısıydı ve zengindi; Lukaşka ise sıradan bir Kazakın oğluydu, öksüzdü. İkincisi de kızından bu kadar çabuk ayrılmak istemiyordu. Ama hepsinden önemlisi kızevi naz eviydi, işin inceliği böyle davranmasını gerektiriyordu. Bu yüzden de alabildiğine ölçülü, alçakgönüllü bir havayla:

— Maryanuşka hele bir büyüsün, gelinlik çağa gelsin de... –diyor tane tane.

— Ürünleri toplayıp bağı bahçeyi bir hâle yola koyalım, –diyor Lukaşka'nın annesi,– gelip saygımızla, edebimizle kızını isteyeceğiz... İlya Vasilyeviç'e de saygılarımızı sunacak ve kızını isteyeceğiz.

— İlya mı? Ne İlya'sı! –diyor asteğmenin karısı gururla.– Bu iş bende biter. Ama her şeyin bir zamanı var.

Lukaşka'nın annesi asteğmenin karısının yüzünün ciddileştiğini görünce konuyu daha fazla sürdürmenin doğru olmayacağını düşünerek kibritle elindeki bezi tutuşturuyor, yerinden doğrulurken de:

— Bu böyle kalmasın anacığım... sözlerimi unutma, –diyor, sonra da:– Eh, gidip ocağı yakayım bari, –diye ekliyor.

Yaktığı bezi elinde sallaya sallaya sokakta ilerlerken Maryanka'ya rastlıyor, kız eğilerek onu selamlıyor.

"Tam bir kraliçe! Çalışkanlığına da diyecek yok!" diye düşünüyor güzeller güzeli Maryana'yı görünce. "Daha ne büyüyecek, büyümüş büyüyeceği kadar! Tam evlenecek çağda. İyi bir aileye gelin olmalı... Lukaşka'ma varmalı..."

Ulitka Teyze'ninse kendi derdi var, çetin bir sorunu çözmek ister gibi düşüncelere dalmış, kızı kendisine seslenene dek oturduğu yerde öylece kalıyor.

VI

Kazak köyünün erkekleri tümden seferde ya da sınır birliklerindeki karakollarda, Kazakların deyişiyle gözetleme noktalarındaydılar. Köydeki iki yaşlı kadının sözünü ettikleri Urvan Lukaşka da hava kararmak üzereyken Terek kıyısındaki Aşağı Prototski karakolunun gözetleme kulesinde dikiliyordu. Kulenin korkuluklarına dayanarak gözlerini kısıp bazen Terek'in ötelerine bakıyor, bazen de aşağıya, arada bir kendisine laf atan Kazak arkadaşlarına bakıyordu. Güneş artık bulut dalgaları üzerinde ağaran karla kaplı dağın tepesine doğru alçalıyordu. Dağın eteklerine doğru yayılan bulutların rengi gitgide daha da koyulaşıyordu. Akşamın saydamlığı içindeydi her yan. Her ne kadar geçit vermez sık ormandan doğru bir serinlik geliyorsa da gözetleme kulesi ve çevresi henüz sıcaktı. Aşağıda konuşan ve daha bir çınlamalı hâl alan Kazakların sesleri âdeta havada asılı kalıyordu. Terek'in hızla akan kahverengi suları durmaksızın hareket hâlindeki muazzam kütlesiyle kımıltısız duran kıyılardan hemen ayırt edilebiliyordu. Irmağın suları azalmaya başladığı için sığ kıyılarda yer yer ıslak kum tepecikleri seçiliyordu. Irmağın karakolun karşısına düşen yakası ıssızdı: Dağlara dek uzanan güdük, bozkır kamışlarından başka hiçbir şey görülmüyordu o yanda. Kulenin hafif çaprazında, ırmak kıyısının alçaldığı kesimde huni bacalı, düz damlı kerpiç evleriyle bir Çeçen köyü seçiliyordu. Kuledeki Kazak nöbetçinin

keskin gözleri Ruslarla dirlik içinde yaşayan köyün kırmızı mavi giysili Çeçen kadınlarının hareketli karaltılarını ayırt edebiliyordu.

Özellikle de mayısta Terek kıyısındaki ormanın gürleşerek yaya geçişler için geçit vermez bir hâl alması, suyu azalan ırmağınsa kimi yerlerde atla geçilebilecek denli sığlaşması nedeniyle Kazaklar her an bir Abrek saldırısı bekliyorlardı. Üstelik iki gün önce alay komutanlığından gelen atlı bir haberci sekiz kişilik bir Abrek kolunun bu yana geçme hazırlığı içinde olduğuna dair haber alındığına, bu nedenle de her zamankinden çok daha uyanık olunması gerektiğine ilişkin bir emir getirmişti. Buna karşın gözetleme kulesindeki Kazakların gereken dikkat ve uyanıklık içinde oldukları söylenemezdi. Kazaklar sanki evlerindeymiş gibi eyersiz atlara biniyor, silah taşımıyor, balığa çıkıyor, sarhoş oluyor ya da av peşinde koşuyordu. Onca adam içinde sadece nöbetçinin atı eyerliydi, at orman kıyısındaki çalıların orada kösteklenmiş duruyordu ve yine onca adam içinde sadece nöbetçinin sırtında çerkeska, elinde tüfek, belinde kılıç vardı. Bir erbaş olan karakol komutanı uzun boylu, zayıf bir adamdı. Gövdesi aşırı uzun, elleri, ayakları küçücüktü. Sırtında önü açık bir beşmetten başka bir şey yoktu. Yüzünde amirlere özgü üşengeç bir ifade, gözlerini yummuş, izbeyi andırır küçük karakolun önündeki toprak bir yükseltiden oluşan sırada oturuyor, başını sıkıntıyla bir o eline bir bu eline dayıyordu. Geniş, gür, kara sakalı kırlaşmaya başlamış yaşlı bir Kazak belinden siyah bir kemerle bağladığı gömleğiyle suyun hemen kıyısında yatıyor, tembel tembel hep aynı burgaçlanmalar, köpürmelerle akan, yer yer dirsekler çizen Terek'in tekdüze sularına bakıyordu. Sıcaktan bunalmış öbür Kazaklar da yarı çıplak bir hâldeydiler: Kimi Terek'te çamaşır yıkıyor, kimi dizgin örüyor, kimi de kıyının kızgın kumlarına uzanmış bir ezgi mırıldanıyordu. Yüzü kapkara denecek kadar gün yanığı zayıf bir Kazak izbe karakol binasının iki

saat önce gölgeyken şimdi güneşin kavurucu ışıkları altında kalan duvarı dibinde ölümüne bir içkiyle kendinden geçmiş, sırtüstü yatıyordu.

Lukaşka kuledeydi; annesine çok benzeyen, yirmili yaşlarında, uzun boylu, yakışıklı bir delikanlıydı. Gençlikten gelen hantal yapısına karşın yüzü de, bedeni de hem fiziksel, hem de ruhsal olarak büyük bir güce sahip olduğunu gösteriyordu. Yeni silahaltına alınmış olmasına karşın, sakin yüzünde kendine duyduğu güveni de yansıtan, Kazaklara ve genel olarak sürekli silah taşıyan insanlara özgü bir gurur, gerçek bir savaşçı havası okunuyordu; bir Kazak olarak kendi değerinin bilincinde olduğu hemen belli oluyordu. Üzerindeki geniş çerkeskanın bazı yerleri yırtıktı, papağını Çeçenler gibi geriye yıkmıştı. Çizmelerini dizden aşağı kıvırmıştı. Üzerindekiler öyle fazla gösterişli şeyler sayılmasa da Kazaklara özgü bir şıklığı yansıtıyordu. At oynatmakta üzerlerine olmayan Çeçen cigitlerin giyim kuşamlarının taklidinden kaynaklanan bir şıklıktı bu. Gerçek bir cigitin üzerindeki giysiler her zaman bol, şurası burası yırtık, özensiz şeylerdir. Cigitin sadece silahları göz alıcıdır. Yine de o yırtık pırtık giysi kemerle öyle afili bir şekilde bağlanıp bedene öyle hoş oturtulur ve silah herkesin kolay kolay beceremeyeceği öyle özel bir biçimde taşınırdı ki bir Kazak ya da dağlı, karşısındakinin kim olduğunu ilk bakışta anlardı. Lukaşka'da da işte böyle gerçek bir cigit havası vardı. Elleri kılıcının arkasına sokulu, kısık gözleri hep o uzaktaki köye dikiliydi. Yüzünün ayrıntıları tek tek ele alınacak olsa pek hoş olduğu söylenemezdi, ama yapılı, sağlam bedenini, kara kaşların süslediği zeki yüzünü kim görse, elinde olmadan, "Aslan gibi delikanlı!" diye geçirirdi içinden.

Bembeyaz dişlerini göstererek ve özellikle birini hedeflemeden, üşengeççe:

— Sanki köyün bütün karıları sokağa dökülmüş arkadaş! –dedi tiz bir sesle.

Aşağıda yatmakta olan Nazarka başını kaldırarak:

— Besbelli suya gidiyorlar, –dedi.

— Bir tüfek atsam ne korkarlar kim bilir! –dedi Lukaşka gülümseyerek.

— Ses oraya kadar gitmez! –diye karşılık verdi Nazarka.

Lukaşka üzerine üşüşen sivrisinekleri kovmak için elini kolunu sallayarak:

— Hem de nasıl gider! –dedi.– Benim tüfeğimin sesi orayı bile geçer! Bir süre sonra onların bayramları geliyor, dostum Giray Han'ı ziyaret edip onunla buza[13] içeceğim!

Bu sırada koruluktan gelen bir hışırtı Kazakların dikkatini çekti. Zayıf, alaca bir av köpeği yeri koklaya koklaya, tüyleri dökülmüş kuyruğunu hızla sallayarak sınır birliğinin bulunduğu karakol binasına doğru koşuyordu. Lukaşka komşu avcı Yeroşka Amca'nın köpeğini hemen tanıdı. Çok geçmeden korulukta avcının kendisi de göründü.

Geniş, bembeyaz sakalı olan bir Kazaktı Yeroşka Amca. Boyu öyle uzun, omuzları, göğsü öyle genişti ki koca ormanda ona benzetilebilecek Tanrı'nın bir kulu yoktu. Ama güçlü bedeninin her yanının birbiriyle tam bir uyum ve ölçü içinde olması nedeniyle sırık boyu fazla uzun görünmüyordu. Üzerinde kemerinin altına sokuşturduğu eski, yer yer yırtılmış, kalın, kaba kumaştan bir çerkeskayla, ancak suda iyice ıslatıp yumuşattıktan sonra ayağa giyilebilen, sicim bağcıklı, işlenmemiş kaba geyik derisinden çarıklar vardı. Başına bumburuşuk, eprimiş, bir beyaz papak geçirmişti. Bir omzuna çapraz olarak bir *kobılka*[14] ile içinde şahin yakalamakta kullandığı bir tavuk ve bir bozdoğan bulunan bir çuval asılıydı, öbür omzundan ise bir kemere bağlı ölü bir yaban kedisi sarkıyordu. Belindeki kemerin arkasında da içinde saçma, barut ve ekmek bulunan bir torbayla sivrisinek kovmaya

13 Buza: Darıdan yapılan Tatar birası. (Tolstoy'un notu)

14 Kobılka: Avcının sülünlere sezdirmeden yaklaşmasını sağlayan bir araç. (Tolstoy'un notu)

yarayan bir at kuyruğu ve kını yer yer yırtılmış, üzerinde kurumuş eski kan lekeleri bulunan büyükçe bir hançer ve iki ölü sülün sallanıyordu.

Karakola şöyle bir göz atarak durdu, ormanın derinlerinde yankılanan kalın, gür bir sesle köpeğine seslendi:

— Hey, Lyam!

Ardından Kazakların *filinta* adını verdikleri kocaman, çakmaklı tüfeğini omzuna asıp papağını çıkardı, yanı başındaki birine bir şey söyler gibi hiç zorlanmadan çıkardığı, ama ırmağın karşı kıyısından duyulacak kalın, gür bir sesle:

— Selam millet! –diye bağırdı.– Cümleten merhaba!

Dört yandan neşe dolu, gür, genç Kazak sesleri çınladı:

— Merhaba Amca! Hoş geldin! Merhaba!

Çerkeskasının yeniyle kocaman kırmızı yüzünün terini silen Yeroşka Amca:

— E, anlatın bakalım, nasıl gidiyor? –diye bağırdı yine o gür, kalın sesiyle.

— Baksana Amca, –dedi Nazarka göz kırpıp omuzlarını ve bacağını oynatarak,– şu çınarın üzerinde bir atmaca yuvası var. Akşam oldu mu başlıyor tepemizde uçmaya!

İhtiyar inanmadığını belirtircesine:

— Hadi oradan! –dedi.

— Yalanım varsa ne olayım... –diye üsteledi Nazarka hafiften gülümseyerek.– İnanmıyorsan, bekle, kendi gözlerinle gör!

Kazaklar gülüştüler.

Şakacı hiç kuşkusuz atmaca falan görmemişti. Ama sınır birliğinde görevli genç Kazakların bir alışkanlığı olmuştu bu: Yeroşka Amca'yı ne zaman görseler ona ille takılırlardı.

— Aptal sen de! İşin gücün palavra! –diye çıkıştı Lukaşka kuleden Nazarka'ya.

Nazarka hemen sesini kesti.

Yaşlı avcıysa bütün Kazakların gönlünü hoş eden bir karşılık verdi:

— Eh, bekle, gelir diyorsanız, oturur beklerim ben de... Peki hiç domuz gördünüz mü?

Bir eğlence çıktığı için keyfi yerine gelen karakol komutanı hafif yan dönüp iki eliyle birden uzun sırtını kaşıyarak:

— Ne domuzu, Abrek enselemeye çalışıyoruz biz burada, –dedi, sonra hiç nedensiz gözlerini kısıp sık, bembeyaz dişlerini göstererek ekledi:– Sen hiç Abreklere ilişkin bir şey duydun mu?

— Abrek mi dedin? Yok, bir şey duymadım. Peki çihirin[15] var mı birazcık? Ver de bir yudumcuk içeyim iyi kalpli insan. Nasıl yorgunum, bilemezsin. Az bekle, sana tazecik av etleri getireceğim. Sözüm söz, getireceğim. Hadi bir yudumcuk çihir ver bana...

— Ne yani şimdi oturup av mı bekleyeceksin? –dedi karakol komutanı yaşlı adamın sözlerini hiç duymamış gibi.

— Yok, gece bekleyeceğim, –dedi Yeroşka Amca.– Tanrı yardım ederse bayrama kadar dünyanın hayvanını avlarım. O zaman vurduklarımdan sana da veririm. Sözüm söz!

Kulenin tepesinden Lukaşka'nın çınlayan sesi duyuldu; herkes yukarıya, ona baktı:

— Amca, hey Amca! Irmağın az yukarısına çık, orada koca bir domuz sürüsü geziniyor... Doğru söylüyorum! Geçenlerde bizim Kazaklardan biri vurdu bir tane. –Sonra sırtındaki tüfeği düzelterek bunları söylerken gülmediğini vurgulayan bir tavırla ekledi:– Yalanım varsa ne olayım!

Yaşlı avcı başını yukarı çevirerek:

— Oo, bizim Urvan Lukaşka da buradaymış! –dedi.– Senin Kazak nerede vurdu domuzu?

— Demek beni görmedin bile! Anlaşılan boyum kısacık olduğu için fark etmedin? –dedi Lukaşka, sonra ciddileşti, başıyla bir yönü gösterdi:– Şuradaki hendek boyunca yürüyorduk, birden çıtırtılar duyduk... Benim tüfek kılıfındaydı...

---

15 Çihir: (Kafkasya'da) Mayalanması henüz tamamlanmamış, keçi tulumunda saklandığı için kendine özgü bir kokusu olan ev yapımı kırmızı şarap.

İlyaska tüfeğini doğrultup tetiğe bir asıldı, anında domuzun işi bitti! Sana orayı göstereyim Amca... buraya yakın sayılır. Az bekle, geliyorum... Yol ezberimde... –Sonra kararlı, neredeyse emreder bir tonda karakol komutanına seslendi:– Mosev Amca! Benim nöbet bitti... değişme zamanı!

Sonra karakol komutanının vereceği nöbet değişikliği emrini bile beklemeden tüfeğini alıp kuleden inmeye başladı.

Komutan neden sonra çevresine bakınarak:

— Madem öyle in bakalım, –dedi.– Gurka, sende mi sıra? Yürü! –Sonra yaşlı avcıya dönerek:– Senin Lukaşka öyle becerikli oldu ki! –diye ekledi.– Dolanıp duruyor... Tıpkı sen! Dizini kırıp oturduğu yok hiç... Geçenlerde ne vurduğunu bilsen...

VII

Güneş artık görünmez olmuştu, karanlığın gölgeleri ormandan bu yana doğru hızla ilerliyordu. Gündelik işlerini bitiren Kazaklar karakol işlevi gören kulübede akşam yemeği için toplanmışlardı. Sadece yaşlı avcı ayağından bağladığı tavuğun ipini arada bir çekiştirerek çınarın altında atmacayı bekliyordu. Atmaca aslında ağacın tepesine tünemişti, ama aşağıya, tavuğu kapmaya inmiyordu. Lukaşka ise birbiri ardınca şarkılar mırıldanarak sakin sakin çakal eriği çalılarının en sık yerine sülünler için ilmekli kapanlar kuruyordu. Uzun boyuna ve ellerinin kocaman olmasına karşın belli ki büyük küçük her iş geliyordu elinden.

Az ileriden, koruluktan Nazarka'nın çınlayan sesi duyuldu:

— Hey Luka! Kazaklar akşam yemeğine oturdular.

Az sonra da koltuğunun altında canlı bir sülünle çakal eriği çalılarının ardından ortaya çıktı.

— Oo! –dedi Lukaşka şarkısına ara vererek.– Nereden buldun onu? Kesin benim kurduğum tuzaklardan birine düşmüştür?

Lukaşka'yla aynı yaştaydı Nazarka ve o da sınır birliğine ilkbaharda katılmıştı.

Kısa boylu, cılız, çirkin denilebilecek bir delikanlıydı. Cırlak, insanın kulaklarını çınlatan tiz bir sesi vardı. Lukaşka'nın arkadaşıydı, aynı zamanda köyde de komşuydular.

Lukaşka otların üzerine bağdaş kurmuş, ilmekli kapan hazırlıyordu.

— Kimin tuzağı olduğunu bilmiyorum. Herhâlde seninkiydi.

— Çınarın yanındaki çukurlukta mı buldun? Benim tuzak... dün kurmuştum.

Lukaşka yerinden kalkıp tuzağına düşen sülüne baktı. Gözlerini belerterek boynunu uzatan kuşun laciverde çalan başını okşadı, sonra eline aldı.

— Tam pilavlık! Hadi kes şunu ve güzelce temizle.

— Kendimiz mi yiyeceğiz, yoksa komutana da verecek miyiz?

— Ona da yeter, bize de!

— Ama ben kesemem... korkarım.

— Ver o zaman!

Lukaşka hançerinin hemen altından çıkardığı küçük bir bıçağı hızla hayvanın boynundan geçirdi. Sülün şöyle bir silkinip canlanır gibi olduysa da kanatlarını bile açamadan kanlı başı aşağı sarktı, hayvan kımıltısız kaldı.

— İşte böyle yapacaksın! –dedi Lukaşka kuşu yere atarak.– Yağlı bir pilavı olacak.

Sülüne bir göz atan Nazarka ürperdi. Sonra kuşu yerden alırken:

— Baksana Luka, alçak herif keşfe yine bizi gönderecekmiş, –dedi; "alçak herif" karakol komutanı oluyordu.– Oysa Fomuşkin'deydi sıra, ama onu çihir getirmesi için köye yollamış. Kaç gecedir hep biz çıkıyoruz keşfe! Bizden başkasını bildiği, gördüğü yok!

Islık çalarak karakola doğru yürümeye başlayan Lukaşka:

— Sicimi almayı unutma! –diye seslendi.

Arkadaşının buyruğunu yerine getiren Nazarka:

— Gidince kendisine söyleyeceğim... –dedi.– Kesin söyleyeceğim... Gitmiyoruz diyelim. Yeter ettiğin diyelim. Bak, sen söylersen, seni dinler. Ne bu ya!

— Konuşacak bundan başka konu bulamadın mı? –dedi kafasından bambaşka şeylerin geçtiği anlaşılan Lukaşka.– Beş para etmez bir konu! Köyde olsaydık da gece devriyesine çıkarsalardı, tamam, insanın canı sıkılırdı. Çünkü orada gezip tozabilir, eğlenebilirsin. Ama burada ne var? Ha karakolda kalmışsın, ha keşfe çıkmışsın... al birini, vur ötekine! Düşündüğün şeye bak!

— Köye ne zaman gideceksin?

— Bayramda.

— Gurka'dan duydum, –dedi Nazarka birden,– senin Dunayka Fomuşkin'le gezip tozuyormuş.

Lukaşka bembeyaz dişlerini ortaya çıkaran bir sırıtmayla:

— Tükürmüşüm Dunayka'sına! –dedi ama yüzünde gülme izi yoktu.– Sanki ondan başkasını bulamayacağım!

— Gurka anlattı: Bir gün bunlara uğradığında seninkinin kocasının olmadığını, Fomuşkin'inse orada olduğunu ve börek tıkındığını görmüş. Gurka biraz oturmuş, sonra çıkmış. Tam pencerenin altından geçerken seninkinin Fomuşkin'e, "Mendebur herif gitti. Niye börek yemiyorsun canımın içi? Yatmaya da evine gitme," dediğini duymuş. "Harika!" diye söylenmiş beriki de.

— Yalan söylüyorsun!

— Yalanım varsa Tanrı cezamı versin.

Lukaşka bir süre sessiz kaldı, sonra:

— Bir başkasını bulduysa cehenneme kadar yolu var: Köyde kadının kızın köküne kıran mı girdi? Zaten iyice soğumuştum ondan.

— Ha şöyle! –dedi Nazarka.– Asteğmenin kızı Maryanka'ya asılsana... Gezip tozduğu biri yok sanki?

Lukaşka kaşlarını çattı:

— Maryanka'ymış! Al birini, vur ötekine!

— Yahu bir kanca atsan ne çıkar...

— Senin fikrin ne? Az mı köyde onun gibi kız?

Lukaşka yine ıslık çalmaya başladı, yürürken bir yandan da önüne çıkan dallardan yaprak koparıyordu. Sonra birden durdu: Bir ağaçtan uzanan dümdüz bir yan dal dikkatini çekmişti; hançerinin altındaki küçük bıçağı çıkarıp dalı kesti, sonra ıslıksı sesler çıkararak havada birkaç kez salladı:

— Tüfeğim için güzel harbi olur bu daldan, –dedi.

Kazaklar karakol işlevi gören kerpiç kulübenin toprak zemininde, alçacık bir Tatar masasının çevresine oturmuş yemek yiyorlardı. Söz o gece kimlerin keşfe çıkacağına geldiğinde Kazaklardan biri açık kapıdan bitişik odadaki karakol komutanına seslendi:

— Bugün keşfe kim çıkıyor?

Komutan soruyu aynen yineledi:

— Bugün keşfe kim çıkıyor? –Sonra kendinden pek emin olmayan bir havayla ekledi:– Burlak Amca çıktı, Fomuşkin de çıktı... –Luka'ya döndü:– Siz çıkın o zaman, ha? Sen ve Nazar... Yerguşov da sizinle gelsin; uyuyacağı kadar uyudu, sarhoşluğu geçmiştir herhâlde?

— Uyumakla senin sarhoşluğun geçmiyorsa, onunki hiç geçmez! –dedi Nazarka ağzının içinden.

Kazaklar gülüştüler.

Yerguşov karakol binasının yanında sızıp kalan Kazakı ve az önce gözlerini ovuştura ovuştura kendini sofaya atmıştı.

Lukaşka ayağa kalkmış, tüfeğini inceliyordu.

— Hiç zaman yitirmeyin, –dedi komutan,– yemeğinizi bitirir bitirmez çıkın... –Kazakların emrini yerine getirecekleri̇nden pek emin olamadığı için "anlaşıldı" yanıtını beklemeden hemen kapısını kapadı; kapıyı kapatırken de:– Ortada verilmiş bir emir olmasaydı sizi göndermezdim, –diye ekledi.– Bu arada belki yüzbaşı da karşınıza çıkıverir! Aklınızda olsun: Sekiz Abrekin bu yana geçtiği haberini aldık.

— Emir demiri keser, madem emir var, gitmemek olmaz, –dedi Yerguşov.– Bu aralar durum karışık, bence gitmemiz gerek.

Sülün etinden büyükçe bir parçayı iki eliyle birden ağzının önünde tutan ve o arada bir komutana, bir Nazarka'ya bakan Lukaşka olup bitenler umurunda değilmiş gibi ikisine de gülüyordu. Kazaklar gece devriyesine çıkmadan gece boyunca çınar altında boş yere oturup duran Yeroşka Amca içeri girdi:

— Ben de sizinle geliyorum çocuklar. Siz Çeçenleri gözetlersiniz, ben de yaban domuzlarını.

VIII

Üç Kazakla Yeroşka Amca omuzlarında tüfekleri, sırtlarında yamçılarıyla Terek boyunca ilerleyerek önceden belirlenmiş gözetleme noktasına vardıklarında hava iyice kararmıştı. Nazarka bu akşam devriyeye çıkmayı hiç istemiyordu, ama Luka kendisine bağırınca, çaresiz ona uyup telaşla hazırlığını tamamlamıştı. Birkaç adımda karakolun yanındaki su yoluna ulaşan Kazaklar buradan belli belirsiz bir keçi yoluna saparak sazların arasından Terek'e vardılar. Kıyıda suların getirip oraya bıraktığı kocaman bir ağaç gövdesi kararıyordu, ağacın çevresindeki sazlar ezilmişti ve bu izler yeniye benziyordu.

— Burada mı duruyoruz? –diye sordu Nazarka.

— Daha iyi yer mi bulacağız, –diye karşılık verdi Lukaşka. –Sen burada bekle, ben bir koşu Yeroşka Amca'ya domuzların yerini göstereyim, hemen dönerim.

— Gözetleme için buradan daha iyi bir yer olamazdı! –dedi Yerguşov.– Bizi kimse göremez, bizim görüşümüzse açık... Burada duralım... dört dörtlük bir yer!

Nazarka'yla Yerguşov yamçılarını yere serip suların attığı ağaç gövdesinin arkasına yerleşirlerken, Lukaşka'yla Yeroşka Amca kıyı boyunca yürümeye devam ettiler.

Yaşlı avcının birkaç adım önünde sessizce yürüyen Lukaşka:

— Hemen şuracıkta Amca, –dedi fısıltıyla.– Domuzların gezindikleri yeri göstereceğim sana... Bir ben bilirim orayı!

Yaşlı avcı da fısıltıyla karşılık verdi:

— Göster dostum... Yiğit Lukaşka'm, Urvan'ım benim...

Az sonra Lukaşka durdu, önlerinde bir su birikintisi vardı; eğilip suya baktı, bir ıslık çaldı:

— Buraya gelip su içmişler! –dedi taze izleri göstererek.– Bak, görüyor musun?

— İsa hep seninle olsun Urvan'ım! –diye karşılık verdi yaşlı avcı.– Anlıyorum: Su yolunun berisinden buraya, *kotlubana*[16] gelip sırtını kaşıyor, –diye ekledi sonra.– Sen bir an önce yerine dön... ben burada pusuya yatıyorum...

Yamçısının eteğini sıvayıp kıyı boyunca nöbet yerine doğru bir başına yürümeye başlayan Lukaşka bir sağında duvar gibi yükselen sazlara, bir ayağının dibinden köpürerek akan Terek'e bakıyordu. Birden sınırı geçmeye çalışabilecek Çeçen savaşçı düştü aklına: "Besbelli o da beni gözetliyordur şu anda. Ya da bir yerlerde karnını toprağa yapıştırmış sürünüp duruyordur." Birden güçlü bir hışırtı duydu, hemen ardından da sudan şapırtılar yükseldi. Lukaşka ürpererek tüfeğine sarıldı. Kıyıdan güçlü bir soluk vererek bir yaban domuzu fırladı, aynı anda ırmağın pırıltılı aynasında beliren bir karaltı sazlar arasında gözden kayboldu. Luka nişan aldı, ama daha tetiği çekemeden yaban domuzu hızla koruluğa dalıp kayboldu. Canı sıkılan Lukaşka yere tükürdü, yürümeye devam etti. Devriyeye çıkan arkadaşlarının bulunduğu yere yaklaşınca durup hafif bir ıslık çaldı. Islığına karşılık alınca arkadaşlarına doğru yürüdü.

Nazarka yamçısına sarınmış uyuyordu. Bacaklarını altına alıp oturan Yerguşov, Lukaşka'ya yer açmak için az kenara çekilirken:

---

16 Kotluban: (Doğrusu kotlovan) Domuzun gelip kalın derisini sürterek kaşındığı çukurluk yerlere, hatta kimi kez gölek benzeri basit su birikintilerine verilen ad. (Tolstoy'un notu)

— Ne güzel yermiş burası! –dedi.– Gözetleme için daha iyi bir yer bulunamazdı! Amca'yı götürdün mü?

— Evet, –dedi Lukaşka yamçısını yere sererken.– Az önce de kıyıda koca bir yaban domuzu kaçırdım. Sanırım daha önce de gördüğüm domuzdu. Çıkardığı gürültüyü sen de duymuşsundur.

— Duymaz mıyım, elbet duydum! Bunun bir yaban domuzu olduğunu hemen anladım. Senin ürkütmüş olabileceğini düşündüm, –dedi Yerguşov, sonra yamçısına sarınırken ekledi:– Yatıp biraz uyuyayım. Horozlar öterken uyandırırsın beni. Sıraya koyalım işi. Önce ben biraz uyuyayım, sonra sen yatarsın, ben beklerim. Böyle yapalım.

— Sağ olasın, –dedi Lukaşka,– ama canım hiç uyumak istemiyor.

Karanlık, rüzgârsız, ılık bir geceydi. Yıldızlar gökkubbenin yalnızca bir yarısına yığılmıştı, göğün dağlar tarafında kalan büyük yarısını dev gibi bir bulut kaplamıştı. Dağları da içine alan ve rüzgâr olmamasına karşın ağır ağır akan kara bulut kütlesi dantelli kenarlarıyla yıldızların ışıdığı mavimsi gökten sert bir çizgiyle ayrılıyordu. Kazak askerin karşısında Terek ve uçsuz bucaksız ufuk uzanıyordu. Arkasında ve her iki yanında sazlardan bir duvar yükseliyordu. Hiçbir esinti olmadığı hâlde arada bir sallanarak birbirine sürtünen sazlardan kuru bir hışırtı yükseliyordu. Aşağıdan bakıldığında aydınlık göğe doğru uzanan tomurcuklu ağaç dallarını andırıyordu sazlar. Terek Kazakların hemen ayaklarının dibinden çağıltılarla akıyordu. Coşkuyla akan ışıltılı, kahverengi su kütlesi kum tepeciklerinin oluştuğu sığ yerlerde tekdüze biçimde dalgalanıyordu. Daha da ötelerde ise su da, kıyı da, bulut da bıçak kesmez bir karanlığın içinde eriyip yok oluyorlardı. Su üzerinde zaman zaman kara gölgeler beliriyor, ama gözleri bu görüntüye alışkın olan Kazak asker bunların suyun sürüyüp götürdüğü ağaç kütükleri olduğunu anlıyordu. Arada bir uzak yıldırımların yansımaları suda

kara bir aynaya vuran ışık gibi çakıntılar yaratarak tatlı bir eğimle uzanan karşı kıyıyı aydınlatıyordu. Sazların hışırtısı, Kazakların horultusu, sivrisineklerin vızıltısı ve su şırıltısından oluşan tekdüze gece sesleri bazen uzaklardan gelen bir tüfek patlamasıyla, ırmağın kıyıdan kopardığı bir toprak kütlesinin suda çıkardığı fokurtularla, ansızın su üzerine fırlayan kocaman bir balığın şapırtılar çıkararak yeniden suya düşmesiyle ya da sık ormanda ilerleyen bir yabani hayvanın kuru dalları kırarken çıkardığı çatırtılarla bozulabiliyordu. Bir kez de koca bir baykuş düzgün kanat sesleri çıkararak Terek boyunca uçtuktan sonra Kazakların başının üzerinde şöyle bir dönüp ormana yöneldi, ağaçlardan birine yaklaşıp kanatlarını sık sık çırparak burada bir süre oyalandıktan sonra yaşlı bir çınarın üzerine kondu. Böyle beklenmedik seslerde nöbet bekleyen Kazak bir anda kulak kesiliyor, gözlerini kısıp elini usulca tüfeğine uzatıyordu.

Gecenin büyük bölümü sona ermişti. Batıya doğru uzanan koca kara bulutun parçalanmış kenar dantelleri arasından tertemiz, yıldızlı gökyüzü göründü, ters duran altınsı bir yarım ay olanca güzelliğiyle dağların üzerinde ışımaya başladı. Ortalık serinledi. Nazarka uyandı, bir şeyler mırıldanıp yeniden uykuya daldı. Canı sıkılan Lukaşka ayağa kalkıp belinde asılı hançerin altından bıçağını çekti, harbi olarak kullanmayı düşündüğü dalı yontmaya başladı. Kafasında hep çevredeki dağlarda yaşayan Çeçenler vardı: Onların nasıl bir yaşamları olduğunu, bu yiğit gençlerin bu yana nasıl geçtiklerini, Kazaklardan korkmayışlarını ve ırmağın başka bir yerinden de pekâlâ bu yana geçebileceklerini düşündü. Arada bir uzanıp ırmağın karşı kıyısına gözlerini dikiyor, ama bir şey göremiyordu. Zaman zaman ırmağa ve ayın ürkek ışıkları altında su kütlesinden belirsizce bir çizgiyle ayrılan karşı kıyıya göz atıyordu, ama artık Çeçenleri düşündüğü yoktu; yalnızca arkadaşlarını uyandıracağı saatin gelmesini bekliyor, köyüne gidişini düşlüyordu. Köyde

Dunka vardı; Kazakların yavuklularına sesleniş biçimiyle "*canı, biriciği*". Dunka aklına gelince içini bir sıkıntı bastı. Derken sabahın bütün belirtileri sökün etti: Irmağın üzerine gümüşsü bir sisin ağartısı çöktü. Onun bulunduğu noktadan az ötede kartal yavrularının içe işleyen keskin çığlıkları ve kanat sesleri duyuldu. Bunu köyden, uzaklardan gelen ilk horoz ötüşü izledi, ardından bir başka horozun uzun ötüşleri ve buna karşılık olarak yükselen öteki horoz sesleri...

"Artık uyandırayım arkadaşları," diye düşündü Lukaşka. Harbisini yapıp bitirmişti. Gözlerinde bir ağırlık hissediyordu. Yerde yatanlara döndü, hangi bacağın kime ait olduğunu ayırt etmeye çalışırken birden Terek'in öbür yakasından bir şapırtı duyar gibi oldu ve yeniden orak biçimindeki ters dönmüş ayın aydınlatmaya başladığı dağ ufkuna, karşı kıyıya, Terek'e, ırmak üzerinde yüzen ve artık iyiden iyiye seçilmeye başlanan karaağaç gövdelerine dikti gözlerini. Bir an sanki kendisi kayıyormuş, Terek'se üzerindeki ağaç gövdeleriyle hareketsizmiş gibi geldi ona, ama bu yalnızca bir anlık bir yanılsamaydı. Yeniden büyük bir dikkatle suyu gözlemeye başladı. Dallı, budaklı, kocaman, kara bir ağaç gövdesi dikkatini çekti. Ağaç tuhaf bir şekilde hiç yalpalamadan, sağa sola dönmeden, düzgün bir biçimde ırmağın tam ortasından ilerliyordu. Hatta ağaç sanki akıntıyla sürüklenmiyor da sığ yerlerde Terek'in önünü keserek ilerliyor gibiydi. Lukaşka başını iyice ileri uzatıp olanca dikkatiyle kütüğü izlemeye başladı. İyice sığlık bir yere gelince duran ağaç gövdesinde tuhaf birtakım kımıltılar oldu. Ağaç gövdesinin altında bir el görür gibi oldu Lukaşka. "Şu anda bir Abrekin canı benim elimde!" diye düşündü; tüfeğini alıp telaşa kapılmadan ama hızlı bir şekilde hazırladığı destek üzerine yerleştirdi, en ufak bir ses çıkarmadan emniyeti açtı ve soluğunu tutarak nişan aldı. "Arkadaşları hiç uyandırmayayım," diye düşündü. Yüreği öyle hızla atıyordu ki soluğunu tutup sesleri dinledi. Birden yeni bir şapırtı yükseldi

ağaç gövdesinden ve kütük suyu yanlamasına kese kese bu kıyıya doğru yaklaşmaya başladı. "Tutturabilseydim bari!" diye düşünüyordu ki ayın cılız ışığı altında birden kütüğün hemen önünde bir Tatar kafası görür gibi oldu. Namlusunu hemen oraya doğrulttu. Tatarın kafası sanki tüfeğin namlusunun hemen ucundaydı, o kadar yakın görünüyordu. Lukaşka bir kez daha baktı. "Ta kendisi... bir Abrek bu!" diye düşündü sevinçle ve dizlerinin üstünde doğrulup yeniden tüfeğin namlusunun hemen ucundaymış gibi görünen hedefine baktı, nişan aldı ve Kazakların daha çocukluklarından başlayarak edindikleri bir alışkanlıkla, "Baba ve oğlu için!" diye mırıldanarak tetiği çekti. Şimşeği andıran bir balkımayla ırmak yüzeyi ve kamışlar aydınlandı. Ani patlama sesi ırmak üzerinde dalga dalga yayıldı, yankılar birbirini izledi. Ağaç gövdesi artık suda yanlamasına ilerlemiyor, akıntıyla döne döne aşağı doğru kayıyordu.

El yordamıyla tüfeğine sarılan Yerguşov oradaki bir ağaç kütüğünün ardından doğrularak uyku sersemi:

— Kaçırma herifi! Kaçırma diyorum sana! –diye bağırdı.

— Kes sesini! –diye fısıldadı Luka dişlerini sıkarak. –Abrekler!

Nazarka da:

— Birini mi vurdun Lukaşka? –diye sordu.– Kime ateş ettin?

Lukaşka yanıt vermedi; tüfeğini dolduruyor, suda ağır ağır yüzen ağaç gövdesine bakıyordu. Kütük az sonra sığlıkta durdu. Kütüğün arkasında, suda ileri geri dalgalanan büyükçe bir şey vardı.

— Neye ateş ettin? Ne vurduğunu niye söylemiyorsun? –diye üsteleyip duruyorlardı Kazaklar.

— Az önce söyledim ya: Abrekler! –dedi Luka.

— Yalanını sevsinler! Yoksa tüfeğin kazara mı patladı?

— Abrek öldürdüm diyorum, niye anlamıyorsun! –dedi Lukaşka heyecandan tıkanarak; sonra ayağa fırlayıp ileride

suyun sığlaştığı yeri gösterdi:– Şurada yüzüyordu... Ben de tüfeğimle vurdum onu. Tam şurada.

Yerguşov gözlerini ovuşturarak:

— Hadi oradan, yalancı sen de! –dedi.

Lukaşka onu her iki omzundan yakalayıp öyle sertçe çevirdi ki Yerguşov acıyla "Ah!" diye bir çığlık attı.

— Ben mi yalancıyım? –dedi Lukaşka. –Şu yana baksana... şuraya!

Lukaşka'nın gösterdiği yana bakıp da oradaki cesedi gören Yerguşov'un konuşma tonu değişti, sesini iyice alçalttı:

— Ana-a! Sana bir şey söyleyeyim mi... kesin bunun ardından başkaları da gelecektir... Bu besbelli öncüydü. Ötekiler belki buradan, belki az daha yukarıdan suyu geçeceklerdir. Bak, bu dediğime mim koy!

Yerguşov tüfeğini gözden geçirirken, Lukaşka da kemerini çözdü, çerkeskasını çıkarmaya başladı.

— N'apıyorsun, nereye gidiyorsun aptal? –diye bağırdı Yerguşov.– Oraya gidecek olursan kurşunu alnına yapıştırırlar. Bana güven. Herifi öldürdüğüne göre bir yere kaçıp gidecek hâli yok. Şu barutluğunu versene, tüfeğime biraz barut koyayım. Barut var mı barutluğunda? Nazar! Sen de hemen karakolun yolunu tut. Yalnız kıyıdan gitme. Kesin vururlar. Sözümü yabana atma...

— Niye ben tek başıma gidiyor muşum? –dedi Nazarka, sesi öfkeliydi.– Kendin gitsene!

Çerkeskasını çıkaran Lukaşka kıyıya yaklaştı.

— Gitme dedik sana! –dedi Yerguşov, tüfeğine barut doldurmaya ara verdi.– Görmüyor musun, adamın kımıldadığı bile yok. Şunun şurasında sabaha ne kaldı ki! Karakoldakiler de gelmiş olurlar... Sen de hemen yola çıksan iyi edersin Nazarka! Korkman gereksiz...

— Luka, hey Luka! –dedi Nazarka. –Herifi nasıl vurdun anlatsana!

Luka suya girmekten vazgeçti.

— Karakola birlikte gidin, ben burada beklerim. Kazaklara da devriye çıkarmalarını söyleyin. Bu yakaya geçenler olduysa herifleri yakalamalı.

Yerguşov ayağa kalktı:

— Doğru söylüyorsun, herifleri yakalamak gerek...

Yerguşov'la Nazarka haç çıkararak karakola doğru yola koyuldular. Ancak kıyıdan değil, sık dallar arasından kendilerine güçlükle yol açarak ormandan gidiyorlardı.

Yerguşov ayrılmadan önce:

— Dikkatli ol Luka! –dedi.– Burnunun ucunu göstereyim deme! Herifler seni burada da bulup şişleyebilirler. Gözünü dört aç... Sözümü yabana atma!

— Merak etme, ne yapacağımı bilirim ben! –dedi Luka, sonra oradaki tümseğe oturup tüfeğini incelemeye başladı.

Tek başınaydı. Arada bir suyun sığlaştığı yana bakıyor, Kazaklar geliyor mu diye çevreye kulak kabartıyordu. Ama karakol bayağı uzak sayılırdı, Lukaşka'nınsa içi içini yiyordu: Öldürdüğü Abrekle birlikte gelenler bu arada kaçıp gidebilirler diye tedirgindi. Akşam kaçırdığı yaban domuzuna canı nasıl sıkıldıysa şu anda kaçmakta olan Abrekler de canını öyle sıkıyordu. Bazen çevresine bakınıyor, bazen birilerini görebilir miyim diye karşı kıyıları gözetlerken tüfeğini destekleyerek yükselti üzerine sıkıca yerleştiriyor, her an ateş etmeye hazır tutuyordu. Kendisinin de öldürülebileceği aklının ucundan bile geçmiyordu.

IX

Ortalık aydınlanmaya başlamış, suların sığlaştığı yerde Çeçenin akıntıyla hafifçe oynayıp duran cesedi artık iyice seçilir olmuştu. Birden Lukaşka'nın hemen yakınında sazlar hışırdadı, ayak sesleri duyuldu, sazların tepelerinde minik süpürgeleri andıran saz çiçekleri oynaştı.

Lukaşka tüfeğinin emniyetini açtı, horozu kaldırdı, "Baba ve oğul adına..." diye mırıldandı. Tüfek mekanizmasının kurulma sesleri üzerine sazların arasından gelen ayak sesleri kesildi.

— Kazaklar! Sakın ateş edeyim demeyin... ben Yeroşka Amca'nız!– diye alabildiğine sakin, tok bir ses duyuldu, hemen ardından da kamışların arasından çıkan Yeroşka Amca bir anda Lukaşka'nın burnunun dibinde bitiverdi.

— Verilmiş sadakan varmış, –dedi Lukaşka,– az kalsın öldürecektim seni!

— Yoksa birine ateş mi ettin?

Yaşlı avcının tüm ormana ve nehir boyuna yayılan çınlamalı sesi Lukaşka'nın hâlâ etkisinde olduğu gece sessizliğini de, gizemini de bir anda dağıtıvermişti. Ortalık sanki daha bir aydınlanmış, her şey daha bir görünür olmuştu.

Tüfeğinin horozunu indiren Lukaşka sakin görünmeye çalışarak ayağa kalktı, ama hiç doğal değildi sakinliği:

— Sen bir domuz bile göremedin Amca, ama ben canavarın büyüğünü hakladım!

Yaşlı avcı gözlerini dikmiş, artık apaçık seçilmeye başlanan Çeçenin beyaz sırtına bakıyordu; Terek'in çırpıntılı suları cesedin çevresinde minik çevrintiler yapıyordu.

— Bir ağaç kütüğü altına gizlenmiş yüzüyordu. Ama gördüm onu, görmemle de yapıştırdım kurşunu! Baksana şuraya! Nah şurada! Mavi pantolonu var... tüfeği... Görüyor musun?

— Kör değilim, görüyorum elbette! –dedi yaşlı avcı sertçe ve kaygılı bir ifadeyle.– Bir cigiti öldürmüşsün, –diye ekledi sonra yazıklanırcasına.

— Şuracıkta otururken karşı kıyıda bir karaltı fark ettim... Evet, daha ırmağın karşı kıyısındayken dikkatimi çekmişti adam: Kıyıya iyice yaklaşıp kendini suya bırakıvermişti sanki. Akıl alır gibi değildi: Suyun üzerinde yüzen koca bir ağaç gövdesi vardı... ama ağaç akıntı yönünde yüzecek yerde bizden yana, ırmakta enine ilerliyordu! O arada ağaç gövdesinin altından bir kafa görmeyeyim mi? Bu da neyin nesi dedim? Sazlar görüşümü engelliyordu; şöyle biraz doğrulup bakayım dedim, ama alçak herif huylandı, çıkardığım sesi duydu sanırım; suyun sığ yerine varınca kütüğün altından uzanıp çevresine bakındı. Seni sahtekâr diye düşündüm, kaçamayacaksın elimden! Tam kütüğün altından sıyrılıp çevresine bakınıyordu ki... (Ah, heyecandan şu anda bile yüreğim daralıyor!) Tüfeğimi alıp kımıltısız beklemeye başladım. Herif durdu, durdu, kendini yeniden suya bıraktı ve... tam ay ışığının altına geldiğinde sırtı olduğu gibi ortaya çıktı... Çıkmasıyla da "Baba, oğul ve kutsal ruh adına," deyip tetiğe asıldım. Ortalığı kaplayan duman bulutu arasından herifin suda çırpındığını gördüm. Sanki bir inilti de kopardı... ya da bana öyle geldi? Tanrım sana şükürler olsun, öldürdüm herifi diye düşündüm! Zaten adam suyun sığ yerine vardığında her şey apaçık ortaya çıktı. Doğrulmak için hamle ettiyse de başaramadı, gücü yetmedi... bir iki çırpındı, sonra kımıltısız, olduğu yerde kaldı. Bütün bunları apaçık

gördüm. Baksana herifte en ufak bir kımıltı yok... besbelli ölmüş. Kazaklar karakoldakileri çağırmaya gittiler... Bunun yanında gelen başkaları da varsa kaçamasınlar diye!

— Kaçamasınlar diyeymiş! Artık çok geç delikanlı! –dedi yaşlı avcı, yeniden acıyla başını salladı.

Bu sırada kıyıda yüksek sesle konuşmalar, kırılan kuru dal çatırtıları duyuldu: Kazaklar gelmişlerdi; kimi atlı, kimi yayaydı.

— Bir kayık getiriyorlar galiba? –diye bağırdı Luka.

Kazaklardan biri:

— Aferim Luka! –dedi.– Buraya çeksene onu...

Lukaşka gözleri hep düşmanında, kayığın getirilmesini beklemeden soyunmaya başladı.

Ama karakol komutanı:

— Bekle! –diye bağırdı.– Nazarka kayığı getiriyor.

Bir başka Kazak da:

— Salak! –dedi.– Belki sağdır herif daha... ölü taklidi yapıyordur? Hançerini al yanına!

— Aklını kendine sakla! –diye karşılık verdi Luka pantolonunu çıkarırken.

Canlı, çevik hareketlerle soyundu. Haç çıkardı. Sonra şap diye suya atlayıp beyaz kollarıyla uzun, geniş kulaçlar atarak ve sırtı hep suyun üzerinde, Terek'in sığlaştığı karşı kıyıya doğru akıntıyı dik keserek yüzmeye başladı. Kıyıdaki Kazaklar bir ağızdan, çınlayan seslerle konuşuyorlardı. Ata binmiş üç Kazak çevreyi kolaçan etmeye çıktı. Irmağın kıvrıldığı yerin gerisinde bir kayık göründü. Sığlığa varınca Lukaşka suda doğruldu, ölünün üzerine eğildi, eliyle bir iki kez dürttü, sonra:

— Ölmüş bu! –diye çınlayan bir sesle karşı kıyıya bağırdı.

Başından vurulmuştu Çeçen. Mavi pantolonunu, gömleğini ve çerkeskasıyla tüfeğini ve hançerini sırtına bağlamış, bütün bunların üzerine de Lukaşka'nın başta kafasını karıştıran büyükçe budaklı bir dal tutturmuştu.

— Oltamıza düşen şu sazana bakın millet! –dedi kayıktan çıkarılıp çayırların üzerine uzatılan ölü Çeçenin çevresinde halkalanmış Kazaklardan biri.

— Benzi nasıl da sarı! –dedi bir başkası.

Üçüncü bir Kazak da şöyle dedi:

— Bizimkiler ne yanda arıyorlardır acaba öbürlerini? Hep karşıyı tarıyorlar herhâlde? Bu adam öncü olmasa suya bu şekilde girmez, ırmağı tek başına yüzerek geçmeye kalkışmazdı.

Kıyıda titreye titreye ıslak giysilerini sıkan Lukaşka hafif alaylı:

— Becerikli, hinoğluhin birine benziyor, –dedi.– Gözünüz cigit görsün diyerek kendini öne atmış besbelli! Sakalını da kırpmış, kınalamış.

— Daha kolay yüzebilmek için çerkeskasını da torba içine koyup sırtına bağlamış, –dedi bir başka Kazak da.

— Baksana Lukaşka, –dedi karakol komutanı, elinde ölüden aldığı tüfek ve hançer vardı.–Hançer senin olsun, çerkeska da... Tüfek içinse yanıma uğra, sana üç moneta[17] vereyim. –Tüfeğin namlusuna üflerken ekledi:– Karıncalanmış üstelik bu meret! Yine de övünçle saklayacağım bir hatıra olacak!

Lukaşka karşılık vermedi, ama bu dilenciliğin canını sıktığı da belliydi. Ne yazık ki geri çeviremezdi bu isteği.

— Şunun hâline bak! –dedi suratı bir karış, Çeçenin çerkeskasını fırlatıp yere atarken.– Çerkeska da çerkeska olsa! Dilenci pırtısından farkı yok!

— Odun keserken işe yarar, –dedi kalabalıktan biri.

— Mosev! Ben bir eve kadar uzanacağım, –dedi Lukaşka, öfkesi geçmişti anlaşılan ve karakol komutanına sağladığı yararı fırsata dönüştürmek istiyordu.

— İyi ya, git! –dedi komutan, sonra tüfeği incelemeyi sürdürürken:– Onu getirip karakolun arkasına bırakın ço-

17 Moneta: Madenî para, mangır.

cuklar, –dedi,– üzerine de güneşe karşı çoban alacığı[18] gibi bir şey yapın. Dağlılardan kendisini geri almak isteyen çıkarsa fidye isteriz!

— Havalar o kadar sıcak değil daha! –dedi biri.

— Ya bir çakal gelir de onu parçalarsa? O zaman ne olacak? –diye karşı çıktı Kazaklardan biri ona.

— Başına bir nöbetçi dikelim. Fidye ödemeye gelenlerin parçalanmış ceset görmeleri iyi olmaz.

— Bak Lukaşka, onu bunu bilmem, –dedi komutan neşeyle,– çocuklara bir kova içki ısmarlayacaksın!

— E herhâlde, –diye atılıp bir ağızdan onayladı onu Kazaklar.– Bir kere âdettendir. Sonra adamdaki kısmete bak: Tanrı'nın yardımıyla nasıl olduğunu kendi de anlamadan bir Abrek öldürdü.

— Biraz daha para ver, hançerle çerkeska da senin olsun, –dedi Lukaşka komutana.– Pantolonu da satın alabilirsin. O kara kuru herifin pantolonu bana dünyada olmaz.

Kazaklardan biri çerkeskayı bir monetaya satın aldı. Bir başkası hançer için iki kova içki teklif etti.

— Tamam arkadaşlar! –dedi Luka.– Ellerimle size köyden bir kova içki getireceğim!

— Pantolonu da birkaç parçaya ayırıp kızlara atkı diye verirsin, –dedi Nazarka.

Kazaklar bastılar kahkahayı.

— Yeter bu kadar şamata! –dedi komutan.– Cesedi taşıyın... kulübenin arkasına bırakın bu pisliği...

Kazakların ölüyü isteksizce tuttuklarını gören Lukaşka:

— Ne duruyorsunuz? Buraya getirsenize onu! –diye buyurgan bir sesle bağırdı, Kazaklar da sanki Lukaşka komutanlarıymış gibi buyruğunu yerine getirdiler.

Ölüyü birkaç adım taşıyıp bacaklarını yere bıraktılar, cansız bacaklar yere çarparken birkaç kez hafifçe titredi. Kazaklar iki yana açılıp sessizce durdular. Kimsenin ağzını

18 Alaçık: Üzeri dal ve hasırla örtülmüş kulübe, çardak.

bıçak açmıyordu. Sonra Nazarka ölünün yanına gitti, başını çevirip şakağındaki kanlı kurşun deliğine baktı:

— Amma tutturmuş... tam beynine! –diye mırıldandı.– Ziyan olacak mal değil bu... Yakınları er geç duyup gelecektir...

Yine kimseden tek ses çıkmadı; kız doğmuştu sanki, ağızlar hep öyle kilitliydi.

Yükselmeye başlayan güneş çiy kaplı otlara ışık yağdırırken öteden Terek'in şırıltıları geliyor, uyanan ormanın dört bir yanında sülünler birbirine bağırarak sabahı karşılıyorlardı. Ölünün çevresinde halka olan Kazaklar gözlerini dikmiş, sessiz, kımıltısız ona bakıyorlardı. Kimseden çıt çıkmıyordu. Islandığı için rengi koyulaşmış mavi bir pantolondan başka üzerinde bir şey bulunmayan kahverengimsi çıplak bedenin çizgileri uyumlu ve güzeldi. Aşağıya eğimli karnı bir kuşakla sarılıydı. Kaslı kolları kaburgalarına bitişik, dümdüz uzanıyordu. Daha yeni kazınmış, mavimsi, tostoparlak kafası geriye düşmüştü. Dümdüz, gün yanığı alnının yan-altında kanları pıhtılaşmaya başlayan yarası seçiliyordu. Alnıyla kazınan saç bölgesi birbirinden keskin bir çizgiyle ayrılıyordu. Cam gibi gözleri yukarıya dikilmiş, karşısındaki her şeyi aşan bakışları uzaklara yönelmişti. Gözbebekleri biraz aşağı kaymış gibiydi. Kısa kırpılmış kızıl bıyıklarının altından görünen incecik dudaklarının iki uçta gerilmiş olması burada donup kalan alabildiğine içten, ince bir gülümsemeyi imler gibiydi. Kızıl tüylerle kaplı elleri küçük, bilekleri inceydi; kınalı parmakları içeri bükülmüştü.

Lukaşka hâlâ giyinmemişti, ıslaktı. Boynu kıpkırmızı, gözleri her zamankinden daha ışıltılıydı. Geniş elmacık kemikleri seğiriyor, sabah serinliğinde sağlıklı ak bedeninden belli belirsiz bir buğu yükseliyordu.

— O da insan evladıydı! –diye mırıldandı, ölüyü pek bir sevmiş gibiydi.

— İlk o seni görmüş olsaydı, –dedi Kazakın biri,– bu kez o seni yere indirecekti!

Böylece dilleri çözüldü Kazakların, konuşmaya, devinmeye başladılar. İki kişi çoban alacığı kurmak için çalı kesmeye giderken öbürleri karakola yöneldi; Luka'yla Nazarka ise köye gitmeye hazırlanmak için koşturdular.

Yarım saat sonra Terek'i köyden ayıran sık orman içinde neredeyse koşar adım yürüyor, konuşuyorlardı:

— Sakın seni benim gönderdiğimi bilmesin! –dedi Lukaşka sertçe arkadaşına. –Bak bakalım: Kocası evde mi, değil mi?

— Oradan da Yamka'ya geçerim... –diye karşılık verdi Nazarka, söz dinler, uysal.– Eğleniriz biraz, ha?

— Şimdi de eğlenmeyeceksek ne zaman eğleneceğiz?

İki arkadaş köye varınca ilk iş kafaları çektiler, sonra da yataklara devrilip akşama dek uyudular.

X

Luka'nın bir Çeçeni öldürmesinden üç gün sonra Kafkas Piyade Alayı'ndan iki bölük gelip Novomlinskaya köyüne yerleşti. Bölük arabaları köy meydanına dizilmiş, koşumları çözülen atlar arabalardan ayrılmıştı. Bir çukur kazıp sağdan soldan topladıkları odunlarla ateş yakan aşçılarsa lapa kazanını ateşin üzerine oturtmuşlardı. Bölük başçavuşları askerleri sayarken, seyisler atları bağlamak için yere kazık çakıyorlardı. Kimlerin nerede kalacağını ayarlamaktan sorumlu askerlerse sanki köyün yerlisiymiş gibi her sokağa dalıp her eve bakıyor, subayların ve askerlerin kalacakları yerleri belirliyorlardı. Alanın bir köşesinde yan yana dizili yeşil sandıklar, bir başka köşede atlar, arabalar duruyor, ötede bir yerdeyse lapa kazanları kaynıyordu. Yüzbaşı, teğmen ve bölük başçavuşu Onisim Mihayloviç de buradaydılar. Bölüklerin buraya yerleşme emri aldığını bütün köy duymuştu, dolayısıyla askerler evlerinde sayılırlardı. Bölükler niçin yerleşiyorlardı buraya? Kazaklar nasıl insanlardı? İki askerî birliğin gelip köylerine yerleşmesi keyiflerini kaçırmayacak mıydı? Ya din sapkınıysa bu köyün insanları? Umurunda değildi bunlar askerlerin. Sayımdan sonra serbest bırakıldıklarında üstleri başları toz içindeki yorgun askerler arı sürüsü gibi uğuldayarak karmakarışık bir şekilde köyün her yanına dağıldılar. Kazakların bu zoraki konukluktan hiç hoşlanmadıklarının o kadar farkında değillerdi

ki ikişerli, üçerli gruplar hâlinde, şakalaşa şakalaşa, tüfeklerini şakırdata şakırdata evlere giriyor, teçhizatlarını, kayış takımlarını duvara asıp torbalarının içindekileri çıkarırken evdeki kadınlara, kızlara laf atıyorlardı. Askerin en sevdiği yer olan lapa kazanının başında büyük bir grup toplanmıştı. Dişlerinin arasına sıkıştırdıkları sigaralarını tüttürerek bekleşen askerciklerin bakışları lapa kazanından sıcak göğe doğru belirsizce yükselerek iyice yukarılarda beyaz bir bulut oluşturan buharla tertemiz havada erimiş cam gibi ürperen ateş arasında gidip geliyor, Ruslar gibi yaşamadıkları için Kazaklarla dalga geçiyorlardı. Bütün avlularda askerler görülüyor, onlardan yükselen kahkahalara evlerini koruyan, su ve kap kacak isteklerini geri çeviren Kazak kadınların tiz, öfke dolu çığlıkları karışıyordu. Oğlan ya da kız, bütün çocuklar ya analarına ya da birbirlerine sokulmuşlar, hayatlarında ilk kez gördükleri askerlerin her hareketini şaşkın bakışlarla izliyor, onlar nereye giderlerse, güvenli bir uzaklıktan artlarına takılıyorlardı. Dışarı çıkıp evlerin önündeki sıra biçiminde yapılmış toprak yükseltiye oturan yaşlı Kazaklar askerlerin telaşlı koşuşturmalarını sessiz ama öfkeli bir yüzle izliyorlardı. Sonunu kestiremedikleri bu işi Tanrı'ya havale etmiş gibiydiler.

Üç ay önce Kafkasya'daki alaylardan birine teğmen olarak atanan ve burada görev yapmakta olan Olenin'e köyün en güzel evlerinden biri ayrılmıştı: Kazak Asteğmen İlya Vasilyeviç'in, yani Ulitka Teyze'nin evi.

Vanyuşa soluk soluğa:

— Şimdi ne yapacağız Dmitriy Andreyeviç? –diye sordu Olenin'e.

Sırtında çerkeskasıyla Grozni'den aldığı atının üzerinde oturan ve beş saatlik bir yolculuktan sonra nihayet kendisine ayrılan evin avlusuna girmekte olduğu için keyfi yerine gelen Olenin önce bir yüreklendirircesine atını okşadı, sonra yüklerinin olduğu arabayı getirip hemen eşyaları yerleştir-

meye başlayan, yüzü bitkin, saçları karışmış, ter içindeki Vanyuşa'ya döndü:

— Ne oldu İvan Vasiliç?

Görünüşü çok değişmişti Olenin'in, o gitmiş, yerine bambaşka biri gelmişti. Önceleri her gün tıraş olurken, şimdi hafif bir sakal ve bıyık belirmişti yüzünde. Gece hayatından sararıp solmuş çehresi, yanakları, alnı, kulaklarının arkası güneşten yanmış, sağlıklı bir bakır rengini almıştı. Üzerinde gıcır gıcır bir siyah frak yerine beyaz, kirli, geniş kırmalı bir çerkeska vardı, silahlıydı. Kol ve yakaları kolalı beyaz bir gömlek yerine kırmızı, dik yakası yanık boynunu sıkıca saran, ham ipekten yerel bir gömlek giymişti. Çerkezler gibi giyinmek istemiş ama olmamıştı: Cigit değil, Rus olduğu hemen anlaşılıyordu. Buna karşılık tüm bedeninden sağlık, neşe, kendinden hoşnutluk fışkırıyordu.

— Size göre hava hoş tabii, –dedi Vanyuşa.– Ama gidip kendiniz bir konuşmaya çalışın bakalım şu insanlarla... "Hayır"dan başka söz bilmiyor, hiçbir şeye izin vermiyorlar. Tek kelime çıkmıyor ağızlarından! –Eline geçen demir bir kovayı eşiğe doğru fırlattı.– Bunlar Rus falan değiller sanki?

— Gidip asteğmenle görüşseydin keşke.

Vanyuşa içerlemiş:

— Asteğmenin yerini nereden bileyim ben? –dedi.

— Kim canını sıktı senin bu kadar? –dedi Olenin çevresine bakınarak.

— Bir bilebilsem! Lanet olsun! Gerçek ev sahibi de ortalarda yok, dediklerine göre *kriga*[19] diye bir yere gitmiş. Bana bunu söyleyen karısı olacak kocakarı, Tanrı korusun, tam bir baş belası! –Yaşlı kadının nasıl bir baş belası olduğunu anlatmak için başını elleri arasına aldı.– Burada nasıl yaşayacağız, aklım almıyor. Tatarlardan bin beter bu köyün insanı! Sözüm ona Hristiyanlar! Olmaz olsun böyle Hristi-

19 Kriga: Balık avlamak için ırmakta çitlerle çevrilen yere verilen ad. (Tolstoy'un notu)

yanlık! Tatarlar bunlardan çok daha soyludur. Krigaya gitmişmiş! Ne krigası be? Kriga ne?

Olenin atından inmeden:

— Yani kalacağımız sarayı beğenmedin? –diye takıldı emir erine.

— İzin verin atınızı alayım, –dedi Vanyuşa karşı karşıya oldukları yeni koşullardan kaygılandığı belli, ama yazgısına da boyun eğer bir tavırla.

— Demek Tatarlar bunlardan çok daha soylu ha Vanyuşa? –dedi Olenin atından inip eyere hafifçe vurarak.

Vanyuşa ters ters söylendi:

— Gülersiniz tabii... size göre ne var!

— Kızma İvan Vasilyeviç, –dedi Olenin hep gülerek,– bırak ben gidip konuşayım ev sahipleriyle, göreceksin her sorunu çözümleyeceğim! Hiç kaygılanma, inan burada çok güzel bir hayatımız olacak.

Karşılık vermedi Vanyuşa, bunun yerine efendisinin ardından küçümser gibi bakıp başını salladı. Vanyuşa'nın gözünde Olenin bir efendiydi, Olenin'in gözünde Vanyuşa bir uşak. Biri çıkıp da onlara arkadaş olduklarını söylese herhâlde ikisi de çok şaşırırdı. Oysa bunu kendileri bile bilmeseler de onlar iki arkadaştılar. Vanyuşa Oleninlerin evine on bir yaşındayken alınmıştı ki o sıralar Olenin'in yaşı da ancak o kadardı. Olenin on beşine bastığında Vanyuşa'nın eğitim almasını kendine iş edindi ve ona bir süre Fransızca dersleri verdi. Vanyuşa'yı müthiş gururlandıran bir şey oldu bu. Bugün bile keyifli olduğu anlarda Vanyuşa Fransızca birkaç sözcük döktürür, ardından da daima şapşal bir sırıtma yayılır yüzüne.

Evin önündeki basamakları hızlı adımlarla çıkan Olenin sofaya açılan kapıyı itti. Evdeyken hemen bütün Kazak kadınları gibi üzerinde yalnızca pembe bir entari bulunan Maryanka korkuyla kendini ta kapının karşısındaki duvara attı, Tatar entarisinin geniş yeniyle yüzünün alt kısmını kapattı.

Kapıyı iyice açan Olenin yarı karanlık odada karşı duvara yapışmış duran uzun boylu, düzgün endamlı genç bir Kazak kadını gördü. Gençliğe özgü açgözlü ve merak dolu hızlı bakışları kızın üzerindeki basma entarinin altından belli olan güçlü bir bakire bedeninin çizgilerini ve çocuksu bir korku ve vahşi bir merakla kendisine yönelmiş güzel, etkileyici kara gözleri ayırt etti, "İşte biri!" diye geçirdi içinden, hemen ardından da, "Bunun gibi kim bilir daha kaç kız vardır!" diye düşünerek yandaki kapıyı açtı. Burada Ulitka Teyze arkası kapıya dönük, iki büklüm olmuş, yerleri süpürüyordu; onun da üzerinde yalnızca bir entari vardı.

— Merhaba anacığım! –dedi Olenin.– Sizin evde kalacağım da... onun için geldim.

Kazak kadın hep öyle iki büklüm, ama sertçe bakarak hâlâ güzel yüzünü ona çevirdi, çatılı kaşlarının altından göz ucuyla bakarak bağırdı:

— Niye geldin buraya? Bizimle alay etmeye mi, ha? Tutaraklı herif!

Korkusuzca katıldığı, ama anasından emdiği sütü de burnundan getiren Kafkasya çarpışmalarından sonra her yerde, hele hele dayanışma içinde oldukları Kazaklar arasında sevgiyle, güler yüzle karşılanacağını düşünen Olenin'i yaşlı kadının bu tavrı çok şaşırttı. Yine de yılmadı, kalacağı yer için para ödeyeceğini açıklayacak oldu, ama yaşlı kadın onun sözlerini tamamlamasına bile fırsat vermeden tiz bir sesle bağırmaya başladı:

— Ne işin var burada? Başka derdin yok mu senin? Sinekkaydı tıraşlı suratına hele şunun! Az bekle, evin reisi geldiğinde kalacağın yeri gösterir! Senin pis parana ihtiyacımız olmadığını da bilesin! Sanki hiç para görmedik! İçtiği sigaralarla evi leş gibi kokutacak, bir de kalkmış para veririm diyor! Paran batsın senin, kurşunlara gelesice!

"Vanyuşa haklıymış!" diye düşündü Olenin. "Tatarlar bunların yanında sütten çıkma ak kaşık kalır!" Ulitka

Teyze'nin bedduaları devam ederken kendini odadan dışarı attı ve tam bu anda sırtında yine o pembe entarisi, ama yüzünü gözlerine dek ak bir başörtüsü ardında gizlemiş Maryanka'yla burun buruna geldi: Kız çıplak ayaklarıyla yerde şap şap sesler çıkararak hızla sofaya geçti, oradan da evin girişindeki basamaklara yöneldi; aşağı inince kapıda bir an başını sertçe geri çevirerek alaycı gözlerle Olenin'e baktı ve köşede gözden kayboldu.

Bu genç, güzel, endamlı, diri bedenin etkileyici kıvrılışlarla akıp gitmesi, ak örtünün gerisinde ışıyan gözlerdeki vahşi bakışlar Olenin'i bu kez daha bir etkiledi. "Yoksa bu mu düşleyip durduğum kadın?.." diye geçti aklından. Artık kalacak yer konusunu çok daha az düşünüyor gibiydi, ikide bir başını çevirip Maryana'nın ardından bakarak Vanyuşa'ya doğru yürüdü.

— Genç kızları bile ne kadar vahşi, görüyorsun değil mi! –dedi hâlâ arabadan eşya indirmekle uğraşan Vanyuşa, neşesi biraz yerine gelmiş gibiydi.– Sanırsın yılkı kısrağı! –Sonra zafer kazanmış bir edayla ve sesini daha da yükselterek:– Neylersin, *lafam*![20] –diye ekledi ve bir kahkaha attı.

20 (Fr.) *La femme*: Kadın.

XI

Evin beyi balıktan akşama doğru döndü, kalınacak yer için kendilerine para ödeneceğini öğrenince karısının gönlünü etti, Vanyuşa'nın isteklerini yerine getirdi.

Yeni evde her şey yoluna girdi. Ev sahipleri sıcak odaya geçtiler, genç Rus subaya ise ayda üç moneta karşılığında soğuk odayı verdiler. Olenin yemek yiyip uyudu. Akşama doğru uyanınca elini yüzünü yıkadı, giysisini temizledi, bir şeyler atıştırdı, bir sigara yakıp yola bakan pencerenin önüne oturdu. Sıcak kırılmıştı. Saçakları süslemeli evin gölgesi tozlu yolu geçip karşı taraftaki evin üzerine düşüyor, alt katta kırılarak hafif yana uzanıyordu. Batan güneşle karşı evin kamış kaplı damı ışıl ışıl parlıyordu. Hava tertemiz, köy derin bir sessizlik içindeydi. Yerlerine yerleşen askerlerin de sesi kesilmişti. Çobanlar köyün hayvanlarını henüz getirmemişlerdi. Köylüler de daha bahçelerinden dönmemişlerdi.

Olenin'in kaldığı ev köyün son evi sayılabilirdi. Olenin'in de geçip geldiği Terek'in karşı yakasında yer alan Çeçen ve Kumık köylerinden arada bir boğuk tüfek sesleri duyuluyordu. Çadır kurup kaldırmakla geçen üç aylık açık ordugâh yaşamından sonra Olenin kendini çok iyi hissediyordu. Az önce yıkadığı yüzü birden dirilmişti sanki; güçlü bedeni at sırtında günler süren yolculuktan sonra artık

unutur gibi olduğu bir temizlenmişlik duygusuyla dinlenmiş, canlanmış gibiydi. Ruhunda da hissediyordu aynı dinlenmişliği, canlanmayı. Aştıkları binbir tehlikeyle dolu uzun yolu anımsadı. Tehlikeler karşısında başkalarından geri kalmayarak üzerine düşeni yerine getirdiği için gözü pek Kafkas insanı onu arkadaş olarak bağrına basmıştı. Moskova anıları Tanrı bilir nerelerde yitip gitmişti. Önceki hayatı bütünüyle solmuş, silinmiş ve içinde henüz hiçbir yanlışın yer almadığı yeni, yepyeni bir hayat başlamıştı onun için. Burada yeni insanlar arasında yeni bir insan olarak kendisi hakkında yeni, iyi izlenimler yaratabilirdi. Nedensiz bir yaşama sevinci, bir gençlik duygusuyla doluydu içi. Bakışları bir evin gölgesinde güle oynaya topaç çeviren çocuklara, bir yeni düzenlenmiş odasına kayıyor, kendisi için yepyeni bir olgu olan köy yaşamını ve bu köyde kendine güzel bir hayat kurabileceğini düşünüyordu. Sonra bakışları dağlara, gökyüzüne yöneliyor, bütün hatıralarına ve hayallerine bu görkemli doğadan yayılan alabildiğine ciddi, sert, sade duygular karışıyordu. Moskova'dan ayrılırken düşündüğü gibi değil, hiç ummadığı kadar güzel bir hayatla karşılaşmıştı buralarda. Düşündüğü, hissettiği her şeyde dağlar, yine dağlar, hep dağlar vardı.

Aşağıda, pencerenin altında topaç çeviren Kazak çocuklar birden bağıra bağıra bir tekerleme söylemeye başladılar:

— Yeroşka Amca... Yeroşka Amca... Köpek öpen... Testi yalayan... Hançerini satıp içkiye yatıran... Yeroşka Amca...

Bir araya toplanmışlar, hem bağırıyor, hem de her an kaçmaya hazır, hafif hafif geriliyorlardı.

Tekerlemenin hedefi omzunda tüfeğiyle avdan dönen Yeroşka Amca'ydı, kemerinden vurduğu sülünler sarkıyordu.

İhtiyar çocukları uzaklaştırmak için ellerini sertçe sallıyor, bir yandan da sokağın iki yanındaki evlerin camlarına göz atıyordu. Çocuklara kızdığı belliydi, ama sanki umursamıyormuş gibi bir havayla:

— Günah işledim çocuklar, –diyordu.– İçki için köpeği satmakla günah işledim!

Çocukların yaşlı avcıya seslenişleri Olenin'i şaşırttı; ama asıl zeki yüzü, güçlü, sağlam bedeniyle Yeroşka Amca dedikleri ihtiyardı onu şaşırtan.

Adama seslendi:

— Hey dede! Kazak! Buraya baksana!

İhtiyar durup sesin geldiği yöne baktı, saçları kısacık kırpılmış başından papağını çıkararak:

— Merhaba iyi insan! –dedi.–

— Merhaba iyi insan! –diye karşılık verdi Olenin de.– Ne diyor bu çocuklar sana?

Yeroşka Amca pencereye yaklaştı.

— Ne diyecekler, benimle alay ediyorlar! Ederlerse etsinler... Severim ben onları... Yaşlı amcalarıyla eğlensinler varsın! Sen askerlerin komutanı mısın?

— Yok, ben junkerim. Nerede vurdun bu sülünleri?

İhtiyar olduğu yerde dönüp geniş sırtını pencereye çevirdi; arkasında başlarından kemerinin altına soktuğu, çerkeskasında kan lekeleri bırakmış üç sülün sallanıyordu:

— Ormanda. İlk kez mi sülün görüyorsun? Al, ikisini sana vereyim... hadi, al! –Sülünlerden ikisini pencereye uzatırken sordu:– Sen de avcı mısın?

— Avcıyım. Birliğimiz buraya gelirken yolda dört sülün de ben vurdum.

— Dört mü? Aferim sana! –dedi ihtiyar biraz alaycı.– İçkiyle aran nasıl peki? Çihir içer misin?

— İçmez olur muyum? Avcılığı sevdiğim gibi içmeyi de severim.

— Aslansın! Seninle kunak[21] olacağız demektir bu.

— İçeri gelsene. Çihir içelim...

— Tamam geleyim, ama sen de şu sülünleri al.

---

21 Kunak: Aslı Tatarca "konak" olan sözcük Kafkas dillerinde karşılıklı konukseverlik göstererek dost, arkadaş olan kimseler için kullanılır.

Belliydi ki junkerden hoşlanmıştı ihtiyar. Delikanlının evinde içeceği bedava içkiye karşılık olarak kendisinin de ona iki sülün vermesi çok sayılmazdı.

Birkaç dakika sonra olanca heybetiyle kapıda belirdi Yeroşka Amca. Olenin gözlerine inanamadı: Bembeyaz sakallarla kaplı kızılımsı yüzü ne denli ağır bir hayatı olduğunun kanıtı niteliğinde derin çizgilerle dolu da olsa, ihtiyarın bedeninin iriliği inanılır gibi değildi. Bacak, kol ve omuz kasları yalnız genç, güçlü erkeklerde görülebilecek dolgunluktaydı. Kısa kesilmiş saçlarının arasından geçmişe ait derin yara izleri görülüyordu. Damarları çıkık, kalın boynu, öküzlerinki gibi kat kat olmuştu. Kalın bir ağaç kabuğunu andıran nasırlı elleri yara bere içindeydi. Eşiği hafif, çevik bir hareketle aşarak omzundan çıkardığı tüfeğini duvara dayadı; sonra hızlı bakışlarla odayı gözden geçirerek içerideki eşyalara bir değer biçti, usulca odanın ortasına doğru yürüdü. Onun girmesiyle birlikte çihir, votka, barut, kurumuş kan kokusu karışımından oluşan keskin bir koku yayıldı odaya, yine de bunun çok da kötü bir koku olduğu söylenemezdi.

Köşeye yerleştirilmiş tasvirlerin önünde eğilip sakalını düzelttikten sonra Olenin'e yaklaştı, ağaç kabuğunu andıran nasırlı, kocaman elini uzatarak:

— *Koşkildi!* –dedi.– Tatarca bir söz bu, evinde sağlık, dirlik olsun anlamında.

— Koşkildi! –diye karşılık verdi Olenin de elini uzatarak.– Bu sözü biliyorum!

Yeroşka Amca çıkışırcasına başını sallayarak:

— Seni aptal! Biliyormuş! –dedi.– Birisi sana koşkildi dediğinde, sen ona *Allah razı bo sun* diyeceksin. Yani Tanrı seni korusun! Yani babacığım, koşkildiye koşkildi diye karşılık verilmez. Ben sana hepsini öğretirim bunların. Bir zamanlar bir İlya Moseyiç vardı buralarda; sizdendi, Rus... Kunak olduk biz bununla. Yaman herifti. Zilzurna sarhoş

olur, hırsızlık yapar, ava giderdi. Yaman avcıydı! Bildiği her şeyi ben öğrettim ona.

Yaşlı adamı giderek daha da ilginç bulmaya başlayan Olenin:

— Bana neler öğreteceksin? –diye sordu.

— Ava götüreceğim seni, balık avlamayı öğreteceğim. Çeçenleri göstereceğim. Kendine bir gönül sultanı ararsan, sana onu da bulacağım. Ben işte böyle bir adamım. Şakacıyım senin anlayacağın. –Kendi kendine güldü.– Yoruldum babacığım, oturayım artık. Karga mı?

— Karga da ne demek? –diye sordu Olenin.

— Yani tamam mı, iyi mi diye soruyorum sana. Bu Gürcücedir. Ama benim pek sevdiğim, dilime doladığım, olur olmaz yinelediğim bir sözdür. Karga, karga deyip duruyorsam, bil ki şaka yapıyorumdur. Şimdi babacığım, emret de çihir getirsinler biraz. Emir erin vardır herhâlde? Var, değil mi? İva-an! Siz de bütün askerlerin adı İvan'dır nasıl olsa! Senin emir erinin adı da İvan, değil mi?

— Evet İvan, –dedi Olenin, sonra içeriye seslendi:– Vanyuşa![22] Lütfen ev sahiplerinden biraz çihir al, getir.

— Ha İvan, ha Vanyuşa... ikisi de aynı! Sizde niye bütün askerler hep İvan? –Sonra Vanyuşa'ya döndü:– İvan, babacığım, söyle de açılmış fıçıdan versinler çihiri. Köyün en güzel çihirini bunlar yapar. Yalnız gözünü aç: Bir sekizliğe sakın otuz kapikten fazla verme! Kocakarı çok uyanıktır...

Vanyuşa çihir getirmek için çıktı, Yeroşka Amca sözlerini sürdürdü:

— Bizim millet aksidir ve de aptal... Sizi adam yerine bile koymazlar. Onlar için sen Tatardan betersin. Rusları pek asker gibi görmezler. Oysa asker olsan ne olacak? Yine insan değil misin? Hem onun da, ötekinin de bir ruhu var, öyle değil mi? İlya Moseyiç bir askerdi, ama ne kadar iyi kalpliydi! Doğru mu söylüyorum babacığım? Bizimkiler beni bu yüz-

22 Vanyuşa: İvan'ın sevimlilik ifade eden hali.

den sevmezler. Umurumdaydı sanki! Ben neşeli, güler yüzlü bir adamım, herkesi severim. Ben Yeroşka'yım! İşte böyle babacığım!

Yaşlı adam son sözünde eliyle Olenin'in omzuna pat pat vurdu.

XII

Bu arada bütün eşyaları yerleştiren, hatta bölük berberine giderek tıraş olmaya bile zaman bulan Vanyuşa pantolon paçalarını da çizmelerinden çıkarmış, son derece keyifli bir ruh hâlindeydi. Birlikteki herkesin evlere çekildiğinin bir işaretiydi pantolon paçalarını çizmelerin üzerine salıvermek. Yeroşka'yı daha önce hiç görmediği yabani bir hayvana bakar gibi dikkatli, ama kötücül bakışlarla süzdükten sonra onun döşemede bıraktığı ayak izlerini görüp başını salladı, peykenin altından iki boş şişe çıkarıp ev sahiplerinin yolunu tuttu.

— Merhaba iyi yürekli insanlar!–diye seslendi ev sahiplerinin odasına girerken, özellikle çok kibar davranmaya karar vermişti onlara.– Benim bey sizden biraz çihir satın almamı emretti. Zahmet olmazsa şunları doldurur musunuz?

Yaşlı ev sahibesi hiç karşılık vermedi. Tatar işi bir el aynasının karşısında başörtüsünü bağlamakta olan evin kızı da Vanyuşa'ya sessizce bakmakla yetindi.

Vanyuşa cebindeki bozuklukları şakırdattı:

— Parasını ödeyeceğim saygıdeğer hanımefendiler... Siz bize iyi olun, biz size iyi olalım... en iyisi bu değil mi?

Yaşlı kadın kesik kesik:

— Çok mu istiyorsun? –diye sordu.

— Sekizlik!

— Git, ver, –dedi Ulitka Teyze kızına.– Açılmış fıçıdan ver.

Kız anahtarları aldı, bir de sürahi görülüyordu elinde, Vanyuşa'yla birlikte dışarı çıktı.

Olenin camın önünden geçen Maryana'yı göstererek Yeroşka Amca'ya sordu:

— Söylesene, şu kadın kim?

Yaşlı avcı göz kırptı, dirseğiyle genç subayı dürterek:

— Dur bir dakika, –dedi, başını pencereden uzatıp baktı, sonra boğazını temizler gibi birkaç kez öksürdü, kıza seslendi:– Maryanuşka! Derdimin dermanı Maryanuşka! Ne olur beni sev bir tanem! –Sonra Olenin'e döndü:– Ben hep böyle takılırım ona, –dedi sesini iyice alçaltarak, neredeyse fısıldar gibi.

Genç kız başı dimdik, dosdoğru karşıya bakarak, bütün Kazak kızları gibi son derece çevik, zarif hareketlerle ve kollarını da bacakları gibi geniş geniş açarak kendine özgü bir sekişle yürüyordu. Yalnız bir ara gölgeli kara gözlerini hafifçe kaldırıp ihtiyara şöyle bir baktı.

— Sev beni, mutlu edeyim seni! –diye bağırdı Yeroşka ve Olenin'e göz kırpıp sorgular gibi baktı, ardından Maryana'ya seslenişini sürdürdü:– Hem yiğidim, hem şakacıyım! –Sonra yine Olenin'e döndü:– Ah ne kız! Kızların ecesi! Öyle değil mi?

— Güzel kız! –dedi Olenin.– Onu buraya çağırsana...

— Hayır hayır! –dedi yaşlı adam.– Lukaşka'nın onu istetmesi yakındır. Luka yiğit bir Kazak delikanlısıdır, cigittir, daha yeni bir Abrek öldürdü. Sana bundan iyisini bulurum ben. İpekler, gümüşler içinde yaşam sürmüş olanını bulurum. Bulurum dedim mi bulurum!

— Neler söylüyorsun sen ihtiyar! –dedi Olenin.– Günaha giriyorsun!

— Günah mı? Ne günahı! –dedi ihtiyar alabildiğine kararlı, inanmış. –Güzel bir kıza bakmak mı günah? Onunla gezmek? Onu sevmek? Sizde bunlar günah ha? Yok babacığım... bunlar günah değil sevaptır. Seni yaratan Tanrı yarattı

kızı da. Her şeyi yapan, var eden o! Bu yüzden güzel bir kıza bakmak günah değildir. Onu sevelim, varlığından sevinç, mutluluk duyalım diye yaratıldı o. Ben bu görüşteyim iyi yürekli çocuk.

Avluyu geçip içi fıçılarla dolu loş, serin kilere giren Maryana elindeki ölçeği her zaman okuduğu duayı okuyarak fıçıya daldırdı. Vanyuşa kapı ağzında dikiliyor ve kıza bakıp gülümsüyordu. Kızın üzerinde tek bir entarinin olmasını ve onun da arkadan bedenini sıkıca sararken önden hafif yukarı kalkık oluşunu inanılmaz komik buluyordu. Ama asıl komik olan kızın boynundaki metal yarım rublelikler-den oluşan kolyeydi. Ruslarda böyle bir âdet yoktu, kendi köylerinde bir kız böyle paralardan oluşan kolye taksa herkes onunla dalga geçerdi. "*La fiy kom se tre biyen*,"[23] diye geçirdi içinden salt değişiklik olsun diye. Sonra da "Hepsini beyefendiye anlatacağım," diye düşündü.

— Gözünü dikmiş ne bakıyorsun öyle iblis! –diye bağırdı birden kız.– Versene şu sürahiyi!

Serin, kırmızı şarapla doldurduğu sürahiyi Vanyuşa'ya uzattı.

Vanyuşa para uzatınca da elini itti:

— Parayı anneme ver!

Vanyuşa gülümsedi, alabildiğine sevecen:

— Siz niye hep böyle öfkelisiniz kuzum? –dedi kız fıçının kapağını kapatırken.

Kız da gülümseyerek:

— Siz sanki çok iyisiniz? –dedi.

— Beyimle ben çok iyiyizdir, –dedi Vanyuşa inandırıcı bir tonda.– Öyle iyiyizdir ki şimdiye kadarki bütün ev sahiplerimiz bizden hep hoşnut kalmış ve bize teşekkür etmişlerdir. Beyim soylu olduğu için...

Kız Vanyuşa'nın sözlerine dalıp gitmiş gibiydi. Neden sonra:

---

23 (Fr.) *La fille comme c'est très bien*: (Bozuk bir Fransızcayla) Nasıl güzel kız.

— Senin... şu bey evli miydi? –diye sordu.

— Yok! Beyim daha çok genç, bu yüzden evli değil, – dedi, sonra ders verir gibi ekledi:– Soylu beyler asla genç yaşta evlenmezler.

— İşe bak! Semirip boğaya dönmüş senin bey, ama iş evliliğe geldiğinde daha yaşı yetmez deniliyor! Burada hepinizin komutanı o mu?

— Benim beyim junker! Senin anlayacağın daha tam subay bile sayılmaz. Buna karşılık generallikten de, en büyük unvanlardan da yüksek bir unvanın sahibidir. –Sözlerini övünçle sürdürdü:– İşte o unvanı yüzünden yalnız bizim albay değil, Çar bile tanır onu. Beyim ve ben öbür askerlere benzemeyiz; biz öyle yoksul, baldırı çıplak takımından değiliz... Babamız senatördür. Topraklarında binden çok canı vardır, bize de her yıl bin ruble gönderir. Bu yüzden bizi hep severler. İstersen yüzbaşı ol, cebinde paran yoksa yüzbaşılığın neye yarar?

— Çık hadi, kapıyı kilitleyeceğim! –diye kabaca sözünü kesti kız Vanyuşa'nın.

Şarabı efendisine götürüp *la fil se tre juli*'yi[24] anlatırken uzun süre şapşalca sırıttı Vanyuşa ve o sırıtmayla odadan çıktı.

24 (Fr.) *La fille c'est très joli*: (Bozuk bir Fransızcayla) Kız çok hoş.

XIII

O arada meydanda akşam borusu çalındı. Herkes işten dönüyordu. Evlerin avlu kapılarının önü altınsı bir toz bulutu içinde yüzen, itişen, acı acı böğüren ineklerle doluydu. Kadınlar, genç kızlar kendi hayvanlarını ayırmak için telaş içinde koşuşuyorlardı. Güneşin en arkalardaki karlı dağların ardında gözden kaybolmasıyla yeri göğü lacivert bir gölge kapladı. Kararan bahçelerin üzerinde birkaç yıldız ışımaya başladı, köy yavaş yavaş derin bir sessizliğe gömüldü. Sığırını ayırıp avlusuna, ahırına sokan Kazak kadınlar, kızlar ev önlerinde yapılmış sıra biçimindeki toprak yükseltilere oturup çekirdek çitlemeye başladılar. Maryana da iki inekle bir manda sağdıktan sonra böyle bir gruba katıldı.

Birkaç çocuk, birkaç kadın ve genç kızla yaşlı bir Kazaktan oluşan bir gruptu bu ve öldürülen Abrek konusunu tartışıyordu. Kazak olup bitenleri anlatıyor, kadınlar da art arda sordukları sorularla konuyu kurcalıyorlardı.

Bir Kazak kadın:

— Kim bilir ne büyük bir ödül vereceklerdir Abreki öldüren gence! –diye söylendi.

— Ee, herhâlde... Haç Nişanı bile verebilirler!

— Aslında Mosev bunun aklını çelmek istemiş, tüfeğini de almış, ama Kızılyar'daki komutanlığın durumu haber almasıyla...

— Çok adi bir herif şu Mosev!

— Lukaşka gelmiş diye duydum? –dedi bir genç kız.

— Nazarka'yla birlikte Yamka'da keyif sürüyormuş! Dediklerine göre yarım kova içki içmişler!

Yamka sefih bir yaşam süren, "yollu" dedikleri bekâr bir Kazak kadındı; köyde meyhane işletiyordu.

— Urvan ballı oğlan! –dedi bir kadın.– Adını hak ediyor! Hünerli, gözü pek. Hak yemez. Babası da böyleydi onun, Kiryak baba... Babasına çekmiş besbelli! Adamcağızı öldürdüklerinde bütün köy nasıl gözyaşı dökmüştü! –Bunları söyleyen kadın yoldan onlara doğru gelen Kazakları gösterdi:– İşte geliyorlar... sarhoş Yerguşov bile peşlerine takılmış!

Yamka'nın orada yarım kova içki içen Lukaşka ve Nazarka, Yerguşov'la birlikte kızlara doğru yürüyordu. Başta yaşlı Kazak, üçünün de yüzü biraz fazla kızarıktı. Yerguşov yalpalıyor, bağıra bağıra gülüp Nazarka'ya kalça darbeleri atıyordu.

— Kızlar! –diye bağırdı birden. –Niye şarkı söylemiyorsunuz? Hadi çalın, söyleyin, eğlendirin bizi!

— İyi günler! Herkese iyi günler! –sesleri duyuldu dört yandan.

— Şarkı söylemek de nereden çıktı? –dedi bir kadın.– Bayram değil, seyran değil. Sarhoş olmayı biliyor, şarkı söylemeyi bilmiyor!

Yerguşov gülerek Nazarka'yı dürttü:

— Oldu olacak sen bir şarkı söyle! Sen söylersen ben de söylerim... bu işlerden iyi anlarım!

— Hey, güzeller, uyuyor musunuz? –diye bağırdı Nazarka.– Karakoldan niye izin alıp geldik biz buraya? Kutlamamızı yapmak, içip eğlenmek için. Lukaşka için art arda kadehler kaldırdık demin.

Lukaşka kızlara doğru yürüdü, papağını hafif yukarı kaldırarak onları selamladı ve tam karşılarında dikildi. Geniş elmacık kemikleri ve boynu kıpkırmızıydı. Yavaş yavaş, tartımlı konuşuyordu; ama söz ve davranışlarındaki bu yavaşlık

ve ölçülülükte Nazarka'nın şaklabanlıklarından çok daha canlı, diri bir güç vardı. Neşe içinde koşup oynamaktayken bir anda çakılmış gibi kalakalan, kuyruğu havada, burnundan öfkeli soluklar veren bir tayı andırıyordu hâli. Gözlerinin içi gülerek öylece uslu uslu duruyordu kızların önünde. Bakışları sarhoş arkadaşlarıyla kızlar arasında gidip geliyor, pek az konuşuyordu. Maryana'nın gruba doğru geldiğini görünce yavaş yavaş, ama son derece düzgün, uyumlu bir hareketle papağını hafifçe çıkartarak onu selamladı; bir adım yana çekilir gibi yaptı, ama hemen sonra kızın yine tam karşısına dikildi. Bacakları hafif aralık öylece dikiliyor, kemerinden içeri geçirdiği kalın parmakları usul usul hançeriyle oynuyordu. Maryana başını ağır ağır eğerek selama karşılık verdi ve toprak sıraya oturup koynundan çekirdek çıkarıp çitlemeye başladı. Lukaşka da gözlerini ondan bir an bile ayırmadan çekirdek çitliyor, kabuklarını yere tükürüyordu. Maryana'nın gelmesiyle birden bütün konuşmalar kesildi.

Sonunda bir Kazak kadın sessizliği bozarak:

— E, çok kalacak mısınız bari? –dedi.

Lukaşka hep öyle yavaş, ölçülü:

— Yarın sabaha kadar, –dedi.

— Doyasıya dinlenir, eğlenirsin artık... –dedi Kazakın biri. –Ben de demin senden söz ediyordum... Sevindim seni gördüğüme.

Yerguşov iyice sarhoş, atılıp adamın sözünü kesti:

— Ben de onu diyorum ya... –Sonra eliyle oradan geçen bir askeri göstererek:– Bakın ne çok konuğumuz var, –diye ekledi.– Ben şahsen asker votkasına bayılırım!

Kazak kadınlardan biri:

— Bu kahrolasıcalardan üçünü de bize verdiler, –dedi.– Dedem gidip komutanlarıyla konuştu, ama değişen bir şey olmadı.

— Hayret doğrusu! –dedi Yerguşov.– Ne kötülük gördünüz o adamlardan?

— Eminim sürekli tütün içip evi duman doldurmuşlardır? –dedi bir başka Kazak kadın.– Gidin dışarıda istediğiniz kadar için, evde içmenize iznimiz yok. İsterse en büyük köy yöneticisi gelsin, ona da izin vermem. Sonra hırsızlık da yapıyorlar! Ama köy yöneticisinin evinde tek bir asker yok. Hınzır herif! Kendi evine asker alır mı hiç!..

— Ben sana bir şey söyleyeyim mi, –dedi Yerguşov,– sen insanları sevmiyorsun.

Nazarka papağını tıpkı Lukaşka gibi geriye itip yine onun gibi bacaklarını hafifçe birbirinden ayırarak:

— Kızlar için bir emir gelmiş diye duydum, –dedi.– İzinli gelen askerlere döşekler serip onlara sürekli çihir ve bal sunmakla görevlendirilmişler...

Sarsıla sarsıla gülmeye başlayan Yerguşov yanındaki kızı kendine çekip sarıldı.

— Doğru söylüyorum, –dedi Nazarka.

Yerguşov'un kucakladığı kız:

— Ay, yapıştı bırakmıyor! –dedi çınlayan sesiyle.– Anneme söylersem görürsün!

— Söylersen söyle! –diye bağırdı Yerguşov.– Doğru söylüyor Nazarka... o okuma yazma bilir... yazılı emir gönderilmiş kızlara...

Sonra ilk kucakladığı kızın yanında oturan kızı kucaklamaya girişti.

— Ay, kene gibi yapıştı domuz herif! –dedi gülerek yuvarlak yüzü al al olan genç kız, Ustenka, bir yandan da vuracakmış gibi yumruğunu kaldırmıştı.

Kızdan uzaklaşırken yere düşecek gibi olan Yerguşov:

— Bir de kızlar güçsüz olur derler! –dedi.– Soluğumu kesti yemin olsun!

— Hadi oradan sırnaşık herif! –dedi Ustenka ve kıkır kıkır gülerek ona arkasını dönüp yürüdü.– Karakoldan göndermez olaydılar seni buraya! Keşke uyuyakalsaydın da şu Abreki hiç görmeseydin... adam da seni lokma lokma doğrasaydı... ah ne güzel olurdu!

— Kim bilir ne ağlardın o zaman! –dedi Nazarka.

— Sen kendi derdine yan!

— Bence acı duygusu yok bunda! –dedi Yerguşov.– Gerçekten de beni doğrasalar bu kız ağlar mıydı Nazarka?

Lukaşka bunlar konuşulurken bakışlarını hiç Maryanka'dan ayırmıyor, öyle sessizce bakıp duruyordu. Kız bu bakışlardan utanmış gibiydi.

— E, Maryanka, –dedi sonunda Lukaşka kıza doğru bir iki adım atarken,– sizin eve de bir komutan vermişler galiba?

Maryanka hep yaptığı gibi hemen yanıt vermedi, gözlerini ağır ağır kaldırıp Kazaklara baktı. Lukaşka'nın gözlerinin içi gülüyordu: Konuşmakta oldukları konuyla hiç ilgisi olmayan, bambaşka, çok özel bir şeyler geçiyordu sanki şu anda ikisinin arasında.

Maryanka'nın yerine başka bir kadından geldi yanıt:

— Onların evi yine iki göz, idare eder! –dedi.– Fomuşkin'e de yine bir komutanı yerleştirmişler, komutan efendinin eşyaları bütün evi tıka basa doldurduğu için ev sahiplerine başlarını sokacak yer kalmamış! Koca bir ordunun küçücük bir köye yerleştirilmesi görülüp duyulmuş şey mi? Kim bilir ne halt etmeye geldiler buraya?

— Terek'in üstüne köprü yapacaklarmış diye duydum, –dedi bir kız.

— Benim duyduğuma göre de, –dedi Nazarka Ustenka'ya doğru yürüyerek,– delikanlılara yüz vermeyen kızları büyük çukurlar açıp gömeceklermiş...

Sözlerinin sonunda çok sevdiği diz kırma hareketini yapıp herkesi güldürdü. Yerguşov da bu anı fırsat bilerek sırada Maryanka olmasına karşın onu atlayıp onun yanında oturan yaşlı Kazak kadını kucakladı.

— Niye sırayı bozup Maryanka'yı atladın? –dedi Nazarka.– Sırayla kucaklamıyor musun kızları?

Kurtulmak için kollarında çırpınan yaşlı kadıncağızı öpücüklere boğan Yerguşov:

— Benim yaşlı minnoşum bana hepsinden tatlı gelir! – diye bağırdı.

Yaşlı kadın da gülerek:

— Ay, boğacak beni! –diye bağırıyordu.

Sokağın başından uygun adım yürüyüş seslerinin gelmesiyle gülüşmeler kesildi. Sırtlarında uzun kaputları, omuzlarında tüfekleriyle üç asker uygun adım bölüğün levazım deposuna, nöbet değiştirmeye gidiyordu. Eski bir süvari olan ve Kazaklara ters ters bakan başçavuş emrindeki askerleri öyle bir yürütüyordu ki yolun ortasında dikilen Lukaşka'yla Nazarka geçmeleri için yana çekilmek zorunda kaldılar. Nazarka az geri çekildi, ama Lukaşka gözlerini kısıp başını ve geniş sırtını dikleştirdi, yerinden bile kımıldamadı. Yanından geçen askere küçümser gibi şöyle bir bakarak:

— Niye yolda duran insanın üzerine yürüyorsunuz? – dedi.

Tozlu yola ayaklarını pat pat vurarak uygun adım yürüyüp gitti askerler.

Maryana kendini tutamayıp güldü, onun ardından bütün kızlar makaraları koyuverdiler.

— O ne süslü giyim kuşamdı öyle! Papaz cüppesini andıran upuzun pelerinler falan... –dedi Nazarka, ardından da nöbete giden askerlerin uygun adım yürüyüşlerinin taklidini yaparak herkesi güldürdü.

Lukaşka ağır adımlarla Maryana'nın yanına vardı:

— Komutanı... evin neresine yerleştirdiniz?

Maryana yanıt vermeden önce biraz düşündü:

— Yeni yaptığımız odayı verdik ona.

Lukaşka kızın yanına oturdu:

— Adam genç mi, yaşlı mı?

— Yaşını sormadım! –diye karşılık verdi kız.– Kilere çihir doldurmaya giderken gördüm kendisini... Yeroşka Amca'yla camın önünde oturuyordu. Saçları kızıl... Bir araba dolusu eşyayla geldi!

Bunları söyleyip bakışlarını yere çevirdi.

— Karakoldan bu izni alabildiğim için öyle mutluyum ki! –dedi Lukaşka gözleri hep Maryana'nın gözlerinde, oturdukları toprak yükseltide kıçını biraz daha Maryana'nınkine yaklaştırırken.

— Çok kalacak mısın? –diye sordu Maryana hafifçe gülümseyerek.

— Yarın sabaha kadar, –dedi Lukaşka, sonra elini uzattı.– Çekirdek versene...

— Hepsini alma ama! –diye kıkırdadı Maryana yakasını aralarken.

— Seni nasıl özlediğimi anlatamam, –diye fısıldadı Lukaşka da elini uzatıp kızın koynundaki torbadan biraz çekirdek alırken. Kendini zor tutuyor gibiydi. Kıza iyice sokuldu, gözlerinin içinde gülücükler, ona usul usul bir şeyler anlatmaya başladı.

— Gelemem dedim ya! –diye bağırdı birden Maryana kendini ondan uzağa atarak.

— Sana söylemek istediğim bir şey vardı, –diye fısıldadı Lukaşka.– Gerçekten doğru söylüyorum. Hadi Maşenka!

Maryanka başını olumsuz anlamda salladı, ama yüzünde aydınlık bir gülümsemeyle.

Birden Maryanka'nın küçük erkek kardeşinin geldiğini gördüler; çocuk hem koşuyor, hem bağırıyordu:

— Abla... abla! Annem seni yemeğe çağırıyor!

— Hemen geliyorum, –dedi kardeşine.– Sen git canım, ben hemen geliyorum.

Lukaşka yerinden doğruldu, papağını hafifçe kaldırdı:

— Anlaşılan bana da evime gitmek düşüyor, –dedi sanki bu o kadar da umurunda değilmiş gibi bir havayla, ama dudaklarında da engel olamadığı bir gülümsemeyle.– Benim için de en iyisi budur belki.

Bunları söylemesiyle bitişikteki evin ardında kaybolması bir oldu.

Köy artık bütünüyle gecenin kollarındaydı. Karanlık gökyüzü sayısız yıldızla doluydu, ama sokaklar karanlık, ıssızdı. Nazarka'nın bir grup Kazakla birlikte oturmakta olduğu toprak yükseltinin oradan arada bir gülme sesleri geliyordu. Lukaşka'ya gelince, kızların grubundan usulca ayrıldıktan sonra yavaş yavaş evine doğru yürürken birden kedi gibi gerildi, sallanıp durmasın diye hançerini de eliyle tutarak hiç gürültü çıkarmadan koşmaya başladı: Kendi evine değil, asteğmenin evine koşuyordu. İki sokağı geçip küçük bir yan sokağa daldı, çerkeskasının eteğini kaldırıp çitin gölgesine oturdu. Maryana'yı düşünerek, "Asteğmen kızı ne de olsa," diye aklından geçirdi, "hiç şakası yok haspanın! Ama dur sen..."

Yaklaşan ayak sesleri onu bu düşüncesinden kopardı. Seslere kulak verdikçe kendi kendine gülmeye başladı. Maryana başı önünde, elindeki sopayla çitlere vura vura hızla onun bulunduğu yere doğru yürüyordu. Lukaşka yerinden kalktı. Maryana irkilerek durdu:

— Şeytan! –dedi.– Ödümü patlattın! Evine de gitmemiş!

Sonra da kıkır kıkır gülmeye başladı.

Lukaşka bir elini kızın beline attı, öbürüyle de yüzünden tutarak:

— Sana diyeceğim bir şey var Maryana, –dedi,– yemin ederim!

Sesi titriyor, kopuk kopuk çıkıyordu.

— Bula bula gecenin bu saatini mi buldun konuşmak için! –dedi Maryana.– Annem bekler beni. Sen de yürü, sevgiline git.

Delikanlıdan kurtulup koşmaya başladı. Kendi avlularının çitine yaklaşınca durdu, yanı başında koşan ve hiç değilse bir saatçik daha orada onunla kalması için yalvaran Kazaka döndü, gülerek:

— E, ne diyecekmiş bakalım gece bülbülü? –dedi.

— Tanrı aşkına benimle dalga geçme Maryana! Sevgilim varsa ne olmuş! Canı cehenneme sevgilimin. Ama sen tek bir

şey söylesen seni öyle severim ki... Ne istersen yaparım! Şunlara bak... –Cebindeki paraları şıngırdattı.– Artık keyfimizce yaşayabiliriz. Herkes sevdiğini sevindiriyor, mutlu ediyor... bir ben yoksunum bundan... Neden esirgiyorsun benden küçücük bir sevinci, mutluluğu bile Maryanuşka?

Kız karşılık vermedi; tam karşısında sessizce duruyor, hızla oynayan parmakları elindeki ince çubuğu lif lif ayırıyordu.

Lukaşka yumruklarını ve dişlerini sıkarak:

— Bekle, bekle... nereye kadar! –dedi.– Seni sevmediğimi nasıl düşünebilirsin bir tanem? Öl de, öleyim!

Birden kaşlarını çattı ve kızın iki elini birden tuttu.

Maryana'nın ne yüzündeki sakin, huzurlu ifade değişti, ne de sesi; ellerini Lukaşka'nın ellerinden kurtarmaya çalışmadan, ama genç Kazakı kendinden biraz uzaklaştırarak:

— Bırak bu boş lafları da sana söyleyeceklerimi dinle: Ben bir genç kızım, yazgımla ilgili söz ve karar hakkı bende değil. Ama eğer beni seviyorsan, sana söyleyeceğim şudur: Baskı altında konuşmamam için önce şu ellerimi bırak. Seninle evlenirim Lukaşka, ama o arada benim aptalca bir şeyler de yapmamı beklersen boşuna beklersin!

Maryana bunları delikanlının gözlerinin içine bakarak söylemişti.

— Benimle evlenirmiş! Evlilik salt bizim istememizle olacak bir şey değil ki! Beni sev... beni mutlu et Maryanuşka!

Deminki öfkeli, karamsar havasının tersine yeniden uysal, sakin, sevecen bir âşık oluveren Lukaşka bu sözleri söylerken yüzünü iyice kızın yüzüne yaklaştırmış, gülümseyerek onun gözlerinin içine bakıyordu.

Maryana iyice sokuldu ona ve dudaklarından sımsıkı öptü, hemen sonra da onu tutkuyla göğsüne bastırarak:

— Bir tanem! –dedi.

Sonra ondan kopup, koşa koşa evine gitti. Kazak delikanlının son bir şey daha diyeceğini söylemesine, bir dakika

daha kalıp bunu dinlemesi için yalvarmasına karşın Maryana durmadı. Yalnızca:

— Git! Şimdi biri görecek... –diye fısıldadı.– Kiracımız olacak o iblis subay avluda dolaşıp duruyor!

"Seni asteğmen kızı!" diye geçirdi içinden Lukaşka, "Benimle evlenirmiş! O zaten öyle olacak! Ama sen önce beni bir sev, sevindir, cadı!"

Doğruca Yamka'ya gitti, Nazarka da oradaydı. Birlikte içip eğlendiler. Sonra Lukaşka kendisini aldatmasına karşın Dunyaşka'ya gitti, gece de onda kaldı.

XIV

Gerçekten de Maryana eve girerken, Olenin avluda dolaşıyordu ve kızın, "kiracımız olacak o iblis subay avluda dolaşıyor" sözlerini duymuştu. Bütün gece Yeroşka Amca'yla birlikte yeni evinin kapısı önünde, sahanlıkta oturmuşlardı.

Masayı buraya taşıtmış, semaver yaktırıp şaraplar getirtmişti. Masada bir de mum yanıyordu. Olenin mum ışığında çay içip puro tüttürerek ayaklarının dibine, merdiven basamağına oturan yaşlı avcının hikâyelerini dinliyordu. Gece çok sakindi, yine de mumun alevi sağa sola salınıyor, bu sırada bazen kapı üzerindeki sundurmanın direğini, bazen masayı ve üzerindekileri, bazen de ihtiyarın kısa, ak saçlarını aydınlatıyordu. Deli gibi uçuşan pervaneler kanatlarından toz yağdırarak masaya, bardaklara çarpıyor, bazen mumun alevine doğru uçarken, bazen de aydınlık bölgeden çıkıp karanlıkta kayboluyorlardı. Olenin ve Yeroşka Amca birlikte beş şişe şarap içmişlerdi. Yeroşka boşalan bardakları her dolduruşunda birini Olenin'e uzatıp sağlığına diyor, sonra yeniden bitip tükenmek bilmeyen öykülerine dönüyordu. Neler anlatmıyordu ki! Kazakların eski yaşamları, sırtında on pudluk[25] ölü bir yaban domuzunu taşıyabilen, bir oturuşta iki kova çihir içebilen babası *Şirokiy*,[26] kendi gençlik yılları, o sıralardaki bir veba salgınında arkadaşı Girçik'le

25 Pud: Eski bir Rus ağırlık ölçüsü, 16,3 kg.

26 (Rus.) Şirokiy: Geniş, büyük, enli, iri.

birlikte Terek'in karşı yakasından bu yana yamçı getirişleri, ava çıktığı bir gün sabah sabah iki karacayı birden avlayışı, geceleri karakola onu ziyarete gelen *gönlünün sultanı*... Bunları öyle güzel, öyle ilginç, hoş sözcüklerle ve öylesine canlı anlatıyordu ki Olenin zamanın nasıl geçtiğinin farkına bile varmadı.

— İşte böyle babacığım, –dedi Yeroşka,– sen beni o pırlanta günlerimde görecektin! Sana neler gösterirdim! Yeroşka bugün testi yalıyor! Ama eski Yeroşka alayda fırtına gibi eserdi! En güzel at kimde, en güzel Gurda[27] kılıcı kimde? Elbette Yeroşka'da! Kimin evinde içilir? Yeroşka'nın! Kiminle gezilip tozulur? Yeroşka'yla! Almet Han'ı öldürmek için dağa kim yollanır? Yeroşka! Yalnızca Yeroşka! Kızların gönlü hep kimdedir? Elbette Yeroşka'da. Her zaman ve yalnızca Yeroşka! Çünkü gerçek bir cigittim ben. İçki de bendeydi, hırsızlık da... Dağlardan koca sürüleri çevirir götürürdüm. Şarkı da söylerdim. Elimden gelmeyen şey yoktu. Bugün böyle bir Kazakı ara ki bulasın! Şimdikilere bakınca bile öğüresi geliyor insanın. Hepsi nah böyle –bunu söylerken eliyle yerden bir arşın yüksekliği gösterdi,– götten bacaklı! Ayaklarında saçma sapan çizmeler, o saçma şeylerden gözlerini alamaz, bakıp bakıp kendine hayran olur! Ya da içer içer, zom olur. Adam gibi içmeyi bile bilmezler. Bir de beni görecektin! Ben hırsız Yeroşka'ydım. Beni sadece köylüler değil, bütün dağlar tanırdı. Prenslerle kunak olmuş bir adamdım, ziyaretime gelirlerdi. Ben herkesle kunak olurdum, çünkü Tatarla Tatar, Ermeni'yle Ermeni, askerle asker, subayla subay olurdum. Benim için fark etmez, yeter ki içkiyi sevsin. Oysa askerle içki içme, Tatarla yemek yeme denilmiştir...

— Diyen kim bunu? –diye sordu Olenin.

— Bizim papazlar! Tatarların mollaları, kadıları onlardan farklı mı sanki? "İmansızlar, gâvurlar, niye domuz eti

27 Kafkasya'da en değerli hançer ve kılıçlar Gurda adlı bir ustanın ürettikleriydi. (Tolstoy'un notu)

yiyorsunuz?" Söyledikleri hep bu! Demek ki herkesin kendi yasası var. Benim içinse hiç fark etmez. Tanrı her şeyi insanın mutluluğu için yaratmıştır. Hiçbir şey günah değildir. Hayvanları alalım: Hayvanlar Tatar sazlıklarında nasıl yaşarsa bizim sazlıklarda da aynı şekilde yaşarlar. Nereye giderse hayvanın evi de, yuvası da orasıdır. Tanrı ne verdiyse karnını onunla doyurur. Bizim papazlara bakarsan günahtan sakınmayanların cezası öbür dünyada kızgın tava yalamak! –Bir süre sustu, sonra ekledi:– Bana sorarsan bütün bunlar büyük bir yalandan başka bir şey değil!

— Nedir yalan olan?

— Papazların söyledikleri. Bizim Çervlyonoy'daki birliğin komutanıyla kunak olmuştum. Yiğit adamdı. Gerçi ben de öyleydim. Çeçenler öldürdü bu aslan gibi adamı. O bütün bunları papazların kafalarından uydurduğunu söylerdi. "Öldün mü," derdi, "toprağa gömerler... ve mezarında ot biter... Gerisi hikâye!" –Bir kahkaha atarak ekledi:– Müthiş adamdı!

— Kaç yaşındasın? –diye sordu Olenin.

— Tanrı bilir kaç yaşında olduğumu... Ama yetmiş varımdır herhâlde. Hani sizin bir çariçe vardı, ben o sıra çocuktum, ama aklım eriyordu... ona göre hesabı yap. Yetmişi buluyor mu?

— Buluyor. Ama görünüşüne diyecek yok, harikasın!

— Tanrı'ya şükür sağlıklıyım, her yanım sapasağlam! Gelgelelim evde kocakarı canıma okudu...

— Nasıl canına okudu?

— Öyle işte... Canıma okudu...

— Demek ölünce mezarında ot biter... gerisi hikâye ha? –dedi Olenin.

Bu konuya ilişkin düşüncesini herhâlde açık açık söylemek istemiyordu Yeroşka. Bir süre sustu, sonra Olenin'e şarap kadehini uzatırken:

— Sen ne sanmıştın? –dedi.– Hadi, sağlığına!

XV

Yeroşka artsız arasız anlatmayı sürdürüyor, arada bir nerede kaldığını unutuyordu:

— Ne diyordum? Ha... ben işte böyle biriydim! Bir kez avcılığıma diyecek yoktur. Koca alayda bu konuda benden iyisini bulamazsın. Sana yerdeki, havadaki istediğin hayvanı bulup getiririm. Hangi hayvan nerededir bilirim, elimle koymuş gibi bulurum. Av köpeklerim, iki tüfeğim, bir balık ağım, bir kısrağım, bir de şahinim var. Tanrı'ya şükür, her şeyim var. Övünmek için söylemiyorsan, gerçek bir avcıysan, sana her şeyi gösteririm. Ben başka nasıl biriyim? Ben izciyim, iz bulurum; bir iz gördüm mü onun hangi hayvanın izi olduğunu şıp diye anlarım: O hayvanın yeri yurdu neresidir, nerede su içer, nerede çamura bulanır hepsini bilirim. Hemen kendime bir *lopazik*[28] yapar ve bütün gece orada oturup beklerim. Evde oturup da ne olacak! Evde insan günaha girer, içip sarhoş olur, falan filan. Sonra evden karılar eksik olmaz, vıdı vıdı eder dururlar; bitmez tükenmez çocuk bağırtılarını da koy bunun üzerine, çıldırırsın! Gün doğarken çıkıp uygun bir yerde kamışları şöyle biraz ezip kendine bir yer yaptın mı, ooh, otur, paşa gibi bekle, ormanda olup biten her şeyi izle. Sonra başını gökyüzüne çevir, titreşen, göz kırpan yıldızları izle, acele etme, nasılsa

28 Lopazik: Direkler üzerine ya da ağaçlara kurulan oturma yeri. (Tolstoy'un notu)

zamanın bol! Yaprakları, ormanın nasıl soluk alıp verdiğini dinle... bekle... İşte çıtırtılar, dallar kırılıyor... yaban domuzu çamurda debelenmek için geliyor... Bir yerlerden yükselen yavru kartalların tiz çığlıklarına köyden gelen horoz sesleri, kaz bağrışları karışır... Kazlar bağrışıyorsa henüz gece yarısı olmamış demektir. Ben işte bütün bunları bilirim. Derken uzaklarda bir tüfek patlar, kim ateş etti acaba diye düşünürsün. Benim gibi ormanda avlanmaya çıkmış bir başka Kazak mı? Avını öldürdü mü, yoksa kanlar içinde kamışlar arasına dalan hayvan burada perişan hâlde can mı çekişiyor? Ah, bu beni kahreden bir şeydir... kahreden. Ne diye hayvanı mundar ediyorsun be adam! Salak mısın? Bazen de bir Abrek aptal bir Kazak oğlanı öldürdü diye düşünürüm. Böyle pek çok şey geçer aklımdan. Bir gün su kıyısında oturuyorum, baktım suda bir beşik yüzüyor: Ucunda bir yeri kırık, gerisi sapasağlam! Başladı yine düşünceler kafama hücum etmeye: Acaba kimin beşiği bu? Sizin o çapulcu askerler bir Çeçen köyüne girdiler, köyü yağmaladılar. Aşağılık herifin teki de bir bebeyi ayaklarından tutup duvara çarparak öldürdü... Sakın bana böyle şey olmaz deme. Vicdan kalmadı ki insanlarda! Böyle şeyler düşündüm, içim paralandı. Beşiği suya attılar, bebeciğin anasını alıp götürdüler, evi yaktılar diye düşündüm. Bebeciğin babası cigit de tüfeğini kaptığı gibi herhâlde bizim yakaya geçmiş ve soyguna başlamıştır. Böyle oturur ve binbir şey düşünürsün işte. Derken dalları çatır çutur kırarak bir yaban domuzu sürüsü geçer az öteden, yüreğin hop eder! Bu yana gelsenize çocuklar dersin... kokumu aldılar herhâlde diye düşünürsün. Kımıltısız kalakalırsın, yüreğin güp güp atar! Sanki biri seni havaya atıp tutuyormuş gibi. Geçtiğimiz bahar büyük bir karaltı azametle bana doğru yaklaştı, "Baba ve oğul adına..." deyip tam ateş edecektim ki... meğer dişi bir domuzla yavrularıymış... Anne domuz bebelerine dönüp, "Başımız dertte çocuklar, burada bir insan oturuyor!" diye homur-

dandı ve o dakika dalları çatırdatarak çalıların içlerine daldılar. Öyle yakınıma gelmişti ki domuz, iki parmağımı gözüne batırabilirdim!

— Peki anne domuz yavrularına orada bir insan olduğunu nasıl anlattı? –diye sordu.

— Sence nasıl anlatmıştır? Domuzu aptal mı sanıyorsun sen? İnsandan daha akıllıdır domuz. Bizim ona domuz dediğimize bakma. Yok yere böyle adlandırmışız onu. Domuz her şeyi bilir. Şöyle düşün: İnsan ormanda nice iz görür, ama bunların farkına bile varmaz, ama domuz bir iz gördü mü bunu şıp diye anlar ve hemen oradan uzaklaşır. Buradan ne anlıyoruz? Demek ki hayvan akıllı: Sen kendi kokunu duymazken o duyar. Senin istediğin onu öldürmek; onun istediğiyse ormanda canlı gezinmek. Senin yasan bu, onun yasası bu! O bir domuz, ama bu böyle diye senden daha aşağı bir varlık değil; o da bir Tanrı yaratığı. Ben sana bir şey diyeyim mi: İnsanoğlu aptaldır... aptal!

Aptal diye birkaç kez yineledikten sonra başını önüne eğdi, düşünceye daldı.

Olenin de yaşlı avcı gibi düşünceler içindeydi. Kapı önündeki birkaç basamağı inerek ellerini arkasına bağladı, avluda bir aşağı bir yukarı dolaşmaya başladı.

Yeroşka neden sonra başını kaldırdı, mumun titreyen alevi çevresinde uçuşan, sonra da bu alevde yanan pervanelere dikti gözlerini:

— Salak! –diye mırıldandı.– Salak! Nereye gidiyorsun?

Doğruldu, pervaneleri kovalamak için kocaman elini mumun alevi üzerinde ileri geri sallamaya başladı. Kalın parmaklarıyla kanadından tuttuğu bir pervaneyi mumdan uzakta bir yere bırakırken bir yandan da sevecenlikle söyleniyordu:

— Yanacaksın be salağım benim! Başka yer mi yok... şu yana gitsene! Yakıyor, yok ediyorsun kendini! Yüreğim sızlıyor hâline...

Böyle içkisini yudumlaya yudumlaya uzunca bir süre kendi kendine söylendi durdu. Olenin'se hâlâ avluda ileri geri gidip geliyordu. Birden kapının ötesinden bir hışırtı duydu, istemsizce soluğunu tuttu. Bir kadının gülüşüne bir erkek sesiyle bir öpüşme sesi karıştı. Ayaklarını özellikle otlara sürtüp hışırtılar çıkararak avlunun öbür ucuna yürüdü. Bir süre sonra avlunun çit kapısı çatırtıyla açıldı. Üzerinde koyu renk bir çerkeska, başında beyaz bir papak bulunan bir Kazak çit boyunca yürüyerek uzaklaşıp gitti. Bu Lukaşka'ydı. Uzun boylu, beyaz başörtülü kadınsa Maryana'ydı, "ne benim seninle bir işim olabilir, ne de senin benimle" dercesine, kararlı, azametli bir havayla Olenin'in yanından geçerek eve doğru ilerledi. Bakışlarıyla kızı eve varana dek izledi Olenin, dahası kız içeri girdikten sonra da pencereden onun beyaz başörtüsünü çıkarıp sedire oturduğunu gördü. Birdenbire derin bir hüzün, bir yalnızlık, belirsiz bir özlem, umut, kime karşı olduğunu bilemediği bir kıskançlık duygusuyla sızladı yüreği.

Son ışıkların da söndüğü köyde son sesler de dinmiş, çitler, avlularda gece karanlığında ağaran sığırlar, evlerin damları, dimdik göğe yükselen kavaklar, her şey ama her şey yoğun, yorucu bir günden sonra kendini sağlıklı, derin bir uykunun kollarına bırakmış gibiydi. Kulak kesilmiş çevreyi dinleyen Olenin'in duyduğu tek ses uzaklardaki nemli topraklarda durmamacasına bağrışan kurbağaların metalik vraklamalarıydı. Doğuda yıldızlar giderek seyrekleşiyordu, her an gücünü biraz daha artıran aydınlıkta eriyip yok oluyorlardı sanki. Ama Olenin'in başının üzerinde yıldızlar sanki daha sıktılar ve daha bir derinlerindeydiler göğün. Yaşlı adam başını avcuna dayamış uyukluyordu. Hemen karşıdaki avluda bir horoz öttü. Olenin bir aşağı bir yukarı dolaşmayı sürdürüyor, düşünüyor, düşünüyordu. Derken birkaç kişinin birlikte söylediği bir şarkı çalındı kulağına. Çite doğru yürüyüp kulak kesildi. Neşeyle yükselen sesler

arasında bir Kazak delikanlının genç sesi özellikle öne çıkıyordu.

Gözünü açan ihtiyar:

— Kimin bu duyduğun ses, biliyor musun? –diye sordu.– Cigit Lukaşka'nın sesi bu. Bir Çeçen öldürdü, ona seviniyor olsa gerek... Niye seviniyorsa? Salak!

— Senin de öldürdüğün biri var mı?

İhtiyar birden doğruldu, her iki dirseğini birden masaya dayayıp yüzünü Olenin'in yüzüne yaklaştırarak terslercesine bağırdı:

— Seni lanet! Bu nasıl soru? Böyle şeyler konuşulmaz. Bir insan öldürmek ne demek biliyor musun? Anlayabilir misin bunu? –Sonra yerinden doğrularak:– Neyse... bana müsaade babacığım... Karnım doydu, kafayı da buldum... bana müsaade... –dedi ve ekledi:– Yarın ava giderken seni de alayım mı?

— Olur.

— Erken kalkacaksın ama! Kalkamazsan cezayı yersin!

— Senden de erken kalkacağımdan emin olabilirsin!

İhtiyar çıktı. Deminki şarkı sona ermişti. Ayak sesleri, neşeli konuşmalar gelmeye başladı sağdan soldan. Az sonra Kazak gençlerin yeni bir şarkıya başladıkları duyuldu; Yeroşka'nın gür, güçlü sesi de duyuluyordu sesler arasında.

"Nasıl insanlar bunlar böyle? Nasıl bir hayat bu?" diyerek göğüs geçirdi Olenin, yatmak için odasına doğru yürüdü.

XVI

Yeroşka Amca alçakgönüllü bir yaşamı olan, yapayalnız bir Kazaktı. Karısı yirmi yıl kadar önce vaftiz edilip Ortodoksluğu benimsedikten sonra onu terk edip bir Rus çavuşla evlenmişti. Çocuğu yoktu Yeroşka Amca'nın. Bir zamanlar köyde kendisinin üstüne bir başka delikanlının olmadığını söylerken övünmüyordu. Alaydaki bütün askerler onun vaktiyle müthiş gözü pek biri olduğunu kabul ederlerdi. Çeçen, Rus, bugüne dek kim bilir kaç kişinin kanını dökmüş, canını almıştı! Dağda eşkıyalık edip Rusları soymuş, iki kez hapis yatmıştı. Hayatının büyük bölümü ormanda, av peşinde geçmişti. Avdayken günlerce bir parça ekmekten başka bir şey yemediği, sudan başka ağzına bir şey koymadığı olurdu. Ama köye döndü mü sabahtan akşama aralıksız içer, eğlenirdi.

Olenin'den ayrılıp evine vardıktan sonra iki saat kadar uyudu, gün doğmadan uyanıp yattığı yerde o gün tanıştığı adamı düşünmeye başladı. Olenin'in *sadeliği* çok hoşuna gitmişti. *Sadelik* derken söylemek istediği ev sahibinin şarap konusundaki cömertliğiydi. Aslında Olenin'in kendisinden de hoşlanmıştı. Yalnız onu şaşırtan bir şey vardı: Ruslar nasıl hem bu kadar *sade*, hem de zengin olabiliyorlardı? Hem hiçbir şey bilmiyorlardı, hem de okumuşlukta üzerlerine yoktu. Bu soruların yanıtlarını düşünürken bir yandan da

Olenin'den neler isteyebileceğine kafa yoruyordu. Yeroşka Amca'nın evi eski olmadığı gibi bayağı büyüktü de, ama içinde bir kadın olmadığı hemen belli oluyordu. Temizlik konusunda titizlikleriyle bilinen Kazakların evlerine hiç benzemiyordu Yeroşka Amca'nın evi: Dehşetli dağınık ve pisti. Masanın üzerinde kan lekeleri içinde bir kaftan, birazı yenmiş bir pide, şahin beslemek için yakalanıp tüyleri yolunmuş, parçalanmış bir karga görülüyordu. Sedirlerin üzerine ise çarık, tüfek, hançer, çuval, ıslak birtakım giysiler, paçavralar gelişigüzel atılmıştı. Bir köşede pis kokan, kirli bir suyla dolu leğene yumuşasın diye bir çift çarık bırakılmıştı. Leğenin yanında bir tüfek ve bir sülün tuzağı görülüyordu. Yerde bir ağ ile birkaç ölü sülün vardı. Bacağından masanın ayağına bağlanmış bir tavuk tık tık sesler çıkararak kirli döşeme üzerinde dönüp duruyordu. Yanmayan ocakta sütlü bir karışımla dolu bir toprak çanak görülüyordu. Ocağın üzerinde ayağındaki ipten kurtulmak için çırpınan bir bozdoğan bağırırken, beride yer yer tüyleri dökülmüş bir şahin sakince oturuyor, arada bir yerde dolanan tavuğa yan yan bakarak başını sertçe sağa sola çeviriyordu. Yeroşka Amca'ya gelince, üzerinde yalnızca bir gömlek, duvarla ocak arasında yer alan kısa bir karyolaya sırtüstü uzanmış, güçlü bacaklarını kaldırıp ocağın duvarına dayamıştı. Kalın parmaklarıyla hep eldivensiz taşıdığı şahinin ellerinde açtığı yaraların kabuklarını kaldırmaya çalışıyordu. Bütün odaya, özellikle de ihtiyarın bulunduğu bölüme onun nereye giderse her zaman yanında taşıdığı, pek çok kokunun karışımından oluşan, o keskin, kendine özgü, ama insana hiç kötü gelmeyen koku sinmişti.

Dışarıdan birinin keskin bir sesle bağırdığı duyuldu:

— *Uyde ma*[29] Amca?

Yeroşka Amca sesin sahibini hemen tanıdı: Komşusu Lukaşka'ydı bu.

---

29 *Uyde ma?*: Evde misin? (Olasılıkla Türkçe'den geçmiş bir söz.)

— *Uyde, uyde, uyde!* –diye bağırdı ihtiyar.– Yerimdeyim. Gel. Komşum Luka Marka, amcasını ziyarete gelmiş! Karakola mı gidiyorsun yoksa?

Sahibinin sesini duyan şahin silkinip canlandı, ipinden kurtulmak için kanatlarını çırpmaya başladı.

İhtiyar, Lukaşka'yı sever ve bütün genç Kazakları küçük görmesine karşın bundan bir Lukaşka'yı ayrı tutardı. Bunun dışında Lukaşka'yla annesi iyi komşulardı, ihtiyara şarap, kaymak gibi onda bulunmayan ev ürünlerinden verirlerdi. Hayatı boyunca canının istediğini yapan Yeroşka Amca bu iyi komşularına canı ne çekiyorsa açıkça söylerdi. "N'olmuş istiyorsam?" derdi kendi kendine. "Bir kez yok yoksul değiller, öte yandan sağ olsunlar yaşlı amcalarını unutmayıp arada bir bana börek çörek getiriyorlarsa, ben de onlara tazecik av etleri, tavuk falan veriyorum..."

— Merhaba Marka! Seni gördüğüme sevindim! –diye neşeyle bağırdı yaşlı avcı, çevik bir hareketle çıplak ayaklarını karyoladan aşağı atmasıyla doğrulup kalkması bir oldu, gıcırdayan tahta döşemelerde bir iki adım attı; sonra gözü çarpık ayaklarına takıldı, komiğine gitti ayaklarının hâli, gülümseyerek topuğunu yere vurdu, sonra yaptığı bu *yaramazlığı* yineledi, küçücük gözleri ışıyarak:– Nasıl ama? Zıpkın gibiyim, öyle değil mi? –dedi; Lukaşka gülümsedi onun bu şakasına, ihtiyar, – Hayrola, karakola mı? –diye sordu.

— Çihir getirdim sana Amca. Karakoldayken söz vermiştim ya...

— Tanrı seni korusun evlat! –dedi ihtiyar; yatarken rastgele fırlatıp attığı şalvarıyla beşmetini yerden alıp giydi, beşmetin üzerine kemerini taktı, su dolu bir çanakta ellerini yıkadı, ıslak ellerini şalvarına sürerek kuruladı, kırık bir tarakla sakalını taradı ve Lukaşka'nın karşısında dimdik durup,– Hazırım! –dedi.

Lukaşka içini silip temizlediği bir maşrapaya şarap doldurdu, Yeroşka Amca'ya uzattı, sonra geçip sedire oturdu.

İhtiyar maşrapayı aldı, başına dikmeden önce törensel bir edayla:

— Sağlığına evlat! –dedi.– Baba ve Oğul için! Tanrı bütün dileklerini kabul etsin! Yiğit bir delikanlı olasın, madalyalar kazanasın!

Lukaşka da dua ederek şaraptan içti, maşrapayı masaya bıraktı. İhtiyar gidip kurutulmuş balık getirdi, kapı eşiğine koyduğu balığa yumuşaması için sopayla birkaç kez vurdu, sonra nasırlı elleriyle balığı evindeki tek kap olan mavi bir tabağa koyarak masaya getirdi.

— Bende yok yok, çok şükür mezem bile var! –diye böbürlendi, sonra da:– Mosev'den ne haber? –diye sordu.

Lukaşka ihtiyarın bu konudaki düşüncesini öğrenmek amacıyla, karakol komutanının tüfeği kendisinden aldığını anlattı.

— Durma bunun üzerinde! –dedi ihtiyar.– Tüfeği vermezsen ödül alamazsın!

— Ne diyorsun Amca? Ne ödülü! Küçük[30] deyip çıkıyorlar işin içinden! Tüfek de tüfekti hani! Kırım işi... Nereden baksan seksen moneta ederdi.

— Durma üzerinde diyorum sana! Ben de bir zamanlar bizim yüzbaşıyla takışmıştım: Atımı istiyordu benden. Atını ver, asteğmenliğe yükseltilmeni önereyim diyordu. Kabul etmedim, etmeyince terfi hayal oldu!

— At deyince Amca, benim de bir at almam gerek... ırmağın karşı yakasında elli monetadan aşağısına at satılmıyormuş. Annem de bizim şarabı henüz satamadı.

— Ah, bunlar hiç derdimiz değildi bizim... Şu Yegoroşka Amca'n var ya, senin yaşlarındayken Nogaylardan koca bir at sürüsünü çalıp ırmağın bu yanına geçirirdi. İki şişe votka ya da bir yamçı karşılığında ne şahane atlar vermişimdir!

— Niye o kadar ucuza verirdiniz ki?

---

30 Küçük: Henüz süvari birliğine kabul edilmemiş Kazak askerlere verilen ad. (Tolstoy'un notu)

— Hiç kafan çalışmıyor be Marka! –dedi ihtiyar genç Kazakı küçümsercesine.– Gerçekten hiç çalışmıyor kafan! Hırsızlık mal pahalı satılır mı hiç? Ama siz kim bilir bir at sürüsünün nasıl çalınıp götürüldüğünü bile görmemişsinizdir. Gördün mü, söyle! Ne susuyorsun?

— Ne söyleyeyim Amca? –dedi Lukaşka.– Demek ki biz sizin gibi değiliz?

İhtiyar, genç Kazakın taklidini yaptı:

— Demek ki biz sizin gibi değiliz! Seni aptal çocuk! Senin yaşındayken, senin gibi bir Kazak değildim ben.

İhtiyar, Lukaşka'yı küçümsercesine başını salladı:

— Senin bu Yeroşka Amca'n var ya, *sade* biriydi, her şeyini bölüşürdü. Böyle olduğu için de Çeçen diyarında herkesle kunaktı. Bak, evime bir kunak geldi mi yıkılana dek votka içirir, ağırlar, evimde yatırırdım. Ben ona gidecek oldum mu yanımda muhakkak bir *peşkeş*[31] götürürdüm. Adam olan adam böyle yapar... Bugünkü gençlerinse tek bildikleri çekirdek çitleyip kabuğunu yere tükürmek!

Bu son sözlerini küçümser bir edayla gençlerin çekirdek çitleyişlerinin ve çekirdeğin kabuğunu yere tükürüşlerinin taklidini yaparak söylemişti.

— Doğru söylüyorsun, –dedi Lukaşka.– Aynen dediğin gibi.

— Görenler sana aslan gibi delikanlı desin istiyorsan cigit olacaksın, mujik değil! Yoksa ne olacak, mujik de bastırır parayı, bir at satın alabilir...

Bir an ikisi de sustu, sonra Lukaşka:

— İyi de Amca, –dedi,– köyde de, karakolda da her şey o kadar sıkıcı ki! Şöyle gidip eğlenecek bir yer yok. Herkes gölgesinden korkuyor. Nazar bile. Geçenlerde bir köye gitmiştik, Giray Han Nogaylara gidip at alalım dedi, kimse kabul etmedi. Ben tek başıma nasıl gideyim oralara?

---

31 (Farsça) peşkeş (özgün metinde): Kafkas halklarının konuştuğu Rusça'da armağan, rüşvet gibi farklı anlamlarda kullanılmaktadır.

— Amcan ne güne duruyor? Ne yani, öldü mü amcan? Hayır evlat, ölmedim daha! Getir atı, doğruca Nogaylara gidiyoruz...

— Bırakalım boş şeylerden konuşmayı da, –dedi Lukaşka,– sen bana Giray Han'la ilgili ne düşünmem gerektiğini söyle. Sen atı Terek'e kadar getir, isterse koca bir sürü olsun, ben tümüne yer bulurum diyor. Ama sonuçta onun da alnı çıplak.[32] Ne kadar inanılabilir sözüne?

— Giray Han'a güvenebilirsin; bütün soyu, ailesi, yakınları hepsi iyi insanlardır. Babası benim en has kunağımdı. Sen amcanın sözünü tut, ben sana kötü şey öğretmem: Yemin etmesini söyle Giray Han'a, yemin ederse ona inanabilirsin, her ne söz verdiyse yerine getirecek demektir. Yine de birlikte gittiğinizde tabancan hep elinin altında olsun. Özellikle de atları ayırmaya başladığınızda. Bir seferinde at başına on moneta istedim diye Çeçenin biri beni az kalsın öldürecekti. Sonuç olarak: Sözüne inan, ama gece yatarken bile tüfeğini yanından ayırma.

Lukaşka tek bir sözünü bile kaçırmadan dinliyordu ihtiyarı.

Bir süre sessiz kaldı, sonra:

— Dediklerine göre sende patlayanot[33] da bulunurmuş Amca, –dedi,– aslı var mı?

— Bende yok, ama sana onu nerede, nasıl bulabileceğini öğretirim. Çünkü sen yaşlı amcasını unutmayan, iyi yürekli bir delikanlısın.

— Öğret Amca.

— Kaplumbağa var ya... şu bildiğin kaplumbağa... Öyle anasının gözü bir hayvandır ki o!

---

32 Söz konusu kişinin alnı açıkta bırakan takke benzeri siperliksiz şapka giydiği, yani Tatar, Nogay gibi müslüman bir halktan olduğu belirtilmek isteniyor.

33 Patlayanot: Daha çok Güney Slavlar (Sırp, Bulgar, Makedon vd.) arasında "raskovnik" adıyla bilinen, demir kapıları bile kırıp parçaladığına inanılan, nerelerde yetiştiği tam bir giz olan masalsı bir ot.

— Bilmez olur muyum!

— Bir kaplumbağa yuvası bulup hayvanın içeri giremeyeceği şekilde çevresini kamışlarla sıkıca ör. Hayvan gelip de yuvasına giremedi mi çevresinde şöyle bir döner, sonra patlayanot aramaya gider. Otu bulup geldi mi senin kamışlardan ördüğün duvarı paramparça eder. Ertesi sabah gelip yuvayı inceleyeceksin: Ördüğün kamış duvar ne yandan yıkılmışsa, patlayanot da hemen oralarda bir yerdedir. At otu cebine, istediğin yere götür: Gayrı sana ne kilit dayanır, ne sürgü!

— Sen hiç bunu kendin denedin mi Amca?

— Kendim denemedim, ama iyi insanlar anlattılar bunu bana. Benim yaptığım tek şey vardır: Atıma bindim mi mutlaka "selamlama" denilen bir dua okurum. Bu yüzden de bugüne dek kimse vuramadı beni.

— Nasıl bir şey bu "selamlama" Amca?

— Bilmiyor musun? Ah gençlik! Böyle şeyleri amcana soracaksın. Dinle ve ben ne diyorsam yinele.

Sioni dağını yurt tutanlara selam olsun.
Bu çar senin çarındır.
Biz ata bineriz.
Sofonia Peygamber bağırır
Zaharia Peygamber sözünü söyler
Peder Mandriçe'ye gelince
Yüzyıllarca sevmeli insanı der...

... yüzyıllarca sevmeli insanı, –diye son sözlerini yineledi ihtiyar.– Anlıyorsun değil mi? Hadi, sen de söyle!

Lukaşka güldü.

— Ne yani Amca, bunları söylediğin için mi kimse vuramadı seni bugüne dek? Ama nereden bileceksin, belki de öyledir.

— Kendinizi nasıl da akıllı sanıyorsunuz! Bu sözleri belle ve sık sık yinele. Sana bunlardan kötülük gelmez. Hele "Pe-

der Mandriçe" diye sözünü yineledin mi yokuşun düz olur. – Bu söszü ihtiyarın kendisini de güldürdü.– Demek istediğim Luka... Nogay'a gitme! Gitme diyorsam gitme!

— İyi ama neden?

— Bunun hiç zamanı değil. Siz artık o Kazaklar değilsiniz! Batırdınız Kazaklığı! Her yan Rus kaynıyor! Ne oluyor demeden kendini içeride bulursun. Sözüme inan ve bu işten vazgeç. Sen kim, oralara gitmek kim! Biz bir gün Girçik'le birlikte...

Yaşlı avcı yine sonu gelmeyen öykülerinden birine başlayacaktı ki camdan dışarı bir göz atan Lukaşka:

— Ortalık aydınlanmış bile Amca! –diye sözünü kesti onun.– Benim gitmem gerek. Bizim oraya beklerim!

— Tanrı yardımcın olsun evlat. Ben şu Rus askere uğrayacağım. Kendisini ava götürmeye söz verdim. İyi bir adama benziyor...

XVII

Yeroşka Amca'dan ayrılan Lukaşka kendi evinin yolunu tuttu. Topraktan yükselen ıslak bir sis çökmüştü köyün üstüne. Tam nerede oldukları seçilemeyen sığırlar kımıldanıyordu dört bir yanda. Horozlar daha sık, daha canla başla ötmeye başlamışlardı. Hava her an biraz daha aydınlanıyor, insanlar yavaş yavaş yataklarından kalkıyorlardı. Lukaşka evine iyice yaklaştığında sisten ıslanmış bahçe çitini, evin eşik taşıyla, açık kapıyı ayırt etti. Avludan balta sesleri geliyordu, ama sisten kimin odun kırdığı seçilemiyordu. Lukaşka eve girince annesinin çoktan uyandığını ve ocağa odun attığını gördü. Daha küçücük bir kız olan kardeşi yatağında uyuyordu.

— N'aptın Lukaşka, iyi eğlenebildin mi? Gece neredeydin? –diye sordu annesi usulca.

— Köydeydim, –diye isteksizce karşılık verdi Lukaşka kılıfından çıkardığı tüfeğini gözden geçirerek.

Annesi başını salladı.

Rafa biraz barut döken Lukaşka torbasından çıkardığı boş kovanlara barut doldurmaya başladı, ucuna bez sarılmış bir fişekle barutlarını iyice sıkıştırdığı kovanları son bir kez de dişlerinin arasında sıktıktan sonra her birini tek tek inceleyip torbasına doldurdu. Sonra annesine:

— Torbaları yamamanı söylemiştim anne, –dedi,– yamadın mı?

— Elbette oğlum... yamamaz olur muyum! Dilsiz de akşam bir şeyler yamadı. Karakola mı dönüyorsun yoksa? Seni doğru dürüst göremedim bile.

— Dönmem gerek anne... Toparlanır toparlanmaz yola çıkacağım, –dedi Lukaşka barut torbasının ağzını bağlarken.– Dilsiz nerede? Dışarıda mı?

— Odun kesiyor herhâlde. Senin için dövündü durdu. Bir daha onu hiç göremeyeceğim diyor sürekli. Elini gözlerine götürüyor, sonra parmağını şaklatıp elini kalbine bastırıyor: Senin için üzüldüğünü söylemek istiyor. Gidip çağırayım mı? Her şeyi anlıyor... şu öldürdüğün Abreki bile pek güzel anladı.

— Çağır, –dedi Lukaşka.– Şuraya yağ koymuştum, getir de kılıcımı yağlayayım.

Yaşlı kadın çıktı. Az sonra kapı gıcırdadı, Lukaşka'nın ondan altı yaş büyük ve ona çok benzeyen dilsiz ablası girdi içeri. Yüzünde bütün sağır dilsizlere özgü o donuk, değişken ifade olmasa herhâlde kopyası denebilecek kadar benzeyecekti Lukaşka'ya. Üzerinde kaba kumaştan, her yanı yamalı bir entari, başında eski, mavi bir başörtüsü vardı. Çıplak ayakları çamur içindeydi. Boynunun, ellerinin, yüzünün damarları mujiklerinki gibi çıkık çıkıktı. Üzerindeki giysilerden ve genel görünüşünden erkeklere özgü ağır işler yaptığı anlaşılıyordu. İçeri getirdiği bir kucak odunu ocağın yanına bıraktıktan sonra bütün yüzünün kırışmasına yol açan ışıltılı bir gülümsemeyle kardeşine yaklaştı, onun omzuna dokundu ve elleri, kolları, yüzü ve tüm bedeniyle hızlı birtakım hareketler yaparak işaretlerle bir şeyler anlatmaya başladı.

— Ne güzel, ne güzel! Aferim sana Styopka! –dedi kardeşi.– Bütün torbalarımı onarmış, yamamışsın! Al bakalım, bu da benden sana armağan!– Sonra cebinden çıkardığı iki çöreği ablasına uzattı.

Yüzü kıpkırmızı olan dilsiz kızdan uğultuyu andırır bir sevinç çığlığı koptu; baharatlı kurabiyeleri kapıp kalın

parmaklarını kaşlarında, yüzünde dolaştırarak ve hep aynı yönü göstererek yine hızlı hareketlerle bir şeyler anlatmaya başladı. Lukaşka dilsiz ablasının anlattıklarını anlıyor, hafif bir gülümsemeyle başını sallayarak onu onaylıyordu. Ablası ona bu güzel yiyecekleri genç kızlara vermesini, kızların tümünün onu çok sevdiklerini, ama kızlardan birinin, içlerinde en güzelleri olan Maryanka'nın Lukaşka'yı sevdiğini söylüyordu. Maryanka'yı anlatmak için hızlı hareketlerle önce onların evlerinden tarafı gösteriyor, sonra ağzını şapırdatıp başını sallayarak kendi kaşlarını ve yüzünü gösteriyordu. "Seviyor"u ise elini kalbine bastırıp kendi elini öperek ve hayalî birini kucaklarmış gibi yaparak anlatıyordu. İçeri giren anne dilsiz kızının neler anlattığını fark edince gülümsedi. Dilsiz ona Lukaşka'nın verdiği baharatlı kurabiyeleri gösterdi ve yine uğultuyu andırır bir sevinç çığlığı kopardı.

— Geçenlerde Ulitka'ya kızını istemeye geleceğimizi söyledim, –dedi ana.– İyi karşıladı sözlerimi.

Lukaşka sessizce annesine baktı.

— Şarabımızı satalım anne. Bana at gerek.

— Vakti gelince satarım, şimdilik fıçı işini hallediyorum, –dedi annesi, oğlunun ev işlerine karışmasından pek hoşlanmamış gibiydi.– Giderken sofaya bıraktığım torbayı al. Karakola götürmen için insanlardan bir şeyler toparladım. İstersen heybeye koyayım.

— Heybe daha iyi, –dedi Lukaşka.– Irmağın öte yakasından Giray Han gelecek olursa karakola yolla. Bana artık uzun süre izin vermezler. Onunla bir işim var.

Lukaşka toparlanmaya başladı.

— Gönderirim Lukaşka, –dedi yaşlı kadın.– Nasıl, dün Yamka'da iyi vakit geçirdiniz mi? Gece hayvanlara bakmak için kalkmıştım, şarkı söylediğinizi duydum, ama senin sesin baskındı, ezgiyi sen alıp götürüyordun.

Lukaşka karşılık vermedi, sofaya çıktı, heybeyi omzuna attı, tüfeğini aldı, eşikte durup:

— Hoşça kal anneciğim, –dedi onu uğurlamak için ardı sıra gelen annesine.– Nazarka'yla küçük bir fıçı şarap gönder... arkadaşlara sözüm var... –Ardı sıra kapıyı kapatırken ekledi:– Nazarka uğrar, alır.

— İsa seni korusun Lukaşka! Tanrı yardımcın olsun! Fıçıyı yollarım... Yeni fıçılardan, –dedi yaşlı kadın avlu çitlerine doğru yürürken, sonra çitlerden sarkarak ekledi:– Baksana oğlum... –Kazak delikanlı durdu.– İzin alıp geldin, burada bir güzel eğlendin! Canına değsin! Gençsin, elbet eğleneceksin! Bu Tanrı'nın sana bağışladığı bir mutluluk. Yalnız... sen sen ol oğlum, karakol komutanının gönlünü hoş tut! Ben şarabı satıp sana at alacağın kadar parayı ayırırım. Sonra da gidip kızı isterim.

— Tamam, tamam! –dedi Lukaşka asık yüzle.

Dilsiz, kardeşinin dikkatini çekmek için bir çığlık attı. Başını, ellerini gösterdi. Bu kafası kazınmış, yani Çeçen demekti. Sonra kaşlarını çatıp tüfekle nişan alma hareketi yaptı, bir çığlık attı; başını sallaya sallaya şarkı söyler gibi sesler çıkardı. Bir Çeçen daha vurmasını söylüyordu Lukaşka'ya.

Lukaşka onu anladı, gülümsedi; yamçısının altından sarkan tüfeğini eliyle tutarak hafif, ama hızlı bir yürüyüşle yoğun sis içinde gözden kayboldu.

Avlu kapısında bir süre sessizce duran yaşlı kadın sonra evine döndü ve hemen çalışmaya başladı.

XVIII

Lukaşka karakol yolunu tutmuşken, bir ıslık çalıp köpeğini çağıran Yeroşka Amca da ava çıkacağı zaman kadın kısmıyla karşılaşmayı sevmediğinden Olenin'in evine dek avlu çitlerinin üzerinden atlaya atlaya gitti. Olenin daha uyuyordu. Yeroşka Amca omzunda tüfeği ve bütün avcı avadanlıklarını kuşanmış olarak kapıyı ardına kadar açtığında Vanyuşa da –uyanmış olmakla birlikte– hâlâ yatağında yatıyor, çevresine bakınarak kalkmalı mı, yoksa biraz daha yatacak zamanım var mı diye düşünüyordu.

Yeroşka Amca içeri dalmasıyla birlikte o kalın, dolgun sesiyle:

— Tam sopa harcısınız! –diye bağırdı.– Bu bir alarmdır! Çeçenler köyü bastı! İvan! Hemen kalk ve efendinin semaverini hazırla! Canlan biraz! Ya, bizde işler böyledir delikanlı! Kızlar bile çoktan kalktılar... Pencereden baksana... Bak, kız suya gidiyor... sense hâlâ yatakta pinekliyorsun.

Olenin'in uyanmasıyla yatağından fırlaması bir oldu. İhtiyarı bir anda karşısında görmek, onun o gürül gürül sesini duymak müthiş bir canlılık ve neşe vermişti genç adama.

— Canlan! Canlan Vanyuşa! –diye bağırdı uşağına.

— Sen ava böyle mi çıkarsın! –dedi Yeroşka Amca genç arkadaşına.– Herkes çoktan kahvaltısını bitirdi, sen daha uyuyorsun. –Sonra köpeğine bağırdı:– Lyam! Nereye? Peki

tüfek... Tüfeğin hazır mı? –diye sordu Olenin'e içerisi çok kalabalıkmış gibi basbayağı bağırarak.

— Diyecek sözüm yok... suçluyum, –dedi Olenin, sonra uşağına seslendi:– Vanyuşa... barut! Fişekler!

— Cezayı hak ettin evlat! –diye bağırdı Olenin'e ihtiyar.

— *Dü te vulevu?*[34] –dedi Vanyuşa alaycı bir gülümsemeyle.

— Sen bizden değilsin şeytan herif! –diye bağırdı ihtiyar ağzındaki hepi topu birkaç diş kalıntısını gösteren bir gülümsemeyle Vanyuşa'ya.– Nedir bu geveledığin gâvurca lakırdılar böyle!

Olenin uzun çizmelerini giyerken şaka yollu:

— Yapılan ilk yanlışı herkes bağışlar, –dedi.

— Ben de bağışlıyorum bu ilk yanlışı, –dedi Yeroşka Amca.– Ama bir kez daha yinelenirse ceza olarak bir kova çihir isterim. Hava ısındı mı geyik falan bulamazsın dağda.

— Bulsak da bizden akıllı olduğu için tuzağa düşüremeyiz onu, –dedi Olenin ihtiyarın dün geceki sözlerini yineleyerek.

— Demek alay ediyorsun! Sen önce bir geyik vur da sonra konuş! –dedi Yeroşka Amca, sonra camdan bakıp ekledi:– Hadi, canlanın biraz! Bak, ev sahibin ziyaretine geliyor! Amma da süslenmiş! Yeni bir çerkeska giymiş, sana kendisinin de bir subay olduğunu göstermek istiyor... Ah, şu bizim insanımız!

Gerçekten de az sonra Vanyuşa gelip efendisine ev sahibinin kendisini görmek istediğini haber verdi ve Kazak asteğmenin bu ziyaretiyle ilgili olarak efendisini uyarmak için pek anlamlı olduğunu düşündüğü bir vurguyla:

— *Larjan,*[35] –diye ekledi.

Vanyuşa'nın ardından içeriye asteğmen girdi. Üzerinde omuzlarına subaylarınki gibi apoletler kondurulmuş yepye-

---

34 (Fr.) *Du thé, voulez-vous?*: Çay ister misiniz?

35 (Fr.) *L'argent*: Para

ni bir çerkeska vardı. Ayağındaki çizmeler tertemizdi ve bu Kazaklarda pek sık görülen bir şey değildi. Gülümseyerek ve hafif yalpalayarak odaya girdi, içeridekileri selamladı.

Asteğmen İlya Vasilyeviç Rusya'da bulunmuş *eğitimli* bir Kazaktı; öğretmendi, ama en önemlisi *soyluydu*. Ya da *soylu* görünmek istiyordu, ama çirkin bir cila altında gizlediği abartılı özgüveni, gevşekliği, yapmacık hâlleri ve paldır küldür konuşmasıyla Yeroşka Amca'dan hiçbir farkı yoktu. Gün yanığı yüzüyle elleri ve kızarmış burnu bile bunun kanıtı gibiydi.

— Buyrun, oturun, –dedi Olenin asteğmene.

— Merhaba İlya Vasilyeviç, –dedi Yeroşka ayağa kalkarak ve Olenin'e alaycı gelen yerden bir selamla.

— Merhaba Amca! Demek sen de buradasın? –diye karşılık verdi Kazak asteğmen baştan savma bir baş selamıyla.

Kırk yaşlarında gösteriyordu asteğmen, sivri bir ak sakalı vardı, ince, yaşına göre oldukça zinde, yakışıklı bir adamdı. Olenin'e gelirken Rus subayın kendisini sıradan bir Kazak olarak görüp belki kabul etmeyebileceğini düşünmüş ve hiç zaman yitirmeden aslında ne kadar önemli biri olduğunu kiracısının gözüne sokmak istemişti.

Dudaklarında kendinden hoşnut bir gülümseme, Yeroşka Amca'yı göstererek:

— Bu bizim Mısırlı Nemrut'umuz, –dedi Olenin'e.– Avcılıkta bir numaradır. Elinden gelmeyen iş de yoktur. Herhâlde siz de fark etmişsinizdir bunu.

Yeroşka Amca ayağındaki ıslak çarıklara bakarak Kazak asteğmenin girişkenliği, engin bilgisi onu çok şaşırtmış gibi dalgın, düşünceli başını salladı: "*Mısırlı Nemrut* ha? Nereden de bulur böyle lafları!" diye geçirdi içinden.

— Bugün kendisiyle ava çıkacağız, –dedi Olenin.

— Anlıyorum efendim, –dedi asteğmen.– Ben de küçük bir iş görüşmesi yapmak istiyordum sizinle.

— Rica ederim, buyurun! –dedi Olenin.

— Sizin soylu bir insan olmanız, –diye başladı asteğmen,– bendenizin de sizin gibi bir subay olmam dolayısıyla şuracıkta oturup bütün soylu insanlar gibi birbirimize düşüncelerimizi aktarmamız elbette ki... –Durdu, hafif bir gülümsemeyle bir Yeroşka Amca'ya, bir Olenin'e baktı.– ...karımın, sizin ve benim gibi insanların yanında kavrayışının kıt olması, böylece sizin dün kendisine söylediklerinizi ve sizin benim de onaylayabileceğim arzunuzu tam anlayamaması, yani bir alay yaveri için evimi, elbette ahırı kullanma hakkı içinde olmadan, aylık altı monetaya kiralayabileceğim tabiidir... evimde bedavaya oturma düşüncesinde olan birini soylu bir insan olarak kendimden ve evimden uzak tutacağım da tabiidir... böyle bir arzunuz varsa ben kendim de bir subay olarak sizinle her hususta anlaşmış olduğumuzu ve özellikle de bu toprakların eski bir sakini olarak kadınların bizim törelerimizdeki konumlarına göre değil, ama sizinle aramızda belirleyeceğimiz bütün koşullara uyacağım kuşkusuzdur...

— Ne özlü bir konuşma! –diye mırıldandı Yeroşka Amca.

Kazak asteğmen uzunca bir süre daha döktürdüğü aynı havadaki sözlerinden Olenin epey zorlanarak da olsa sonunda adamın kendisinden ev kirası olarak aylık altı gümüş ruble istediğini anladı. Bunu seve seve kabul ederek konuğuna çay sunmak istedi, ama Kazak asteğmen reddetti.

— Bizim şu ahmak törelerimiz gereği, –dedi,– töresi, dünyası bizden farklı birinin bardağını kullanmamız günahtır ve ben elbet eğitimli olmam dolayısıyla bunun doğru ve tutarlı olmadığını bilirim, ama karım kavrayışı kıt, zayıf bir varlıktır...

— Nasıl yapacağız öyleyse?

— Sizce mahsuru yoksa ben kendi *özel* bardağımı getireyim, –dedi Kazak asteğmen ve kapı önüne çıkıp seslendi:– Bardak getir!

Az sonra aralanan kapıda pembe yenli, gün yanığı genç bir kol göründü, içeri bir bardak uzattı.

Kazak asteğmen uzatılan bardağı aldı, kızıyla bir şeyler fısıldaştı.

Olenin asteğmen için getirilen *özel* bardağına, Yeroşka Amca içinse *sıradan, genel* bir bardağa çay doldurdu.

— Benim yüzümden geç kalmanızı istemem, –dedi Kazak asteğmen bardağındaki çayı dilini yaka yaka yudumlayarak.– Bendeniz de müthiş bir balık avı meraklısı olarak görev sonrası bir tür soluklanma süreci diyebileceğimiz burada bulunduğum şu birkaç günlük süre içinde gidip *Terek'in nimetleri*nden benim bahtıma ne düşeceğini bir yoklamak istiyorum. Umarım bir gün siz de bizim fakirhaneyi onurlandırırsınız ve köyümüzün, *atalarımızın* yöntemlerince birlikte bir şeyler yudumlama fırsatımız olur...

Eğilerek selam verdi, Olenin'in elini sıktı ve çıktı.

Olenin hazırlanırken Kazak asteğmenin evdekilere yağdırdığı açık, anlaşılır buyrukları çalındı kulağına; az sonra da Olenin onu üzerinde dizlerine dek sıvalı bir pantolon ve eski, eprimiş bir beşmet ve omzunda bir ağla penceresinin önünden geçerken gördü.

— Sahtekâr deyyus! –diye mırıldandı *genel* bardaktaki çayının son yudumlarını da içen Yeroşka Amca.– Ona ayda altı moneta vermeyi düşünmüyorsun herhâlde? Görülmüş duyulmuş şey değil! Köyün en güzel evlerinin bile kirası ayda iki monetadan daha fazla değildir. Uyanık herif! Gel ben aylığı üç monetadan benim evi vereyim sana...

— Yok, ben burada kalacağım, –dedi Olenin.

— Ve ayda altı moneta ödeyeceksin! Saçıp savuracak paran var anlaşılan! İvan, çihir getir!

Yolluk birer kadeh votka yuvarlayıp ağızlarına birer meze attıktan sonra Olenin'le ihtiyar sabah saat sekiz civarında hareket ettiler.

Avlu kapısından yola adım attıkları anda koşulmuş bir arabayla burun buruna geldiler. Beyaz başörtüsünü gözlerine dek indirmiş, entarisinin üzerine bir beşmet geçirmiş

Maryanka, ayağında çizme, elinde uzun bir sopa, boynuzlarına bağladığı bir iple bir çift öküzü çekiyordu.

Yeroşka Amca koşup kızı kucaklayacakmış gibi bir hareket yaparak:

— Anacığım benim! –dedi.

Elindeki sırıkla ihtiyara vuracakmış gibi yapan Maryanka güzel gözlerini kaldırıp her ikisine sevinçle baktı.

Kızın kendisine yönelen bakışlarıyla içindeki sevincin daha da arttığını hisseden Olenin tüfeğini omzuna atarken:

— Yürü, yürü, oyalanma... –dedi ihtiyara.

Maryanka'nın öküzlerine bağrışını duydular arkalarından:

— Deh, deh!

Bunu yola koyulan arabanın gıcırtıları izledi.

Evlerin arka bahçelerinden geçen yol boyunca Yeroşka hiç susmadı, Kazak asteğmene verdi veriştirdi.

— Adama niye bu kadar kızgınsın? –diye sordu Olenin.

— Cimri çünkü. Ben de cimrileri sevmem, –dedi yaşlı adam.– Bir gün geberip gidecek, biriktirdiği her şey ortada kalacak. Kimin için biriktiriyor bunca varlığı? İki ev yaptı. Kardeşinin bahçesine el koydu. Yazı çizi işlerinde öyle hinoğluhindir ki! Başka köylerden bile yazılacak kâğıdı olanlar hep buna gelir. Sonra o nasıl yazarsa iş onun yazdığı yolda yürür. Piridir bu işlerin. Peki herifçioğlu kimin için biriktiriyor dersin? Bir kızı, bir de oğlu var. Onlar da evlendi mi kimsesi kalmayacak.

— Çeyiz parası biriktiriyordur, –dedi Olenin.

— Ne çeyizi? Kıza üste para verip alırlar, öyle bir kız o! Ama it herif kızı zengin birine vermek niyetinde. Büyük bir kalım[36] koparma peşinde kız için. Bir Kazak oğlan var... Luka... benim komşum, aynı zamanda yeğenim... gözü pek, yiğit bir çocuk; bir Çeçen öldürdü geçenlerde... Ne zamandır kızı ister durur, ama vermiyor herif, bahaneler üretip duru-

36 Kalım: Başlık parası anlamında Türkçe kökenli bir sözcük.

yor... kız daha küçükmüş de, yok bilmem neymiş de... Ama ben aklından geçeni biliyorum. Yalvartmak istiyor çocuğu. Kızı adına yüz kızartıcı bir şey bu. Oysa köyün bütün kızları Lukaşka'nın peşinde. Köyün en önde gelen cigitidir o, öldürdüğü Abrek için de herhâlde bir nişan alacaktır.

— Peki buna ne diyeceksin, –dedi Olenin,– ben dün avluda gezinirken ev sahibinin kızını bir Kazakla öpüşürken gördüm?

İhtiyar olduğu yerde çakılıp kaldı:

— Atıyorsun!

— Yemin ederim! –dedi Olenin.

— Karı milleti mi, bıktım usandım! –dedi Yeroşka dalgın dalgın.– Topu şeytandır! Peki nasıl bir herifti öpüştüğü Kazak?

— Tam seçemedim.

— Papağı beyaz kurpey[37] miydi?

— Evet.

— Çerkeskası kırmızı mıydı? Boyu senin kadar mıydı?

— Yok, benden biraz daha uzundu.

Kahkahalarla gülmeye başlayan Yeroşka:

— O, ta kendisi! –dedi.– Benim Marka! Lukaşka! *Şaka yollu* Marka derim ben ona. O, ta kendisi! Severim keratayı! Vaktiyle ben de aynen onun gibiydim be babacığım! Kızın hayır demesine aldırmayacaksın! Benim *canımın içi* de bazen anasıyla ya da geliniyle aynı odada yatardı... ama ben yine de varır, koynuna sokuluverirdim. Evleri yüksekti. Anası olacak kahrolası cadı da benden nefret ederdi. Arkadaşım Girçik'le birlikte kızın evine gider, tam pencerenin altında dururduk. Ben Girçik'in omzuna çıkıp pencereye uzanır, elimle içeriyi yoklardım. Sevgilim oracıktaki bir peykenin üzerinde yatardı. Bir gece uyandırayım dedim kendisini, öyle bir gürültü kopardı ki... Tanıyamamıştı beni. "Sen kimsin?" deyip duruyordu. O ara anası uyanır gibi olduğu için ağzımı

37 Kurpey: (Türkçe "körpe"den) Körpe kuzu kürkü.

açıp bir şey de söyleyemiyorum. Kalpağımı çıkarıp yüzüne yaklaştırdım. Kalpaktaki yırtığın dikişini görmesiyle durumu anladı. Fırlayıp kalktı. Ben o sıralar filinta gibiyim. Kaymaktan üzüme kadar ne varsa yığdı önüme! –*Canının içi*yle olan ilişkisini bile elde ettiği pratik yarar açısından değerlendiriyordu Yeroşka.– Elbet tek *canının içi* o değildi, başkaları vardı. Ah, bambaşka zamanlardı!

— Ya şimdi?

— Şimdi köpeğin peşinden gidelim... Ağaca konmuş bir sülün gördük mü ateş et!

— Sen olsan Maryanka'ya kur yapar mıydın?

— Gözünü köpekten ayırma... akşama her şeyi açıklarım sana, –dedi ihtiyar sevgili köpeği Lyam'ı göstererek.

Sustular. Bir süre sessiz sessiz yürüdükten sonra yeniden konuşmaya başlayarak yüz adım kadar daha gittiler, sonra ihtiyar yola enlemesine düşmüş kuru bir dalın önünde durdu:

— Ne dersin buna? –dedi dalı göstererek.– Bunun bir anlamı yok mu diyorsun? Olmaz olur mu, bu dalın böyle durması hiç iyiye işaret değil.

— İyiye işaret olmadığını nereden çıkarıyorsun? –dedi Olenin gülümseyerek.

— Bir şeyden anladığın yok! Bak şimdi: Yolda giderken önüne böyle bir değnek çıktı mı üzerinden geçme, ya çevresinden dolaş ya da değneği "Baba, Oğul ve Kutsal Ruh adına!" diyerek yoldan kaldır, kenara koy, ondan sonra Tanrı'nın izniyle yoluna dilediğince devam edebilirsin, bir terslik olmaz. Bunu ben yaşlılardan öğrendim.

— Bu ne saçma şey böyle! –dedi Olenin.– Sen daha iyisi bana Maryana'dan söz et. Lukaşka'yla arasında bir şey var mı Maryana'nın?

— Şişşt... –diye yine fısıldayarak onun sözünü kesti ihtiyar.– Konuşma. Yalnız çevreye kulak ver. Ormanı şu yandan dolaşacağız.

Ayağında deri çarıklar, ilerideki vahşi ormana doğru uzanan patikada hafif, seker gibi adımlarla önden yürümeye başladı. Birkaç kez başını geri çevirip yüzünü hoşnutsuzca buruşturarak Olenin'e baktı, çünkü beriki ayağında büyük, kalın subay çizmeleriyle paldır küldür yürüyor, özensizce taşıdığı tüfeği de ikide bir takıldığı kuru dalları çat çut kırıyordu.

İhtiyar bir kez daha geriye dönerek Olenin'e öfkeyle tısladı:

— Ses çıkarmasana asker!

Ormandaki ışığa bakılırsa güneş yükseleli epey olmuştu. Sis dağılmaya yüz tutsa da yüksek tepeler hâlâ yoğun sis altındaydı. Ağaçlar, bütün orman inanılmaz ölçüde büyük görünüyordu. Her adımda görülen şey başkaydı. Ağaç sandığınız şey bir bakıyordunuz bir çalı öbeğiymiş, kamış sandığınız şey de koca bir ağaç.

XIX

Altındaki kamış kaplı damları ortaya çıkararak sisin birazı yükselirken, birazı da çiye dönüşerek çitlerin çevresindeki yolu ve otları ıslatmıştı. Tüm bacalar tütüyordu. İnsanlar, kimi iş yerine, kimi ırmağa, kimi karakola gitmek için evlerinden çıkıyordu. İki avcı ıslak otlarla kaplı yolda yan yana yürüyordu, köpekler arada bir dönüp sahiplerinin yüzlerine bakarak kuyruklarını sallıyor, sonra yolun iki yanına atılıyordu. Havada bulut hâlinde uçuşan sivrisinekler avcıları izliyor, sırtlarına, yüzlerine, ellerine konuyordu. Hava ot ve orman nemi kokuyordu. Olenin ikide bir başını arkaya çevirip Maryana'nın elinde değnekle öküzleri dürterek sürdüğü arabaya bakıyordu.

Her yer sessizdi. Avcılara dek ulaşan köyün sesi de artık duyulmaz olmuştu. Sadece köpekler koşarken kuru dalları çıtırdatıyor, arada bir de birkaç kuş karşılıklı ötüşüyordu. Olenin ormanın tehlikeli olduğunu, Abreklerin her zaman böyle yerlerde gizlendiklerini biliyordu. Bildiği bir başka şey de ormanı yürüyerek aşan biri için en iyi silahın tüfek olduğuydu. Korkmuyordu, ama yerinde bir başkası olsa onun korkabileceğini hissediyordu. Bütünüyle dikkat kesilmiş, sis içindeki nemli ormana dikmişti gözlerini, arada bir kulağına çalınan cılız seslerin ne olduğunu anlamaya çalışıyor, ikide bir tüfeğine sarılıyordu. Kendisi için yeni, hoş birtakım duygular içindeydi. Önden yürüyen Yeroşka Amca hangi su

birikintisinin kıyısında çift tırnak izi görse durup dikkatle inceliyor, sonra bunları Olenin'e gösteriyordu. Hemen hiç konuşmuyor, arada bir, o da yalnızca duyulur duyulmaz bir fısıltıyla bir iki şey söylüyordu. Yürümekte oldukları yol ormanda bir zamanlar arabaların açtığı bir yoldu ve çoktan otlarla kapanmıştı. Orman karaağaç ve çınar ormanıydı ve öylesine gürdü ve çalılar her iki yandan da girişini öylesine sık bir örgü şeklinde kapatmıştı ki ileride ne olduğu hiç görülmüyordu. Hemen her ağaç en tepesinden dibine dek yabani asma dallarıyla sarılmıştı, ağaçların altlarıysa çakal eriği çalılarının kara dallarıyla sarılıydı. Ormandaki her küçük açıklık böğürtlenlerle ve tepesinde gümüş rengi sorguçları hafifçe titreyen sazlarla örtülüydü. Keçi yolundan ayrılıp ormanın derinliklerine dalan değişik izler seçiliyordu: Kimi büyük hayvanların bıraktığı, kimi de sülünlere ait küçücük tünelleri andıran izlerdi bunlar. İneklere bile geçit vermeyen bu bitki örtüsünün gücü hayatında ilk kez böyle bir orman gören Olenin'i her adımda biraz daha şaşırtıyordu. Bu orman ve içerdiği binbir tehlike, gizemli fısıltılarıyla yanı başındaki ihtiyar, inanılmaz ölçüde hoş endamı, gözü pek duruşuyla Maryanka ve dağlar Olenin'e bir düş gibi geliyordu.

— İşte buradasın!– diye fısıldadı yaşlı avcı, sonra papağını iyice yüzüne doğru indirip ardına döndü, Olenin'e öfkeyle elini sallayarak:– Örtsene suratını! Sülün var dedim sana... İnsan suratından hazzetmez sülün... –diye fısıldadı, hemen ardından da neredeyse emekleyerek biraz daha ilerledi.

Yaşlı avcı durup karşısındaki ağacı dikkatle gözden geçirmeye başladığında Olenin daha epey gerilerdeydi ve ağaca tünemiş erkek sülünü kendisine havlayan köpeğe homurtuyu andıran bir bağırmayla karşılık verdiğinde ancak fark edebildi. Aynı anda da Yeroşka'nın kallavi tüfeği top patlar gibi patladı, sülün havalanmak istediyse de olmadı, üzerinden tüyler uçuştu, sonra küt diye yere düştü. Yaşlı avcıya

doğru ilerlerken bir başka sülünü ürküttüğünü fark eden Olenin ok gibi gökyüzüne fırlayan sülüne doğrulttu hemen tüfeğini ve ateş etti. Dallara takıla takıla bir taş gibi ormanın sık yerine düştü sülün.

Uçan hedefleri vurmayı bilmeyen ihtiyar gülümseyerek:

— Afferim! –dedi.

Sülünleri alıp yollarına devam ettiler. Hem uçan sülünü vurmaktan, hem de Yeroşka'nın kendisini övmesinden heyecanlanan Olenin sürekli yaşlı avcıya bir şeyler söylüyordu.

— Dur, şu yana gidelim, –diye birden onun sözünü kesti ihtiyar.– Dün bu tarafta geyik izleri görmüştüm.

Sık ormanda üç yüz adım kadar yürüdüklerinde yer yer sularla ve kamışlarla kaplı bir orman açıklığına ulaştılar. Olenin hep yaşlı avcının gerisindeydi. Onun yirmi adım kadar önünde yürüyen Yeroşka Amca birden eğildi, önemli bir şey gördüğü belliydi, Olenin'e eliyle yaklaş işareti yaptı. Olenin onun yanına varınca ihtiyarın gösterdiği yerde bir insan ayak izi gördü.

— Görüyor musun?

— Evet, ne olmuş? –dedi Olenin olabildiğince şaşırmamış görünmeye çalışarak.– İnsan ayak izi.

Cooper'ın Pathfinder'ı[38] ve Abrekler geldi birden aklına. Yaşlı adamdaki gizemli havanın bir tehlike sezinlemesinden mi, yoksa av peşinde olmaktan mı kaynaklandığını merak ediyor, ama bunu ona sormaya cesaret edemiyordu.

— Yo, bunlar benim ayak izlerim, –diye mırıldandı ihtiyar sanki kendisine sorulmuş gibi, sonra altlarında bir hayvanın belli belirsiz izlerinin fark edildiği otları göstererek sözlerini sürdürdü,– ama şunlar...

Yürümeye devam ettiler. Olenin artık geride kalmıyordu. Hafif bir yamaçtan aşağı yirmi adım kadar daha yürüdüler ve ormanın sık yerinde dallı budaklı, büyükçe bir ahlat ağa-

38 Erken dönem Amerikalı roman yazarı James Fenimore Cooper'ın (1789–1851) *The Pathfinder, or The Inland Sea* adlı romanının kahramanı.

cının yanında durdular. Ağacın altındaki kapkara toprakta taze bir hayvan tersi vardı.

Ahlatı dört yandan saran asma dalları burayı serin, loş, keyifli bir kameriyeye dönüştürmüştü.

— Sabah buradaymış, –dedi ihtiyar göğüs geçirerek,– pisliği taze, buğusu duruyor daha...

Ansızın bulundukları yerin on adım kadar ötesinden yükselen şiddetli bir çatırtıyla irkilerek tüfeklerine sarıldılar, ama ortada hiçbir şey görünmüyor, yalnızca kırılan dal sesleri duyuluyordu. Sonra kulaklarına bir hayvanın ölçülü adımlarla dörtnala koşma sesleri çalındı, kırılan dal çatırtıları ormanın sessizliği içinde yayılarak gitgide uzaklaştı, hafif bir uğultu hâlini aldı. Sanki yüreğinden bir şeyler koptu Olenin'in. Gözlerini dikmiş dikkatle ormanın yeşilliğini tarıyordu. Sonra bakışlarını ihtiyara çevirdi. Yeroşka Amca tüfeğini sımsıkı göğsüne bastırmış, olduğu yerde kımıltısız dikiliyordu. Papağı geriye kaymıştı, gözleri tuhaf bir ışıltıyla kor gibi yanıyor, açık kalan ağzından çoğu dökülmüş, seyrek, sarı dişleri görünüyordu. Müthiş bir öfkeyle âdeta taş kesilmişti ihtiyar.

— Geyik! –sözü döküldü ağzından, dehşetli bir umutsuzlukla tüfeğini yere çaldı, öfkeyle ak sakalını çekiştirmeye başladı.– Şuracıktaydı! Öbür yandan gelecektik! Ah aptal kafam! Aptal kafam!

Öfkesi daha da artmış, koparırcasına çekiştirmeye başlamıştı sakalını.

— Sersem! Domuz! –diye kızıyordu kendine.

Ormanı kaplayan sisler arasında sanki bir şey uçuyordu. Dörtnala kaçan geyiğin çıkardığı sesler gitgide yayıldı, dağıldı, uzak bir uğultu hâlini aldı.

Olenin ihtiyarla birlikte hava kararmak üzereyken evine döndüğünde yorgun ve aç olmasına karşın kendini dinç hissediyordu. Yemeği hazırlanmıştı. İhtiyarla birlikte yediler, içtiler. İçi ısınmış, keyfi yerine gelmişti. Kapının önüne çıkıp

batan günün ışıkları altında yükselen dağlara baktı yine. İhtiyarsa yine avcılık, Abrekler, sevdiği kadınlar, geçmişte yaşadığı gamsız, tasasız günler, korku bilmez, yiğitçe yaşamı üzerine sonu gelmez öykülerini anlatıyordu. Güzeller güzeli Maryana da avluya çıkıyor, eve giriyor, sonra yine çıkıyor, yine giriyordu. Giysisinin altından bakirenin güçlü, diri bedeni kendini nasıl da belli ediyordu!

XX

Olenin ertesi gün ihtiyarla geyiği gördükleri yere tek başına gitti. Herkesin yaptığı gibi dikenli çitlerin üzerinden atlayarak çıktı köy dışına. O çerkeskasına takılan dikenleri temizlerken önde koşan köpeği iki sülünü birden havalandırdı. Çakal eriği çalılarının oluşturduğu koruluğa girdiğindeyse her adımında bir sülün havalanmaya başladı. Dün ihtiyarın kendine sakladığı için ona göstermediği sülün yatağıydı burası. On iki atışta beş sülün vurdu Olenin, ama avladığı hayvanları çalılar arasından toplaması tam bir çileye dönüştü, ter içinde kaldı. Köpeğine seslendi, horozunu indirdiği tüfeğine iki fişek sürdü, çerkeskasının yeniyle yüzünü sivrisineklerden koruyarak yavaş yavaş dün gittikleri yere doğru yürümeye başladı. Ne var ki yolda sürekli sülün izlerine rastlayan köpeği tutabilmek zordu; böylece Olenin iki sülün daha vurdu, gidip bunları düştükleri yerden almak için o kadar uğraştı ki dün gittikleri yere ancak öğleye doğru ulaşabildi.

Işıl ışıl güneşli, sıcak bir gündü. Çevrede çıt çıkmıyordu. Sabah serinliği ormanda bile hissedilmiyordu, her yer kurumuştu. Sivrisinekler resmen sürüler hâlinde Olenin'in yüzüne, sırtına, ellerine yapışıyorlardı. Her yanını sivrisineklerin örttüğü köpeğin bile rengi siyahtan kurşuniye dönmüştü. Olenin'in çerkeskası da aynı durumdaydı ve sırtında biriken sivrisinekler iğnelerini ceketin üzerinden bile batırıyorlardı.

Olenin sivrisineklerden kurtulabilmek için koşmayı geçirdi aklından, yazın burada yaşanmaz diye düşündü. Eve geri dönmek üzereydi ki bu köyde de insanların yaşadığı aklına geldi ve kalıp sivrisineklere katlanmaya karar verdi. İlginçtir: Öğle saatlerinde artık sivrisineklerin kendisini iğneleyip durmaları ona hoş gelmeye başladı. Hatta bir sivrisinek bulutu içinde oluşu, elini terli yüzüne her atışında parmaklarının altında ezilerek eline, yüzüne bulaşan sivrisinek bedenleri, onlardan yükselen ve neredeyse tüm varlığını kaplayan o huzursuz vızıldama olmasa, sanki şu orman bütün özelliğini, güzelliğini kaybedecekti. Dört yanını saran yoğun sivrisinek bulutu, şu el değmemiş, vahşi doğa, onun koyu yeşil örtüsü içinde dolaşan binlerce farklı hayvan, kuş, şu binbir kokuyla dolu sıcak hava ve iki kum yükseltisi arasındaki yatağında akarken birden yere eğilmiş dalların yaprakları altından şırıltıları gelen Terek'in bulanık sularıyla öylesine uyum içindeydi ki daha önce katlanılmaz bularak bir an önce kurtulmak istediği şey şu anda ona çok hoş geliyordu. Dün geyiği gördükleri yerin çevresinde dolanıp da hayvana rastlayamayınca durup biraz dinlenmeye karar verdi. İyice yükselen güneşin dimdik aşağı inen ışıkları ne zaman bir orman açıklığına çıkacak ya da yoldan yürüyecek olsa Olenin'in başını, omuzlarını yakıyordu. Kemerine asılı yedi iri sülün de belini ağrıtmaya başlamıştı. Geyiğin dün bıraktığı izleri buldu, sık ağaçlar arasındaki bir maki öbeğinin altına sokuldu, dün geceyi geyik de burada geçirmişti; hayvanın kendine açtığı çukurun hemen yanına, yere uzandı. Yattığı yerden dört yanını saran koyu yeşilliğe baktı, bazı yerleri hâlâ ıslak görünen toprağa, dün de rastladıkları hayvan pisliğine, geyiğin dün burada uzanırken dizlerinin bıraktığı ize ve hayvanın tek parça hâlinde yerden koparttığı sıkışmış iri toprak parçasına baktı, sonra kendisinin dünden kalma ayak izlerini gördü. Yattığı yer hem rahat, hem de serindi. Hiçbir şey düşünmüyor, hiçbir şey istemiyordu. Birden tuhaf, nedensiz bir mutlu-

luk içinde buldu kendini ve çocukluğundaki alışkanlıkla haç çıkarıp birilerine, bir yerlere şükürler etti. Birden zihninde apaydınlık bir şekilde şu düşünce belirdi: "İşte ben, Dmitri Olenin, bütün herkesten apayrı niteliklere sahip özel varlık, dünyanın kim bilir neresinde, tek bir insanın bile ayak basmadığı ve kafasından benim düşündüklerime benzer şeyler geçirmediği ve ömründe herhâlde hiç insan görmemiş, yaşlı, güzel bir geyiğin de kendine yurt edindiği bir ormanda tek başıma, yere uzanmış, yatıyorum. Çevrem genç, yaşlı ağaçlarla dolu... ağaçlardan biri kendisini hasır gibi saran yaban üzümü yaprakları ardında kaybolmuş... ortalık sülün kaynıyor... sürekli hareket hâlindeler, öldürülmüş kardeşlerinin burada olduğunu hissediyorlar belki de." Kemerine bağlı sülünleri yokladı, ılık kana bulanan elini çerkeskasının eteğine sildi. "Belki çakallar da sezmişlerdir beni ve keyifsiz bir yüzle daha uzağa, ötelere çekiliyorlardır. Çevremde, yapraklar arasında sivrisinekler uçuşup duruyor... bu yapraklar onlara herhâlde kocaman birer ada gibi görünüyordur... bitmeyen vızıltılarıyla havada asılı kalıyorlar: Bir, iki, üç, dört, yüz, bin, milyon sivrisinek... dört yanımda kim bilir niçin ve kim bilir neler vızıldıyorlar... Onların da her biri bütün ötekilerden apayrı niteliklere sahip özel bir varlık, birer Dmitriy Olenin..." Sivrisineklerin neler düşündükleri, niye vızıldadıkları zihninde apaçık aydınlanmış gibiydi. "Bu yana, bu yana gelin çocuklar! Yiyeceğiniz biri var burada!" Vızıltılar her yanı sarıyor, her yanına sivrisinekler yapışıyor. Kendisinin de bir Rus soylusu, Moskova sosyetesinin bir üyesi ya da falancanın ve filancanın arkadaşı ve akrabası olmadığı, tıpkı şu sinekler gibi bir sinek, sülünlerden bir sülün ya da bir geyik olduğu gibi bir düşünceye kapıldı. "Ben de onlar gibi, Yeroşka Amca gibi yaşayıp, öleceğim. Doğru söylüyor ihtiyar: Ölürsün ve mezarında ot biter..."

"Ot bitermiş, bitsin varsın, ne çıkar bundan? –diye sürdürdü düşüncelerini.– Her şey, herkes yaşayıp mutlu olmalı.

Benim tek istediğim mutlu olmak. Ne olduğum hiç önemli değil: Bütün ötekiler gibi bir hayvan, mezarında ot biten biri... ya da içinde Tanrı'dan bir parçacık barındıran bir çerçeve... hiç önemli değil, yine de en iyi biçimde yaşamak gerek. Peki mutlu olmak için nasıl yaşamak gerek ve ben niçin daha önce mutlu değildim?" Geçmiş hayatı geçti gözlerinin önünden, kendinden tiksindi. Gerçekte hiçbir şeye ihtiyacı olmadığı hâlde istekleri hiç bitmeyen müzmin bir bencil olarak gördü kendini. Bakışları sürekli çevresini saran ışıltılı yeşillikle alçalmaya başlayan güneş ve göğün pırıltılı maviliği arasında koşturuyor, kendini hep önceki gibi mutlu hissediyordu. "Bu mutluluğun kaynağı ne? Daha önce ben ne uğruna yaşıyordum? İsteklerim konusunda nasıl da ödünsüz, dediğim dedikçiydim... ne icatlar çıkardım, ne kaprisler... bana utanç ve acı verecek şeyler dışında hiçbir şey yapmadım şu hayatta! İşte mutluyum... mutlu olmak için meğer hiçbir şeye gerek yokmuş!" Kafasının içinde bir ışık yanmıştı sanki: "Mutluluk başkaları için yaşamakta. Bu çok açık. Mutlu olma ihtiyacı duyuyoruz, çünkü yapımızda var bu, öyleyse mutluluk istemekte mantığa aykırı bir şey yok. Ama bu mutluluk ihtiyacını kendi bencilce isteklerini yerine getirerek, yani ekmek elden su gölden bir hayat, zenginlik, ün, aşk peşinde koşarak geçirdin mi ardından koştuğun şeylerin bir tekini bile gerçekleştiremeyeceğin koşullarla dikiliverir hayat insanın karşısına. Dolayısıyla mutluluk istemek de, mutlu olmaya ihtiyaç duymak da doğaya aykırı değil, doğaya aykırı olan durmamacasına ardından koştuğumuz bu bitmez tükenmez arzular! Peki bu arzulardan dış koşullar ne olursa olsun, her zaman kavuşabileceklerimiz hangileri? Aşk ve özveri! Keşfettiği bu gerçekle –ona bu ilk kez kendisinin bulduğu yepyeni bir gerçekmiş gibi geliyordu– öyle sevindi, öyle büyük bir heyecana kapıldı ki sabırsızlıkla yerinden fırlayarak kimin için özveride bulunabileceğini, kime iyilik yapacağını, kimi seveceğini, kendini kime adayacağını araş-

tırmaya başladı zihninde. Sürekli şöyle düşünüyordu: "Öyle ya, madem benim hiçbir şeye ihtiyacım yok, neden başkaları için yaşamayayım?"

Bütün bunlar üzerinde yeniden düşünerek bir an önce birilerine iyilik yapmak arzusuyla evine dönmek için tüfeğini yerden aldı, koruluktan çıktı, orman içindeki açıklığa varınca çevresine bakındı: Güneş artık görünmüyordu, hava da serinlemişti. Üstelik bulunduğu yer de ona çok yabancı geldi, köyün oralara hiç benzemeyen bir yerdeydi. Her şey bir anda bambaşka bir biçim almış, hava da, ormanın niteliği de değişmişti: Gökyüzü bulutlarla kaplanırken ağaçların tepelerinde rüzgâr ıslık çalmaya başlamış ve çevreye ormandan çok orman iskeletini andıran bir görüntü hâkim olmuştu; her yan kamışlarla, kurumaya yüz tutmuş, cılız ağaçlarla doluydu. Olenin bir yaban hayvanının ardından koşarken gözden kaybolan köpeğine seslendi, sesi ormanda art arda yankılar yarattı. Birden müthiş bir korkuya kapıldı. Korkuyordu, evet. Abrekler geldi aklına, öldürülen adam ve onun için anlatılanlar... Çalıların ardından fırlayacak Çeçenleri beklemeye başladı, ya canını savunmak için vuruşacak ve ölecek ya da korkup kaçacaktı. Tanrı aklına geldi, gelecekteki yaşamı... nicedir ilk kez düşündü bunlar üzerinde. Çepeçevre karanlık, sert, vahşi bir doğanın ortasındaydı. "Kendin için yaşayıp da ne olacak? –diye düşünüyordu.– Kimseye tek bir iyilik yapmadan bir gün ölüp gittiğinde ölümünden de kimselerin haberi olmayacak." Köyün bulunduğunu düşündüğü yöne doğru yürümeye başladı. Artık av falan düşündüğü yoktu, kendini dehşetli yorgun ve gergin hissediyor, her an bir ölüm kalım çatışmasına girmeye hazır bir ruh hâliyle çalı öbeklerine, ağaçlara dikkat kesiliyordu. Epeyce bir dolaştıktan sonra hendeklerin arasında Terek'in kumlu, soğuk sularının aktığı ırmak boyuna ulaştı, bir daha yolunu şaşırmamak için de ırmağı izlemeye karar verdi. Hendeklerin onu nereye götüreceğine dair hiçbir fikri yoktu. Birden

ardındaki kamışlardan bir hışırtı yükseldi. Ürpererek tüfeğine sarıldı. Hemen sonra da bu davranışından utandı: Kamışlıktan soluk soluğa fırlayan köpeği hendekler arasında akan buz gibi suya atlamış, lap lap su içiyordu.

Köpeğiyle beraber birkaç yudum su da o içti, sonra köye doğru yürüdüğünü düşünerek köpeğinin ardına takıldı. Yanında bu kez köpeği de olmasına karşın her yan ona daha bir ürkünç geliyordu. Orman gitgide kararıyor, şiddetlenen rüzgâr yaşlı dalları kırılmış upuzun ağaçların tepelerini oradan oraya savururken kocaman birtakım kuşlar da bu ağaçlardaki yuvalarının çevresinde çığlık çığlığa uçuşuyorlardı. Bitki örtüsü gitgide cılızlaşıyor, durmamacasına hışırdayan kamışların arasındaki çıplak, kumlu düzlükleri binbir çeşit hayvanın ayak izi süslüyordu. Rüzgârın uğultusuna ne olduğu, nereden geldiği belirsiz, ama pek de hayra alamet olmayan tekdüze bir başka uğultu daha katılmıştı. Kısacası insanı baskı altına alan, boğucu bir hava egemendi her yana. Elini arkasına götürüp vurduğu sülünleri yokladı, bir tane eksikti: Kemerinde sülünün yalnızca kanlı başı ve boynu sallanıyordu, gövdesi düşmüştü. Birden müthiş bir korkuya kapıldı: Hayatında ilk kez duyduğu bir korkuydu bu. Dua etmeye başladı. Tek korkusu kimse için iyi, güzel bir şey yapamadan ölüvermekti, oysa nasıl da isterdi yaşamayı: Büyük özverilerde bulunabilmek için kendini kurban edercesine...

XXI

Birden sanki içinde bir güneş açtı. Yanı başında hızla akan Terek'in tekdüze çağıltısıyla birlikte Rusça konuşmalar çalındı kulağına. Hızla akan ırmağın çırpıntılı kahverengi yüzeyi, kıyı boyunca ve sığ sularda uzayıp giden bakır rengi ıslak kumlar, ötelerde göz alabildiğine uzanan kırlık alanlar, arada suyun üzerinde bitivermiş izlenimi bırakan gözetleme kulesi, çalılar arasında gidip gelen, ayağına köstek vurulmuş eyerli bir at, en gerilerde dağlar... böyle bir manzara vardı karşısında. Bulutların arasından bir an ortaya çıkan güneş kıpkırmızı ışıklarıyla ırmağın sularını yıkadı, kamışlar, kule ve topluluk hâlinde duran Kazakların üzerine neşeyle yağdırdı son ışıklarını. Elinde olmadan Lukaşka çekti dikkatini Olenin'in: Kazaklar arasında sağlıklı, sırım gibi bedeniyle hemen ayırt ediliyordu delikanlı.

Ortada buna yol açabilecek belirgin hiçbir neden olmamasına karşın kendini yine müthiş mutlu hissetti Olenin ve Terek üzerinde, karşı kıyıdaki barışçıl köyün tam karşısına düşen Aşağı Prototski karakolundan içeri bu duyguyla girdi. Kazaklarla selamlaştı, ama birine iyilik yapacak bir neden bulamadığından kulübeye girdi. Burada da bulamadı böyle bir neden. Kazaklar kendisini soğuk karşılamışlardı. Yandaki kerpiç odaya girip bir sigara tellendirdi. Hem sigara içtiği için, hem de kendilerini o akşam bir başka eğlencenin bekliyor olmasından dolayı Kazaklar hemen hiç ilgi-

lenmediler Olenin'le. Düşman Çeçenler, öldürülen Abrekin yakınları dağlardan inerek bir haberciyle birlikte karakola gelmişlerdi, bedelini ödeyip ölülerini almak istiyorlardı. İşin yapılabilmesi için Kazak komutanların karakola gelmeleri bekleniyordu. Öldürülen Abrekin kardeşi uzun boylu, yapılı, kısa sakalları kınalı bir gençti, üzerinde eski bir çerkeska, başında eski bir papak olmasına karşın kral gibi azametli, sakindi. Yüzü öldürülen Abrekin yüzüne çok benziyordu. Göz ucuyla bile olsa oradakilerden tek bir kişiye bakma gereği duymadığı gibi ölüye bile bir kez olsun dönüp bakmamıştı. Zaman zaman tükürerek çömeldiği gölgelikte sigara içiyor, arada bir boğuk sesle yanındaki Çeçene adamın saygıyla dinlediği emir tonunda bir şeyler söylüyordu. Cigitin Ruslarla bambaşka koşullar altında pek çok kez karşılaştığı anlaşılıyordu: Onları hiç merak etmiyor, dönüp yüzlerine bakmıyordu. Olenin daha iyi görebilmek için ölüye yaklaşacak oldu, ama göz ucuyla ona aşağılayıcı bir bakış fırlatan kardeşi sertçe bir şeyler söylendi. Bunun üzerine yerinden fırlayan haberci ölünün yüzünü bir çerkeskayla örttü. Cigitin yüzündeki azametli, sert ifade Olenin'i öylesine şaşırttı ki onunla konuşmak istedi, hangi köyden olduğunu sordu. Ama Çeçen Olenin'e kaşlarının altından bir bakış fırlatarak aşağılar gibi yere tükürdü, başını öte yana çevirdi. Dağlının kendisiyle hiç ilgilenmemesine çok şaşıran Olenin, adamın bu kayıtsızlığının ya geri zekâlı olmasından ya da dillerini bilmemesinden kaynaklandığını düşündü. Dağlının arkadaşına döndü. Arkadaş hem haberciydi, hem de çevirmen; bu dişleri bembeyaz, kara gözleri ışıl ışıl, hareketli adamın da üzerinde eski, yırtık giysiler vardı, ama saçı sakalı öteki gibi kızıl değil karaydı, üstelik de konuşmaya istekliydi; hemen bir sigara istedi, sonra da kendi dilini de karıştırdığı kırık dökük bir Rusçayla:

— Aslında beş kardeşti bunlar, –diye başladı.– Şurada yatan onun Rusların vurduğu üçüncü kardeşi... geriye iki

kardeş kaldılar. –Başıyla Çeçeni gösterdi:– O cigittir... hem de ne cigit!– Sonra ölüyü gösterdi:– Ahmet Han vurulduğunda o da oradaydı, karşı kıyıda, kamışların arasında. Her şeyi gördü: Onu kayığa taşımalarını, karşı kıyıya götürmelerini... Gece olana dek kımıldamadı yerinden, niyeti ihtiyarı öldürmekti, ama arkadaşları bırakmadılar.

Bu sırada Lukaşka geldi yanlarına:

— Hangi köydensin? –diye sordu haberciye yere otururken.

— Şu dağların oradan, –dedi haberci Terek'in ötelerindeki mavi sisler ardında seçilen dağları göstererek.– Suyuksu[39] köyü var... bilir misin? Onun doksan versta daha ötesinden.

— Suyuksu'da Giray Han'ı tanır mısın? –diye sordu Lukaşka bu tanışıklıktan övünç duyar gibi.– Kendisi benim kunak olur.

— Benim de komşum, –diye karşılık verdi haberci.

— Deme!

Bu beklenmedik gelişmeden çok heyecanlandığı görülen Lukaşka hemen adamla Tatarca konuşmaya başladı.

Az sonra yanında iki kazak atlıyla birlikte bir Kazak subay göründü. Yeni Kazak subaylardandı ve yüzbaşı rütbesindeydi. Kazaklara selam verdi, ama orduda alışıldığı gibi kimse "Sağ ol!" diye bağırarak karşılık vermedi kendisine... Yalnız arada birkaç kişinin hafiften bir eğilmeyle selamı aldığı görüldü. Aralarında Lukaşka'nın da bulunduğu birkaç kişi ise yerlerinden fırlayıp hazır ola geçtiler. Komutan karakolu çok iyi bulduğunu söyleyip kutladı onları. Tüm bunlar Olenin'e birden çok gülünç geldi: Bu Kazaklar askercilik oynar gibiydiler. Ama bu resmiyet çok sürmedi, az sonra çok daha yakın, içten bir ortamda konuşuyorlardı. Bütün Kazaklar gibi zeki, iş bilir bir Kazak olduğu ortaya çıkan yüzbaşı tercümanla çatır çatır Tatarca konuşmaya başladı. Sonra bir tutanak tutuldu ve tercümana verildi, be-

39 Suyuksu: Türkçe "Soğuksu".

del olarak ödenen parayı aldılar, hep birlikte ölünün yanına gittiler.

— Luka Gavrilov hanginiz? –diye sordu Kazak subay.

Lukaşka papağını eline alarak ileri çıktı.

— Hakkında komutanlığa bir rapor yolladım. Ne karşılık gelir, bilemem... ama ben Haç Nişanı verilmesini istedim... erbaşlık için daha erken... okuman yazman var mı?

— Yok efendim.

— Fakat aferin sana! –dedi subay komutanlık oynamayı sürdürerek.– Yaman delikanlıymışsın! Papağını giyebilirsin. –Sonra yanındakilere döndü:– Hangi Gavrilovlardan bu delikanlı? Şirokiy'le bir yakınlığı var mı?

— Yeğeni olur, –dedi karakol komutanı.

— Anlıyorum, –dedi Kazak subay, sonra oradakilere döndü:– Hadi arkadaşlar, adamlara yardımcı olun!

Lukaşka'nın yüzü sevinçten ışıl ışıldı ve bu hâliyle her zamankinden daha da hoştu. Kazak subayın yanından ayrılınca papağını başına geçirip yeniden Olenin'in yanına oturdu.

Ölünün kayığa taşınması bitince kardeş Çeçen kıyıya indi, bu sırada kazaklar ona yol vermek için istemeyerek de olsa iki yana açıldılar. Olenin çevik bir hareketle kayığa atlayan Çeçenin ilk kez dönüp Kazaklara baktığını, sonra yanındaki arkadaşına bir şeyler söylediğini fark etti. Arkadaşı da ona Lukaşka'yı göstererek karşılık verdi. Çeçen dikkatle Lukaşka'ya baktı, sonra ağır ağır yüzünü öbür kıyıya çevirdi. Bakışında nefret değil, buz gibi bir hor görme vardı. Çeçen daha sonra yoldaşına bir şeyler daha söyledi.

— Ne dedi? –diye sordu Olenin durduğu yerde duramayan tercümana.

Bembeyaz dişlerini açığa çıkaran bir sırıtmayla Olenin'i yanıtlayan habercinin verdiği yanıt elbette gerçeği yansıtmıyordu:

— Diyor ki biz seni vuruyor, sen bizi vuruyor... kim kimi tutarsa... kör dövüşü...

Çeçen kayıkta kımıldamadan oturuyor, sürekli karşı kıyıya bakıyordu. Arkadakilerden öylesine nefret ediyordu ki o yana göz ucuyla bakmak, ne olup bittiğini görmek bile istemiyordu. Haberci kayığın kıçında dikiliyor, sürekli bir şeyler anlatıyor ve bir o yana, bir bu yana çaldığı kürekle kayığı ustaca yönetiyordu, ırmağı enine geçen kayık gitgide küçülüyor, sesler gitgide uzaklaşıyordu... Kayıktakiler sonunda kendilerini atlarının beklediği karşı kıyıya vardılar. Ölüyü kayıktan aldılar, ürkmesine aldırmadan bir atın üzerine bağladılar, sonra kendileri de atlarına binip karşı kıyıdaki köyde onları seyretmek için evlerinin önüne çıkmış insanların önünden ağır ağır geçtiler.

Bu yakadaki Kazaklarınsa sevincine diyecek yoktu. Herkes gülüyor, birbirine laf atıyordu. Kazak subayla köy yöneticisi kendileri için hazırlanan sofraya oturmak için kerpiç eve girdiler. Lukaşka'nın mutluluğuna diyecek yoktu, ama o mutluluğunu gizlemeye çabalıyor, Olenin'in yanında otururken dizleri dirseklerine dayalı, bir çubuk yontmaya çalışıyordu.

Birden sanki merak etmiş gibi:

— Bu... tüttürdüğünüz şey... keyifli mi? –diye sordu.

Kendini Kazaklar arasında yapayalnız hisseden Olenin'i rahatlatmak için sormuştu sanki bunu.

— Alışkanlık, –dedi Olenin.– Niye sordun?

— Ne bileyim, bizimkiler de içecek olsalardı herhâlde bizim için bir yıkım olurdu... Şu dağlar sanki burnumuzun ucunda gibi, –dedi Lukaşka,– ötelerdeki mavi dağ boğazını göstererek, –ama bu mereti tüttürürsen oralara zor varırsın! Hava da kararır, siz şimdi eve nasıl döneceksiniz? İsterseniz komutandan izin alın, ben sizi geçirebilirim.

Kazak gencin neşe dolu yüzüne baktı Olenin: "Harika bir delikanlı!" diye düşündü... Sonra Maryanka geldi aklına... bahçe kapısının ardından gelen öpüşme sesleri... ve okul yüzü görmemiş olan Lukaşka için yüreği sızladı. Dü-

şüncelerini sürdürdü: "Bu işte bir terslik var! Biri birini öldürüyor, sonra dünyanın en hoş işini yapmış gibi bundan sevinç, mutluluk duyuyor! Bunda sevinilecek bir şey olmadığını... can alarak değil, ancak kendinden vererek mutlu olunabileceğini nasıl anlamaz bir insan?"

— Sakın ha bu herifin yoluna çıkayım deme kardeş! – dedi, ölü Abreki taşıyan kayığı izlemek için kıyıda biriken Kazaklardan biri Lukaşka'ya. –Herif seni soruyordu, fark ettin mi?

Lukaşka başını kaldırdı:

— Şu canını aldığım adam mı? –dedi Lukaşka Çeçeni kastederek.

— Canını aldığın artık kalkıp gelemez, ama onun kızıl sakallı kardeşi tam bir can alıcıya benziyor!

— Buradan sağ çıktığına dua etsin, –dedi Lukaşka gülerek.

— Seni bu kadar sevindiren ne? –diye sordu Olenin Lukaşka'ya.– Senin kardeşini öldürseler sevinir miydin?

Kazak gözlerinin içi gülerek Olenin'e baktı: Onun bu sözleriyle ne demek istediğini bütünüyle anlamışa benziyordu, ama ruh hâli şu anda böylesi düşüncelerin o kadar ötelerindeydi ki...

— Ne olmuş öldürmüşsem? –dedi.– Bir ben miyim öldüren... onlar da bizimkileri öldürüp duruyor!

XXII

Kazak subayla köy yöneticisi gittiler. Olenin de hem Lukaşka'nın gönlünü hoş etmek, hem de ormanı karanlıkta tek başına geçmemek için karakol komutanından Lukaşka'ya izin vermesini rica etti, komutan ricayı ikiletmedi.

Olenin Lukaşka'nın Maryana'yla görüşmek istediğini düşünüyordu. Öte yandan böyle temiz, konuşkan, hoş bir Kazak genciyle arkadaşlık etmekten de hoşnuttu. Elinde olmadan, Lukaşka'yla Maryana'yı birleştirdiği hayaller kuruyor, onları düşünmekten mutlu oluyordu: "Lukaşka Maryana'yı seviyor," diye düşünüyordu, "ama onu ben de sevebilirdim." Karanlık ormanı Lukaşka'yla birlikte geçerken o ana dek hiç yaşamadığı yepyeni ve çok güçlü bir duygu uyandı içinde. Lukaşka da alabildiğine mutlu, neşeliydi. Birbirlerinden böylesine farklı bu iki genç arasında sevgiye benzer bir şeyler gelişiyordu. Birbirlerine bakıp bakıp gülüyorlardı.

— Seninki hangi kapı? –diye sordu Olenin.

— Şu ortadaki, –dedi Lukaşka.– Ama bataklığa kadar eşlik edebilirim size. Ondan sonra da zaten korkulacak bir şey kalmıyor.

Olenin güldü:

— Ben mi korkacağım? Hemen geri dönebilirsin... Tek başıma giderim!

Lukaşka da gülerek:

— Boş verin! –dedi.– Elime bakan bir iş yok nasılsa, – sonra onun gururunu okşamak için ekledi:– Hem biz bile korkarız buralardan... korkulmaz mı hiç?

— Bana gidelim mi? –dedi Olenin.– Bir şeyler içer, çene çalarız... sabah erkenden de karakolun yolunu tutarsın.

— Kalacak olsam köyde kalabileceğim yer çok, –dedi Lukaşka gülerek.– Ama komutan dönmemi emretti.

— Dün seni şarkı söylerken duydum, –dedi Olenin,– hatta oradaydım, gördüm...

— Herkes söylüyordu, –dedi Luka başıyla onaylayarak.

— Evleniyormuşsun galiba?

— Anam evermek istiyor... Ne var ki atım yok daha.

— A, sen nizami değil misin?[40]

— Ne gezer? Birliğe yeni katıldım. Daha atım yok. Nereden bulabileceğimi de bilmiyorum. Beni evlendirmemeleri de bu yüzden.

— Kaça veriyorlar bir atı?

— Geçenlerde pazarlığını yaptım bir atın... ırmağın öbür yakasında... altmış monetaya bile vermiyorlar... ama at Nogay atıydı.

— Gel benim emir erim ol... Komutanlarınla görüşürüm... Bir de at veririm sana. Sahi söylüyorum... İki atım var benim... Biri fazla... onu sana veririm.

— Nasıl fazla? –dedi Lukaşka gülerek.– Hem niye bana bir at veresiniz ki? Çalışır çabalar, Tanrı'nın izniyle kendimiz alırız atımızı...

— Sahi söylüyorum bak, gel emir erim ol benim, –diye üsteledi Olenin Kazak delikanlıya bir at armağan etmeyi akıl etmekten müthiş sevinç duyarak, ama bir yandan da tedirginlikle, hatta kendini ayıplı, eksikli duyarak ve sözün gerisini nasıl getireceğini bilemeden.

---

40 Çarlık Rusyası'nda nizami asker orduya atını ve teçhizatını kendisi sağlayarak katılırdı.

Sessizliği Lukaşka bozdu:

— Sizin Rusya'da kendi eviniz var mı?

Olenin hiç istemeden söyleyiverdi bir değil birkaç evi olduğunu.

Lukaşka, olanca içtenliğiyle:

— Güzel mi eviniz? –diye sordu.– Bizimkilerden daha mı büyük?

— Çok daha büyük, –dedi Olenin.– Üç katlı... sizinkiler gibi on ev eder!

— Ya atlarınız? Bizimkiler gibi mi?

— Benim yüz atım var... her biri üç yüz, dört yüz ruble değerinde... ama sizinkiler gibi değil... Bu dediğim gümüş rubledir! Yarış atı nedir bilir misin? Ama yine de sizin atlar benim daha hoşuma gidiyor.

— Peki buraya kendi isteğinizle mi geldiniz, yoksa zorla mı gönderdiler? –diye sordu Lukaşka sanki eğlenir gibi, sonra da önünden geçtikleri küçük, dar yolu göstererek ekledi:– Sizin yolu geçtik... sizin buradan sağa sapmanız gerekiyor.

— Kendi isteğimle geldim, –dedi Olenin.– Sizin buraları görmek... yapılan askerî harekâtlara katılmak istedim.

— Ben de isterdim harekâtlara katılmayı, –dedi Luka, gelen seslere kulak kabartarak ekledi:– Çakallar uluyor!

— Birini öldürdün... bu seni korkutmuyor mu? –diye sordu Olenin.

— Niye korkayım? Keşke harekâtlara ben de katılabilsem! Öyle isterdim ki!

— Belki birlikte katılabiliriz. Bizim bölük bayram öncesi sefere çıkıyormuş... sizinki de öyle.

— Siz de tutmuş ta buralara gelmişsiniz! Eviniz var, atlarınız, uşaklarınız var... Yeriniz de olsam yan gelir yatar, keyfime bakardım... Rütbeniz ne sizin?

— Şimdilik junkerim... Ama teğmenliğe yükseltileceğim.

— Eğer övünmek için söylemediyseniz, yani demin bana anlattığınız gibi bir hayatınız varsa, ben olsam bir yere ay-

rılmaz, evimde otururdum. Bu hâlimde bile ben buradan bir yere gitmek istemem. Peki burada bizim yaşamımızı nasıl buldunuz, beğendiniz mi?

— Evet, hem de çok, –dedi Olenin.

Konuşa konuşa köye yaklaştıklarında hava da iyice kararmıştı, ama dört yanları hâlâ ormanın karanlığıyla çevriliydi. Ağaçların tepelerinde rüzgâr uğulduyordu. Çakallar sanki hemen yanlarında uluyor, gülmeye de, ağlamaya da benzer sesler çıkarıyorlardı. İleriden, köy yönündense artık kadın sesleri, köpek havlamaları duyulmaya başlanmıştı. Işıkları gitgide belirginleşen evler karanlıkta artık daha iyi seçilebiliyor, havada tezek dumanından yükselen o özel koku duyuluyordu. Olenin'e özellikle de bu akşam onun evi de, ailesi de, bütün mutluluğu da bu köydeymiş gibi geldi; sanki hiçbir zaman, hiçbir yerde bu köyde olduğu gibi mutlu olmamıştı, olabilmesi de mümkün değildi. Bu akşam bu köydeki herkesi, özellikle de Lukaşka'yı öyle seviyordu ki! Eve vardıklarında Lukaşka'nın ağzını bir karış açık bırakan bir şey yaptı Olenin: Bizzat gidip ahırdan Groznıy'dan satın aldığı atı çıkarıp Lukaşka'ya verdi. Kendisinin sürekli bindiği at değildi bu, pek genç olmamasına karşın yine de hiç fena bir at sayılmazdı.

— Durup dururken bu armağan da nereden çıktı şimdi? –dedi Lukaşka.– Size henüz hiçbir hizmette bulunmadım ki!

— İnan, benim için sandığın kadar bir değeri yok... önemsiz, küçük bir armağan... Atı al... Sen de bir gün bana bir şey armağan edersin... Hele şu harekâta gidelim...

Luka ne diyeceğini, ne yapacağını bilemedi.

— Olur mu öyle şey? –dedi ata hiç bakmadan.– At bu! Az buz para değil!

— Al hadi, al! Almazsan kırılırım. Vanyuşa, kır atı onun ahırına götür.

Lukaşka atın dizgininden tuttu.

— Çok teşekkür ederim... doğrusu aklımın ucundan geçmezdi böyle bir şey.

Kendini çocuk gibi mutlu hisseden Olenin:

— Şuraya bağla onu, –dedi.– Güzel bir attır. Groznıy'dan almıştım. Sekişi, koşuşu harikadır. Vanyuşa çihir getir bize... Hadi artık eve girelim...

— Dilerim, –dedi Lukaşka şarap dolu maşrapayı başına dikip son yudumuna dek içmeden önce,– size bunun karşılığı olabilecek bir hizmette bulunmayı Tanrı bana nasip eder! Senin... adın ne?

— Dmitri Andreyiç.

— Tanrı ne dilersen versin Dmitri Andreyiç! Seninle kunak olalım. Ne zaman istersen kapımız sana açıktır. Varlıklı değiliz ama kunaklarımızı ağırlamasını biliriz. Kaymak, üzüm, ne istersen emret, anneme söylerim, getirir. Karakola geldiğinde de sana hizmet ederim, ava çıktığında, ırmağın karşısına geçmek istediğinde ya da her nereye gidersen... Geçenlerde bir yaban domuzu vurmuştum, Kazaklara dağıttım etini... böyle olacağını bileydim hepsini sana getirirdim...

— Sağ olasın. Yalnız atı arabaya koşma... Hiç arabaya koşulmadı bu at.

— Arabaya at koşmak mı? Hiç olur mu öyle şey! Sana bir şey söyleyeyim mi?.. –Lukaşka sesini iyice alçaltı:– Benim Giray Han diye bir kunağım var... Dağlıların gidip geldikleri yola pusu kurmaya çağırdı beni... istersen birlikte gideriz. Seni asla ele vermem... Müridin olurum senin.

Olenin'in kendisine karşı nasıl duygular içinde olduğunu anlayan Lukaşka tümüyle sakinleşmiş gibiydi. Onun bu denli sakin olması ve her şeyi bu denli doğal karşılaması Olenin'i şaşırtmış, hatta biraz da rahatsız etmişti. Söyleşileri epey uzun sürdü, geç vakit Lukaşka gitmek için kalktı: Çok içmiş olmasına karşın sarhoş değildi (hiçbir zaman sarhoş olmazdı), Olenin'in elini sıkıp çıktı.

Olenin onun kendisinden çıktıktan sonra ne yapacağını merak ederek pencereye gitti. Lukaşka başı önde ağır ağır yürüyordu. Ama atını bahçe kapısından çıkarır çıkarmaz

başını silkeleyip kedi gibi çevik bir hareketle üstüne sıçradı ve bir nara atarak dörtnala uzaklaştı. Olenin onun sevincini Maryanka'yla paylaşacağını düşünmüştü, ama Lukaşka öyle yapmamıştı. Yine de Olenin daha önce hiç olmadığı kadar mutlu, ferah hissediyordu kendini. Yüreği çocuksu bir sevinçle doluydu, bu yüzden de Vanyuşa'ya yalnızca Luka'ya bir at armağan ettiğini değil, böyle bir şeyi niçin yaptığını ve yeni mutluluk kuramını da anlatmaktan kendini alamadı. Ama Vanyuşa ortada *larjant ilnepa*[41] olduğu için onun bu kuramını hiç yerinde bulmadı, ona göre tam bir saçmalıktı bu.

Evine varan Lukaşka atından inip annesine atı Kazakların at sürüsüne katmasını söyledi, kendisinin hemen o gece karakola dönmesi gerekiyordu. Atı sürüye katma işini üstlenen dilsiz el kol işaretleriyle atı ona armağan eden kişiyi görmek ve ayaklarına kapanmak istediğini anlattı. Oğlunun anlattıklarını tek kelime etmeden ve yalnızca başını sallayarak dinleyen yaşlı anaysa Lukaşka'nın atı çaldığına hükmetti, bu yüzden de dilsize atı ortalık aydınlanmadan sürüye katmasını buyurdu.

Karakola dönüş yolu boyunca Lukaşka sürekli Olenin'in kendisine neden at armağan etmiş olabileceği üzerinde düşündü. Görüşünce pek de ahım şahım bir şey değildi at, ama nereden baksan yine de bir kırk moneta ederdi. Doğrusu Lukaşka armağana çok sevinmişti, ama Olenin'in kendisine niçin böyle bir armağan verdiğini bir türlü anlayamıyor, bu yüzden de en ufak bir gönül borcu duymuyordu. Tersine *junker*in kötü niyetli olabileceğine ilişkin pek de açık seçik olmayan birtakım kuşkularla doluydu kafası. Rus subayın niyetinin ne olduğunu belirgin biçimde anlayamasa da hiç tanımadığı birinin durup dururken, salt iyi yürekliliğinden kendisine kırk moneta değerinde bir at armağan etmesini asla anlaşılır bulmuyordu. Hani adam sarhoş falan olsa yine

41 (Fr.) *l'argent il ne pa*: (Uşağın bozuk Fransızcasıyla) para yok.

anlardı: Böbürlenmek için yapmış olabilirdi. Ama junker ayıktı, bu yüzden de besbelli pis bir işin içine çekmek için onun kalbini kazanmaya çalışıyordu. "Dur bakalım, sonrası nasıl gelecek?" diye düşündü Lukaşka. "Şimdilik at bende. Öyle kolay faka basacak biri değilimdir. Yaş tahtaya basan kim olacak göreceğiz!" Olenin'e karşı dikkatli olması gerektiği gibi bir kanıya vardığından içinde iyi olmayan duygular uyandırarak kendini Olenin'e karşı sürekli uyanık tutmaya çalışıyordu. Atı nereden bulduğunu kimseye açıklamadı. Kimilerine onu satın aldığını söyledi, kimilerine de kaçamak birtakım yanıtlar verdi. Yine de çok geçmeden köyde herkes gerçeği öğrendi. Lukaşka'nın annesi, Maryana, İlya Vasilyeviç ve öteki Kazaklar Olenin'in durup dururken yaptığı bu jesti öğrendiklerinde çok şaşırdılar ve junkeri kendisinden sakınılması gereken biri gibi görmeye başladılar. Duydukları bu endişeye karşın Olenin'in bu *saf* davranışı ve zenginliği onlarda büyük saygı uyandırmıştı.

Her kafadan bir ses çıkıyordu:

— Duydun mu, İlya Vasilyeviç'in evinde kalan junker yok mu, Lukaşka'ya elli monetalık bir at armağan etmiş!

— Besbelli Lukaşka ona hatırı sayılır bir iyilikte bulunmuştur. Bakalım işin altından ne çıkacak? Talih yine yüzüne güldü bizim Urvan'ın!

— Yalnız size bir şey söyleyeyim: Junker takımı anasının gözüdür! Görün bakın, ya evi ateşe verir bu herif ya da başka bir halt eder...

XXIII

Olenin'in hayatı aynı tekdüzelikte sürüp gidiyordu. Komutanlarıyla da, subay arkadaşlarıyla da doğru dürüst bir ilişkisinin olduğu söylenemezdi. Kafkasya'da görev yapan varlıklı bir junker bu konuda gerçekten ayrıcalıklı bir konumdadır. Olenin'e ne talim yaptırıyorlar, ne de bir görev veriyorlardı. Çıkılacak bir seferden sonra subaylığa yükseltileceği için de kimsenin ona iliştiği yoktu. Soylu olması nedeniyle subay arkadaşları ona karşı saygılıydılar. Subay arkadaşlarıyla kâğıt oynamaktan ve onların düzenledikleri içki âlemlerinden daha müfrezede yer aldığı ilk günlerde bıkmıştı; bunları hiç çekici bulmuyor, bu yüzden de köyde oturan subaylardan hep uzak duruyordu. Köydeki subayların hayatı çoktan kendi yolunu bulmuştu ve bu yol üzerinde şaşmaz bir düzenle akıp gidiyordu. Kalede görev yapan junkerler ya da subaylar nasıl sürekli bira içer, kâğıt oynar, çıkılacak sefer sonrası kimlerin terfi edeceğini konuşurlarsa, köylerdeki subaylar da düzenli olarak ev sahipleriyle oturup çihir içerler, kızlara bal, çerez ikram ederler, Kazak kadınların ardından koşturup âşık olurlardı, hatta arada bunlardan biriyle evlenenler bile çıkardı. Olenin'se hep içinden geldiği gibi yaşamaktan yanaydı, herkesin yürüdüğü, çok çiğnenmiş yollara karşı bilinçsizce bir nefret duyardı. Burada da Kafkasya'da görev yapan subayların alışıldık yollarından bambaşka bir yol tutturmuştu kendine.

Her sabah doğan günle beraber uyanır, evinin önündeki küçük sahanlıkta oturup çayını içerek dağları, gün doğumunu, Maryanka'yı doyasıya seyrettikten sonra üzerine sığır postundan, yer yer yırtılmış uzun bir üstlük, ayaklarına suda ıslatılmış çarıklar giyer, kemerine hançerini, omzuna tüfeğini astıktan sonra bir torbaya biraz yiyecekle sigara koyup köpeğini çağırarak sabahın altısında köyün dışındaki ormanın yolunu tutardı. Akşam yedi civarında yorgun, aç, torbadaki yiyeceklere ve sigaraya hiç dokunulmamış olarak eve döndüğünde yanında bazen beş altı sülün, bazen de öldürdüğü büyücek bir başka yabani hayvan olurdu. Kafasındaki düşünceler de azık torbasındaki kutuda yan yana dizili duran sigaralar gibi duruyor olsalardı geçen on dört saat içinde zihninde tek bir düşüncenin bile yerinden kımıldamadığı görülebilirdi. Avdan eve döndüğünde kendini hep canlanmış, morali yerine gelmiş, mutlu hissederdi. Gün boyu ormanda ne düşündüğünü sorsalar bir şey söyleyemezdi. Ne düşünce, ne anı, ne de hayallerdi aklından geçenler; bunların hepsinden birer parça içeren kırık dökük şeyler belki. Bazen silkinip kendine gelir, "Neler geçiriyorum kafamdan böyle?" diye sorardı kendine. Böyle anlarda kendini bazen bir Kazak kızıyla evlenmiş, bağ bahçe işleri yapan bir Kazak delikanlısı, bazen dağlarda dolaşan bir Abrek, bazen de kendinden kaçan bir yaban domuzu olarak gördüğünün farkına varır, sonra kulak kesilerek bir sülün, yaban domuzu ya da geyik görebilir miyim diye taş kesilir, bakışlarıyla çevresini tarardı.

Yeroşka Amca her akşamın değişmez konuğuydu. Vanyuşa onlara sekizlik bir çihir getirir, geç vakte kadar mırıl mırıl söyleşerek çihirlerini içerler, sonunda mutlulukla birbirinden ayrılıp yatmaya giderlerdi. Ertesi gün yine av, yine o sağlıklı yorgunluk, yine bol çihir eşliğinde o mırıl mırıl söyleşi ve yine o mutlu ayrılık.

Bazen bayram ya da tatil günlerinde evden hiç çıkmazdı Olenin. Böyle günlerde tek uğraşı Maryanka olurdu; ya

evinin pencerelerinin gerisinden ya da kapı önündeki küçük sahanlığa oturarak bilinçsizce kızın her hareketini izlerdi. Ona bakar ve onu da tıpkı dağların, gökyüzünün güzelliğini sevdiği gibi sevdiğini düşünür, ama onunla bir ilişki kurmak aklının ucundan geçmezdi. Kazak delikanlı Lukaşka'yla Maryana arasında olabilecek bir ilişki kendisiyle Maryana arasında olamazmış gibi gelirdi ona; varlıklı bir subayla bir Kazak kızının birlikteliği olacak şey değildi. Öbür subay arkadaşlarının yaptıklarını yapmaya kalkacak olursa, güzel Kazak kızını izlemekten duyduğu derin hazzın yerini onulmaz acıların, kahredici bir pişmanlığın ve büyük hayal kırıklarının alacağına hiç kuşkusu yoktu. Kaldı ki bu güzel Kazak kızı için kendisine büyük mutluluk veren bir özveride de bulunmuştu, yine de nedense Maryanka onu korkutuyor, bu yüzden de kıza şakayla karışık gönül okşayıcı bir söz söylemeye bile çekiniyordu.

Olenin bir yaz günü ava çıkmadı, evinde kaldı. Birden kapısı açıldı ve vaktiyle Moskova sosyete çevrelerinden tanıdığı genç bir adam içeri girdi.

— Ah *mon cher*, değerli dostum, sizin burada olduğunuzu öğrendiğimde nasıl sevindim bilemezsiniz! –diye başladı dostu Moskova Fransızcasıyla, daha doğrusu içine bol miktarda Fransızca sözlerin karıştırıldığı bir Rusçayla.– "Olenin burada!" dediler. "Hangi Olenin?" dedim. Meğer sizmişsiniz! Nasıl sevindiğimi anlatamam... Kaderde buralarda görüşmek de varmış! E, anlatın bakalım, nasılsınız? Buralarda ne işiniz var?

Prens Beletski art arda sorduğu soruların yanıtlarını bile beklemeden kendi öyküsünü anlatmaya başladı: Şimdiki birliğine nasıl geçici olarak katıldığını, başkomutanın onu yanına yaver olarak almak istediğini, önümüzdeki günlerde çıkılacak seferden sonra bu yeni görevine başlayacağını, ama yaverliğin kendisini hiç mi hiç ilgilendirmediğini... bir solukta anlattı.

— Böylesine iğrenç bir yerde görevi kabul ettiğime göre belli bazı mesleki kazançlarım olmalı elbette: Bir madalyayla onurlandırılmak, rütbemin yükseltilmesi, hassa alayına ayrılmak gibi... Kendim için o kadar değilse de yakınlarım, tanıdıklarım için önemli şeyler bunlar. Öte yandan prensin beni çok iyi karşıladığını da söylemeliyim, gerçekten ciddi ve son derece aklı başında bir insan! –Beletski âdeta soluk almadan anlatıyordu:– Yapacağımız harekâttan sonra bir Anna Nişanı bekliyor beni. Harekât gününe dek buralardayım. Aslında fena bir yer değil burası. Hele kadınları! Peki siz neler yapıyor, nasıl yaşıyorsunuz burada? Bizim Yüzbaşı Startsev var ya, hani şu iyi yürekli, ahmak şey... Burada olduğunuzu ondan duydum... Korkunç görünüşlü vahşi bir yaratıkla geçiyormuş günleriniz, ondan başka kimseyle görüşmüyormuşsunuz. Köydeki subaylardan uzak durmak istemenizi elbette çok iyi anlıyorum. Bundan böyle sizinle görüşebilecek olmak beni nasıl sevindiriyor anlatamam. Ben karakol komutanının evinde kalıyorum. Ustenka diye harika bir de kız var evde... Gerçekten pek tatlı bir şey!

Beletski'nin ağzından bitmez tükenmez bir biçimde Olenin'in sonsuza dek terk ettiğini düşündüğü bir dünyaya ait Fransızca ve Rusça sözler dökülüp duruyordu. Beletski hakkında insanların genel düşüncesi onun sevimli, iyi yürekli bir delikanlı olduğuydu. Gerçekten de böyleydi belki, ama o sevimli, temiz yüzüne karşın Olenin onu son derece sevimsiz buluyordu. Bir kez Beletski'nin her hâlinden, her sözünden Olenin'in sonsuzcasına yüz çevirdiği pislikler dünyasının iğrenç kokuları yayılıyordu. En fazla canını sıkan şey de o pislikler dünyasından gelen bu adamı sertçe itip kendinden uzaklaştıracak gücünün olmamasıydı; eskiden üyesi olduğu o dünyanın âdeta Olenin üzerinde yadsınamaz, karşı konulamaz hakları vardı. Hem Beletski'ye, hem kendine kızıyor, hiç istememesine karşın sözlerinin arasına Fransızca sözcükler serpiştiriyor, başkomutan hakkında, Moskova'daki ta-

nışları hakkında Beletski'ye sorular yöneltiyor ve bir Kazak köyünde Fransızcayla karışık bir dil konuştukları için köydeki subay arkadaşlarını ve Kazakları küçük gören sözler edebiliyor, Beletski'yi kesinlikle ziyaret edeceğini, onun da kendisine uğramayı ihmal etmemesini söylüyordu. Olenin yine de Beletski'yi hiç ziyaret etmedi. Vanyuşa ise efendisinin yeni arkadaşını hemen onayladı: Ona göre Beletski gerçek bir *barin*di.[42]

Beletski kısa sürede Kafkasya'da hizmet gören zengin subaylara özgü bir yaşam tutturuverdi köyde. Gerçekten de Olenin'in gözleri önünde bir ay gibi kısa bir süre içinde kırk yıllık bir Kafkas köylüsü olup çıktı: Köyün yaşlılarına su gibi içki ikram ediyor, evinde geceleri toplantılar düzenliyor, genç kızların düzenlediği toplantılara gidiyor, onlar üzerinde elde ettiği başarılarla övünüyordu. Hatta iş köyün kadınlarının onu nedense Dede diye çağırmalarına kadar vardı. Kazaklara gelince, kadınları ve şarabı seven bu adama hemen kanları kaynadı, onu bağırlarına bastılar, hatta kendileri için hep bir bilmece olan Olenin'den daha çok sevdiler.

42 (Rus.) Barin: Eskiden Rusya'da efendi, toprak beyi.

XXIV

Saat sabahın beşiydi. Vanyuşa evin girişindeki merdivenlerde çizmesinin koncuyla semaveri yelliyordu. Olenin'se atına atlayıp Terek'e atını yıkamaya gitmişti: Atını Terek'te yıkamak son günlerde bulduğu yeni bir eğlenceydi. Ev sahibesi ocağı yakmış olmalıydı, çünkü kulübenin bacasından göğe koyu, kara bir duman yükseliyordu, kızı ağılda mandayı sağıyordu. Arada bir, "Lanet olası, kımıldamadan duramaz mısın sen!" diye sesi geliyordu kızın, bunu tekdüze süt sağma sesi izliyordu. Derken sokaktan bir atın canlı ayak sesleri duyuldu; Olenin yelesi, tüyleri hâlâ ıslak ve ışıl ışıl parlayan gümüş kırı atıyla avlu kapısına geldi. Üzerinde yalnızca ince kumaştan kırmızı bir iç gömleği bulunan Maryana'nın güzel yüzü ağıl kapısında bir an görünüp kayboldu. Olenin'in üzerinde kırmızı ipek bir gömlekle beyaz bir çerkeska ve başında yüksek bir papak vardı. Çerkeskayı belden sımsıkı saran kemere bir hançer asılıydı. Gösterişli, ıslak atının üzerinde zarif bir şekilde oturan Olenin bir eliyle sırtındaki tüfeği tutarken öbür eliyle avlu kapısını açmak için öne doğru eğildi. Saçları hâlâ ıslaktı, yüzünden gençlik, sağlık fışkırıyordu. O anda çok çekici, çevik göründüğünü ve bir cigite benzediğini düşünüyordu ama galiba yanılıyordu: Görmüş geçirmiş bir Kafkas insanının gözünde o şu anda da sıradan bir askerden başka bir şey değildi. Kızın ağıl kapısından dışarı uzanan başını fark edince daha da ha-

valı bir hareketle biraz daha eğilip kapı kanadını açtı, bir yandan dizginlere asılırken bir yandan da kırbacını havada şaklatarak avluya girdi, ağıl kapısına hiç bakmamaya çalışarak neşeli bir sesle, "Çay hazır mı Vanyuşa?" diye bağırdı. Uçarcasına bir hamleyle çitleri aşabilecekken avlunun kurumuş çamurları üzerinde tok sesler çıkararak ileri geri bir iki adım atmakla yetinen yavuz atının kıçının kasılışını, bütün kaslarının titreyişini, başını kaldırıp dizginlerini gerişini hissetmek büyük keyif verdi Olenin'e. Vanyuşa "*Se pre!*"[43] diye bağırdı. Olenin Maryana'nın o güzel başını ağıl kapısından uzatmış hâlâ dışarı bakmakta olduğunu sanıyor, ama dönüp hiç o yana bakmıyordu. Atından inerken sakarca bir hareketiyle tüfeği avlu kapısına takıldı, Olenin hemen korku içinde ağıldan yana baktı, ama kapıda kimsecikler yoktu ve içeriden hep o tekdüze sağma sesi geliyordu.

Evine girdi Olenin, ama az sonra elinde bir kitap ve pipoyla çay içmek için sahanlığa çıktı, sabah güneşinin henüz yatık düşen ışıklarının değmediği bir köşeye oturdu. Bugün öğleye dek bir yere çıkmaya niyeti yoktu, nicedir erteleyip durduğu mektuplarını yazmak istiyordu, ne var ki o anda sahanlıktaki yerini bırakıp eve girmek ona hapse girmek gibi geliyor ve bunu da canı hiç mi hiç istemiyordu. Ev sahibesinin ocağı iyice tutuşmuş gibiydi, hayvanları sürüye katan kızıysa topladığı tezekleri duvara yapıştırıyordu. Olenin kitabını okuyor, ama okuduğundan hiçbir şey anlamıyordu. Bakışları sürekli önünde açık duran kitabın satırlarından kopuyor ve önünde gidip gelen sağlıklı, güçlü genç kıza takılıyordu. Bir bakıyordu genç kız sabahın ilk ışıklarıyla evin toprağa düşen serin gölgesi içine girmiş, Olenin'in bakışları hemen oraya yöneliyordu, bir bakıyordu kız günün neşeli, tazecik ışıklarıyla aydınlanan avluya çıkmış, üzerindeki ışıltılı, incecik giysisi güneş altında çakıntılar yayarken düzgün bedeninden yere koyu, kara bir gölge düşüyor, kızın hiçbir

43 (Fr.) *C'est prêt*: Hazır.

hareketini kaçırmak istemeyen Olenin'in bakışları hemen oraya kayıyordu. Genç kızın belinin ne kadar zarif, ne kadar kolay kıvrıldığını, üzerindeki tek giysi olan pembe entarisinin göğüslerini gevşekçe örtüşünü ve düzgün bacakları boyunca dökülüşünü, soluk alıp verdikçe geniş, dökümlü giysisinin altında göğüslerinin diri, sert çizgilerle belirginleşmesini, küçük, zarif ayaklarının eski, kırmızı terlikleri içinde yere güçlü, sağlam basışını, tezeği sanki öfkeliymiş gibi kürekle duvara fırlatışını ve bu sırada sıvalı kollarında kasların kabarıp inişini, genç kızın derin, siyah gözlerinin arada bir kendisine doğru çevrilişini seyretmek Olenin'e büyük sevinç veriyordu. Genç kızın incecik kaşları çatılı olmasına karşın gözlerinde güzel olduğunu bildiğini ele veren bir hoşnutluk ifadesi vardı.

— Çok erken kalkmışsınız sanki Olenin?

Üzerinde Kafkas subayların giydiği bir ceket, ansızın avluya dalan Beletski Olenin'e doğru yürürken söylemişti bunu.

— Oo, Beletski! –diye karşılık verdi Olenin elini uzatırken.– Bakıyorum siz de erkencisiniz.

— Benimki çaresizlikten! Evden kovuldum. Bu akşam bizde balo var da... –Sonra Maryana'ya döndü:– Maryana akşam Ustenka'ya geliyorsun değil mi?

Beletski'nin Maryana'yla bu denli samimi konuşabilmesi Olenin'i çok şaşırttı. Maryana'ya gelince, kendisine sorulan soruyu duymamış gibi başını önüne eğip küreğini omzuna attı ve o sert, erkeksi yürüyüşüyle evine yöneldi.

— Nasıl da utandı! Canım benim... Sizden utandı! –dedi Beletski ve gülümseyerek hızla sahanlığa çıktı.

— Anlayamadım, –dedi Olenin.– Ne balosu veriliyor sizin evde? Kim kovdu evden sizi?

— Ev sahibem, Ustenka veriyor baloyu ve... siz de davetlisiniz. Balo dediysem, çok sayıda genç kız toplanacak ve börek yenilecek...

— İyi de biz ne yapacağız orada?

Beletski yüzünde hinoğluhin bir gülümseme, göz kırparak az önce Maryana'nın kapısının ardında kaybolduğu evi işaret etti.

Olenin kıpkırmızı oldu, omuz silkti:

— Siz de az tuhaf değilsiniz! –dedi.

Beletski gülümsedi:

— Anlatın, ne var aranızda?

Beletski Olenin'in suratının asıldığını fark edince bu kez gönül alırcasına gülümsedi:

— El insaf yani! Böylesine güzel... güzeller güzeli bir kızla aynı evde yaşıyorsunuz ve...

Olenin:

— Gerçekten de kızın güzelliğine diyecek yok! –dedi.– Ben ömrümde böyle güzel kız görmedim.

Kafası büsbütün karışan Beletski:

— Ee? –dedi.

— Size belki anlaşılmaz gelecek ama... Evet, gerçek her ne ise olduğu gibi açıklanmalı. Bu topraklara geldiğimden bu yana kadın cinsi sanki benim için yok oldu. Doğrusunu isterseniz bundan da hiç yakındığım yok. Hem Tanrı aşkına, bizimle bu tür kadınlar arasında hiç ortak bir nokta görebiliyor musunuz? Yeroşka'ya gelince, o tümüyle farklı... onunla ortak bir tutkumuz var: Avcılık!

— Ortak nokta mı? Amalya İvanovna'yla benim aramda ne ortak nokta var? Benzer durumda değil miyiz? Ama bu kadınların fazla temiz olmadıklarını söylerseniz size katılırım. *A la guerre, comme à la guerre!*[44]

— Ben o dediğiniz Amalya İvanovnaları tanımam bilmem, hiçbir şekilde ilgilenmedim kendileriyle. Zaten insan öylelerine saygı da duyamaz. Ama ben bu kadınlara saygı duyuyorum.

---

44 (Fr.) *A la guerre, comme à la guerre!*: "Savaşta savaş koşulları geçerlidir" anlamında.

— İstediğiniz kadar saygı duyabilirsiniz... kimsenin size engel olduğu yok!

Olenin karşılık vermedi. Açıklamaya başladığı düşüncenin onun için önemli olduğu, bu nedenle de sözlerini tamamlamak istediği belli oluyordu.

— Ayrıksı bir tip olduğumu biliyorum, –diye başladı, utanırcasına söylemişti bunu.– Ama hayatımın öyle bir düzeni var ki ne bu düzeni belirleyen kuralları değiştirmeye gerek duyuyorum, ne de mesela sizler gibi bir yaşam sürebilirim burada. Asla sizin gibi yaşayamazdım, çünkü o zaman şu anda olduğu gibi mutluluk vermezdi bana buradaki yaşamım. Son olarak da ben onlarda bambaşka şeyler arıyorum. Onları sizin gördüğünüz gibi görmüyorum.

Beletski kuşkuyla kaşlarını kaldırdı.

— Yine de bu akşamki buluşmaya katılın lütfen. Maryana da gelecek. Sizi tanıştırırım. Gelin lütfen! Sıkıldığınız zaman kalkarsınız. Geliyor musunuz?

— Gelmesine gelirdim ama... İşin gerçeği gönlümü hepten kaptırırım diye korkuyorum.

— Vay vay vay! –diye bağırdı Beletski.– Hele bir gelin, ben sizi böyle bir şeyden korurum! Gelecek misiniz? Söz mü?

— Gelmek bir şey değil de... onların arasında ne yapacağımızı, bize düşecek rolün tam olarak ne olduğunu bir türlü anlayamıyorum.

— Lütfen gelin. Bakın çok rica ediyorum sizden. Geliyor musunuz?

— Gelirim, –dedi Olenin,– yani belki...

— İnsaf edin dostum... Bu kadar güzel kadının arasında insan keşiş gibi yaşar mı! Olacak şey mi bu? Bu güzelliklerden yararlanmak dururken hayatı kendine zindan etmenin ne gereği var? Bizim birliğin Vozdvijenskaya'ya gideceğinden haberiniz var mı?

— Oraya sekizinci tabur gönderilecek diye duymuştum ben, –dedi Olenin.

— Hayır. Yaverden mektup aldım. Prensin kendisi de katılacakmış harekâta. Onunla sonunda görüşebileceğimiz için çok seviniyorum. İyiden iyiye sıkılmaya başlamıştım buradan.

— Dediklerine göre yakında bir de baskın yapılacakmış.

— Duymadım... Ama Krinovitsin'e katıldığı baskından sonra Anna Nişanı verildiğini duydum. –Beletski gülerek ekledi:– Oysa o teğmenliğe yükseltilmeyi bekliyordu. Neye niyet neye kısmet! Tabii hemen karargâhın yolunu tutmuş...

Hava kararmaya başlayınca Olenin de akşamki toplantıyı düşünmeye başladı. Bu davet onu tedirgin ediyordu. Hem gitmek istiyor, hem de orada neler olacağını düşünmek tuhaf, hatta vahşice denilebilecek ürkütücü duygular uyandırıyordu içinde. Kazaklarla yaşlı kadınların olmayacağı, yalnızca genç kızların geleceği bir toplantıydı bu. Neler olacaktı? Nasıl davranması gerekirdi? Nasıl konuşacak, neler söyleyecekti? Ya kızlar neler söyleyeceklerdi? Onunla bu vahşi, dağlı kızlar arasında ne tür bir ilişki olabilirdi? Beletski tuhaf, edepsizce ve aynı zamanda da ciddi birtakım ilişkilerden söz ediyordu. Maryana'yla aynı çatı altında bulunacak, hatta belki onunla konuşabilecekti, bunları düşünmek tuhaf bir duygu veriyordu Olenin'e. Ama genç kızın özgüven dolu, azametli duruşu gözünün önüne geldiğinde böyle bir şeyin imkânsız olduğunu düşünüyordu. Beletski ise her şeyin tereyağından kıl çekercesine kolay olacağını söylüyordu. "Beletski acaba Maryana'yla da bu havada mı konuşacak?" diye düşündü Olenin. "Bu pek tuhaf olur... en iyisi hiç gitmemek. Ne kadar bayağı, iğrenç şeyler bunlar! En önemlisi de boş işler!" Ama az sonra "Acaba bu nasıl bir toplantı olacak?" sorusu zihnini kurcalamaya başlıyor, aynı zamanda verdiği sözle de kendini bağlamış olduğunu düşünüyordu. Evinden çıkarken kesinleşmiş bir kararı yoktu, ama bir de baktı ki Beletski'nin evine gelmiş bile. İçeri girdi.

Olenin'inkine benzer bir evde oturuyordu Beletski de. Yerden iki arşın yüksekliğinde direkler üzerinde duran, iki odalı bir evdi burası. Dik birkaç basamağı tırmanarak Olenin'in girdiği ilk oda tümüyle Kazak usulü döşenmişti: Duvar boyunca hepsi de çok zarif kuş tüyü minderler, halılar, yastıklar, yorganlar sıralanmıştı. Bitişik duvarda bakır kap kacak ve silahlar asılıydı. Tahta sıranın altı da kabak, karpuz doluydu. Öbür odada kocaman bir soba, masa, tahta oturma sıraları ve "eski din" ikonaları vardı. Burası Beletski'nin odasıydı: Açılır kapanır karyolası, kocaman bavulları, üzerine silahlarını astığı halısı bu odadaydı. Tahta masanın üzeri değişik tuvalet gereçleri ve resimlerle doluydu. Sıranın üzerine ipek bir sabahlık atılmıştı. Beletski ise yıkandıktan sonra üzerinde yalnızca iç çamaşırlarıyla yatağına uzanmış *Les trois mousquetaires*[45] okuyordu. İçeri giren Olenin'i görmesiyle ayağa fırlaması bir oldu:

— İşte kendime böyle bir düzen kurdum! Nasıl, güzel, değil mi? Gelmenize çok sevindim. Kızlar müthiş çalışıyorlar. Size bir soru: Börek nasıl yapılır? Hamur, domuz eti ve üzümle. Ama asıl zor olan o değildir... Şurada kaynayan şeyi görüyor musunuz?..

Gerçekten de pencereden göz attıklarında ev sahibesinin kulübesinde müthiş bir telaş yaşandığını gördüler. Kızlar ellerinde değişik kaplarla kulübeye bir dalıyor, bir dışarı çıkıyorlardı.

Beletski aşağıya seslendi:

— Daha çok mu?

Aşağıdan kızların kahkahaları çınladı:

— Az kaldı! Yoksa acıktın mı sen Dedecik?

Yapılı, güzel bir kız olan Ustenka, kolları sıvalı, yanakları allıklı, tabak almak için Beletski'nin evine yöneldi.

— Şimdi tabaklar elimden düşüp kırılacak! –diye bağırdı Beletski'ye, sonra Olenin'e dönüp gülerek: "Sen de orada

45 (Fr.) *Les trois mousquetaires*: *Üç Silahşor*, Alexandre Dumas'nın 1844 yılında yayımlanmış ünlü romanı.

dikilip duracağına gel, aşağıda bir işin ucundan tut! Kızlara bol *çerez*[46] getirmeyi de unutma!"

— Maryana geldi mi? –diye sordu Beletski.

— Elbette, –dedi Ustenka.– Börek hamurunu o getirdi.

— Biliyor musunuz, –dedi Beletski Olenin'e,– şu Ustenka'yı güzelce bir temizleyip üstüne başına da şöyle güzel kıyafetler aldın mı bizim başkent dilberlerinin topunu yaya bırakırdı. Bir albayla evlenen Kazak kızı Borşçeva'yı gördünüz mü? O nasıl bir *dignité,*[47] nasıl bir azamet! Bu havaları nereden geliyor, anlaşılır gibi değil!

— Hayır, Borşçeva'yı görmedim... ama üstlerindeki giysilerden daha güzel bir giysi düşünemiyorum ben bu kızlar için...

Beletski derin bir göğüs geçirerek:

— Ah, ben her şekilde yaşamaya alışabilirim, –dedi, sonra oradaki sabahlığı üzerine alıp avluya koşarken ekledi:– Bir bakayım şunlara, ne yapıyorlar?.. Siz de bu arada çerez işini halledin!

Olenin emir erini bal, bisküvi, şekerleme almaya yolladı. Bu iş için çıkarıp para vermek ona iğrenç göründü, sanki birilerinin gönlünü kazanmak için veriyordu bu paraları, bu yüzden de emir erinin "Ne kadarı ballı, ne kadarı naneli olsun?" sorusuna bir yanıt veremedi.

— Bildiğin gibi al işte! –dedi.

Yaşlı asker bunun önemli bir konu olduğunu vurgulayan bir tonda:

— Paranın hepsiyle mi? –diye sordu.– Bakın efendim, naneliler biraz pahalıdır, ona göre!

— Paranın hepsiyle al! Bütün parayı harcayabilirsin!

Gidip camın önüne oturdu ve kalbinin kendisi için önemli ama pek de hayırlı olmayacak bir işe hazırlanıyormuşçasına gümbür gümbür atmasına şaşırdı.

---

46 Kafkasya'da her türden bisküvi, bonbon, şekerlemeye çerez deniliyor. (Tolstoy'un notu)

47 (Fr.) *dignité*: Ağırbaşlılık, haysiyet, onur.

Beletski'nin içeri dalmasıyla kızların bulunduğu evden yükselen çığlıklara kulak verdi, birkaç dakika sonra da Beletski kahkahalarla gülerek dışarı fırladı, merdivenlere yöneldi.

— Beni kovdular! –diye bağırıyordu bir yandan da.

Birkaç dakika sonra Ustenka geldi, pek resmî, törensel bir edayla her şeyin hazır olduğunu bildirerek konukları yiyeceklerin hazırlandığı odaya davet etti.

Gerçekten her şey hazırdı. Ustenka duvar dibine dizili kuş tüyü yastıkları son küçük dokunuşlarla düzeltiyordu. Üzerinde çihir dolu bir sürahiyle kurutulmuş balıkların görüldüğü masaya büyüklüğüyle orantısız küçücük bir örtü örtülmüştü. Evin her yanına mayalı hamur ve üzüm kokusu sinmişti. Başları her zamankinin tersine bu kez açık olan kızlar üzerlerine en süslü beşmetlerini giymişler, ocağın ardındaki köşede birbirlerine sokulmuş fısıldaşıyor, kikirdeşiyorlardı.

Ustenka konukları sofraya davet etti:

— Lütfen sofraya buyurun... Meleğim kadeh kaldıracak!

Olenin hepsi de birbirinden güzel bunca kız arasında Maryanka'yı görebilmek için bakışlarını kızların bulunduğu köşeye yöneltti ve nihayet onu görebildi, ancak onunla böylesine aykırı, böylesine aşağılık koşullar altında bir araya gelmiş olduğu için kendine kahretti. Ne yapacağını bilemiyor, kendini aptal gibi hissediyordu, sonunda Beletski ne yaparsa onu yapmaya karar verdi. Beletski biraz resmî, törensel bir havayla masaya yaklaştı, davranışlarında hem kendine güven duygusu, hem de senli benlice bir şeyler seziliyordu. Doldurduğu bir bardak şarabı Ustenka'nın sağlığına deyip içti, ötekilerden de aynı şeyi yapmalarını istedi. Ustenka kızların içmediklerini söyledi, ama aynı anda kızlar kalabalığından bir ses duyuldu:

— Balla içebiliriz.

Demin bal ve çerez almaya gönderilen emir erini çağırdılar. Yaşlı asker düşüncesine göre burada bugün *ipleri ko-*

paracakları anlaşılan efendilerine ve kızlara göz ucuyla kıskançlık desen değil, hor görme desen değil bir bakışla bakarak satın aldığı çerezlerin tümünün orada olduğunu, kendisi gibi dürüst birinden de zaten başka bir tavır beklenemeyeceğini vurgulayan bir havayla ve büyük bir özenle kül rengi kâğıtlara paketlenmiş balı ve ballı, naneli çörekleri verdi, tam bunların tümünün kaç lira tuttuğunu, geriye ne kadar kaldığını ayrıntılarıyla anlatmaya girişecekti ki Beletski onu oradan kovdu, ardından çihir dolu bardaklara bal döküp karıştırdıktan ve bütün ballı çörekleri şık, havalı bir hareketle masaya yaydıktan sonra biriktikleri köşeden kızları zorla kaldırıp masaya getirdi, onlara tatlılardan dağıtmaya başladı. Elinde olmadan gözleri Maryanka'ya giden Olenin onun gün yanığı küçük eliyle iki naneli, bir de kahverengi bir çörek aldığını ve bunları ne yapacağını bilmiyormuş gibi elinde tuttuğunu fark etti. Ustenka'yla Beletski'nin aşırı senli benli tavırlarıyla oradakileri neşelendirmek için gösterdikleri onca çabaya karşın konuşmalar zorla sürdürülüyormuşçasına tatsız, kopuk kopuktu. Olenin bir yandan ne söyleyeceğini düşünürken, bir yandan da üzerine yönelen bakışlardan oradakilerin merakını çektiğini fark ederek şimdi benimle alay etmeye başlayacaklar ya da ben şimdi ne kadar sıkılgan biri olduğumu anlayacakları bir şeyler yapacağım tedirginliğiyle büsbütün içine kapanmıştı. Yüzü kıpkırmızıydı. Maryana'nın da tıpkı kendisi gibi sıkıntılı, tedirgin olduğunu düşünüyordu. "Herhâlde kendilerine para vermemizi bekliyorlar," diye geçiriyordu içinden. "İyi de nasıl olacak bu iş? Bir an önce versek de şuradan kurtulsak!"

XXV

— Hiç insan kiracısını tanımaz mı Maryana? –Beletski sormuştu soruyu Maryana'ya.

— Evimize hiç gelip gitmezse nasıl tanıyacağım onu? – diye karşılık verdi Maryana, bu sırada gözlerini Olenin'in gözlerine dikmişti.

Nedensiz bir korkuya kapılan Olenin'in yüzü daha da kızardı, ne dediğinin kendisi de farkında olmadan dudaklarından şu sözler döküldü:

— Annenden korktuğum için gelmiyorum. İlk görüşmemizde bana demediğini bırakmamıştı...

— Sen de korktun, öyle mi? –dedi Maryana, Olenin'e şöyle bir bakıp kahkahalarla güldü, sonra başını öte yana çevirdi.

Güzeller güzeli Maryana'nın bütün yüzünü ilk kez görüyordu Olenin. Bugüne dek kızın yüzünü hep gözlerine kadar inen başörtüsüyle bağlı olarak görmüştü. Şimdi anlıyordu: Maryanka'ya köyün en güzel kızı denilmesi boşuna değildi. Ustenka da sevimli, cana yakın bir kızdı, minyon, balıketi, al yanaklıydı, kahverengi gözlerinin içi hep gülerdi, kıpkırmızı dudaklarında da hiç silinmeyen bir gülümseme görülürdü, sürekli gülen, kıkırdayan, konuşkan bir kızdı. Maryana tersine *cana yakın* değildi, ama felaket *güzel*di. Yüz çizgilerinin biraz erkekçe, hatta kaba bile olduğu söylenebilirdi... tabii eğer servi boyu, zarif endamı, güçlü, diri gö-

ğüsleri, hoş omuzları, en önemlisi de üzerlerine kara kaşlarının hafif gölgesi düşen iri kara gözlerindeki tatlı sert bakış ve dudaklarındaki sevecenlik dolu belli belirsiz gülümseyiş olmasaydı. Çok az gülümserdi, ama gülümsedi mi karşısındaki âdeta çarpılırdı. El değmemiş genç kızlara özgü sağlık, güç fışkırırdı bedeninden. Kızların hepsi güzeldi, ama o güzel kızlar da, Beletski de, şekerleme satın alıp getiren emir eri de, herkes elinde olmadan Maryana'ya bakıyordu, genel olarak kızlara bir şey söyleyecek olan bunu Maryana'ya bakarak söylüyordu. O bütün ötekiler arasında gururlu, neşe dolu bir kraliçe gibiydi.

Beletski herkesi rahatlatmak için durmadan konuşuyor, kızları sürekli boş bardakları çihirle doldurmaya zorluyor, şakalar yapıyor, Olenin'e Fransızca olarak Maryanka'nın güzelliği üzerine edepsizce şeyler söylüyor ve ondan hep "sizinki" anlamında *la vôtre* diye söz ederek Olenin'in de kendisi gibi rahat olmasını istiyordu. Olenin'in içindeki sıkıntı büyüdükçe büyüyor, hele Beletski Ustenka'nın isim günü kutlanmakta olduğu için her çihir sunuşunda genç kızın öpücük de vermesi gerektiğini söylediğinde ne yapıp edip buradan kaçmanın bir yolunu bulmalıyım diye düşünüyordu. Ustenka Beletski'nin önerisine düğünlerde yapıldığı gibi uzatacağı tabağa para bırakılması koşuluyla razı oldu. "Ne halt etmeye geldim bu iğrenç kutlamaya!" diye düşünen Olenin gitmek için yerinden kalktı.

— Hayrola? –dedi Beletski.

— Gidip tütün getireceğim, –diye karşılık verdi Olenin, ama Beletski onu kolundan sımsıkı yakalamıştı.

— Bende para var, –dedi arkadaşına Fransızca olarak.

"Para vermeden dünyada ayrılamam buradan," diye düşündü Olenin ve beceriksizliği için kendine kızdı. "Niye Beletski gibi davranmıyorum? Tamam, buraya gelmemeliydim, ama madem geldim bu insanların keyfini kaçırmaya hakkım yok. Kazaklar içkiyi nasıl içiyorlarsa ben de öyle

içmeliyim." Böyle düşünen Olenin masadan çapura denilen ve içine sekiz bardak şarap alabilen tahta maşrapayı aldı, şarapla doldurdu ve başına dikti. Onun bir dikişte bunca şarabı içişini kızlar şaşkınlık, hatta korkuyla izlediler. Bu yapılanı hem tuhaf, hem de ayıp buldukları belliydi. Ustenka onlara birer bardak daha çihir sundu, sonra her ikisini de öptü. Ardından onların tabağa bıraktığı dört monetayı tabakta sallayıp şakırdatarak,

— Hadi kızlar, eğlence başlasın! –diye bağırdı.

Sıkıntısı bir anda dağılan Olenin artık kendini rahat hissediyor, konuşmalara katılıyordu.

Maryana'yı kolundan tutan Beletski:

— Öpücüklü şarap sunma sırası sende Maryana! –dedi.

Beletski'nin yüzüne bir tokat indirecekmiş gibi şaka yollu kolunu kaldıran Maryana:

— Seni öyle bir öperim ki! –dedi.

Oradan bir başka kız:

— Dede parasız da öpülür, –dedi.

— Gördün mü akıllı kızı! –dedi Beletski ve çırpınarak kendini korumasına aldırmadan kızı öptü, sonra:– Hadi, çihir sun... Önce kiracına.

Kızı kolundan sımsıkı tutarak Olenin'e götürdü ve yanına oturttu. Sonra çenesinden tutup yüzünü profilden Olenin'e göstererek:

— Şu güzelliğe bakın! –dedi.

Maryana kurtulmaya çalışmadığı gibi, gururlu bir gülümsemeyle badem gözlerini Olenin'e dikti.

— Güzellik işte budur! –dedi Beletski yeniden.

Maryana'nın bakışları da sanki "Gerçekten de ne kadar güzelim!" der gibiydi.

Olenin ne yaptığını pek de fark etmeden bir anda Maryana'yı kucaklamak ve öpmek istedi. Ama Maryana şiddetle silkinerek onun kollarından kurtuldu. Atılışı öyle sert olmuştu ki önce orada dikilmekte olan Beletski'nin ba-

cağına çarptı, sonra sehpaya çarpıp üzerindeki bir şeyleri yere düşürdü, en sonra da koşup ocağın arkasına geçti. Bir anda çığlıklar, kahkahalar koptu. Beletski kızlara bir şeyler fısıldadı, hemen ardından kızlar odayı terk edip sofaya çıktılar ve kapıyı dışarıdan kilitlediler.

Olenin'le Maryana odada yalnız kalmışlardı.

— Niye Beletski'yi öptüğün hâlde beni öpmüyorsun? – diye sordu Olenin genç kıza.

— Hiç! İstemiyorum! Hepsi bu! –dedi Maryana, alt dudağı ve kaşları titriyordu. Sonra gülümseyerek:– Hem o Dede! –diye ekledi ve kapıya giderek yumruklamaya başladı:– Açın şu kapıyı çabuk!

Kıza doğru yaklaşan Olenin:

— Bırak onlar orada kalsınlar, biz de burada, –dedi.

Maryana kaşlarını çattı, ellerini uzatıp onu sertçe kendinden uzaklaştırdı. Bu anda öyle yüce, öyle güzeldi ki bir anda aklı başına gelen Olenin söylediklerinden, yaptıklarından utandı, kapıya gidip açmak için ileri geri sarsmaya başladı.

— Beletski, açın şu kapıyı! Bu ne aptalca bir şaka böyle!

Maryana yine o açık, aydınlık gülümsemesiyle:

— Ay, sen benden korkuyorsun? –dedi.

— Evet, annen gibisin sen de: Kızgın, öfkeli!

Maryana Olenin'e iyice yaklaşıp alay eder gibi bir gülümsemeyle gözünün içine bakarak:

— Sen Yeroşka'yla düşüp kalkmaya devam et, –dedi,– bakarsın kızlar böyle yaptığın için seni daha çok severler.

Olenin ne karşılık vereceğini bilemedi.

Sonunda büyük bir umutsuzlukla:

— Peki... sizin eve gelip gitmeye başlasam?.. –dedi.

Maryana başını salladı:

— O zaman her şey daha farklı olurdu.

O arada Beletski dışarıdan kapıyı ardına kadar açınca telaşla ileri atılan Maryana'nın kalçası Olenin'in bacağına sertçe çarptı.

"Daha önce düşündüğüm her şey... Aşk, özveri, Lukaşka... bütün bunlar ne boş şeylermiş! Dünyada var olan tek şey mutluluk... Mutlu olan kimse, haklı olan da o!"

Aklından bunlar geçti Olenin'in ve bir anda kendisi de ne yaptığını bilmeden güzeller güzeli Maryanka'nın beline sarıldığı gibi kendine çekip şakağından ve yanağından öptü.

Maryana onun bu hareketine hiç tepki göstermedi, yalnızca kahkahalarla gülerek öbür kızların yanına kaçtı.

Bu toplantı da böylece bitti. Çünkü Ustenka'nın işten dönen yaşlı anası bağırıp çağırarak, küfürler ederek bütün kızları evinden kovdu.

XXVI

"Evet," diye düşünüyordu o akşam evine dönerken Olenin, "... kendimi tutmasam az daha deliler gibi âşık olacaktım bu Kazak kızına!" Bu düşünceyle yatağına yattı, bunların hepsinin çabucak geçip gideceği ve tekrar eski yaşamına döneceği vardı aklında.

Ama olmadı, eski yaşamına dönemedi. Maryana'yla olan ilişkisi bambaşka bir niteliğe büründü. Önceleri aralarında var olan duvar yıkıldı. Onunla her karşılaşmasında Olenin artık genç kızla iki çift laf edebiliyordu.

Kirayı almak için Olenin'e uğrayan ev sahibi ne denli zengin ve cömert biri olduğunu öğrenince onu evlerine buyur etti. Maryana'nın yaşlı anası da onu sevecenlikle karşılayınca Olenin Ustenkalardaki o toplantıdan sonra hemen her gün akşamları ev sahiplerine uğramaya, gece geç saatlere dek orada vakit geçirmeye başladı. Köydeki yaşamı sanki eskiden nasılsa öyleydi, ama ruhunda her şey tepetaklak olmuş gibiydi. Gündüzlerini ormanda geçiriyor, akşamları saat sekiz civarında hava kararda mı yalnız ya da Yeroşka'yla birlikte ev sahiplerine konukluğa gidiyordu. Ona öylesine alışmışlardı ki bir akşam gelmese şaşırıyor, ne yapacaklarını bilemiyorlardı. İçtiği şarabın parasını fazlasıyla ödeyen, kendi hâlinde, sakin bir insan olarak görüyorlardı onu. Evdeki yeri ocağın yanındaki köşeydi, geçip oraya oturdu mu Vanyuşa çayını getiriyor, yaşlı kadın ondan hiç sıkılmadan yapa-

cağı iş her neyse yapıyor, bir yandan çay ya da çihir içip, bir yandan da Kazakların hayatından, komşulardan, Olenin'in anlattığı, onların da üst üste sorularla meraklarını gösterdikleri Rusya'dan söz ediyorlardı. Olenin bazen yanında bir kitap getirir, oturduğu köşede okumaya dalardı. Maryana bir yaban keçisi gibi bacaklarını altına alıp ocak çıkıntısında ya da odanın karanlık bir köşesinde otururdu. Konuşmalara katılmazdı, ama Olenin onun yüzünü, gözlerini görür, hareketlerini hisseder, ay çekirdeği yerken çıkardığı çıtırtıları duyar, kendisi konuşurken kızın tüm varlığıyla onu dinlediğini anlar, konuşmayıp sessizce kitabına daldığında bile onun odadaki varlığını iliğinde kemiğinde hissederdi. Bazen kızın gözlerinin kendisine dikilmiş olduğunu görür, bakışları karşılaştı mı sözü ağzında yarım kalır, sessizce ona bakakalırdı. Böyle durumlarda Maryana hemen kendini gölgeye çeker, Olenin'se kendini yaşlı kadınla konuşmaya kaptırmış gibi yapardı; gerçekteyse onun soluklarını, bedenindeki en ufak kıpırtıları dinler, yeniden onun bakışlarını kendisine yöneltmesini beklerdi. Başkalarının yanında Olenin'e karşı hemen hep neşeli, sevecen bir tavır sergileyen Maryana yalnız olduklarında kaba, yabani biri olur çıkardı. Olenin'in ev sahiplerine bazen Maryanka daha eve dönmemişken gittiği olurdu. Dışarıdan Maryana'nın güçlü ayak sesleri duyulur, kapı aralığından mavi basma entarisinin ışıltısı seçilirdi, derken kız odanın ortasına dek ilerler ve Olenin'i görmesiyle birlikte gözlerinde Olenin'i hem sevindiren hem de korkutan, zor ayırt edilir sevecen bir gülümseme belirirdi.

Olenin'in ondan beklediği, istediği hiçbir şey yoktu. Buna karşın kızın varlığının kendisi için her gün bir önceki günü aratan bir gereklilik hâline geldiğini hissediyordu.

Köy hayatına öylesine alışmıştı ki geçmişi ona artık tümüyle yabancı geliyor, bugün yaşamakta olduğu hayata uzak bir gelecek tahayyülü ise zerre kadar ilgisini çekmiyordu. Evden, yakınlarından, arkadaşlarından aldığı mektup-

lardan kendisini mahvolmuş biri gibi gördüklerini anlıyor ve buna dehşetli içerliyordu. Ona göre asıl mahvolmuşlar kendisinin burada yaşadığı gibi yaşamayanlardı. Eski hayatıyla bütün bağlarını kopardığı ve bu ıssız dağ köyünde kendine özgü, yalıtılmış bir hayat sürdüğü için hiçbir zaman pişman olmayacağına inancı tamdı. Gerçi sefere çıktıklarında uğradıkları kalelerde de kendini iyi hissediyordu, ama yalnızca burada, Yeroşka Amca'nın kanatları altındayken, artık "benim" demeye başladığı ormanındayken, köyün en ucundaki evindeyken, özellikle de Maryanka ve Lukaşka aklına geldiğinde, baştan sona yalana, ikiyüzlülüğe dayalı olduğunu düşündüğü ve kendisini daha o zamanlarda da çok öfkelendiren geçmiş yaşamı gözüne büsbütün iğrenç, gülünç görünüyordu. Burada kendini her gün biraz daha özgür, biraz daha insan hissediyordu. Hayalinde canlandırdığından bambaşka çıkmıştı Kafkasya. Kafkasya'ya dair duyduğu, okuduğu, tahayyül ettiği şeylerin hiçbirini görememişti burada. "Ne keçe çizmeler, ne baş döndüren uçurumlar, ne Ammalat Bek'ler, ne gözünü kırpmadan ölüme atılan kahramanlar, ne de kan içici kötü yürekli insanlar var... Doğa nasıl yaşıyor, varlığını sürdürüyorsa insanlar da öyle yaşıyorlar burada: Ölüyor, doğuyorlar, birleşiyor, yeniden doğuyorlar, didişiyor, içki içiyor, yiyor, neşeleniyor, yine ölüyorlar; sözün özü doğanın güneş için, otlar, hayvanlar, ağaçlar için belirlediği o değişmez, ebedî yasa her ne ise o belirliyor hayatlarını yalnızca, onların başka hiçbir yasası yok." Olenin böyle düşünüyordu ve böyle düşündüğü için de bu insanları kendinden çok daha güzel, güçlü, özgür görüyor, onlara bakarken kendi adına utanıyor, üzülüyordu. Sıklıkla aklına gelen düşünce şuydu: Her şeyi bir yana bırakıp bir Kazak olmak, buralarda bir ev ve birkaç baş hayvan satın alarak bir Kazak kızıyla evlenmek (ama Maryanka'yla değil, onu Lukaşka'ya bırakıyordu) ve Yeroşka Amca'yla birlikte avcılık yapıp Kazaklarla birlikte askerî seferlere çıkmak. "İyi de bunu niye gerçek-

leştirmiyorum? Neyi bekliyorum?" diye soruyordu kendine, ardından kendini ayıplıyordu: "Akıllıca ve adil bulduğum bu düşünceyi uygulamaktan niçin korkuyorum? Sıradan bir Kazak olmak, doğanın bağrında yaşamak, kimseye en ufak bir zarar vermek şurada dursun insanlara iyilik yapmak ve hep böyle şeyler yapmanın hayallerini kurmak önceki hayallerimden, mesela bakan olmak, alay komutanı olmak gibi düşlerimden niye daha aptalca olsun ki?" Ama içinden bir ses acele etmemesini, kesin kararını vermeden önce bir süre daha beklemesini söylüyordu. İçinde kendini tümüyle ele vermeyen belli belirsiz bir duygu Yeroşka ya da Lukaşka'nın yaşadıkları gibi yaşayamayacağını fısıldıyordu ona, çünkü kendisinin mutluluk anlayışı başkaydı ve onu alıkoyan şey tam da buydu: mutluluğu özveriyle özdeşleştiren bu farklı mutluluk anlayışı. Lukaşka'ya bir at armağan ederek yaptığı jest yüreğini hâlâ büyük bir mutlulukla kabartıyordu. Sürekli olarak birilerine özveride bulunma fırsatı kolluyor, ama bu olanak bir türlü çıkmıyordu karşısına. Yeni keşfi olan bu mutluluk reçetesini unutarak Yeroşka Amca'nın yaşadığı gibi yaşayabileceğini, kendi hayatını onun hayatı içinde eritebileceğini düşündüğü anlar oluyorsa da sonra birden aklı başına geliyor ve yine önceki düşüncesine, başkalarına karşı bilinçle özveride bulunma ilkesine sarılıyor, herkesi, başka mutlulukları sakin, gururlu bakışlarla izliyordu.

XXVII

Üzümler toplanmadan önce Lukaşka bir ara Olenin'e uğradı, atının üzerinde her zamankinden daha yiğitçe bir duruşu vardı.

Onu neşeyle karşılayan Olenin:

— Evlilik ne zaman? –diye sordu.

Lukaşka'nın soruya verdiği karşılık şu oldu:

— Bana armağan ettiğiniz atı ırmağın karşısında bir Kabardin atıyla değiştirdim! Tam bir küheylan! Tavro-Lova[48] haraları ürünü! Kısmet dediğin böyle olur!

Yeni atı dikkatle incelediler, binip avluda cigit numaraları yaptılar. Gerçekten de benzersiz bir attı bu: Geniş sırtı, upuzun gövdesi, pırıl pırıl tüyleriyle insan gözünü alan bir at! Kuyruğu göz alıcı, yelesi ipek gibi yumuşacıktı. At öyle sağlıklı, öyle besiliydi ki Lukaşka'nın da dediği gibi *sırtında yat uyu* istersen! Bilekleri, gözleri, dişleri ancak safkan atlarda görülen bir incelikteydi. Olenin gözünü attan alamıyordu. Kafkasya'ya geldi geleli böyle bir küheylan görmemişti.

Lukaşka atın boynuna şap şap vurarak:

— Gidişini görseniz... uçuyor sanki! Üstelik çok akıllı: Sahibini adım adım izliyor!

— Üste çok para verdin mi?

---

48 Tavro–Lova haralarında yetiştirilen Kabardin atları Kafkasya'da en tutulan at türüdür. (Tolstoy'un notu)

— Para kunaktan çıktı, –dedi Lukaşka gülümseyerek.– Ne kadar verdi, bilmiyorum.

— İnanılmaz güzel bir hayvan! Kaça satarsın?

— Yüz elli moneta veren oldu, ama sizden hiç para almam... öylece veririm, yeter ki istiyorum deyin! Eyerini çıkarır şuracıkta bırakırım. Siz de bana sıradan bir at verirsiniz, askerlik hizmetimde kullanmam için...

— Dünyada olmaz!

— Bakın size bir peşkeş getirdim, –dedi Lukaşka belindeki kemere sokulu iki hançerden birini çıkarırken.– Irmağın karşısından aldım.

— Teşekkür ederim.

— Annem sana üzüm getirecek... "Ben kendim götürmek istiyorum," dedi.

— Hiç gereği yok. Nasılsa hesaplaşırız. Bu hançer için herhâlde bir şey ödemem gerekmiyor?

— Olur mu öyle şey! Kunak değil miyiz biz! Giray Han ırmağın karşı kıyısındaki evine götürdü beni, "İstediğini seç al!" dedi. Ben de bu hançeri seçtim. Bizde töre böyledir!

Eve girip birer kadeh şarap içtiler.

— Daha ne kadar buradasın?

— Veda etmeye geldim. Bizi karakoldan alıp yüz kişilik bir birlik olarak Terek'in karşı yakasına yolluyorlar. Arkadaşım Nazar'la birlikte bugün hareket ediyoruz.

— Peki düğün ne zaman?

Lukaşka isteksizce yanıt verdi:

— Yakında dönerim herhâlde, o zaman söz keseriz... sonra tekrar askerlik hizmeti...

— Şimdi... nişanlını görmeyecek misin?

— Yok! Görüp de ne olacak! Sefere çıkacak olursanız bizim birlikte Şirokiy Lukaşka diye sorun beni, nerede olduğumu söylerler... Öyle çok yaban domuzu var ki oralarda! Geçenlerde ben iki tane birden vurdum. Yerlerini size de gösteririm.

— Öyleyse hoşça kal! Tanrı yardımcın olsun!

Lukaşka atına atladı, Maryanka'ya uğramadan, Nazarka'nın beklemekte olduğu yola kadar cigit numaraları yaparak atını sürdü.

Nazarka gözüyle Yamka'nın evinin bulunduğu yanı göstererek:

— Ne dersin, uğrayalım mı? –dedi.

— Pilavdan dönenin kaşığı kırılsın! Al atımı götür, gecikirsem hayvana ot ver. Gün doğmadan birlikte olurum nasılsa.

— Senin junkerden başka hediyeler yok mu?

Lukaşka atından inip dizginleri Nazarka'nın eline tutuştururken:

— Yok! Ama az kalsın atımdan olacaktım... –dedi.– Kendisine bir hançer hediye ederek atımı kurtarabildim.

Sonra Olenin'in penceresinin altından geçerken hızla avluya daldı, oradan da doğruca ev sahiplerinin penceresine yöneldi. Hava iyiden iyiye kararmıştı. Yatmaya hazırlanan Maryanka üzerinde incecik bir entari, çözdüğü saç örgüsünü tarıyordu.

— Maryana! Ben Lukaşka! –diye seslendi usulca.

Adının seslenildiğini duyan Maryana'nın yüzündeki sert, kayıtsız ifade bir anda değişti, camı açtı, ürkek, sevinçli, başını uzattı.

— Ne var? Ne istiyorsun? –diye seslendi karanlığa doğru.

— Az çekil de içeri gireyim, –dedi Lukaşka.– Bir dakikalığına al beni! Seni nasıl çılgınca özlediğimi anlatamam!

Maryana'nın boynuna sarılmış, kızı sürekli öpüyordu.

— Hadi içeri al beni.

— Olacak şey değil! İçeri almam diyorsam almam! Köyde çok kalacak mısın?

Lukaşka bir şey söylemiyor, yalnızca onu öpüyordu. Maryana'nın da artık bir şey sorduğu yoktu.

— İşe bak, küçücük pencere açıklığında insan doğru dürüst sarılamıyor bile!

Birden yaşlı kadının sesi duyuldu:

— Maryanuşka! Kiminle konuşuyorsun?

Lukaşka görünmemek için hızla başlığını çıkarıp pencerenin altına çömeldi.

Maryana ona:

— Git buradan! –diye fısıldadı.

Sonra da annesine seslendi:

— Lukaşka gelmiş... babamı sordu...

— Söyle, buraya gelsin.

— Acelesi varmış, hemen gitti.

Gerçekten de Lukaşka hep öyle iki büklüm hızla avludan çıktı, Yamka'nın yolunu tuttu. Bunu gören tek kişi de Olenin oldu. Lukaşka'yla Nazarka Yamka'da ikişer çapura çihir içip birliklerine dönmek üzere ayrıldılar. Sessiz, karanlık, ılık bir geceydi. İkisi de konuşmuyordu, sadece atların nal sesleriydi duyulan. Lukaşka Kazak Mingal üzerine yakılmış çok sevdiği bir türküye başladıysa da ilk dizeden sonrasını getiremedi, sustu, sonra Nazarka'ya döndü:

— Aşk olsun be, almadı içeriye!

— Ben bunun böyle olacağını biliyordum. Yamka'dan duydum: Junker hemen her akşam onlara konukluğa gidiyormuş. Yeroşka Amca da Maryanka'ya karşılık junkerden bir filinta almakla övünüyormuş.

Lukaşka öfkeyle:

— Atıyor yaşlı iblis! –dedi.– Maryanka öyle bir kız değildir! Ama gerçekse ben o moruğa yapacağımı bilirim!

Sonra sevdiği türküye başladı:

İsmailov köyünden
Beyin zümrüt bahçesinden
Tüyleri ışıl ışıl bir şahin kalkmış
Düşmüş genç bir avcı kuşun ardına
Sağ koluna konması için diller dökmüş şahine:
"Gel, kon şahinim sağ koluma

Yoksa senin yüzünden Çar beni sallandıracak."
Tüyleri ışıl ışıl yanan şahin yanıt vermiş:
"Koyamadın beni bir altın kafese
Tutamadın sağ elinin üzerinde
Benim yolum artık mavi denizlere doğru...
Orada yakalayıp bir beyaz kuğuyu,
Lezzetle gagalayacağım tatlı kuğu etini."

XXVIII

Ev sahiplerinde söz kesiliyordu. Lukaşka dediği gibi köye dönmüştü, ama daha Olenin'e uğramamıştı. Olenin de Maryana'nın babasınca törene çağrılmış olmasına karşın gitmemişti o akşam ev sahiplerindeki davete. Müthiş bir sıkıntıyla yüreği daralıyordu, bu köye geldiğinden beri ilk kez yaşadığı bir acıydı bu. O akşam hava kararmak üzereyken annesiyle birlikte üzerine şık, tertemiz giysiler giymiş Lukaşka'nın ev sahiplerine gelişini görmüştü. Lukaşka'nın kendisine bu kadar soğuk davranmasının nedenini anlayamıyor, bundan derin acı duyuyordu. Olenin evine kapanıp günlüğünü açtı, yazmaya başladı.

"Son zamanlarda pek çok şey düşündüm... çok da değiştim. Ve nasıl yalın bir gerçeğe ulaştım! Mutlu olmak için gereken şey sevmek: Özveri dolu bir sevgiyle sevmek, herkesi, her şeyi sevmek, dört yanına sevgi ağları örmek, bu ağlara takılan herkesi içeri almak! Vanyuşa, Yeroşka Amca, Lukaşka ve Maryanka da benim ağıma takılanlar!"

O tam günlüğüne bunları yazarken Yeroşka Amca girdi içeri.

Keyfi yerindeydi. Birkaç gün önce Olenin ona uğramış ve kendisini avluda elinde küçücük bir çakıyla son derece hünerli bir şekilde koca bir yaban domuzunu yüzerken bulmuştu. Yüzünden mutluluk, gurur okunuyordu. Sevgili köpeği Lyam'ın da aralarında olduğu birkaç köpek yere uzanmış, kuyruklarını hafif hafif sallayarak onu izliyorlardı.

Küçük çocuklar çitin önünde toplanmışlar, eskiden olduğu gibi onunla alay etmek yerine büyük bir saygıyla bakıyorlardı. O güne kadar kendisine hiç yakınlık göstermeyen komşu kadınlar şimdi çevresinden ayrılmıyor, onu selamlıyor, kimi bir testi çihir, kimi kaymak, kimi un getiriyordu. Ertesi sabah Yeroşka evinin arkasındaki kilerde üstü başı kan içinde yaban domuzunu parçalara ayırıp tartıyor, kimilerine şarap karşılığı, kimilerine de parayla satıyordu. Yüzünde sanki şöyle bir ifade vardı: "Tanrı yüzüme güldü, koca bir hayvanı vurdum. Birden herkes yaşlı amcalarını hatırlayıverdi!" Tabii hemen içkiye vurdu kendini, köyden hiç çıkmadan dört gün boyunca içti. Az önce de söz kesme töreninde içmişti.

Ev sahiplerinin evinden Olenin'e geldiğinde felaket sarhoştu. Yüzü kıpkırmızı, saçı sakalı dağınıktı, ama üzerinde sırma işlemeli, kırmızı, yeni bir beşmet vardı. Elinde karşı kıyıdan aldığı bir balalayka tutuyordu. Olenin'e ta ne zaman verilmiş bir balalayka çalma sözü vardı, şu anda da keyfi yerindeydi, bunu yapabilirdi. Ama Olenin'i defterine bir şeyler yazarken görünce tepesi attı.

— Yaz babam yaz... –dedi neredeyse fısıldayarak, sanki Olenin'le defteri arasında oturan bir ruhu ürkütmekten korkar gibi ve hiç ses çıkarmadan usulca yere oturdu. Sarhoşken en sevdiği şey yere oturmaktı Yeroşka Amca'nın. Olenin emir erine seslenip şarap getirmesini söyledi, sonra yine günlüğünü yazmayı sürdürdü.

Yeroşka tek başına içmekten sıkılmıştı. Canı konuşmak istiyordu.

— Senin ev sahiplerindeydim demin, çocuklarına söz kestiler. Pis domuzlar! İstemedim onlarda durmayı, sana geldim.

Olenin yazıya ara vermeden:

— Balalayka nereden çıktı? –diye sordu.

— Karşı kıyıya geçmiştim, oradan aldım, –dedi Yeroşka usulca.– Ben babacığım, balalaykayı konuştururum! Tatar,

Kazak şarkılarından tut, bey şarkılarına, asker şarkılarına, çalamayacağım şarkı yoktur.

Olenin bir kez daha başını kaldırıp baktı ona, sonra gülümseyerek yine günlüğüne döndü.

Bu gülümseyişten cesaretlenen ihtiyar birden çok kararlı tavırla:

— Boş ver babacığım! Hiç kafana takma! Evet, seni kırdılar... ama sen boş ver... tükür gitsin! Ha babam yazıyorsun... Peki ama yazmakta ne buluyorsun?

Sonra Olenin'i taklit ederek kalın parmaklarıyla döşemeye yazı yazar gibi hareketler yapmaya başladı, bu sırada kocaman yüzü komik mimiklerle şekilden şekle giriyordu.

— Yazmanın sonu yok! Gençsin, git, gez, eğlen!

Yazı denildi mi aklına gelen tek şey bunun zararlı olduğuydu. Olenin kahkahalarla güldü. Yeroşka da güldü. Fırlayıp yerden kalktı, balalayka çalmakta ne kadar usta olduğunu göstermek için Tatarca şarkılar çalıp söylemeye başladı.

— Yazının sonu yok ey iyi insan! Sen gel, en iyisi benim sana çalıp söyleyeceğim şarkıyı dinle. Cartayı çektiğinde kulakların şarkı falan duymaz olacak. Onun için vakit varken hayatın tadını çıkarmaya bak!

Önce kendi uydurduğu bir şarkıyı bir yandan da dans ederek söyledi:

Ay li-li-li-li!..
Pazardaki tezgâhta
Toplu iğne satarken
Görmüşler kendisini!

Sonra eski bir başçavuş arkadaşından öğrendiği bir şarkıya başladı:

Pazartesi aşka düştüm,
Salı bütün gün kıvrandım,
Çarşamba sevgilime açıldım,

Perşembe cevap beklemekle geçti,
Cuma cevap geldi,
Benim için hiç umut yoktu.
O ışıklı cumartesi günü,
Canıma kıyayım dedim,
Ama bir ruh kurtuluşuyla,
Pazara kararımdan caydım.

"*Ay li-li-li*" nakaratı bu şarkıda da vardı.

Sonra göz kırpmalı, omuz oynatmalı bir dans eşliğinde bir başka şarkıya başladı:

Öper kucaklarım seni,
Kızıl kurdeleyle süslerim,
Nedejdenka derim sana,
Benim güzel Nadejdenkam!
Söyle, sen de sever misin beni?

Çalıp söyleyişi, tek başına dans edişi, dansını ancak gençlerin yapabileceği figürlerle süsleyişi öyle coşkuluydu ki...

"*Ay li-li-li*" türünden *bey* şarkılarını öyle herkese söylemezdi, Olenin'e özel bir armağandı bu şarkı. Ama üç bardak daha çihir içtikten sonra eski günleri hatırladı, gerçek Tatar ve Kazak şarkıları söylemeye başladı. Kendisinin de çok sevdiği şarkılardan birini söylerken şarkının ortasında birden sesi titredi, koptu, artık şarkı söylemiyor, sadece balalayka çalıyordu.

— Ah dostum...

Böyle diyerek balalaykayı da bıraktı. Sesinin tınısı Olenin'e farklı geldi. Baktı, yaşlı adam ağlıyordu. Gözleri yaş doluydu, bir gözyaşı damlacığı da yüzünden aşağı yuvarlanıyordu.

Hırıltılı bir sesle:

— Artık benim için her şey bitti... Bir daha hiçbir şey eskisi gibi olmayacak! –dedi, sustu, sonra birden gözlerinden

taşmak üzere olan yaşları bile silmeden, sıtma görmemiş bir sesle bağırdı:– İçsene! Niye içmiyorsun!

Yüreğine çok dokunan bir türkü vardı, bir Tavlin türküsü. Sözleri çok azdı türkünün, bütün güzelliği "Ay, day! Dalalay!" şeklindeki nakaratındaydı. Yeroşka şarkının sözlerini Rusçaya çevirdi:

— Yiğit bir delikanlı sürüsünü önüne katıp köyden dağlara çıkarmış. Bu sırada köye gelen Ruslar her şeyi yakıp yıktıktan, bütün erkekleri öldürdükten ve bütün kadınları tutsak ettikten sonra çekip gitmişler. Yiğit delikanlı dağlardan sürüsüyle döndüğünde köyünün olduğu yerde bir yangın yeri bulmuş: Ana yok, kardeş yok, ev yok, ocak yok... Koca köyde tek bir ağaç kalmış... O ağacın altına oturan ve şu koca dünyada tıpkı senin gibi yapayalnız kalan yiğit delikanlı, "Ay, day! Dalalay!" diye çığırıp ağlamaya başlamış.

Yeroşka bu yürek sızlatan nakaratı üst üste birkaç kez yineledi, son söyleyişinde duvarda asılı tüfeği kaptığı gibi dışarı fırladı ve namluyu havaya çevirip tetiğe asıldı.

Sonra o çok sevdiği nakaratı yineledi:

— Ay! Day! Dalalay!

Ağzından son bir kez "A!" sesi çıktı ve sustu.

Onun ardından dışarı çıkan Olenin yıldızlarla dolu karanlık gökyüzüne, Yeroşka'nın tetiği çektiği anda tüfek namlusundan görünen ateş izlerine baktı. Ev sahiplerinin evinde ışıklar yanıyordu. Silah sesiyle birlikte kızlar avluya koşuştular, evden sahanlığa çıkanlar, cam önüne birikenler oldu. Avluya fırlayan birkaç Kazak naralar atmaya, Yeroşka Amca'nın türküsünün hüzünlü dizesini yineleyerek onun gibi havaya ateş etmeye başladılar.

— Sen niye orada değilsin? –dedi Olenin ev sahiplerindeki söz kesme törenini kastederek.

— Ne hâlleri varsa görsünler! –dedi ihtiyar, bu akşam orada bir şeylere kalbi kırılmış gibiydi.– Sevmiyorum... ben böyle insanları sevmiyorum! Hadi içeri girelim! Onlar ora-

da kendi bildikleri gibi eğlensinler, biz burada kendi bildiğimiz gibi!

Birlikte eve girdiler.

— Lukaşka nasıl? –diye sordu Olenin.– Keyfi yerinde mi? Buraya, bana uğramayacak mı?

— Lukaşka ha! –dedi ihtiyar, sonra sesini kısarak ekledi:– Kızı sana ayarlamaya çalıştığım yalanını söylemişler kendisine. Ne kızmış be! İstesek bizim olur, biraz daha para vermene bakar senin. Gerçekten! Biraz daha parayla kolayca bitiririm bu işi.

— Yok Amca. Bana karşı sevgisi yoksa parayla olacak iş değil bu. Onun için en iyisi bu konuyu kapa gitsin.

— Kimse bizi sevmiyor... ikimiz de öksüzüz! –dedi birden ihtiyar ve yeniden gözleri yaşla doldu.

Olenin o akşam ihtiyarın anlattıklarını dinlerken her zamankinden daha çok içti. "Sonunda benim Lukaşka mutluğa kavuştu demek," diye düşünüyor, ama derinlerinde bir yerler de sızlıyordu. İhtiyar o gece öyle çok içti ki yere yığıldı kaldı, Vanyuşa da onu kaldırıp dışarı çıkarabilmek için askerlerden yardım istemek zorunda kaldı. İhtiyarın yaptığı bu densizlik öyle tepesini attırmıştı ki onu yerlere tüküre tüküre dışarı taşırken ağzından tek kelime Fransızca bir sözcük bile çıkmadı.

XXIX

Ağustostu. Gökyüzü günlerdir el kadar olsun buluta hasretti ve güneş yeryüzündeki her şeyi âdeta yakıp kavuruyordu. Sabah esen ılık bir rüzgâr tepelerden, yollardan kaldırdığı kızgın kum bulutlarını havada dört yana dağıtarak kamışların, ağaçların, köyün üzerine yağdırıyordu. Ağaçların yapraklarını, otları kalın bir toz tabakası örtüyordu. Yollar ve tuzlak arazi çırılçıplaktı ve yer öylesine sertleşmişti ki her adımda metale basmış gibi ses çıkıyordu topraktan. Terek'te su diye bir şey kalmamış, ırmak yatağının çukur yerlerine dolan sular bile kurumuştu. Kıyılarını büyükbaş hayvanların çiğnediği köy yakınındaki gölün balçıklı kıyıları bayağı genişlemişti. Çekilen gölden bütün gün su şapırtıları eşliğinde kızlı oğlanlı çocukların bağrışları duyuluyordu. Bozkırın yabani otlarıyla kamışlar bile kurumuştu ve sığırlar gündüzleri buralarda kesinlikle durmak istemiyor, böğürerek kaçışıyorlardı. Yabani hayvanlar çok uzaklardaki kamışlıklara, Terek'in öbür yakasındaki dağlara doğru göç etmişlerdi. Alçak yerleri, köylerin üzerini sivrisinek bulutları ve başka binbir çeşit böcek kaplamıştı.

Karlı dağlar gümüşsü sislerle kaplıydı. Havada kötü bir koku vardı ve soluk almak sanki zorlaşmıştı. Abreklerin iyice sığlaşan ırmağı geçip bu yakada dolandıkları duyuluyordu. Güneş her akşam yangını andıran kavurucu kızıltılarla batıyordu. İşlerin en yoğun dönemiydi. Üzüm bağları, karpuz tarlaları insan kaynıyordu. Bağlar, bahçeler yeşile kes-

mişti, bağların göz alıcı yeşilliğinde ışıltılı yapraklar arasından ağır, olgun salkımlar seçiliyordu. Üzerleri tepeleme kara üzüm dolu arabalar tozlu bağ yollarında gıcırtılarla ilerlerken tekerleklerin ezdiği tozlu yolların orasında burasında arabalardan düşmüş üzüm salkımları görülüyordu. Mintanları, entarileri üzüm lekesi içindeki kızlı oğlanlı çocuklar, ellerinde salkımlar, ağızları üzümle dolu annelerinin ardı sıra koşturuyorlardı. Güçlü omuzlarında ağır üzüm sepetleri, üst baş perişan işçiler bağ yollarının bir başka değişmez görüntüsünü oluşturuyordu. Başları gözlerine dek örtülü genç kızlar tepeleme üzüm dolu arabalarına koşulu öküzleri sürüyorlardı. Böyle bir üzüm arabasına rastlayan askerler bazen kızlardan üzüm istiyor, araba kendi hâlinde gıcırdayarak yoluna devam ederken arkaya geçen genç kız bir kucak üzümü askerin açtığı torbaya dolduruyordu. Üzümlerini sıkmaya başlayanlar bile vardı. Havayı her gün biraz daha fazla cibre kokusu dolduruyordu. İçinde üzüm ezilen kan kırmızısı ahşap tekneler çardakların altına yerleştirilmiş, içlerinde paçaları sıvalı, ayak bileklerine kadar kıpkırmızı üzüm suyuna batmış Nogay işçiler görülüyordu. Domuzlar homurtuyu andırır sesler çıkararak cibreleri mideye indiriyor, kimi de cibre yığınları üzerinde yuvarlanıyordu. Köylü evlerinin düz damları tek karış yer boş kalmamacasına kurumaları için serilmiş kehribar gibi ışıyan üzüm salkımlarıyla doluydu. Kargalarla saksağanlar durmamacasına üzüm taneleri atıştırarak damdan dama uçuşuyorlardı.

Bir yıl boyunca verilen emeklerin ürünü neşeyle toplanıyordu. Üstüne üstlük bu yıl ürün hem inanılmaz bol, hem de çok kaliteliydi.

Üzüm denizini andıran yemyeşil bağlarda dört yandan neşeli kadın sesleri, kahkahalar, şarkılar duyuluyor, göz alıcı renklerde ışıltılı kadın giysileri görünüp kayboluyordu.

Öğleyin kendi bağlarında bir şeftali ağacının gölgesine oturan Maryana da hemen yanı başındaki arabanın altın-

dan ailesinin öğle yemeğini çıkarıyordu. Karşısındaki hasırda okuldan dönen Kazak asteğmen oturuyor, bir testiden döktüğü suyla ellerini yıkıyordu. Maryana'nın oğlan kardeşi de yüzmeye gittiği gölden az önce dönmüştü, oğlan koşa koşa geldiği için bir yandan derin derin soluyarak kolunun yeniyle yüzünü kuruluyor, bir yandan da yemeğin hazır edilmesini beklerken sabırsız bakışları bir annesine, bir ablasına kayıyordu. Yaşlı anaları kollarını sıvamış, gün yanığı, güçlü elleriyle alçacık ayaklı, yuvarlak bir Tatar yer sofrasının üzerine üzüm, kurutulmuş balık, kaymak, ekmek koyuyordu. Kazak asteğmen ellerini kuruladı, başlığını çıkardı, ardından haç çıkarıp sofraya oturdu. Oğlanın ilk işi testiyi kapmak ve doymazcasına su içmek oldu. Ana kız da dizlerini kırıp sofradaki yerlerini aldılar. Gölgede bile sıcak dayanılır gibi değildi. Havada pis bir koku vardı. Arada esiveren güçlü sıcak bir rüzgâr hiçbir serinlik getirmiyor, yalnızca bağların orasına burasına dağılmış armut, şeftali ve dut ağaçlarının tepe dallarını aynı yönde eğiyordu. Kazak asteğmen bir kez daha haç çıkarıp hemen arkasında duran, ağzı bağ yaprağıyla örtülmüş çihir testisini alıp başına dikti, sonra testiyi karısına uzattı. Asteğmenin üzerinde yalnızca bir gömlek vardı, gömleğin açık yakasından tüylerle kaplı kaslı göğsü görünüyordu. Yüzü küçük, bakışları kurnazcaydı. Ama şu anda ne tavırlarında, ne sözlerinde her zamanki kurnaz, ihtiyatlı havadan iz vardı, neşeli, doğaldı.

— Ne dersin, akşama bağın bu yanını da bitirebilir miyiz? –dedi ıslak sakalını silerken.

— Bitiririz, –dedi yaşlı kadın,– yeter ki sıcaktan soluksuz kalmayalım. Demkinler daha bağlarının yarısını toplayamadılar... Koca bağı Ustenka tek başına topluyor... Öldü bitti kız.

— İşte onlarla aramızdaki fark! –dedi yaşlı adam böbürlenircesine.

Anne çihir testisini kızına uzattı:

— Al, sen de iç Maryanuşka! Tanrı'nın izniyle yakında düğününde de içeriz kızım.

Kazak asteğmenin hafiften yüzü asıldı:

— Dur bakalım, o sonraki iş!

Maryana başını önüne eğdi.

— Sonraki işse konuşması da mı yasak? –dedi yaşlı kadın.– Konuştuk, kararlaştırdık: Bu işin sonrası falan kalmadı artık.

Asteğmen yine:

— O sonraki iş, –dedi.– Hele bir bağı toplayalım.

— Lukaşka'nın yeni atını gördün mü? –diye sordu yaşlı kadın.– Dmitriy Andreyiç'in kendisine hediye ettiği at ortalarda yok: O atı bu atla değiştirmiş.

— Yok, görmedim. Ama kiracının uşağıyla konuştum bugün. Dediğine göre efendisine yine bin ruble gelmiş.

Yaşlı kadın kocasını onayladı:

— E, zengin adam, gelir tabii!

Ailenin keyfi yerindeydi. İyi çalışmışlardı, işleri bitmek üzereydi, üstelik ürün beklediklerinden hem daha bol, hem daha kaliteliydi.

Sofradan kalkınca öküzlerin önüne biraz ot atan Maryana beşmetini dürüp yastık yaptı ve geçip arabanın altına, ezilmiş tazecik otların üzerine uzandı. Sırtında yalnızca rengi atmış mavi basma entarisi, başında kırmızı ipek başörtüsü vardı, yine de bütün bedeni ateş gibi yanıyordu. Yüzü sıcaktan pençe pençe kızarmıştı, bacaklarını koyacak yer bulamıyor, bir o yana bir bu yana atıyordu. İyice bastıran uykudan ve yorgunluktan gözleri hafifçe nemlenmişti, solurken dudakları istemsizce aralanıyor ve öyle zorlu, öyle derinden soluyordu ki her solukta güçlü göğsü belirgin biçimde yükselip iniyordu.

Üzüm işleri başlayalı iki hafta olmuştu: Genç kızın tüm gündelik hayatını kaplayan, dur durak bilmeyen müthiş ağır bir işti bu. Sabahın köründe yataktan fırlayıp kalkıyor, yü-

zünü soğuk suyla yıkayıp başına eşarbını taktığı gibi yalın ayak ahırın yolunu tutuyor ve hayvanları arabaya koşuyordu. Ardından beşmetiyle ayakkabılarını giyiyor ve azık torbasını aldığı gibi öküz arabasına atlayıp bütün gününü geçireceği bağın yolunu tutuyordu. Orada hepi topu bir saat dinlenebiliyor, bütün günü üzüm kesip sepetleri doldurmakla ve dolu sepetleri arabaya taşımakla geçiyor, akşam olduğunda da gün boyu çalışan o değilmiş gibi hiç yorgunluk duymadan, alabildiğine neşeli, öküzleri arada bir elindeki uzun sopayla dürtükleyerek ya da önden iple çekiştirerek köyün yolunu tutuyordu. Hava kararırken eve vardığında ilk iş öküzleri ahıra kapatıyor, hemen ardından entarisinin geniş yenine çekirdek doldurup köydeki öbür kızlarla kıkır kıkır gülüştükleri yol ağzına çıkıyordu. Günün son ışıklarının da sönmesiyle birlikte eve dönüyor, babası, annesi ve kardeşiyle birlikte karanlıkta akşam yemeğini yiyor, sonra kafasında hiçbir dert tasa olmadan ocağın üstündeki yerine çıkıp her akşam kendilerine konukluğa gelen kiracılarının anlattıklarını uykudan kapanmak üzere olan gözlerle dinliyordu. Kiracı kendi evine geçer geçmez o da ocak çıkıntısındaki yatağına uzanıp kendini sabaha kadar sürecek huzur dolu, deliksiz bir uykunun kollarına bırakıyordu. Bütün bunlar ertesi gün de aynen yineleniyordu. Lukaşka'yı söz kesildiği günden bu yana görmemişti, sakin bir şekilde düğün gününü bekliyordu. Öte yandan kiracılarına da artık alışmıştı, adamın gözlerini dikip kendisine uzun uzun bakmasından haz bile duyuyordu.

XXX

Sıcak gerçekten dayanılır gibi değildi, öyle ki sivrisinekler bile arabanın serin gölgesine sığınmışlardı, öte yandan uyurken sağına soluna dönüp duran küçük kardeşi ikide bir kendisine çarpıyordu, Maryana bütün bu olumsuzluklara karşın yine de başörtüsünü boylu boyunca başına örtmüş tam uykuya dalmak üzereydi ki birden komşuları Ustenka arabanın altına dalıp Maryana'nın yanına uzandı.

— Hadi kızlar, uyuyoruz! –dedi, sonra ekledi:– Yok, böyle olmaz!

Arabanın altından çıktı, birkaç yapraklı dal kopardı, bunları iki yandan arabanın tekerleklerinin üzerine astı, hepsinin üstüne de kendi beşmetini atıp yeniden arabanın altına girdi, girer girmez de Maryana'nın kardeşine bağırdı:

— Gitsene şuradan! Kızların yanında bir Kazakın ne işi var? Hadi, çek arabanı!

Ustenka arabanın altında Maryana'yla baş başa kalınca birden ona sımsıkı sarıldı ve arkadaşını yanaklarından, boynundan öpmeye başladı.

Bir yandan da billur kahkahalar atarak:

— Ah tatlım! Şekerim, yavrum benim! –diye tatlı sözler fısıldıyordu ona.

— Bak hele, *Dede*den neler öğrenmiş! –dedi Maryana, bir yandan da ondan kurtulmaya çalışıyordu.– Bırak beni! Çekil!

Sonra ikisi birden çıngıraklı kahkahalar atarak kıkırdamaya başladılar. Sonunda Maryana'nın annesi bağırarak onları tersledi.

— Kıskandın mı yoksa? –diye fısıldadı Ustenka arkadaşına.

— Ne münasebet! Hadi, uyuyalım biraz... Hem niye geldin sen buraya?

Ama Ustenka yatışacak gibi değildi:

— Sana bir diyeceğim var... bilmem ki nasıl desem...

Maryana tek dirseği üzerinde doğrulup başörtüsünü düzeltti.

— Neymiş diyeceğin?

— Şu sizin kiracı...

— Bana ne kiracıdan? –dedi Maryana kestirip atarcasına.

— Seni sahtekâr! –dedi Ustenka gülüp onu dirseğiyle hafifçe dürterek.– Kimseye de bir şey anlatmazsın! Size gelip gittiğini biliyorum!

— Geliyor. Ne çıkar bundan? –dedi Maryana, ama yüzü de bir anda kızarıverdi.

— Sana bir şey söyleyeyim mi: Ben basit bir kızım, herkese her şeyimi anlatırım... –Yaşama mutluluğuyla dolu pembecik yüzünde birden düşünceli bir anlam belirdi:– Birini seviyorsam seviyorum derim... Kimseye bir kötülük ettiğim yok ki! Evet, onu seviyorum... Ne var bunda!

— Dede'yi yani?

— Evet.

Maryana itiraz yollu:

— Günaha giriyorsun! –dedi.

— İyi ama Maryanuşka, biz şu genç kız gönlümüzü ne zaman eğleyeceğiz? Ne zaman içimizden geldiği gibi yaşayacağız? Nasılsa bir gün bir Kazakla evleneceğim, çocuk doğuracağım, yokluk içinde yaşayacak, yoksulluğun ne olduğunu öğreneceğim. Sen de Lukaşka'yla evlendiğinde ço-

cuk doğurmaktan, işten güçten neşe denilen şeyin adını bile unuttuğunu göreceksin...

— Evli olup keyif içinde yaşayanlar da var, –dedi Maryana sakin bir tavırla.– Bir şey fark etmiyor yani.

— Anlatsana, Lukaşka işi ne aşamada şu anda?

— Ne aşamada olacak? Annesiyle gelip istedi beni babamdan. Babam da seneye kısmetse dedi. Bugün iş bağlandı. Seneye veriyorlar beni anlayacağın.

— Peki Lukaşka sana bir şey söylemedi mi?

Maryana gülümsedi:

— Her zamanki gibi beni çok sevdiğini söyledi, birlikte bağa gidelim diye yalvardı falan.

— Desene sakız gibi yapıştı! Ama sen bağa gitme teklifini kabul etmedin herhâlde. Gerçi şu aralar Lukaşka öyle bir havalı ki! Tam bir cigit! Birliğiyle sürekli dolaşıyor. Geçenlerde bizim Kirka uğradıydı, o anlattı: Atını müthiş bir atla değiştirmiş! Herhâlde senin özleminle yanıp tutuşuyordur oğlan. Başka neler söyledi, anlatsana!

— İlle de her şeyi bilmen gerek değil mi? –dedi Maryana gülerek.– Bir gece sarhoş bir hâlde atıyla gelip pencereye dayandı... Kendisini içeri almam için dil döktü.

— Sen ne yaptın? Almadın mı yoksa?

Maryana alabildiğine ciddi:

— Yok bir de alacaktım! –dedi.– Ben bir şey söyledim mi ondan asla dönmem! Bende söz, demirde kertik!

— Aferin sana! Yalnız biliyor musun, köyde Lukaşka'ya hayır diyecek kız yoktur!

— Kendi bilir! –dedi Maryana gururla.– Gönül eğlendirmekse amacı, varsın başkalarına gitsin!

— Hiç acımıyor musun oğlana?

— Acımasına acıyorum, ama aptallık da yapmam. Pis işler bunlar.

Ustenka birden başını arkadaşının göğsüne atıp kollarıyla onu sımsıkı sardı, katılırcasına gülmeye başladı.

— Sana bir şey söyleyeyim mi, sen aptalın tekisin! Kendine bir parçacık mutluluğu bile çok görüyorsun!

Sonra yeniden arkadaşını gıdıklamaya başladı.

Maryana bir yandan gülerken bir yandan da bağırıyordu:

— Ah, bırak! Bırak diyorum sana! Lazutka'yı ezeceksin!

Arabanın öte yanından bir kez daha yaşlı kadının uykulu sesi duyuldu:

— Kız kudurdunuz mu! Zıbarın yatın artık!

Ustenka yerinden hafifçe doğrularak:

— Kendine bir parçacık mutluluğu bile niye çok görüyorsun anlamıyorum, –diye fısıldadı Maryana'ya.– Herkes ağzının içine bakıyor! Kırk düğüm olup kendi içine kapanmışsın, yine de herkes sana âşık, herkes ağzının içine bakıyor! Ben senin yerinde olacağım, kiracınız çoktan âşığım olurdu! Bizim evde toplandığımızda dikkat ettim, adam seni neredeyse gözleriyle yiyecekti! Benim *dede* bile bana ne armağanlar aldı! Oysa sizin kiracı buradaki Rusların en zenginiymiş. Emir erinden duydum, evlerinde yığınla uşakları varmış bunların...

Maryana da yerinden doğruldu, hafif dalgın, kopardığı bir otu dişlerinin arasına aldı, gülümsedi:

— Bir gün bana ne dese beğenirsin: Keşke ben Lukaşka... ya da senin kardeşin Lazutka olsaydım dedi. Ne demek şimdi bu? Niye söyledi böyle bir şeyi?

— Öylesine söylenmiş bir laf işte, –dedi Ustenka.– Benimkinin bana neler söylediğini bilsen! Sanırsın kafası gidip geliyor! Maryana başını katlayıp yastık yaptığı beşmetin üzerine bıraktı, kolunu Ustenka'nın omzuna attı, gözlerini yumdu, bir süre sustuktan sonra:

— Geçen gün, –dedi,– bizimle birlikte bağ bahçe işlerinde çalışmak istediğini söyledi... Babam da hayhay dedi, gel çalış.

Sonra uykuya daldı.

XXXI

Arabayı gölgeleyen armut ağacının beri yanına geçen güneşi artık Ustenka'nın tekerlekler üzerine astığı dallar bile engelleyemiyor, yandan vuran ışıklar araba altında uyuyan kızların yüzlerini yakıyordu. Maryana uyandı ve başörtüsünü düzeltti. Çevresine bakınınca armutun öte yanında omzunda bir tüfek, babasıyla konuşmakta olan kiracılarını gördü. Ustenka'yı dürttü ve hiçbir şey söylemeden gülümseyerek ona Olenin'i gösterdi.

— Dün bütün gün dolandım durdum, ama yer yarılmış içine girmişler sanki, bir tanecik olsun göremedim, –diyordu gözleri kaygıyla çevresini tarayan, ama araba tekerleklerine asılı dallardan Maryana'yı bir türlü göremeyen Olenin.

— Hani şu sahipsiz boş arazi var ya, oradan bir yarım daire çizerek ilerleyeceksiniz, her zaman tavşan doludur orası, –dedi Maryana'nın babası özenli, düzgün bir dille konuşmaya çabalayarak.

— Millet işten güçten başını kaldıramazken tavşan peşinde koşmak da neyin nesi? –dedi yaşlı kadın neşeyle.– Gel, burada bize yardım et... kızlarla birlikte işin bir ucundan da sen tut! Hey kızlar! –diye seslendi sonra.– Yeter uyuduğunuz, kalkın artık!

Maryana'yla Ustenka gülmemek için kendilerini zor tutarak arabanın altında fısıldaşıp duruyorlardı.

Olenin'in Lukaşka'ya elli moneta değerinde bir at armağan ettiği ortaya çıktıktan sonra ev sahipleri kiracıları-

na karşı büsbütün sevecen davranmaya başlamışlardı, hele asteğmen Rus subayın kızına yakınlık göstermesinden pek hoşnut gibiydi.

Tekerleklere asılı yeşil dalların arasından Maryana'nın mavi entarisiyle kırmızı başörtüsünü sonunda fark eden Olenin o yana hiç bakmamaya çalışarak:

— Ama ben bağ bahçe işlerinden anlamam ki, –dedi.

— Olsun, –dedi yaşlı kadın, sonra ekledi:– Gel de sana biraz kuru kayısı vereyim.

— Eski Kazak göreneklerince size ne kadar konuksever oluğunu göstermek istiyor, –diye açıkladı asteğmen, karısının sözlerini düzeltmek ister gibi.– Oysa siz Rusya'da yalnız kuru kayısı da değil, kim bilir ne ananas reçelleri, ne değişik meyveler, marmelatlar yemişsinizdir!

— Demek o sahipsiz arazide tavşan var, –dedi Olenin.– Hemen gidip bir göz atayım.

Araba tekerlerine asılı yeşil dallara kaydı gözü hızla, sonra başındaki papağı geriye itti ve düzenli sıralar hâlinde dikilmiş asma kütükleri arasında gözden yitti.

Olenin "sahipsiz arazi"de tavşan aramayı bitirip yeniden ev sahiplerinin bağına döndüğünde güneş de artık eğik ışıklarıyla âdeta saydamlaştırdığı yapraklar arasından ışıltılarla süzülerek bağları çevreleyen duvarların ardında görünmez olmuştu. Rüzgâr dinmiş, bağları hafif bir serinlik kaplamaya başlamıştı. Olenin bağda üzüm toplamakta olan Maryana'nın üzerindeki mavi entariyi görmekten çok âdeta içgüdüyle ta uzaktan ayırt etti ve arada bir üzüm koparak genç kıza doğru yürüdü. Kesik kesik soluyarak önünde yürüyen köpeği de salyalı ağzıyla aynı şeyi yapıyor, arada bir durup yere değen salkımları ısırıyordu. Maryana, yüzü güneşten kıpkırmızı, çevik hareketlerle kestiği ağır salkımları elindeki sepete dolduruyordu. Kollarını sıvamış, başörtüsünü çenesinin altından bağlamıştı. Olenin'i fark edince üzüm sepeti elinde, bir an duraksadı, yüzü sevecen bir gü-

lümsemeyle aydınlandı, sonra yine hızla çalışmaya koyuldu. Olenin birkaç adım daha atıp ona iyice yaklaştı, ellerini serbest bırakmak için tüfeğini omzuna astı. "Kolay gelsin! Seninkiler nerede? Yoksa yalnız mısın?" gibi şeyler söylemek istediyse de ağzından tek sözcük olsun çıkmadı, tek yaptığı papağını hafifçe kaldırmak oldu. Maryanka'yla baş başa olmak onu nedense tedirgin ediyordu. Yine de inadına kendine eziyet etmek ister gibi birkaç adım daha atıp genç kıza iyice yaklaştı.

— Tüfeğinin bu duruşuyla bizim kadınları vurabilirsin, –dedi Maryana.

— Yok canım, niye vurayım, –dedi Olenin.

İkisi de sustular.

Neden sonra Maryana:

— Yardım etsene biraz, –dedi.

Olenin cebinden bıçağını çıkarıp üzüm kesmeye başladı. Bir ara yapraklar arasına gizlenmiş, kendilerine yer bulamadıkları için bütün taneleri birbirine sıkıca yapışık, neredeyse üç funt[49] çeken kocaman bir salkım gördü, kesip Maryana'ya gösterdi.

— Bu olgun bir salkım mı? Yoksa böylelerini toplamayayım mı?

— Olgun. Ver sepete koyayım.

Maryana salkımı alırken elleri birbirine dokundu. Olenin kızın elini tuttu. Maryana da gülümseyerek ona baktı.

— Evlilik yakın mı? –diye sordu Olenin.

Maryana karşılık vermedi, arkasını döndü, hemen ardından başını çevirip ona sertçe baktı.

— Lukaşka'yı seviyor musun?

— Bundan sana ne?

— Onu kıskanıyorum. Onun yerinde olmak için neler vermezdim!

— Yok artık!

---

49 Funt: Eski bir Rus ağırlık ölçüsü, 409,5 gr.

— Gerçekten! Çünkü sen öyle güzelsin ki!

Birden söylediklerinden dolayı derin bir utanç duydu. Öylesine bayağı gelmişti ki ağzından çıkan sözler! Yüzünü allar bastı, ne yapacağını, ne edeceğini büsbütün şaşırdı, Maryana'nın iki elini birden tuttu.

— Güzelim ya da değilim, bu seni hiç ilgilendirmediği gibi benimle alay etme hakkını da vermez! –dedi Maryana, ama bakışlarından Olenin'in kendisiyle alay falan etmediğini çok iyi bildiği anlaşılıyordu.

— Seninle alay etmek mi! Ah, Maryana bir bilsen ben nasıl...

Bu son sözleri Olenin'e büsbütün bayağı, duygularıyla büsbütün bağdaşmaz göründü, ama yine de sözlerini sürdürdü:

— Senin için neleri göze almaya hazır olduğumu bir bilsen...

— Çekil, git! Yapışkan şey!

Ama yüzü, kor gibi yanan gözleri, kabarıp inen göğsü, uzun, düzgün bacakları bambaşka şeyler söylüyordu. Olenin kendisinin ağzından çıkan tüm sözlerin ne denli bayağı şeyler olduğunu Maryana'nın çoktan anladığını ve kendisini bütün bunlardan üstün tuttuğunu, onun aslında kendisine söylemek isteyip de bir türlü cesaret edip söyleyemediği şeylerin bile neler olduğunu nicedir bildiğini, ama bunları kendisine nasıl söyleyeceğini onun ağzından duymak istediğini sanıyordu. "Nasıl bilmez tüm bunları?" diye düşünüyordu. "Benim ona kendisini nasıl bir varlık olarak gördüğümü söylemek istediğimi? Ama işte anlamak istemiyor, cevap vermek istemiyor."

— Huu! Dmitriy Andreyiç! –diye bir ses ve ince, tiz bir kahkaha duydu birden Olenin az öteden. Ustenka'nın sesini hemen tanıdı, hemen ardından da yaprakların ardından Ustenka'nın yuvarlak, saf yüzü göründü: "Gelip biraz da bana yardım et... Tek başıma zor oluyor!"

Olenin ne karşılık verdi, ne de yerinden kımıldadı.

Maryanka üzüm toplamayı sürdürüyor, ama ikide bir başını çevirip kiracılarına bakıyordu. Bir ara Olenin bir şey söyleyecek oldu, ama vazgeçti. Sonra omuz silkip tüfeğini omzuna attığı gibi hızlı adımlarla bağdan uzaklaştı.

XXXII

Ardından gelen sesleri duymak için iki kez duraksadı: Maryana'yla Ustenka tiz kahkahalar arasında bağırarak kendisine bir şeyler söylüyorlardı. Belki avlanabilirim umuduyla o akşam geç saatlere dek ormanda dolanıp durduysa da karanlık çöktüğünde evine eli boş döndü.

Avludan geçerken ev sahiplerinin aralık ambar kapısında mavi entari gözüne çarpınca geldiği duyulsun diye neredeyse bağırarak Vanyuşa'ya seslendi ve kapının önünde her zamanki yerine oturdu. Bağdan dönen ev sahipleri topladıkları üzümü avludaki küçük ambarlarına boşalttıktan sonra evlerine geçtiler, ama onu konukluğa çağırmadılar. Maryana iki kez kapının dışına çıkıp sonra yine içeri girdi. Bunların birinde, yarı karanlıkta pek belli olmuyordu ama, Olenin'e sanki genç kız ondan yana bakmış gibi geldi. Maryana'nın en küçük bir kımıltısını bile gergin bir dikkatle izliyor, ama ona yaklaşmaya cesaret edemiyordu. Kız eve girip ardından da kapıyı kapayınca Olenin de aşağı inip avluyu arşınlamaya başladı. Ne var ki Maryana bir daha dışarı çıkmadı. Ev sahiplerinin oturdukları yandan gelen her sese kulak kabartarak bütün o geceyi avluda uykusuz geçirdi Olenin. Nasıl konuştuklarını, nasıl yemek yediklerini, yataklarını nasıl serdiklerini, Maryana'nın bir ara bir şeylere nasıl kıkır kıkır güldüğünü, sonra birden tüm seslerin nasıl dindiğini... yalnızca asteğmenin karısıyla fısıl fısıl bir şeyler konuşurken

bir başkasının da derin derin soluduğunu yoğun bir dikkatle izledi. Neden sonra kendisi de evine girdi, Vanyuşa giysilerini çıkarmadan yatağına yatmış, derin bir uykudaydı. Olenin ona imrendi. Bir şeyler olabilir beklentisiyle yeniden aşağı inip avluda ileri geri dolaşmaya başladı, ama ev sahiplerinden kimse dışarı çıkmadı, o yanda tek bir kımıltı yoktu, yalnız üç kişinin ölçülü, derin soluk alıp verişleri duyuluyordu. Bu üç soluktan hangisinin Maryana'nınki olduğunu seçebiliyordu: Sürekli onu ve kendi yürek çarpıntısını dinliyordu. Köye koyu bir sessizlik egemen olmuştu, gecenin bu ileri saatinde gökte iyice yükselen ayın solgun ışığında avlularda pofurdayarak yatmaya ya da yattıkları yerden doğrulmaya çalışan sığırların karaltıları daha bir seçilir olmaya başlamıştı. Olenin kendine öfkeyle soruyordu: "Ne istiyorum, arayıp bulamadığım ne?" Bu soruyu soruyor ve bir türlü dalıp gittiği geceden kendini kurtaramıyordu. Birden ev sahiplerinin kulübelerinin bulunduğu yönden ayak sesleri ve döşeme gıcırtıları duydu. Hemen oraya doğru seğirttiyse de yine düzgün aralıklarla soluk alıp verme seslerinden başka hiçbir ses duyamadı. O arada avluda, çitlerin arasında yatan manda olduğu yerde yan dönerek yine derin bir iç geçirme sesi çıkardı, ardından da dizlerinin üstünde doğrulup kuyruğunu sağa sola sallayarak ayağa kalktı, avlunun kurumuş çamurlarına ayaklarını vurdu, sonra da yine derin derin iç geçirerek ay ışığının ulaşamadığı bir köşeye uzandı. "Peki ne yapmalı?" diye sordu Olenin yine kendine. Tam gidip yatmaya kesin karar vermişken yine kulağına birtakım sesler çalındı. Hayalinde Maryana canlandı: Bu aylı, puslu gecede o da dışarı çıkmıştı. Bunun üzerine yine ev sahiplerinin penceresine doğru atıldı ve yine birtakım ayak sesleri çalındı kulağına. Artık gün ağarmak üzereydi. Olenin bir kez daha ev sahiplerinin penceresine gitti, kepengi hafifçe itip hızla evin kapısına koştu. Bu kez gerçekten Maryanka'nın göğüs geçirdiğini duydu, hemen ardından da ayak seslerini. Bu-

nun üzerine kapı sürgüsünü usulca tıklattı. İhtiyatla kapıya doğru yaklaşan çıplak ayakların döşemelerde çıkardığı belli belirsiz sesler geldi kulağına. Sürgü yerinden oynadı, kapı aralandı, içeriden nane ve kabak kokusu geldi ve kapı aralığında bütün bedeniyle Maryana göründü. Ay ışığında onu bir an için görebildi Olenin. Çünkü Maryana kapıyı hemen kapadı, bir şeyler mırıldanarak hızla geri döndü. Olenin kapıya hafif hafif birkaç kez vurduysa da içeriden hiçbir ses duyulmadı. Bu kez pencereye koştu, kulak kesilip dinlemeye başladı. Birden keskin, tiz bir erkek sesi duydu Olenin ve müthiş şaşırdı.

— Harika! –dedi avluda Olenin'e doğru yürüyen, beyaz papaklı, orta boylu bir Kazak genci.– Her şeyi gördüm! Harika!

Nazarka'yı tanıyınca ne diyeceğini, ne yapacağını şaşıran Olenin öylece kalakaldı.

— Harika doğrusu! –diye sürdürdü Nazarka.– Köye gider gitmez herkese, o arada kızın babasına da her şeyi anlatacağım.– Neymiş meğer bu Kazak asteğmenin kızı! Tek sevgili de az geliyor küçük hanıma!

— Benden ne istiyorsun? –diye sordu Olenin yutkunarak.

— Hiçbir şey. Yalnız gördüklerimi atamana anlatacağım, –dedi Nazarka, sesini duyurmak için özellikle yüksek sesle konuşmaya çalıştığı görülüyordu.– Bizim junker de anasının gözüymüş hani!

Olenin'in beti benzi atmıştı, tir tir titriyordu.

— Sen gelsene şuraya biraz! –dedi Nazarka'ya ve kolundan sıkıca tutup onu kendi evine doğru çekiştirmeye başladı.– Hiçbir şey olmadı... Beni eve almadı... Ben de kendisine hiçbir şey yapmış değilim... Hem o namuslu bir kız...

— Onun orasını sonra anlayacağız... –diye karşılık verdi Nazarka.

— Sana zaten bir şeyler verecektim... Bekle biraz!

Nazarka susuyordu. Olenin koşarak evine gitti, getirdiği on rubleyi Kazak delikanlıya uzattı.

— Gerçekten hiçbir şey olmadı. Aslında her durumda suç bende ve işte suçumun bedelini ödüyorum! Yalnız Tanrı aşkına bunu kimse bilmesin. Gerçekten hiçbir şey olmadı...

— Hoşça kal! –dedi Nazarka gülerek ve hızla oradan uzaklaştı.

Nazarka o gece köye çalıntı atını gizleyeceği bir yer bulmak için Lukaşka'nın isteği üzerine uğramıştı. Tam evine giderken de birtakım ayak sesleri duymuştu. Ertesi sabah bölüğe döndüğünde de arkadaşına kolay yoldan kazandığı on monetayı gösterip kurnazlığıyla övündü. Aynı sabah Olenin ev sahipleriyle görüştüğünde kimsenin bir şeyden haberi olmadığını anladı. Maryana ile hiç konuşmadı, sadece kız ona bakıp bakıp gülüyordu. Olenin bir sonraki geceyi de uyumadan, avluyu arşınlayarak geçirdi. Ertesi günü sabahtan akşama dek avda geçirdi, akşam da kendisiyle baş başa kalmamak için Beletski'ye gitti. Kendinden korkuyordu, bu yüzden de bir daha ev sahiplerine uğramayacağına kendine söz verdi. Ertesi gece bir çavuş gelip Olenin'i uyandırdı ve birliğinin bir baskın harekâtına çıkmak üzere olduğunu bildirdi. Herhâlde bir daha köye dönmem diye düşünen Olenin bu haberi sevinçle karşıladı.

Baskın harekâtı dört gün sürdü. Olenin'in akrabası olan komutan onu yanına çağırıp kendisine karargâhta kalmasını önerdiyse de Olenin öneriyi geri çevirdi. Köyünden uzak kalamayacağını söyleyerek evine dönmesi için izin verilmesini rica etti. Baskına katıldığı için geçmişte elde etmeyi o kadar istediği Haç Nişanı'nı verdiler kendisine. Ne bu nişan, ne de bir üst rütbeye yükseltilmek umurundaydı. Zaten terfi emri de bir türlü gelmiyordu. Dönüş yolunda Vanyuşa'yla birlikte bulunduğu saftan ayrılan Olenin birliğinden birkaç saat önce köye ulaştı. Hemen sahanlıktaki yerini aldı ve bütün akşam sürekli Maryana'yı izledi. Geceyi de yine amaçsız, hiçbir şey düşünmeden avluyu arşınlayarak geçirdi.

XXXIII

Ertesi sabah geç uyandı. Ev sahipleri evlerinden çıkalı epey olmuştu. O gün ava gitmedi, ya eline bir kitap aldı, ya yeniden sahanlıktaki yerine oturdu ya da yeniden eve girip yatağına uzandı. Vanyuşa onun hasta olduğunu düşündü. Akşama doğru kararlılıkla yerinden doğrulup kalem kâğıt aldı ve yazmaya başladı. Gecenin geç saatlerine dek yazdı durdu. Bir mektuptu yazdığı, ama kimseye gönderilmeyecek olan bir mektup, çünkü kimse nasılsa bir şey anlamazdı burada anlatmak istediklerinden, aslında kendisinden başkasının bunları anlamasına gerek de yoktu.

Yazdıkları şunlardı:

Rusya'dan sürekli başsağlığı mektuplarına benzer mektuplar alıyorum: Eş dost benim bu ıssız yerlerde mahvolup gitmemden, yabanileşmemden korkuyormuş. Her anlamda geri kalır, kendini içkiye vurur, dahası ve en kötüsü de bir Kazak kızıyla evlenir diyorlarmış benim için. Sonra ekliyorlarmış: "Yermolov, 'Her kim görev gereği Kafkasya'da on yıl kalırsa ya ayyaş olur çıkar ya da düşük bir kadınla evlenir,' diye boşuna mı söylemiş?"

Bütün bunlar ne korkunç! Oysa asıl Kontes B.'nin kocası olmak gibi ya da soylular meclisi başkanlığı, saray nazırlığı gibi mutluluklar mahvederdi beni! Ne kadar iğrenç ve acınası şeyler bunlar! Sizler mutluluğun da, hayatın da ne

olduğunu bilmiyorsunuz! Oysa insan bir kez olsun hayatı bütün o yapmacıksız güzelliğiyle hissedebilmeli. Benim her gün görüp tanık olduğum şeyleri görmek, anlamak gerekir: O aşılmaz, başı karlı dağları, o yaratıcının elinden ilk çıkan, ilk varoluş anının güzelliği içindeki o görkemli kadını gördüğünüzde kendini mahvedenin asıl kim olduğunu, gerçeği kimin, yalanı kimin yaşadığını anlayabilirdiniz! Siz mi, ben mi? Gözlerinizi kamaştıran, baş döndürücü bulduğunuz bütün o ıvır zıvırlarınızla bana ne kadar sefil, acınası yaratıklar olarak göründüğünüzü bir bilseniz! Burada yaşadığım kulübenin, ormanın, sevgilimin yerine ne zaman siz aklıma gelseniz, salonlarınız, sürmüş sürüştürmüş, saçlarına başka kadınlara ait bukleler iliştirmiş kadınlarınız, dudaklarınızın baştan sona yapmacık dolu kımıltıları, kat kat kumaşlar altında gizlenmiş cılız, çarpık kollarınız, bacaklarınız, sohbet adı altında geveleyip durduğunuz boş lakırdılarınız gelse dayanılmaz bir tiksintiyle içim kalkıyor! Çevrelerine "çekinme, gel, yaklaş yanıma, ne de olsa zengin bir gelin sayılırım ben" dercesine bakan bön suratlar canlanıyor gözümde... Sonra her konuğun oturacağı yeri tek tek belirlemeler, bu olmadı deyip yeniden belirlemeler, hayâsızca çiftleri birleştirme çabaları, bitip tükenmek bilmeyen dedikodular, yapmacıklı hâller, ikiyüzlülükler, kimin elinden tutulacağına, kime yalnızca hafif bir baş sallamayla yetinileceğine ve kiminle oturup sohbet edileceğine ilişkin bıktırıcı kurallar ve nihayet kuşaktan kuşağa geçerek insanın kanına işleyen o korkunç can sıkıntısı ve tüm bunların çok yerinde, gerekli ve zorunlu olduğuna inanmalar... Sizlerden tek bir şeyi anlamanızı, tek bir şeye inanmanızı istiyorum: Doğrunun ne olduğunu, güzelin ne olduğunu görmeli ve anlamalısınız; o zaman konuştuğunuz, düşündüğünüz her şeyin, hem benim için, hem kendiniz için kafanızdan geçen tüm mutluluk arzularının yok olup gittiğini göreceksiniz. Doğayla iç içe olmak, onu görmek, onunla konuşmaktır mutluluk. "Tan-

rı göstermesin, hele bir de basit bir Kazak kızıyla evlenirse hepten sosyeteyle ilişkisi kesilir, yok olur gider." Bu sözlerin benden yana içtenlikli bir acıma duygusuyla söylendiğinden kuşkum yok. Oysa basit bir Kazak kızıyla evlenerek sizin anladığınız anlamda hepten mahvolup gitmek benim yapmak istediğim tek şeydir, ancak buna cesaretim yok, hak etmediğim kadar yüce bir mutluluk çünkü bu.

Kazak kızı Maryana'yı ilk görüşümden bu yana üç ay geçti. İçinden çıktığım dünyanın önyargılarının hâlâ derin bir biçimde etkisinde olduğum günlerde oldu bu. Kırk yıl dursam aklıma gelmezdi bu kadına âşık olabileceğim. Bir dağı, gökyüzünü sever gibi tutuldum ona ve bu duygudan asla kurtulamadım, çünkü o da dağlar gibi, gökyüzü gibi güzeldi. Derken bu güzelliği seyretmenin hayatımın vazgeçilmez bir gerekliliği olduğunu hissettim ve yoksa ona âşık mıyım diye kendimi sorgulamaya başladım. Ama beni derinden etkileyen bu duygu eskiden aşk denildiğinde zihnimde canlanan duyguya hiç benzemiyordu. Ne yalnızlık hüznüne benziyordu bu duygu, ne evlilik için duyulan karşı konulmaz bir arzuya, ne platonik aşka, ne de cinsel tutkuya; daha önce bilip yaşadığım duyguların hiçbirine benzemeyen bambaşka bir duyguydu bu. Sürekli onu görmek, sesini duymak, onun yakınımda olduğunu bilmek istiyordum ve bütün bunların bana verdiği duygu mutluluktan çok huzur, dinginlikti. Kendisiyle bir arada olduğum bir akşam toplantısında ona elimle dokunmamla birlikte benimle onun arasında itiraf edilmemiş de olsa kopmaz, karşı konulmaz bir bağ oluştuğunu hissettim. Ama ben yine de buna karşı koymaya çalışıyor, "Benim için en önemli, en can alıcı konuları asla anlayamayacak bir kadını sevebilmem mümkün mü?" diye kendimi sorgulayıp duruyordum. "Bir heykeli sever gibi yalnızca güzelliği için sevmek bir kadını?" Bu sorulara yanıt arar ve daha kendi duygularıma inanamazken onu çoktan sevmeye başlamıştım bile. Onunla ilk kez konuştuğum o

akşam toplantısından sonra ilişkimiz değişti. Daha önce gözümde insani olmayan, doğaya ait, yüce, yabancı bir şeyken, o akşamdan sonra benim gibi bir insan oldu. Onunla görüşmeye, konuşmaya, babasına işlerinde yardım etmeye ve sık sık evlerine konukluğa gitmeye başladım. Bütün bu yakın ilişkimiz süresince o benim gözümde hep inanılmaz ölçüde temiz, ulaşılmaz ve yüce bir varlık olarak kaldı. Her sözüme her zaman aynı dinginlikle, gururla ve neşeli bir kayıtsızlıkla karşılık veriyordu. Bazen sevecen olsa da çoğu zaman her bakışı, her sözü, her hareketi bu kayıtsızlığı yansıtırdı; karşısındakini küçük gören değil, sersemleten, büyüleyen bir kayıtsızlıktı bu. Her gün dudaklarımda yapmacık bir gülümsemeyle ona gerçekte olmadığım bir hâlde görünmeye, yüreğim tutkuyla, arzuyla sızlarken sözüm ona şakalar yapmaya çalışıyordum. O kendimi olmadığım gibi gösterdiğimi, tavırlarımdaki yapmacıklığı anlasa da bana yine alabildiğine yalın, doğal, neşeyle bakıyordu. Durum artık benim için katlanılabilir olmaktan çıkmıştı. Ona bir daha asla yalan söylememek, düşündüklerimi, hissettiklerimi olduğu gibi söylemek istiyordum. Bir gün bağdayken ona aşkımdan söz etmeye başladım, bugün bile aklıma geldikçe yüzümü kızartan şeylerdi söylediklerim. Yüzümü kızartan şeylerdi, çünkü asla ona böyle şeyler söyleme cesaretini göstermemem gerekirdi, zira o bu tür sözlerin ve bu sözlerle getirmek istediğim duyguların çok çok üzerinde bir varlıktı. Bunun farkına vardığım anda sustum. O günden sonra âdeta cehennemde yaşamaya başladım. Çünkü bu olaydan sonra onunla eski ilişkimi kurmam, ona yine şakalar yapabilmem olanaksızdı: Kendimi büsbütün alçaltmam demekti bu; onunla dümdüz, yalın bir ilişki kuramayacak kadar küçük görüyordum kendimi. Derin bir umutsuzluk içinde ne yapmalıyım diye kendime sorup duruyordum. Birbirinden saçma hayaller içinde onu bazen sevgilim, bazen karım olarak düşünüyor, hemen ardından her iki hayali de tiksintiyle zihnimden uzaklaştırı-

yordum. Onu karım yapmam korkunç bir şeydi. Cinayetten başka bir şey olmazdı bu. Onu bizim subaylardan biriyle evlenen buralı bir Kazak kızı gibi bir hanımefendi –Dimitri Andreyeviç Olenin'in karısı– yapmaksa daha da feci bir şey olurdu. Ama bir Kazak olsaydım, mesela koca bir at sürüsünü çalan, çihir içip kafayı bulduktan sonra bağıra bağıra şarkılar söyleyen, insan öldürebilen, sarhoş sarhoş kızın penceresinden süzülüp bütün geceyi onunla geçiren, "Ben kimim? Niye böyle bir şey yapıyorum?" gibi düşüncelerle boğuşmayan bir Lukaşka olabilseydim, o zaman durum farklı olabilirdi, belki birbirimizi anlayabilirdik ve ben, kim bilir, mutlu olabilirdim? Böyle bir hayat yaşamayı, kendimi bütünüyle böylesi bir hayata adamayı da denedim, ama bu çabalarım ne denli güçsüz, ne denli berbat, paramparça biri olduğumu daha çok anlamamla sonuçlandı. Ne kendimi, ne de o karmaşık, uyumsuz, berbat geçmişimi unutabiliyordum. Gelecek derseniz, bana geçmişimden de karanlık, umutsuz görünüyor. Her gün başı karlı, uzak dağlar ve bu yüceler yücesi mutlu kadın gözlerimin önündeydi. Dünyada bana mutluluk verebilecek tek varlık olan bu kadına dünyada sahip olamayacak tek varlık bendim! Durumumun en korkunç ve aynı zamanda en hoş yanı da benim onu anlıyor olmama karşın onun beni asla anlayamayacak olmasını hissetmem. Bu onun benden daha aşağı bir varlık olmasından değil, tam tersine beni anlayamaması gerektiğinden kaynaklanan bir durum. O mutlu bir insan, doğa gibi tıpkı: Sakin, arı duru, kendi hâlinde. Ben de olanca çarpıklığım, cılızlığım, eğretiliğimle onun bu hâlimi ve çektiğim acıları anlamasını istiyordum. Geceleri gözüme uyku girmiyor ve gün ağarana dek bana neler olduğunu bile anlayamadan penceresinin altında dolanıp duruyordum. Ayın on sekizinde birliğim bir baskın harekâtı için sefere çıktı. Böylece üç günüm köy dışında geçti. Öylesine bir acı vardı ki içimde, hiçbir şey umurumda değildi. Herkes içiyor, kâğıt oynuyor, dağıtılacak

madalyalar üzerine konuşuyordu, ama ben bütün bunları her zamankinden de tiksinç buluyordum. Bugün köyüme döndüm: Onu gördüm, evimi, Yeroşka Amca'yı, kapımın eşiğinden görünen dorukları karlı dağları gördüm ve öylesine sarsıcı bir sevince kapıldım ki birden her şeyi anladım. Ben bu kadını hayatımda ilk kez duyduğum, eşi benzeri olmayan bir sevgiyle seviyorum. Artık bana neler olduğunu anlayabiliyorum. Bu duygumdan dolayı küçük düşmekten korkmuyorum, aşkımdan utanmıyorum, tam tersine onunla gurur duyuyorum. Aşka düştüğüm için kendimi suçlu bulmuyorum. Ben bunun olmaması için çok çaba gösterdim, ama bu benim karşı yöndeki bütün çabalarıma karşın başıma gelen bir şey. Kazak delikanlı Lukaşka'nın Maryana'ya olan aşkından sevinç duyuyormuş gibi yapmaya, kendimi öyle göstermeye çalıştıysam da aşkımı ve kıskançlığımı daha da azdırmaktan başka bir sonucu olmadı bu çabamın. Bu kesinlikle daha önce başıma gelen ve hani ideal, yüce diye adlandırılan bir aşk olmadığı gibi, kendini bir aşk pınarı gibi hissettiğin, kendi aşkına âşık olduğun bir kapılıp gitme, kendini bir akışa bırakma da değildi. Bütün bunlar daha önce yaşadığım, başıma gelen şeylerdi. Yalnızca bir haz duyma arzusu olmadığını söyleyebilirim bunun. Bambaşka bir şey bu. Ben belki de onu doğanın bütün güzelliklerinin cisimleşmiş hâli olarak görüyor ve onu sevdiğimi söylemekle aslında doğayı sevdiğimi söylüyorum. Şu var ki iradem bütünüyle yok olmuş durumda, sanki onu benim üzerimden, benim aracılığımla büyük bir güç seviyor. Bütün evren, doğa bu aşkı ruhuma dolduruyor ve bana "Sev onu!" diye buyuruyor. Onu yalnızca aklımla, hayallerimle değil tüm varlığımla seviyorum. Onu severken de kendimi Tanrı'nın yarattığı mutlu evrenin mutluluktan uçan bir parçası olarak hissediyorum. Yalnız yaşayarak edindiğim birtakım inançlarımdan söz etmiştim daha önce; bunları nasıl zor edindiğimi, bilinçlerine varmakla nasıl büyük sevinçler yaşadığımı ve bunlarla

birlikte beni hayata götürecek yepyeni bir yolun önümde açılmakta olduğunun nasıl farkına vardığımı kimseler bilemez. Edindiğim bu yeni düşüncelerden daha değerli hiçbir şey yoktu benim için. Şimdiyse aşk geldi... ve içimde artık o düşüncelerin hiçbiri yok. Kendileri olmadığı gibi onlar için en ufak bir yazıklanma da yok. Böylesine tek yanlı, soğuk, akli bir ruh hâline nasıl olup da girebildiğimi ve bu hâlimi değerli bulduğumu anlamakta bile zorlanıyorum şimdi. Bir anda güzellik belirdi karşımda ve benim için onca değerli olan bütün o düşünceler, o ruh hâli yok olup gitti. Tüm o yitirdiklerim için en ufak bir yazıklanma duymuyorum.

Özveri mi dediniz? Daha büyük bir saçmalık olamaz! Gururdan başka nedir ki özveri? Layığını bulmuş, mutsuzluğu hak etmiş birinin kaçtığı bir sığınaktan ya da başkalarının mutluluğunu kıskanmaktan kurtulma çabasından başka nedir? Başkaları için yaşamak, iyilik yapmak! Niçin? İçimde bir tek kendime duyduğum sevgi ve bir tek arzu var: Onu sevmek, onunla birlikte, onun hayatını yaşamak. Mutluluk isteğim Lukaşka için, başkaları için değil. Bu başkalarını sevmiyorum artık. Eskiden olsa kendime bunun kötü bir tavır olduğunu söylerdim, "O ne olacak? Ben ne olacağım? Ya Lukaşka?" sorularıyla kendime olmadık eziyetler ederdim. Şimdi hiç önemi yok bu soruların. Bugün sanki bir kişi gibi yaşamıyorum, içimde beni yöneten, yönlendiren, benden çok daha güçlü biri daha var. Evet, şu anda acılar içindeyim, ama geçmişte bir ölüydüm, bugünse kendi hayatımı yaşıyorum. Az sonra evlerine uğrayıp ona her şeyi anlatacağım.

XXXIV

Mektubu bitiren Olenin o akşam geç sayılabilecek bir saatte ev sahiplerine gitti. Yaşlı kadın ocağın yanındaki peykeye oturmuş ipek eğiriyor, Maryana saçlarını salıvermiş, mum ışığında dikiş dikiyordu; Olenin'i görünce yerinden kalktı, başörtüsünü alıp ocağın ardına geçti.

— Niye kalktın Maryanuşka, –dedi annesi,– sen de bizimle otursaydın?

— Olmaz, saçlarım açık, –dedi Maryana ve bir hamlede ocağın üzerine çıktı.

Olenin bulunduğu yerden onun ocak çıkıntısından aşağı sarkıttığı biçimli bacaklarının yalnızca dizden aşağısını görebiliyordu. Yaşlı kadına armağan olarak çay getiren Olenin'e yaşlı kadın da Maryana'yı gönderip getirttiği bir tabak kaymakla karşılık verdi. Kaymak tabağını masanın üzerine bırakan Maryana yeniden ocağın üzerindeki yerine çekildi. Olenin onu göremese de bakışlarını üzerinde hissediyordu. Yaşlı kadınla biraz ev işlerinden konuşunca Ulitka Teyze iyice coştu, Olenin'i nasıl ağırlayacağını bilemedi: Üzüm turşusu, üzümlü çörek ve en kaliteli şarabından getirdi ve tüm bunları ekmeğini kol gücüyle kazanan sıradan insanlara özgü biraz kaba, ama gurur dolu bir konukseverlikle sundu konuğuna. İlk günlerde kabalığıyla fazlaca şaşırttığı Olenin'in şimdilerde kızına gösterdiği içten sevecenlik yaşlı kadına pek dokunuyordu.

— Ben derim ki beyzadem, tokgözlü olup Tanrı'nın verdiklerine rıza göstermeli! Şükürler olsun her şeyimiz var: Üzümümüzün birazını sıktık, şarap yaptık, birazını tuzlayıp turşu yaptık... üç fıçı şarap sattıktan sonra kendimiz için de şarabımız kalacak. Buradan ayrılmakta hiç acele etme! Gör bak düğünde seninle nasıl eğleneceğiz!

— Yakın mı düğün? –diye sordu Olenin; bir anda yüzü kıpkırmızı olmuş, kalbi göğüs kafesinden fırlarcasına atmaya başlamıştı.

Arkada, ocak çıkıntısında bir kımıltı oldu, çekirdek çitleme sesi duyuldu.

— Aslında öbür hafta pekâlâ olur, bizim bütün hazırlığımız tamam, –dedi yaşlı kadın, sanki Olenin orada yokmuş gibi, hatta bu dünyada yokmuş gibi alabildiğine sakin, doğal bir biçimde, sanki kendi kendine konuşurcasına.– Maryanuşka'ya iyi bir çeyiz vereceğiz... Her şeyi sağladım onun için. Tadımızı kaçıran tek şey Lukaşka'nın bu aralar biraz fazla gezip tozmaya başlaması. Her akşam feneri bir başka yerde söndürüyor, biraz fazla yaramazlık ediyor! Geçenlerde onunla aynı birlikten olan bir Kazak geldi köye, Lukaşka'nın Nogay köylerine gittiğini söyledi.

— Umarım ellerine düşmez! –dedi Olenin.

— Ben de aynı şeyi söylüyorum: "Lukaşka, yaramazlığın da bir sınırı vardır," diyorum. Tamam, genç adam, sağda solda kostaklanacak, efelik yapacak. Ama her şeyin bir zamanı var. Vurdun, kırdın, çaldın, çırptın, bir Abrek bile öldürdün... aferin sana! Ama dur orada ve artık uslu, uysal bir insan ol! Sürgit böyle iğrenç şeyler yaparak yaşanamayacağını öğren!

— Doğrusu karargâhta iki kez de ben gördüm kendisini, aklı fikri gezip tozmada gibi geldi bana... bu arada atını da sattığını öğrendim, –dedi Olenin ve ocaktan yana baktı.

İri, kara gözler kor gibi yanıyor, ona sertçe, hatta düşmanca bakıyordu. Deminki sözlerinden dolayı utandı Olenin.

— Ne olmuş yani? –dedi birden Maryana.– Kimseye bir zararı dokunmadıktan sonra gezip tozmasından kime ne? Üstelik her ne yapıyorsa kendi parasıyla yapıyor!

Sonra bacaklarını iyice aşağı sarkıtıp ocak çıkıntısından indi, kapıyı ardından sertçe çarparak dışarı çıktı.

Deminden beri gözlerini ondan bir an olsun ayırmayan Olenin bu kez de dönmesini bekleyerek onun çarpıp çıktığı kapıya dikti gözlerini. Öylesine afallamıştı ki Ulitka Teyze'nin kendisine söylediklerini bile duymuyor, anlamıyordu.

Az sonra kapı açıldı ve konuklar göründü: Önce Yeroşka Amca'yla Ulitka Teyze'nin kardeşi olan yaşlı bir adam, onların arkalarından da Ustenka'yla Maryana girdiler içeri.

Ustenka kuş cıvıltısını andırır bir sesle:

— Güzel bir gün geçirdiniz mi? –diye sordu, sonra Olenin'e döndü:– Ara vermeden içiyor, keyfediyor gibisin?

— Aynen öyle, –dedi Olenin.

Ama hemen ardından bir tedirginlik, hatta utançla sıkıştı yüreği. Hemen kalkıp ayrılmak istiyordu buradan, ama yerinden kımıldayamıyordu. Burada hiç ağzını açmadan suskun suskun oturmak da ona olanaksız görünüyordu. Derken yaşlı adamın kendilerine içki sunulmasını istemesi imdadına yetişti, hep birlikte içtiler. Ardından Olenin Yeroşka'yla içti. Sonra öbür Kazakla içti. Sonra yine Yeroşka'yla içti. İçtikçe yüreğindeki sıkışma da artıyordu. İhtiyarlarsa tam tersine içtikçe gevşiyor, neşeleniyor, coşuyorlardı. Bu arada kızların ikisi birden ocağın üzerine çıkmışlar, kendilerine bakıp bakıp bir şeyler fısıldaşıyorlardı. İçki faslı böylece geç vakte dek sürdü. Olenin hiç konuşmuyor ve herkesten çok içiyordu. Derken iki yaşlı Kazak bağrışmaya başlayınca ev sahibesi onlara artık çihir vermedi ve ikisini de evinden kovdu. Kızlar Yeroşka Amca'nın hâllerine gülüyor, yaşlı adamla alay ediyorlardı. Sonunda herkes evden çıkabildiğinde saat de onu bulmuştu. İki ihtiyar Kazak Olenin'e sorma gereği bile duymadan bu coşku dolu geceyi onun evinde tamam-

lamaya karar verdiler. Ustenka koşarak kendi evinin yolunu tuttu. Yeroşka yaşlı Kazakı Vanyuşa'ya götürdü. Ulitka Teyze de ortalığı toplamak için kilere gidince Maryana evde yalnız kaldı. Uzun ve derin bir uykudan uyanmışçasına kendini son derece sağlıklı, dinç hisseden ve bu durumun farkına varan Olenin önden gitmeleri için yaşlı konuklarına yol verdi, kendisi de hemen ev sahiplerinin evine döndü: Maryana yatma hazırlığındaydı. Olenin ona doğru yürüdü, bir şeyler söylemek için ağzını açtıysa da sesi koptu, hiçbir şey söyleyemedi. Maryana bacaklarını altına alıp yatağının üzerine oturdu. Ondan olabildiğince uzaklaşmıştı. Bir şey söylemeden, yabani, korku dolu gözlerini ona dikti. Korkuyor gibiydi ondan ve Olenin de bunu fark etmişti. Bir yandan kendine acıyor, kendinden utanıyordu, ama bir yandan da kızda en azından böylesi bir duygu uyandırabilmiş olmanın gururunu, sevincini yaşıyordu.

— Maryana! –diyebildi sonunda.– Hiç acımayacak mısın bana? Seni ne kadar sevdiğimi bir bilsen!

Maryana iyice geri çekildi.

— Hep şarap söyletiyor bunları! Ama havanı alırsın!

— Hayır, şarap falan söyletmiyor! Lukaşka'ya varma. Seninle ben evleneceğim, –dedi Olenin, ama bir yandan da "Neler söylüyorum ben?" diye düşünüyordu. "Yarın da söyleyebilir miyim bunları ona?" İç sesi bu soruyu yanıtlıyordu: "Elbette söylerim, hatta bunu şu anda da yineleyebilirim!"– Bana varır mısın Maryana?

Maryana'nın bakışları ciddileşti, korkusu da geçmiş gibiydi.

— Çıldıracağım Maryana! İnan, kendimde değilim. Ama sen iste... yeter ki iste... Ne istersen yaparım.

Birbirinden sevecen, çılgın, kanatlı sözler kendiliğinden dökülüyordu Olenin'in dudaklarından.

Maryana birden Olenin'in kendisine uzattığı eli sımsıkı tutarak:

— Ne sayıklıyorsun sen! –dedi, ama yakaladığı eli bırakmadığı gibi, tam tersine güçlü, sert parmaklarıyla daha bir sıktı.– Hem beylerin Kazak kızlarıyla evlendikleri görülmüş şey mi?

— Bana varır mısın? Ben her şeyi...

— İyi de Lukaşka'yı ne yapacağız? –dedi Maryana gülümseyerek.

Elini Maryana'nın güçlü parmaklarının arasından hızla çekti Olenin ve kollarını onun genç, diri bedenine sımsıkı doladı, ama Maryana bir ceylan gibi sıyrılıverdi kollarından ve kendini yalın ayak kapının dışına attı. Olenin bir anda kendine geldi, hareketi onu dehşete düşürdü, kendini yine Maryana'ya değmeyen, çok aşağılık bir varlık olarak gördü. Buna karşın söylediği sözlerden dolayı hiçbir pişmanlık duymuyordu. Doğruca evine yöneldi, orada içmekte olan iki ihtiyara görünmeden kendini yatağına atıp nicedir hasret kaldığı derin bir uykuya daldı.

XXXV

Ertesi gün bayramdı. Akşam herkes günün son ışıklarıyla pırıldayan en şık, en ışıltılı giysilerini kuşanıp yollara dökülmüştü. O yıl geçmiş yıllardan çok daha fazla şarap elde edilmiş, insanlar yoğun bir çalışma dönemini geride bırakmışlardı. Kazaklar bir ay kadar sonra sefere çıkacaklardı. Pek çok ailede düğün hazırlıkları görülüyordu.

Köy meydanında yer alan yönetim binasının ve birinde çekirdekle çerez, ötekinde başörtüsüyle basma satılan iki dükkânın önünde her yerden daha çok insan toplanmıştı. Üzerlerinde alabildiğine sade siyah ve külrengi çerkeskalarıyla ihtiyarlar yönetim binasının önünde birikmişlerdi, kimi yığma topraktan yapılmış oturma yerinde oturuyor, kimi ayakta duruyor, zaman zaman meydanı dolduran gençleri azametli, umursamaz bakışlarla tarayarak seslerini hiç yükseltmeden, sakin sakin bu yılki ürün, çocuklar, köyün genel sorunları ve geçmiş zaman üzerine söyleşiyorlardı. Yanlarından geçen kadınlar, kızlar biraz duraklıyor ve başlarını öne eğerek onları selamlıyorlardı. Genç Kazaklarsa saygıyla adımlarını yavaşlatarak başlıklarını çıkarıp bir süre önlerinde tutuyorlardı. Yanlarından biri geçerken yaşlılar konuşmayı kesiyor, kimi sert, kimi sevecen bakışlarla geçene bakarak ağır ağır başlarından papaklarını çıkarıp yeniden giyiyorlardı.

Kızlı erkekli halka olup şarkı eşliğindeki danslarına henüz başlamamış olan genç kızlar üzerlerinde birbirinden çekici renklerde beşmetleri, başlarında gözlerine dek inen beyaz başörtüleriyle evlerinin önünde, güneşin iyice eğik gelen ışıklarından da korunmuş gölgelikte, yığma topraktan yapılmış tümseklere oturmuş çınlayan seslerle söyleşiyor, gülüşüyorlardı. Küçükler kızlı erkekli top oynuyor, topu pırıl pırıl gökyüzünün olabildiğince en yükseğine fırlatıp sonra çığlık çığlığa dört bir yana kaçışıyorlardı. Meydanın öbür ucunda ergenliğe henüz adım atmış yeni yetme kızlar incecik sesleriyle ürkekçe şarkı söyleyip dans etmeye başlamışlardı. Bayram için köylerine izinli gelmiş gençler üzerlerinde sırma şeritlerle süslü birbirinden şık beyaz ya da kırmızı çerkeskalar, yüzleri bayram sevinciyle ışıl ışıl, ikişerli üçerli gruplar hâlinde el ele kadın toplulukları arasında dolaşıyor, arada bir durup onlara şakalar yapıyor, güzelliklerini överek genç kızlara takılıyorlardı. İçi renk renk, kat kat başörtüleriyle dolu dükkânının açık kapısı önünde dikilen Ermeni dükkân sahibi üzerinde sırma işlemeli, ince, mavi çuhadan çerkeskası ve yüzünde Doğulu tüccarlara özgü gurur ve kurumlanmayla müşteri bekliyordu. Terek'in karşı yakasından buraya bayramı izlemek için gelen kınalı sakallı, yalın ayak iki Çeçen tanıdıkları bir Kazakın evi önünde çömelmiş, arada bir tükürerek kısa ağızlıklarla sigara içiyor, çevrelerindeki insanlara bakıp kısık, gırtlaksı seslerle hızlı hızlı konuşuyorlardı. Bayramlıklarını giymemiş, eski kaputlu tek tük askerin meydanı dolduran alacalı kalabalığın arasından hızla yürüyüp gittiği de görülüyordu. Sağdan soldan içkiye, eğlenmeye biraz erken başlamış Kazakların sarhoş seslerle söyledikleri şarkılar duyuluyordu. Yaşlı başlı kadınlar bile dışarıdaydılar. Toz içindeki sokaklar çitlenen kabak ve karpuz çekirdeği kabuklarıyla doluydu. Hava sıcak ve durgundu, yaprak kımıldamıyordu, gökyüzü masmavi ve cam gibi saydamdı, evlerin damları ardında görülen donuk beyaz dağ dorukları

sanki çok yakınmış gibi görünüyor ve batan günün ışıklarıyla pembeleşiyordu. Arada bir ırmağın karşı yakasından uzak top sesleri gelse de köyün üzerinde o günün bayram olduğunu vurgulayan binbir neşeli ses birbirine karışarak dalga dalga uzaklara taşınıyordu.

Olenin bütün sabah Maryana'yı görebilme umuduyla avluda bir aşağı bir yukarı dolanıp durmuştu. Ama Maryana giyinip kuşandıktan sonra önce kiliseye gitmiş, oradan da yığma topraktan oturma yerinde kız arkadaşlarıyla oturup çekirdek çitlemişti. Zaman zaman herhangi bir şey almak için bir koşu eve geliyor, bu sırada alabildiğine neşe, sevecenlik dolu gözlerle bakıyordu kiracılarına. Olenin başkalarının yanında onunla şakalaşmaktan çekiniyor, ayrıca ona dün söylediği sözleri tamamlamak ve kesin bir yanıt almak istiyordu. Bunun için de dün akşamki gibi uygun bir an kolluyor, ama o an bir türlü gelmiyordu, Olenin'se böyle bir belirsizliğe daha fazla dayanacak güç bulamıyordu kendinde. Maryana'nın yine bir dışarı çıkışında bir an bekleyip sonra ne yaptığını, nereye gittiğini kendisi de bilmeden peşine takıldı. Aralarında Maryana'nın da ışıltılı atlas beşmetiyle yer aldığı kızlar grubunun oturmakta olduğu köşeyi geçer geçmez arkasından kızların kıkırdayıp gülüştüklerini duydu ve bu onu kahretti.

Beletski'nin evi meydana bakıyordu. Olenin evin önünden geçerken onun "Buyurmaz mısınız?" dediğini duydu, içeri girdi.

Biraz konuştuktan sonra pencerenin önüne oturup meydanı seyretmeye başladılar. Az sonra üzerinde yepyeni çerkeskasıyla Yeroşka geldi, onların hemen yanına, yere oturdu.

— Soylu insanlar diye ben asıl bunlara derim! –dedi Beletski parmaklarının arasında yanan sigarayla meydandaki küçük bir grubu gösterip gülümseyerek.– Benimki de orada, görüyor musunuz? Yeni diktirdiği kırmızı beşmet var üzerinde! İyi ama şarkılı danslar niye başlamıyor? Az bekleyin,

hava kararsın, biz de katılırız dans halkasına... Sonra kızları Ustenka'da toplar, yer içer, eğleniriz...

— Ustenka'ya ben de gelirim, –dedi Olenin kararlı bir sesle.– Maryana da gelir mi acaba?

Olenin'in bu sözlerine hiç şaşırmayan Beletski:

— O gelecek, siz de gelin, –dedi, sonra meydanda renk renk giysiler içindeki kalabalığı göstererek:– Şu güzelliğe bir bakar mısınız?

— Gerçekten güzel! –dedi Olenin olabildiğince kayıtsızmış gibi görünmeye çalışarak, sonra ekledi:– Böyle bayramlarda beni hep şu şaşırtır: Diyelim günlerden ayın on beşidir, ayın on dördünden farklı olarak insanlar birden sevinmeye, gülmeye, neşelenmeye başlarlar. Her şeyde bayram hissedilir: Gözlerde, yüzlerde, seslerde, giysilerde, davranışlarda, havada, suda, güneşte... Bu anlamda bizde artık bayram yok.

— Haklısınız, –diye kestirip attı böyle akıl yürütmelerden pek hoşlanmayan Beletski, sonra Yeroşka'ya dönerek:– Niye içmiyorsun ihtiyar? –dedi.

Yeroşka Olenin'e baktı, göz kırparak Beletski'yi gösterdi:

— Senin kunak biraz fazla kibirli sanki!

Beletski kadehini kaldırdı.

— *Alla birdi*! –deyip başına dikti.

Kazakların içki içerken söyledikleri bu söz "Allah verdi" anlamındaydı.

Yeroşka da gülümseyerek "Sağlığına!" anlamında:

— *Sağ bul!* –dedi ve bardağını başına dikti, sonra yerinden kalkıp bir süre pencereden dışarı baktı ve Olenin'e dönerek:– Bayramdan söz ettin demin, –dedi.– Sen buna bayram mı diyorsun! Eski bayramları görecektin sen! İnsanların bayramlarda nasıl eğlendiklerini!.. Kadınlar kenarlarına sırma şeritler çekilmiş sarafanlarını[50] giyip yollara dökülürler...

50 Sarafan: Eskiden Rus köylü kadınların uzun kollu gömlek üzerine giydikleri, göğüs kısmı çokça açık, kolsuz elbise.

göğüslerine iki sıra altın asar, başlarına da sırma süslü kokoşnik[51] giyerlerdi. Yanından bir kadının geçtiğini çıkan hışırtılardan anlardın! Prenses gibiydi her biri. Bazen topluca bir şarkıya başlarlardı, yeri göğü tutardı sesleri... bütün gece sürerdi eğlenceleri. Kazaklar dersen fıçıları avluya çıkarırlar, sabaha dek durmaksızın içerlerdi. Bazen de el ele tutuşur, köyün sokaklarından bir lav seli gibi akarlardı... Karşılarına çıkanı aralarına alır, her kapıya uğrar, köyde uğranmadık ev bırakmazlardı. Bazen üç gün sürerdi bu eğlenti. Hatırlarım, babam yüzü gözü şişmiş, kıpkırmızı olmuş, papağını bir yerlerde yitirmiş olarak gelir, kendini yatağa atardı. Anacığım durumu hemen anlar, ayılması için ona taze havyar, çihir getirir, sonra da babamın kim bilir nerede yitirdiği papağı bulabilmek için bütün köyü dolaşırdı. Yattığı yerden hiç kalkmadan iki gün uyurdu babam! Eskiden böyle insanlar, böyle bayramlar vardı! Ya bugün?

— Ya sarafanlı kızlar? –diye sordu Beletski.– Hep yalnız mı eğlenirlerdi?

— Evet, yalnız! El ele tutuşup şarkı söyleyerek halka dansı yaparlardı. "Varıp kızların halkalarını yaralım!" diyen Kazaklar da çıkardı bazen; kimi atlı, kimi yaya... Ama kızlar sopaları kaptıkları gibi onları kovalarlardı. Paskalyada gençlerden birinin atıyla bunların arasına rüzgâr gibi daldığı olur, kızlar da hem atı, hem oğlanı fena benzetirlerdi. Ama oğlan kızların duvarını yardı mı hangisini seviyorsa kapıp kaçar... bir tanem, gonca gülüm diye onu öper koklar, sevip bağrına basardı. Ama kızların da eksiği yok fazlası vardı! Kraliçeden farksızdılar!

51 Kokoşnik: Genellikle yarım ay biçiminde geleneksel Rus kadın başlığı.

XXXVI

Bu sırada yan sokakların birinden alana iki atlı girdi: Atlılardan biri Nazarka, öbürü Lukaşka'ydı. Lukaşka sert toprak yolda ince boynunu, güzel başını yukarı atarak hafif, çevik adımlarla yürüyen, Kabardin cinsi, gösterişli doru atının üzerinde hafif yan oturuyordu. Kılıfına güzelce yerleştirilmiş tüfeği, belinin arkasına sokulu tabancası ve eyerin altında ikiye katlanmış burkası Lukaşka'nın barış içinde yaşamayan ve buraya pek de yakın olmayan bir yerlerden geldiğinin kanıtı gibiydi. Atının üzerinde çalımla, hafif yan, havalı bir şekilde oturuşu, kırbaç tutan eliyle alttan atının karnına belli belirsiz vuruşu, özellikle de hafif kısık, kara gözleriyle çevresini süzüşü gücünün ve gençliğinin verdiği özgüven duygusunu yansıtıyordu. "Gözünüz yiğit görsün!" der gibiydi dört yanı tarayan gözleri. Koşumları gümüşten, güzel, gösterişli atı, silahları ve yakışıklı Kazak delikanlısının kendisi alanda toplanmış kalabalığın dikkatini hemen çekmişti. Lukaşka'dan çok daha kısa boylu ve zayıf olan Nazarka'nın giyim kuşamı da Lukaşka'nınkiler gibi gösterişli değildi. Yaşlıların önünden geçerken Lukaşka atını durdurdu, kıvırcık tüylü ak papağını çıkarıp kısacık kesilmiş kara saçlı kafasının üzerine kaldırarak onları selamladı.

— Çok Nogay atı çaldın mı? –dedi asık yüzlü, kara kuru bir ihtiyarcık.

Lukaşka başını öte yana çevirerek karşılık verdi:

— Niye soruyorsun dede, besbelli hesabını tutmuş gibisin!

— O çocuğu yok yere ardın sıra sürüyüp duruyorsun yanında, –dedi ihtiyar daha da somurtkan bir yüzle.

— Bilmediği de yok ihtiyar şeytanın! –diye söylendi Lukaşka.

Bu konuşmadan canı sıkılır gibi olduysa da gözü Kazak kızların topluca oturdukları köşeye takılınca atını o yana sürdü.

— Ne haber kızlar? –diye seslendi gür, çınlayan bir sesle, gemini çekip atını birden kızların önünde durdurdu. –Yokluğum yaramamış, hepiniz ihtiyarlamışsınız cadılar!

Güldü. Kızlardan neşeli yanıtlar duyuldu?

— Selam Lukaşka! Selam süvari! Çok para var mı yanında? Çerez alsana kızlara! Uzun kalacak mısın? Çoktandır görmez olduk seni!

Lukaşka kırbacını havada şöyle bir savurarak atını kızların üzerine doğru sürdü:

— Nazarka'yla bir geceliğine âlem yapmaya geldik!

— Gelmeseydin Maryanka seni hepten unutup gidecekti, –dedi kuş cıvıltısını andıran sesiyle Ustenka, bir yandan da Maryana'yı dirseğiyle dürtüp kıkır kıkır gülerek.

Bir yandan attan sakınmak için başını geriye atan Maryana, bir yandan da kor gibi yanan gözlerini Kazak delikanlının yüzüne dikmişti.

— Nerelerdesin ne zamandır? Hem ne diye atını üzerimize sürüyorsun, bizi ezmek mi niyetin? –dedi soğuk bir tavırla, sonra da başını öte yana çevirdi.

Lukaşka'nın neşesi yerindeydi. Olağanüstü bir gözü peklik, taşkın bir sevinç okunuyordu yüzünden. Maryana'nın soğuk tavrı kendisini şaşırtmış gibiydi. Birden kaşlarını çattı:

— Gel kız, bas şu üzengiye de seni alıp dağlara götüreyim! –dedi aklına gelen kötü bir düşünceyi kovalamak ister gibi ve üzerinde hünerler yaptığı atını kızların arasına süre-

rek. Ardından Maryana'ya doğru eğildi:– Gel kız, gel de bir öpeyim seni!

Maryana onunla göz göze geldi, birden yüzünü allar bastı, kendini geriye attı:

— Şuna da bakın hele! Yavaş ol, ayaklarımı ezeceksin! –dedi ve başını eğip iki yanı çizgili mavi çorapların örttüğü biçimli bacaklarına, ayağındaki yumuşacık deriden, topuksuz, hafif, sim işlemeli kırmızı ayakkabılarına baktı.

Lukaşka Ustenka'ya dönüp onunla konuşmaya başladı, Maryana ise kucağında bebeği olan bir kadının yanına geçti. Bebek tombul elini uzatıp Maryana'nın mavi beşmetinin göğsünde sallanan gerdanlığın ipini yakalayınca Maryana bir yandan bebeğin üzerine doğru eğilirken, bir yandan da göz ucuyla Lukaşka'ya baktı. Lukaşka çerkeskasının içine elini sokup siyah beşmetinin cebinden içi çerez, çekirdek dolu küçük bir kese çıkardı.

— Bu hepiniz için, –dedi bir an gülümseyerek Maryana'ya bakıp sonra keseyi Ustenka'ya uzatırken.

Maryana'nın yüzünde yine bir şaşkınlık anlatımı belirdi. Buğulanır gibi olan güzel gözlerini gizlemek için başörtüsünü aşağı, dudaklarına dek indirdi, yüzünü hâlâ gerdanlığının ipini tutmakta olan bebeciğin bembeyaz yüzüne bastırıp onu doymazca öpmeye başladı. Bebek bir yandan Maryana'nın iri göğüslerini küçücük elleriyle iteklerken bir yandan da dişsiz ağzını ayıra ayıra ağlamaya başladı.

Anne atılıp bebeğini Maryana'dan kurtarırken:

— Boğacaksın kız çocuğu! –dedi, sonra da bebesine meme vermek için beşmetinin düğmelerini çözmeye başladı. –Öpeceksen git yavuklunu öp!

— Gidip atımı bırakayım, sonra Nazarka'yla geri döneriz... Sabaha dek eğleniriz o zaman! –dedi Lukaşka ve atını hafifçe kamçılayarak kızlardan uzaklaştı.

İkisi birlikte yan sokaklardan birine saptılar, yan yana duran iki evin önünde atlarından indiler.

— Geldik kardeş! Biraz çabuk ol! –dedi Lukaşka arkadaşına atını evlerinin çitten yapılma avlu kapısından usulca içeri sokarken, sonra herkes gibi bayramlıklarını giymiş dilsizin atı almak için geldiğini görerek:– Selam Styopka! –dedi ve ona işaret diliyle hayvana saman vermesini, ama koşumlarını çıkarmamasını anlattı.

Uğultuyu andırır bir ses çıkardı dilsiz, atı göstererek dudaklarını şapırdattı, sonra da atı burnundan öptü. Güzel bir at, onu beğendim anlamına geliyordu bu yaptıkları.

— Merhaba anneciğim! Sen niye dışarı çıkmadın? –diye seslendi Lukaşka elinde tüfeğiyle kapı önündeki basamakları çıkarken.

— Hiç beklemiyordum seni oğlum, –dedi ona kapıyı açan yaşlı anası. –Kirka senin gelmeyeceğini söylemişti.

— Biraz çihir getirsene anneciğim. Nazarka da geliyor, bayramı kutlayacağız.

— Hemen oğlum, hemen getiriyorum... Bizim kadınlar hep sokaktalar, eğleniyorlar. Ben de çıkmak üzereydim. Dilsiz de dışarıda.

Yaşlı kadın anahtarları alıp hızlı adımlarla kilerin yolunu tutarken atını ve tüfeğini evlerine bırakan Nazarka da Lukaşkalara geldi.

XXXVII

— Sağlığına anacığım! –dedi Lukaşka annesinin elinden aldığı çihir dolu kâseyi usulca dudaklarına götürürken.

— Şu Burlak Dede'ye bakar mısın? –dedi Nazarka:– "Çok at çaldın mı?" diyor... Demek her şeyi biliyor!

— Büyücü ihtiyar! –dedi Lukaşka, sonra başını silkeleyip ekledi:– Bilirse bilsin! Atlar artık ırmağın bu yanında... Bulabilirlerse bulsunlar!

— Yine de rahatsız edici bir durum.

— Niye rahatsız edici olsun ki? Yarın kendisine biraz çihir götürürsün, olur biter. Böyle durumlarda yapacağın şey budur, –dedi Lukaşka, sonra tıpkı Yeroşka Amca gibi bağırarak:– Şimdi eğlenme zamanı. Hadi, iç! –diye ekledi.– Dışarı çıkar, eğlenmeye, kızlara gideriz. Sen git biraz bal al... ya da dur, ben dilsizi gönderirim. Sabaha kadar eğleneceğiz bu gece.

Nazarka gülümsedi:

— Ne yani, uzun mu kalacağız burada?

— Eğlenmek bizim de hakkımız! Git votka al biraz! Şu parayı da al!

Nazarka uslu uslu parayı alıp Yamka'nın yolunu tuttu.

O çıkar çıkmaz nerede içki, eğlence olduğunun kokusunu almış iki yırtıcı kuş gibi Yeroşka Amca'yla Yerguşov birbiri ardınca ikisi de zilzurna sarhoş hâlde Lukaşkalara gelip yıkıldılar.

— Anacığım yarım kova daha çihir! –diye bağırdı Lukaşka konuklarının merhabalarına karşılık olarak.

— Seni şeytan! Söyle bakayım, nereden yürüttün atları? –diye bağırdı Yeroşka Amca.– Aferim ulan sana! Seni işte bu yüzden seviyorum!

— Seviyorsun demek? –dedi Lukaşka gülümseyerek.– Ama kızlara junkerlerden çerezler, şekerlemeler götürmeyi de biliyorsun! Seni ihtiyar!

— Yalan! Külliyen yalan! Eh be Marka! –Yeroşka Amca kahkahalarla gülmeye başladı. –Git şu işi hallet diye öyle yalvardı ki şeytan herif! Hatta bir de filinta verecek oldu. Yok dedim, istemem! Aslında yapardım işini, ama sana acıdım! Şimdi sen söyle bakalım, nerelerdeydin?

İhtiyar son sözlerini Tatarca söylemişti.

Lukaşka kendinden emin bir tavırla ona olup bitenleri anlattı.

Tatarcayı pek iyi bilmeyen Yerguşov araya Rusça sözcükler de katarak:

— Demedim mi ben sana at çalmış diye, –dedi.– Kesin bilmesem söyler miyim?

— Gireyka'yla beraber çıktık işe, –diye anlattı Lukaşka, Giray Han'dan "Gireyka" diye söz etmesi Kazakların gözünde bir yiğitlik belirtisiydi.– Bu yandayken mangalda kül bırakmıyordu Gireyka, o yanı dağıyla düzüyle avcunun içi gibi bildiğini söylüyordu. Ama kapkaranlık bir gecede vardık oraya, Gireyka da yolu şaşırdı. Yol yok, iz yok; dön babam dön! Köyü bir türlü bulamıyoruz! Sağa biraz fazla sapmışız galiba... gece yarısına dek dolanıp durduk. Sonunda köpek havlamalarını duyunca yolu bulabildik.

— Dangalaklar! –dedi Yeroşka Amca.– Bizim de bozkırda yolumuzu yitirdiğimiz olurdu... yol iz birbirine karışmış, bulabilirsen bul! Ama ben n'apardım? Bir tepeye çıkar ulumaya başlardım, işte şöyle: (İki elini ağzının kenarlarına götürüp kurt sesi çıkardı.) Bu sesi duymayagörsünler, köpekler anında karşılık verirler. Devam et, atları bulabildiniz mi?

— Bulduk tabii. Ama Nogay kadınlar az kalsın Nazarka'yı yakalayacaklardı.

Tam o sırada eve dönmüş olan Nazarka hafif gücenmiş:

— Doğru, –dedi,– az kalsın yakalayacaklardı beni.

— Biz yine başladık yürümeye, ama Gireyka yine yolu şaşırdı. Sanki hep Terek'e doğru yaklaşıyorduk, gerçekteyse sürekli ondan uzaklaşıyorduk.

— Yıldızlara bakmak hiç mi aklınıza gelmedi? –dedi Yeroşka Amca.

— Ben de tam onu söyleyecektim, –dedi Yerguşov.

— Yıldızlara nasıl bakacaksın, her yan zifirî karanlık! Uğraşa didine sonunda bir kısrak yakaladım, hayvanı sakinleştirmeyi de başarınca kendi atımı salıverdim, hani at bizi doğru yola çıkarır diye. Ne yaptı dersiniz? Bir iki kez burun çaldı, sonra burnunu toprağa sürttü, ardından da dörtnala koşarak bizi doğruca köye getirdi. Tanrı razı olsun hayvandan, çünkü gün ağarmaya başlamıştı, hiç zamanımız yoktu, ancak ormanda saklayabilirdik atı, öyle de yaptık. Daha sonra öte yakadan Nagim gelip götürdü.

Yerguşov başını salladı:

— Söylemiştim, iyi iş çıkarmışlar diye! E, ne kadar tuttu?

— Hepsi burada, –dedi Lukaşka elini cebine vurarak, bu sırada annesinin içeri girdiğini görünce hemen sözü değiştirdi:– Ne duruyorsunuz, içsenize!

— Biz de bir seferinde Girçik'le geç vakit yola çıkmıştık, –diye söze başladı Yeroşka...

— Şimdi bu senin hikâyenin sonu gelmez! –dedi Lukaşka.– Ben çıkıyorum! –Sonra maşrapanın dibinde kalan şarabı başına dikip kemerini sıktı, dışarı çıktı.

XXXVIII

Lukaşka dışarı çıktığında hava büsbütün kararmıştı. Güz gecesi rüzgârsız, ama serindi. Dolunay altınsı ışıltılarıyla yandaki piramit biçimli kavakların üzerinde yükselmeye başlamıştı. Kazak evceğizlerinin bacalarından yükselen duman sise karışarak köyün üzerine örtü gibi yayılıyordu. Bazı evlerde pencerelerin aydınlandığı görülüyordu. Hava tezek, cibre ve sis kokuyordu. Konuşmalar, gülüşmeler, şarkılar, çekirdek çıtlamaları gündüz olduğu gibi birbirine karışmış hâlde, ama daha bir belirginlikle duyuluyordu. Çitlerin üzerine, duvar diplerine yığınla beyaz başörtüsüyle papakların bırakıldığı görülüyordu.

Meydandaki dükkânın açık kalmış ışıklı kapısının karşısında Kazak delikanlılarla kızlar kalabalığı siyah beyaz bir görüntü oluşturuyor, kalabalıktan konuşmalar, gülüşmeler, şarkılar yükseliyordu. Kızlar el ele tutuşup halka oluşturmuşlar ve tozlu meydanda uyumlu, akışkan bir dansa başlamışlardı. Aralarından sopa gibi zayıf ve pek de güzel olmayan bir kız bir şarkıya başlamıştı:

Ormandan, karanlık ormandan
Ay-da-luli! Ay-da-luli!
Yeşilliklerin hemen ardından
İki yiğit sökün etti,
İkisi de bekâr, iki yiğit

Çıktılar yeşilliklerin ardından,
Güzel bir kız karşı çıktı onlara,
Dedi: "Birinizden birinin kısmetiyim!
Ama acaba hanginizin?"
Sarışın yiğidin kısmetiymiş güzel kız.
Saçları sarı delikanlının.
Tuttu kızın sağ elinden delikanlı,
Eşlik etti ona oyun halkası boyunca
Ve övündü bütün arkadaşlarına:
"Bir bakın hele kardeşler,
Bir bakın, ne güzel bir eşim var!"

Dans halkasının yakınında yaşlı kadınlar duruyor, söylenen şarkılara kulak kabartıyorlardı. Kız erkek bir sürü çocuk kovalamaca oynuyor, bir oraya bir buraya koşuşuyorlardı. Topluca duran Kazak delikanlılar önlerinden geçen kızlara takılıyor, zaman zaman dans halkasını koparıp halkanın içinde kalıyorlardı. Dükkân kapısının karanlıkta kalan kesiminde Beletski ile Olenin, üzerlerinde çerkeskalar, başlarında papaklarıyla duruyor ve konuşuyorlardı: Konuşmaları pek de Kazakların konuşmalarına benzemiyordu, seslerini yükseltmemelerine karşın söyledikleri yine de duyuluyor ve her iki arkadaş da herkesin dikkatinin onların üzerinde olduğunu fark ediyordu. Sırtında kırmızı beşmetiyle tombul Ustenka ve üzerine yeni bir gömlekle beşmet giymiş Maryana olanca göz kamaştırıcılığıyla dans halkasında yan yanaydılar. Olenin'le Beletski de nasıl edip de Maryana'yla Ustenka'yı dans halkasından koparsak diye konuşuyorlardı. Beletski Olenin'in yalnızca gönül eğlendirme peşinde olduğunu sanıyordu, oysa Olenin alın yazısını belirleyecek yanıtı bekliyordu Maryana'dan. Ne pahasına olursa olsun onu bu gece yalnız görmek, kafasından geçen her şeyi söylemek ve "Karım olmayı kabul eder misin? Benimle evlenir misin?" diye sormak istiyordu. Bu soruya nice zaman önce olumsuz

bir karşılık almış da olsa, içinde ona bütün hislerini açıklayabilecek bir güç duyuyor, bunu yaptığında Maryana'nın da kendisini anlayacağını umuyordu.

— Amacınızın bu olduğunu neden bana daha önce söylemediniz? –dedi Beletski. Ustenka'yla bunu çok kolay halledebiliriz. Doğrusu çok tuhafsınız!

— Ne gelir elden? Bir gün, yani çok yakında size her şeyi anlatacağım. Ama şimdi Tanrı aşkına onun Ustenkaların evine gelmesini sağlayın.

— Olur. Bu işi oldu bilin... –dedi Beletski, sonra önlerinden geçmekte olan Maryanka'ya seslendi:– Demek kısmet olarak Lukaşka'yı değil, sarışın delikanlıyı seçtin Maryana? –Sonra onun yanıtını beklemeden bu kez Ustenka'ya sokularak hemen eve gelmesi ve yanında Maryana'yı da getirmesi için yalvarmaya başladı, ama o daha sözünü bitirmeden dans halkasındaki kızlar çoktan başka bir şarkıya başlamışlardı:

Bahçenin arkasında
Dolanıyordu bir yiğit,
Sokak başına dek
Gidiyor, geliyordu.
İlk gidişinde sağ elini,
İkincide tüylü şapkasını salladı,
Üçüncü gidişinde birden durup
Çekidüzen verdi kendine:
"Sana gelmek istiyorum canım,
Sitemler etmek istiyorum sana:
Neden güzel sevgilim, neden
Bahçeye yanıma gelmiyorsun,
Yoksa niyetin bana çalım satmak mı?
Yanımda huzura kavuşacaksın,
Görücüler göndereceğim sana,
İsteteceğim seni.
Bana varmazsan ama

Ağlamak düşer payına."
Elbet ona söylenecek şeyi biliyordum,
Ama yoktu söylemeye cesaretim.
Bahçeye çıkıp dolandım durdum,
Zümrüt gibi yemyeşil bahçeye...
Sevgilimi orada selamladım.
"Al canım şu elimdeki mendili,
O beyaz ellerine al
Ve sev beni sevgilim.
Ah, ne yapmalıyım bilemiyorum,
Ne armağan edeyim sevgilime?
Şalımı armağan edeyim en iyisi
Buna karşılık da tam
Beş kez öpeyim onu."

Lukaşka'yla Nazarka kızların dans halkasını yararak ortaya girdiler ve orada dans etmeye başladılar. Lukaşka sıtma görmemiş sesiyle şarkıya eşlik ediyor, kollarını açıp kapayarak kızların ortasında dans ediyordu.

— Hadi bakalım, aranızdan biri karşıma gelsin kızlar! –diye seslendi halkaya.

Kızlar Maryanka'yı iteklemeye başladılar, ama Maryanka çıkmak istemiyordu. Söylenen şarkıya gülüşmeler, öpücük sesleri, alkışlar, fısıltılar karışıyordu.

Lukaşka Olenin'in önünden geçerken ona sevecenlikle bir baş selamı verdi.

— Demek sen de eğlentileri seyretmeye geldin Dmitriy Andreyiç?

— Evet, –diye kestirip attı Olenin soğuk bir tavırla.

Bu arada Beletski eğilmiş, Ustenka'nın kulağına bir şeyler söylüyordu. Ama Ustenka ona cevap vermeye fırsat bulamadı, ancak bir dönüşü tamamlayıp yeniden önünden geçerken o fırsatı yakaladı:

— Tamam geliriz.

— Ya Maryana?

O arada Olenin de Maryana'ya doğru eğildi:

— Geleceksin değil mi? Lütfen bir dakikalığına olsun gel. Seninle konuşmam gerek.

— Öbür kızlar gelirse ben de gelirim.

Olenin yeniden Maryana'ya doğru eğildi:

— Sana sorduğum sorunun yanıtını verecek misin? Nasıl da neşelisin bugün!

Dans halkasıyla birlikte uzaklaşıyordu Maryana, Olenin ona yetişti:

— Söyleyecek misin?

— Neyi söyleyecek miyim?

— Sana üç gün önce sorduğum sorunun yanıtını? Bana varır mısın?

Maryana bir an düşündü:

— Söyleyeceğim, yanıtı bugün alacaksın.

Karanlıkta Olenin'e bakan gözleri neşeli, sevecen pırıltılarla doluydu.

Dans halkası ilerledikçe Olenin de sürekli Maryana'nın peşinden gidiyordu. Ona doğru eğilmekten, kendini ona yakın hissetmekten mutluluk duyuyordu.

Ne var ki Lukaşka şarkı söylemeye ara vermeden gelip birden kızı kolundan çekti ve onu halkanın ortasına aldı. Olenin ancak "Ustenka'ya gel," demeye fırsat bulabildi ve Beletski'nin yanına döndü. Şarkı bitmişti. Lukaşka eliyle dudaklarını sildi, Maryanka da aynısını yaptı ve ikisi öpüştüler. "Hayır, şarkıda söylendiği gibi beş kez öpüşeceğiz," dedi Lukaşka. Deminki yüzercesine zarif dans hareketlerinin ve güzel ezgilerin yerini konuşmalar, gülüşmeler, koşuşturmalar almıştı. İyice sarhoş olduğu görülen Lukaşka kızlara çerez, şekerleme dağıtmaya başladı.

Gülünç, dokunaklı bir gururla sesleniyordu kızlara:

— Alın, hepinize benden hediye bunlar! –Sonra birden Olenin'e kinle bakarak ekledi:– Askerlerle gönül eğlendirecek olanlar halkadan çıkıp hemen defolsun buradan!

Kızlar Lukaşka'nın çerezlerini yakalamaya, gülüşerek birbirlerinin elinden çerez kapmaya çalışıyorlardı. Beletski ve Olenin oradan biraz uzaklaştılar.

Lukaşka gösterdiği bu cömertlikten utanmış gibi papağını çıkardı, yeniyle alnını kuruladı, sonra Maryana'yla Ustenka'nın yanına gidip deminki şarkının sözlerini yineledi:

— Yoksa niyetin bana çalım satmak mı? –Bir an durdu, daha sert yineledi:– Çalım satmak mı? –Sonra birden Ustenka'yla Maryanka'yı birlikte kucaklayarak yine şarkının sözlerini yineledi:– Bana varmazsan ağlamak düşer payına!

Onun kucağından kurtulan Ustenka kolunu kaldırıp delikanlının sırtına var gücüyle öyle bir yumruk indirdi ki eli acıdı.

— Dansa devam etmiyor musunuz? –dedi Lukaşka.

— Kızlar istediklerini yapsınlar, –dedi Ustenka,– ben eve gidiyorum, Maryanka da bize geliyor.

Maryana'yı hâlâ kollarından bırakmamış olan Lukaşka onu kalabalıktan biraz uzağa, bir evin karanlık kuytusuna götürdü.

— Ona gitme Maşenka, son bir kez eğlenelim seninle. İstersen kendi evine gidebilirsin, ben de sana gelirim.

— Evde ne yapayım? Bayram eğlenmek içindir. Ustenkalara gideceğim.

— Ne yaparsan yap, nasılsa seni ben alacağım!

— İyi, –dedi Maryana– hele bir o günler gelsin!

Lukaşka onu sertçe kendine çekip yanağına bir öpücük kondurdu:

— Ne yani, gidiyor musun şimdi oraya?

Maryana onun kollarından kurtularak:

— Bırak beni be! –dedi.– Yapıştın kaldın üstüme!

— Bak demedi deme: Bu işin sonu kötüye varacak, –dedi Lukaşka, Maryana'nın karşısında durmuş, onun gözlerinin içine bakarak başını sallıyordu.– *Ağlamak düşecek payına...*

–Sonra birden ondan yüzünü çevirerek halkadaki kızlara bağırdı:– Hadi, bir şeyler çalın söyleyin!

Onun bu sözleri Maryana'yı hem korkutmuş, hem de öfkelendirmişti.

— Neymiş sonu kötüye varacak olan?

— Bilirsin sen.

— Neyi bilirim?

— Kiracınız askerle gönül eğlendirdiğin için beni sevmez oldun!

— İster severim, ister sevmem! Babam değilsin, anam değilsin. Kimi istersem onu severim!

— Öyle olsun! Bu sözlerini unutma! –Tahta sıraya doğru yürüdü.– Kızlar! Niye durdunuz? Halka dansına devam! Nazarka git bize çihir getir!

— Gelecekler mi dersiniz? –diye sordu Olenin Beletski'ye.

— Az sonra gelirler, –dedi Beletski.– Hadi gidip biz ikramları hazırlayalım.

XXXIX

O gece Olenin geç vakit Maryana'yla Ustenka'nın ardı sıra Beletski'den ayrıldı. Karanlıkta Maryana'nın beyaz başörtüsü bir ışık selini andırıyordu. Ay da altın ışıklar saçarak bozkır üzerinde alçalmaya başlamıştı. Köyün üzerine gümüşsü bir sis çökmüştü. Hiçbir pencerede ışık görünmüyordu, her taraf koyu bir sessizlik içindeydi, yalnız önde yürüyen iki kadının uzaklaşan ayak sesleri duyuluyordu. Olenin'in yüreği göğsünden fırlayacak gibiydi. Ateş gibi yanan yüzüne nemli hava iyi gelmişti. Gözlerini önce göğe, sonra az önce çıktığı eve çevirdi: İçeride yanan mum söndürüldü, Olenin yeniden önde yürüyen iki kadının uzaklaşan gölgelerine çevirdi bakışlarını. Beyaz başörtüsü az sonra sisler içinde kayboldu. Bunca mutluluktan sonra yalnız kalmaktan daha korkunç bir şey olamazdı şu anda Olenin için. Evinin önündeki birkaç basamağı hızla inip kızların yanına vardı.

— Ne yapıyorsun? –dedi Ustenka. –Ya biri görürse!

— Bir şey olmaz!

Olenin koşup Maryana'yı kucakladı, Maryana ondan kurtulmaya çalışmadı.

— Doymadın öpüşmeye, –dedi Ustenka.– Evlenince doya doya öpersin. Hele bekle biraz!

— Hoşça kal Maryana, ben yarın gelir babanla konuşurum. Sen bir şey söyleme.

— Ben nasıl söyleyeyim? –dedi Maryana.

Kızlar koşmaya başladılar. Olenin de o gece olup bitenleri kafasında bir bir canlandırarak evinin yolunu tuttu. Geceyi Maryana'yla ocağın arkasındaki köşede baş başa geçirmişlerdi. Ustenka evden bir an olsun ayrılmamış, öteki kızlarla ve Beletski'yle ilgilenmişti. Olenin'se Maryana'yla hep fısıldayarak konuşmuştu.

— Bana varacak mısın?

Maryana yanıt verirken alabildiğine neşeli ve sakindi:

— Kandırmıyorsun değil mi? Almazsın sen beni!

— Peki beni seviyor musun? Tanrı aşkına söyle!

Maryanka sert ellerinin arasına aldığı Olenin'in elini sıkarak:

— Sakat değilsin, bir şey değilsin, niye sevmeyeyim seni? –dedi.– Ellerin nasıl da beyaz... ve yumuşacık... kaymak gibi...

— Maryana şaka yapmıyorum... söyle, bana varacak mısın?

— Babam verdikten sonra niye varmayayım?

— Bak sözünü tutmazsan kafayı oynatırım ben. Yarın gelip anne babandan isteyeceğim seni.

Birden gülmeye başladı Maryana.

— Niye güldün?

— Hiç, öyle... gülesim geldi.

— Bende yalan yok Maryana! Burada bir bağla bir ev alacağım, Kazaklar arasına katılacağım...

— Başka kadınları sevmeyeceksin ama, tamam mı? Ben buna çok kızarım!

Olenin hayalinde bütün bu konuşmaları büyük bir hazla bir kez daha yaşıyordu. Bu konuşmaları hatırlamak ona bazen acı veriyor, bazen de duyduğu mutluluktan soluğu tutulur gibi oluyordu. Acı duyuyordu, çünkü Maryana onunla konuşurken her zaman olduğu gibi alabildiğine sakindi. Bu yeni durum onu hiç heyecanlandırmamışa benziyordu. Sanki ne ona inanıyordu, ne de gelecek umurundaydı. Sanki

yalnızca o yaşadıkları anda seviyordu onu Maryana, gelecek planında Olenin diye biri yoktu. Mutluluktan soluğu tutulur gibi oluyordu, çünkü Maryana'nın bütün söylediklerinin doğru olduğuna, onun kendisine varacağını söylerken yalan söylemediğine inanıyordu. "Evet," diyordu kendi kendine, "ancak o bütünüyle bana ait olduğunda birbirimizi tam olarak anlayabileceğiz. Kelimelerin kifayetsiz olduğu bir aşk bu... anlamak için ancak yaşamak gerekir, koca bir hayatı birlikte yaşamak... Yarın her şey aydınlığa kavuşacak. Daha fazla böyle yaşayamam! Yarın gidip babasına, Beletski'ye, bütün köye her şeyi açıklayacağım..."

Lukaşka iki uykusuz geceden sonra bayramda öyle çok içmişti ki hayatında ilk kez içkiden devrilmiş, Yamka'da sızıp kalmıştı.

XL

Olenin her zaman olduğundan daha erken uyandı ertesi sabah ve ilk iş olarak o gün yapması gereken şeyleri düşündü, sonra sevinçli ürpertilerle Maryana'nın öpüşlerini hatırladı ve onun sert parmaklarıyla ellerini okşayarak söylediği "Ellerin nasıl da beyaz!" sözlerini. Fırlayıp kalktı yatağından, hemen ev sahiplerine gidecek, Maryana'yı isteyecekti. Güneş daha doğmamıştı, ama Olenin'e sanki dışarıda olağandışı bir hareketlilik varmış gibi geldi. Aşağı yukarı koşturanlar, atlarıyla geçenler, yüksek sesle konuşanlar vardı. Çerkeskasını omuzlarına alıp dışarı çıktı. Ev sahipleri daha kalkmamıştı. Atlı beş Kazak birbiriyle bağıra bağıra konuşarak sokaktan geçiyordu. En önde geniş sağrılı Kabardin cinsi atının üzerinde Lukaşka vardı. Kazakların bağrışmalarından bir şey anlamak mümkün değildi.

— Sen yukarı gözetleme noktasına git! –diye bağırıyordu biri.

— Atını eyerle ve hemen bize yetiş! –diye bağırıyordu bir başkası.

— Öbür kapıdan gidelim, oradan yol daha yakın.

— Saçmalama! –diye bağırdı Lukaşka.– Orta kapıdan çıkmamız gerek.

Terli, toza batmış bir atın üzerindeki başka bir Kazak:

— Doğru, orta kapıdan daha yakın, –dedi.

Dünkü felaket içki âleminden sonra Lukaşka'nın yüzü hem kızarmış, hem şişmişti, papağı da ensesine doğru yıkılmıştı. Komutanmış gibi buyurgan bir edayla bağırıp duruyordu.

Nice çabaladıktan sonra Kazakların dikkatini çekmeyi başarabilen Olenin:

— Ne oluyor? Nereye böyle sabah sabah? –diye sordu.

— Abrek avlamaya... kıyıdaki kumluklara gizlene gizlene bizim yakaya geçmişler. Şimdi gidiyoruz, ama sayımız çok az.

Kazaklar bu şekilde bağırarak toplanmayı ve ilerlemeyi sürdürdüler. Olenin kendisinin de gitmesinin uygun olacağını düşündü, yoksa ayıp olurdu, hem herhâlde fazla uzun sürmezdi iş, erken dönülürdü. Giyindi, tüfeğini doldurdu, Vanyuşa'nın eğreti bir şekilde eyerlediği atına atladı, tam köyden çıkacaklarken Kazaklara yetişti. Kazaklar atlarından inip bir halka oluşturmuşlar, yanlarında getirdikleri çihir fıçısından doldurdukları bir tahta maşrapayı elden ele dolaştırıyor, seferlerinin başarılı olması için dua ediyorlardı. Kazakların arasında o gün tesadüfen köyde bulunan, gençten, züppe bir de asteğmen vardı ve orada bulunan hepsi de rütbesiz dokuz Kazakın komutanlığını kendiliğinden üstlenmişti, ne var ki Kazaklar komutan havaları takınan asteğmeni değil, yalnız Lukaşka'yı dinliyorlardı. Olenin'e ise hiç kimsenin aldırdığı yoktu. Herkes atlarına binip de yeniden yola koyulduklarında Olenin asteğmene yaklaştı ve ondan neler olup bittiğini öğrenmeye çalıştı. Her zaman Olenin'e pek kibar, sevecen davranan asteğmen bu kez kibirli, yüksekten bakar bir hava takındı. Olenin adamdan güç bela öğrenebildi ne olup bittiğini. Etrafta Abrek bulunup bulunmadığını araştırmak için çıkarılan bir keşif kolu köyün sekiz verst kadar ötelerindeki kumluklarda birkaç dağlıyla karşılaşmıştı. Bir çukura giren Abrekler ateş ediyor, öleceklerini ama teslim olmayacaklarını söylüyorlardı. İki Kazak-

la birlikte keşfe çıkan karakol komutanı Abrekleri gözden yitirmemek için orada kalmış, Kazaklardan birini yardım çağırması için köye yollamıştı.

Güneş daha yeni doğuyordu. Köyün üç verst kadar dışında, dört bir yana doğru uçsuz bucaksız bir bozkır uzanıyordu; hüzün veren, dümdüz topraklar... kumluk alanlarda yer yer büyükbaş hayvanlara ait ayak izleri, arada solmuş otlar, su birikintilerinin olduğu yerlerde bodur kamışlar, silinip belirsiz hâle gelmiş keçi yolları, uzaklarda, ufuk çizgisine doğru göçebe Nogayların çadırları... Çevreye egemen olan gölgesizlik, yerleşiklikten alabildiğine uzaklık, vahşilik şaşırtıcıydı. Güneş bozkırda doğarken de, batarken de kıpkırmızıdır. Bir rüzgâr çıkmayagörsün, koca kum tepelerini yerinden oynatır. Havanın durgun olduğu zamanlardaysa –tıpkı bu sabah da olduğu gibi– hiçbir hareketin, sesin bozamadığı, hayret verici, koyu bir sessizlik hüküm sürer. O sabah bozkır çok sakindi, güneş doğmasına rağmen hâlâ külrengi olan hava özellikle yumuşaktı sanki. Ortalıkta yaprak kımıldamıyor, arada bir yalnızca uzak nal sesleri ve atların burun çalmaları duyuluyor, sonra hemen kayboluyordu.

Abrek avlamak için köyden yola çıkan Kazak kolu hemen hiç konuşmadan ilerliyordu. Kazaklar tüfeklerini hiç şakırdamayacak bir şekilde asarlar omuzlarına. Yolda giderken şakırdayan, ses çıkaran bir silah Kazak için ayıpların en büyüğüdür. Köyden iki Kazak daha gelip önden gidenlere yetişti, kısacık bir iki şey konuşup hep birlikte yola devam ettiler. Birden Lukaşka'nın atı tökezledi, herhâlde bir köke takılmıştı hayvanın ayağı, o da paniğe kapılmıştı. Kazaklarda uğursuzluk sayılan bir olaydı bu. Kazaklar birbirlerine baktılar, sonra telaşla başlarını öte yana çevirdiler, sanki hiç önem vermiyorlarmış gibi, oysa o anda böyle bir şeyin olması onlar için önemli bir olaydı. Lukaşka kaşları çatılı, dişleri sıkılı, atının dizginlerine asıldı, kırbacıyla başının üzerinde daireler çizdi. Gösterişli Kabardin kısrağı hangi bacağını ileri

atacağını bilemiyormuş gibi bir an kanatlanmak istercesine bütün bacaklarıyla birden yekinip şaha kalktı, ama Lukaşka hayvanın dolgun, parlak sağrısına kamçısını indirdi, sonra bir kez daha, bir kez daha indirdi, gösterişli Kabardin kısrağı bütün dişlerini göstererek burun çaldı, kuyruğunu savurarak arka bacakları üzerinde birkaç adım attı, öbür Kazak atlılardan biraz öteye gitti.

— Ne yaman bir küheylan! –dedi Kazak asteğmen.

At ya da beygir yerine küheylan demesi hayvanı beğendiğini, övdüğünü gösteriyordu.

Gruptaki yaşlıca bir Kazak:

— Küheylan da değil, resmen aslan! –dedi.

Kazaklar yine hiç konuşmadan, bazen adetayla, bazen tırısla yollarına devam ettiler: Hâl ve tavırlarındaki o sessiz, ağırbaşlı, görkemli havayı sadece az önceki olay, o da yalnızca bir an için bozmuştu, o kadar.

Sekiz verst kadar ilerledikleri bozkırda yaşam belirtisi olarak görebildikleri tek şey bir verst kadar ötelerinde ağır ağır ilerleyen üzeri keçe örtülü araba oldu. Konduğu bir yerden ailesiyle birlikte başka yere göçen bir Nogaya aitti araba. Ayrıca kuru bir dere yatağında oralardan geçmiş hayvanların tersini tezek yapmak için toplayıp sırtlarındaki sepetlere dolduran, yırtık giysili, kara kuru iki Nogay kadını gördüler. Kumıkçası hiç iyi olmayan asteğmen bir şeyler soracak oldu, ama onun dediklerinden tek kelime anlamayan kadınlar herhâlde korkmuş da olacaklar ki ürkek ürkek birbirlerine bakmaya başladılar. Derken Lukaşka yetişti, kendine güvenen bir havayla kadınlarla selamlaştı, kadınlar Lukaşka sanki kardeşleriymiş gibi onunla sevinç içinde, rahat, serbestçe konuşmaya başladılar.

— Ay, ay, kop Abrek! –diyorlardı Kazakların gittikleri yönü göstererek yakınır gibi.

Olenin onların bu sözlerinden "Çok Abrek var!" dediklerini anlamıştı. Böyle olaylara hiç tanık olmamış, bunları

yalnızca Yeroşka Amca'nın anlattığı öykülerden duymuştu, bu yüzden her şeye bire bir tanık olmak isteğiyle yanıp tutuşuyor, asla Kazaklardan geri kalmamaya çalışıyordu. Kazakları hayranlıkla izliyor, onların hiçbir hareketini, sözünü kaçırmamaya çalışıyor, bunlara kendi gözlemlerini ekliyordu. Yanına kılıcıyla tüfeğini almış, üstelik tüfeğini de doldurmuştu, ama Kazakların kendisine hiç yakınlık göstermemesi üzerine herhangi bir hareketliliğe doğrudan katılmamaya karar verdi. Kaldı ki fikrince ne kadar yürekli olduğunu kendi birliğinde zaten kanıtlamıştı o. Her şeyden önemlisi de o sabah öyle büyük bir mutluluk içindeydi ki bundan başka bir şey düşünebilmesi, kendini bundan başka bir şeye kaptırabilmesi olanaksızdı.

Birden uzak bir tüfek patlaması duyuldu.

Heyecanlanan asteğmen Kazaklara nasıl küçük gruplara ayrılacakları ve Abreklere hangi yönden yaklaşacakları üzerine emirler yağdırmaya başladı. Ama göründüğü kadarıyla Kazakların onun emirlerine aldırdığı yoktu, onlar yalnızca Lukaşka'yı dinliyor, gözlerini ondan ayırmıyorlardı. Lukaşka'nın yüzünde ve genel olarak hâlinde tavrında sakin, karşısındakine güven veren, azametli bir hava vardı. Gözlerini kısarak üzerine yattığı Kabardin'ini öyle hızlı sürüyordu ki ötekiler ona bir türlü yetişemiyorlardı.

Atını durdurup ötekilerin yaklaşmasını bekledi:

— Bir atlı geliyor, –dedi.

Olenin var gücüyle bir şeyler ayırt etmeye çalışarak ileri baktı, ama hiçbir şey göremedi. Ama az sonra bir değil iki atlının gelmekte olduğunu fark eden Kazaklar atlarını sakin bir şekilde gelenlere doğru sürdüler.

— Abrek mi bu gelenler? –diye sordu Olenin.

Kazaklara göre bu o kadar anlamsız bir soruydu ki yanıtlama gereğini bile duymadılar. Irmağın bu yanına atlarıyla geçecek değildi herhâlde Abrekler, o kadar da aptal değillerdi.

— Rodka Baba değil mi şu el sallayan? –dedi Lukaşka artık açıkça seçilen atlıları göstererek. –Arkadaşlar... Yanımıza geliyorlar.

Gerçekten de birkaç dakika sonra gelenlerin burada keşfe çıkan, Abreklerle karşılaşınca bir atlıyı yardım çağırmaya gönderip kendisi burada onları gözlemek için kalan karakol komutanıyla yanındaki Kazak olduğu anlaşıldı; karakol komutanı atını Luka'ya doğru sürdü.

XLI

— Çok mu uzaktalar? –diye sordu Lukaşka.

Tam o sırada otuz adım kadar öteden bir çatırtı duyuldu, bir tüfek patlaması.

Karakol komutanı başıyla silah sesinin geldiği yanı gösterip gülümsedi:

— Bizim Gurka heriflere göz açtırmıyor, –dedi.

Az daha ilerlediklerinde Gurka'yı gördüler, bir kum tepesinin ardında oturmuş tüfeğini dolduruyor, karşıda bir başka kum tepesinin ardına gizlenmiş olan Abreklere can sıkıntısından ateş edip duruyordu. Birden kulaklarının dibinden bir kurşun vınlayarak geçti, karşıdan ateş edilmişti. Korkudan Kazak asteğmenin yüzünde renk diye bir şey kalmadı, bir anda eli ayağına dolaştı. Lukaşka atından inip dizginleri yanındaki Kazaka fırlattı, sonra Gurka'ya doğru ilerledi. Olenin de aynı şeyi yapıp iki büklüm Lukaşka'yı izledi. Tam Gurka'nın yanına vardıklarında iki kurşun daha vınlayarak geçti üzerlerinden. Lukaşka yere eğilirken gülümseyerek Olenin'e baktı:

— Vurulacaksın Andreyiç... Git buradan... Sana göre iş yok burada.

Ama Olenin ille de Abrekleri görmek niyetindeydi.

İki yüz adım kadar ileride papaklar ve tüfekler gördü Olenin. Birden o yanda bir duman belirdi, hemen ardından da bir kurşun vızıldayarak başlarının üzerinden geçti. Da-

ğın eteğinde, bataklıkta mevzilenmişlerdi Abrekler. Olenin'e çok garip göründü bu. Aslında bozkırın genel görünümünden hiç farkı yoktu buranın, ama Olenin'e sanki burası tam da Abreklerin mevzilenecekleri bir yer gibi gelmişti. Lukaşka atını bıraktığı yere dönünce Olenin de onu izledi.

— Şu saman yüklü arabayı alalım, yoksa herifler hepimizi tek tek temizleyecekler, –dedi Lukaşka.– Tepenin ardındaki saman yüklü şu Nogay arabasını...

Karakol komutanı da benimsedi Lukaşka'nın önerisini. Saman yüklü araba getirildi, Kazaklar da arabanın ardına gizlenip onu itmeye başladılar. Olenin atıyla bir tepenin üzerine çıktı, buradan her şey gözlerinin önüne seriliyordu. Saman arabasına âdeta yapışan Kazaklar arabayı yavaş yavaş itiyorlardı. Hepsi dokuz kişi olan Çeçenler birbirlerine sokulmuşlar, âdeta diz dize oturuyor, henüz ateş etmiyorlardı.

Her yan koyu bir sessizlik içindeydi. Birden Çeçenlerin Yeroşka Amca'nın "*Ay-da-la-lay*"ına benzer, hazin, garip bir şarkıya başladıkları duyuldu. Buradan asla kurtulamayacaklarını gören Çeçenler herhangi bir şekilde akıllarına düşebilecek kaçma düşüncesini en baştan önlemek için kemerleriyle birbirlerine sıkıca bağlanmışlar, silahları ellerinde, ölüm şarkısı söyleyerek buna hazır olduklarını duyuruyorlardı.

Saman arabasının ardına gizlenen Kazaklar her an biraz daha yaklaşıyorlardı Çeçenlere doğru. Olenin de her an silahlardan kopacak gürültüyü bekliyordu. Ama şimdilik Abreklerin hüzün dolu şarkısından başka sessizliği bozan bir şey yoktu. Birden şarkı kesildi, hemen ardından da kısa bir patlamayla arabanın ön bölümündeki tahtayı parçalayan bir kurşunun çıkardığı kof ses duyuldu. Bunu Çeçenlerden yükselen küfürler, bağrışmalar izledi. Tüfekler birbiri ardınca patlıyor, arabanın orasına burasına kurşunlar saplanıyordu. Kazaklar ateş etmiyorlardı, ama artık Çeçenlerle aralarındaki uzaklık beş adımdan daha fazla değildi.

Bir an daha böyle sessiz geçti, sonra birden Kazaklar haykırışlarla arabanın iki yanından ortaya çıkıp ileri atıldılar. Lukaşka hepsinin önündeydi. Olenin'in tek duyduğu birkaç el silah sesi, bir iki çığlık ve inleme oldu. Sanki duman ve kan da görür gibi oldu. Atını orada bırakarak ne yaptığını bilmez bir hâlde Kazakların bulunduğu yere doğru koştu. Kapıldığı dehşetten hiçbir şey göremiyordu, ama her şeyin bittiği ortadaydı. Lukaşka yüzü kâğıt gibi bembeyaz, yaralı bir Çeçeni elinden yakalamış, "Öldürmeyin! Bunu canlı istiyorum!" diye haykırıyordu. Elinden tuttuğu Çeçen öldürdüğü Abrekin kızıl sakallı ağabeyiydi, kardeşinin cesedini almak için karakola gelmişti. Lukaşka bir yandan da Çeçenin yakaladığı elini kıvırıyordu. Ama Çeçen bir anda Lukaşka'nın elinden sıyrıldı ve hızla tabancasını çekip ona ateş etti. Lukaşka yere yıkıldı. Karnında bir kan lekesi görülüyordu. Bir ara ayağa fırlar gibi oldu, ama hemen sonra Rusça, Tatarca küfürler savurarak yeniden yere yıkıldı. Karnındaki kan lekesi gitgide büyüyordu. Kazaklar başına üşüşüp kemerini çözmeye girişti̇ler. Bu sırada Kazaklardan biri Lukaşka'ya yardım etmeden önce kılıcını kınına sokmaya çalışıyor, ama bunu bir türlü beceremiyordu. Nazarka'ydı bu ve kılıcı kan içindeydi.

Kızıl saçlı, bıyıkları tıraşlı Çeçenler kanlar içinde delik deşik bir hâlde yerde yatıyorlardı. Aralarından yalnızca biri, Lukaşka'ya ateş eden kızıl sakallı ağır yaralı olmasına karşın hâlâ yaşıyordu. Yaralı bir doğan gibi, baştan ayağa kan içinde, yüzünde renk kalmamış, dişleri sıkılı, kocaman gözleri çevresini tarıyor, oracığa diz çökmüş, heyecan içinde elinde sıktığı hançeriyle kendini savunmaya hazırlanıyordu. Sağ gözünün altından kan geliyordu. Asteğmen sanki çevresinden dolanacakmış gibi ona yandan yaklaştı, sonra bir anda tabancasıyla adamın kulağına ateş ediverdi. Çeçen ileri doğru bir hamle yapar gibi oldu, ama başaramadı, yere yıkıldı.

Kazaklar ölüleri sürüyor, üzerlerindeki silahları alıyorlardı. Bu kızıl saçlı Çeçenlerin her birinin kendine has bir yüz ifadesi vardı. Lukaşka'yı arabaya götürdüler. Hâlâ durmaksızın Rusça, Tatarca küfürler ediyordu.

— Seni ellerimle boğacağım! Elimden kurtulamazsın! *Ana seni!..*

Derken gücü tükendi, sesi soluğu çıkmaz oldu.

Olenin evine döndü. Akşama doğru Lukaşka'nın durumunun ölümcül olduğunu, ama ırmağın karşı yakasından gelen bir Tatarın onu otlarla iyileştirmeyi üstlendiğini öğrendi.

Ölenleri köy yönetim binasına taşıdılar. Kadınlar, çocuklar onları görmek için binanın önüne biriktiler.

Olenin evine döndüğünde hava kararmak üzereydi. Uzunca bir süre gördüklerinin etkisinden kendini kurtaramadı. Yalnız gecenin ilerleyen saatlerinde zihni yine dün olup bitenlerin anılarıyla doldu. Pencereye gitti: Maryana evden kilere, kilerden eve gidip geliyor, ortalığı toparlıyordu. Annesi henüz bağdaydı. Babası köy yönetimindeydi. Olenin daha fazla bekleyemedi, Maryana'ya gitti. Maryana odanın ortasında arkası kapıya dönük duruyordu. Olenin onun utandığını düşündü.

— Maryana! İçeri girebilir miyim Maryana?

Maryana birden döndü. Gözlerinde belli belirsiz bir ıslaklık seçiliyordu. Hüzünlü bir güzelliği vardı yüzünün. Sessiz, azametle baktı Olenin'e.

— Maryana! Ben geldim, –dedi Olenin.

— Bırak beni, –dedi Maryana.

Yüzü değişmemiş, ama gözlerinden yaşlar boşanmıştı.

— Neyin var? Ne oldu?

— Daha ne olsun? –dedi Maryana kaba, sert bir sesle.– Kazakları öldürdüler.

— Lukaşka için mi bu gözyaşları?

— Git başımdan, seni ilgilendirmez!

Olenin ona biraz daha yaklaştı:

— Maryana!

— Bitti, benden sana yâr olmaz!

— Deme öyle Maryana! –diye yalvardı Olenin.

Maryana birden ayağını sertçe yere vurup tehdit edercesine Olenin'in üzerine yürüyerek:

— Daha konuşuyor! Defol dedim sana rezil herif! –diye bağırdı.

Yüzü öyle bir nefret, hor görme ve öfke doluydu ki Olenin birden artık hiçbir umudunun kalmadığını, önceleri de düşündüğü gibi bu kadını elde etmesinin tümüyle olanaksız olduğunu anladı.

Hiçbir şey söylemeden koşarak çıktı.

XLII

Evine dönünce iki saat kımıldamadan yattı yatağında, sonra birlik komutanına gidip karargâha atanmasını istedi. Kimseyle vedalaşmadı, ev sahiplerine olan borcunu kendilerine iletmesi için Vanyuşa'ya verdi ve alayın yerleştiği kaleye gitmek için hazırlanmaya başladı. Onu sadece Yeroşka Amca uğurladı. Bir kadeh içtiler, bir kadeh daha, sonra bir kadeh daha. Moskova'dan ayrılışında olduğu gibi kapıda yüklü bir troyka duruyordu. Ama bu kez Olenin ne o zaman yaptığı gibi kendisiyle bir hesaplaşmaya girişiyor ve buradayken düşünüp yaptığı şeylerin yapması gereken şeyler olmadığını düşünüyordu, ne de kendine yeni bir hayat kurma sözleri veriyordu. Maryana'yı önceden olduğundan daha çok seviyor, ama hiçbir zaman onun tarafından sevilmeyeceğini de biliyordu.

— Hadi, yolun açık olsun! –dedi Yeroşka Amca.– Bir harekâta katıldığında akıllı ol, bu ihtiyarın sözleri kulağına küpe olsun. Baskınlarda ya da başka durumlarda (Bu ihtiyar kurdun başından neler geçmedi!) baktın üzerine ateş ediyorlar, sakın insanların bir arada bulundukları yerlere sokulma. Sizinkiler ürktüler mi ilk iş hemen kalabalığa girerler. Kalabalık arasında bulunmak onlara eğlenceli geldiğinden herhâlde. Oysa hep kalabalıklara ateş edilir, o yüzden her zaman kalabalıktan uzak duracaksın. Ben hep yalnız dola-

nırım, o nedenle de tek bir yara bile almamışımdır. Oysa görüp yaşadıklarımı bir bilsen!

— Sırtına saplanıp kalmış kurşunu unuttun herhâlde? – dedi odayı toplamakta olan Vanyuşa.

— O bir Kazak şakası, –dedi Yeroşka.

— Nasıl yani? –dedi Olenin.

— Bir gün oturmuş içiyoruz. Vanka Sitkin diye bir Kazak vardı, kafayı bulunca coşup tabancasıyla bana nişan aldı, kurşunda aha şurama saplandı.

— E, canın çok yandı mı? –diye sordu Olenin, sonra Vanyuşa'ya dönüp ekledi:– Nasıl, kolayladın mı toparlanma işini Vanyuşa?

— Canım acelen ne? –dedi Yeroşka Amca.– Bekle, bitireyim. Adam böyle tuttu tabancasını ve ateş etti... Ama bereket kurşun kemiği delmeden şurada kaldı. Az daha öldürüyordun beni be kardeşlik dedim. Şu yaptığına bak. Bana bunun karşılığını ödeyeceksin. Bana bir kova içki borcun var.

İhtiyarın anlattıklarını hiç dinlemeyen Olenin:

— E, canın çok yandı mı? –diye sordu yeniden.

— Canım anlatacağım. Adam kovayı getirip orta yere koydu. İçmeye başladık. Ama benim yaram öyle bir kanıyor ki... Oturduğumuz odanın her yanı kan içinde kaldı. Derken Burlak Dede beni vurana, "Bu çocuk ölecek, git biraz daha içki getir... tatlısından... yoksa hakkında şikâyette bulunuruz." Hadi, yeni bir içki daha geldi. İç babam iç...

Olenin bir kez daha:

— Canın çok yandı mı? –diye sordu.

— Ne can yanması yahu! Sözümü kesme, hiç hoşlanmam bundan! İzin ver de anlatayım. Vurduk biz içkinin gözüne... sabaha kadar iç babam iç... Ben o sarhoşlukla ocak çıkıntısında sızmışım. Uyandığımda her yanım tutulmuş, eğilemiyorum, kalkamıyorum.

Olenin sorusuna en sonunda bir cevap almaya çok yaklaştığı umuduyla bir kez daha:

— Canın çok yandı mı? –diye sordu.

— Sen benim ağzımdan canım yandı gibi bir şey duydun mu! Canım falan yanmadı. Ama her yanım tutulmuş... doğrulup kalkamıyorum, iki adım atamıyorum...

— Sonra iyi oldun mu? –dedi Olenin, bunu söylerken gülmedi bile, yüreğinde öyle bir ağırlık vardı.

— İyi olmasına oldum ama kurşun da yerinde öylece duruyor. Bak istersen, elinle yokla...

Bunu söylerken gömleğini yukarı doğru kaldırıp geniş sırtını gösterdi: Gerçekten de orada, kemiğin yanında ileri geri oynayan bir kurşun vardı.

— Nasıl da oynuyor!.. Bak, geriye doğru kaydı!

Kurşunu bir oyuncak gibi görüyor, onunla avunuyor, oyalanıyordu.

— Lukaşka yaşar mı dersin? –diye sordu Olenin.

— Onu Tanrı bilir! *Dohtur* yok ki burada. Getirmeye gittiler.

— Nereden getirecekler? Groznıy'den?

— Yok be babacığım! Ben çar olsam sizin Rus dohturların topunu ipe çekerdim. Bildikleri tek şey insanları kesip doğramak. Bizim Kazak Baklaşev'i adamlıktan çıkardılar, bacağını kesiverdiler. Bu da bunların topunun salak olduğunu gösterir! Baklaşev şimdi ne işe yarar, sorarım sana? Hayır babacığım, gerçek dohturlar dağlarda! Bir harekât sırasında da Girçik'i şurasından, tam göğsünden yaralamışlardı. Sizin dohturlar geldiler, biz buna bir şey yapamayız dediler. Ama dağlardan Saib diye biri geldi, sağalttı. Dağlılar babacığım, otları iyi bilirler.

— Eh, bu kadar saçmalık yeter! –dedi Olenin.– Ben en iyisi karargâhtan bir hekim göndereyim ona.

— Saçmalık ha, saçmalık! –diye Olenin'in ağzına öyküdü Yeroşka.– Seni aptal! Salak! Hekim gönderecekmiş! Sizin hekimlerinizde şifa bulacaklarına inansalardı Kazaklarla Çeçenler iyi olmak için durmaz onlara giderlerdi. Oysa sizin

subaylar, albaylar dağlı dohturların peşinde koşuyorlar. Her şeyiniz sahte sizin! Baştan sona sahte!

Olenin karşılık vermedi. Daha önce yaşadığı ve şimdi de dönmeye hazırlandığı dünyada her şeyin sahte olduğuna tümüyle katılıyordu.

— Peki sen gidip Lukaşka'yı gördün mü? –diye sordu Olenin.

— Evet, ölü gibi yatıyor. Ne yiyor, ne içiyor. Sadece votkayı kabul ediyor bedeni. Yazık oldu çocuğa. Yaman oğlandı. Cigitti, benim gibi. Ben de bir seferinde az kalsın ölüyordum. Kocakarılar başımda toplanmışlar, böğürür gibi ağlıyorlardı. Ateşler içinde yanıyorum. Aziz tasvirlerinin altına yatırmışlardı beni. Yatarken yatarken bir baktım, tam karşıda, ocağın üzerinde minik minik davullar çalıyorlar, sanırsın ki sabah içtima borusu çalıyorlar... Bir bağırdım bunlara, iyice azıttılar, deli gibi çalmaya başladılar. –İhtiyar güldü, sonra sözlerini sürdürdü:– Karılar tutup başıma bir de papaz getirmesinler mi! Anlıyorsun ya, beni gömmeye hazırlanıyorlar... Neler söylemiyorlar benim için: İçki içerdi, kadınlarla gönül eğlendirirdi, perhiz günlerinde etli sütlü yerdi, günah içinde yüzerdi, balalayka çalardı... Sonra, "Tövbe et, günah çıkar!" dediler bana. Dediklerini yaptım, günahkârım dedim. Papaz ne derse hep kabul ediyor, günahkârım diyordum. Adam balalaykayı sorgulamaya başladı, onda da günahkârım dedim. "Nerede o lanet şey?" diye sordu. "Göster onu bana ve hemen parçala!" – "Evimde balalayka falan yok," dedim. Oysa daha önce bulamayacakları bir yere saklamıştım. Bunun üzerine yakamı bıraktılar. Bu dinlenme bana iyi geldi ve öyle bir balalayka çalmaya başladım ki! Ben sana asıl başka bir şey söylüyordum... Ha, sözümü dinle ve kalabalık yerlerden uzak dur, yoksa kesin vururlar seni. Bunu seni sevdiğim, sana acıdığım için söylüyorum. Benim gibi içkici olduğun için seviyorum seni. Sizinkiler hep tepelik yerlerde, yükseklerde dolaşmaya meraklıdırlar. Bir zamanlar bizim burada

Rusya'dan gelmiş biri vardı. Hep tepelik yerlerde dolaşırdı. Tümseklere bile hep tepe derdi. Bir kum yığını, tümsek gördü mü atını hemen oraya sürerdi. Yine bir gün bu bir yükseltiye çıktı, memnun mesut çevresine bakınırken Çeçenin teki bunu gördü, tüfeğini ateşledi, adamcağız oracıkta ölüverdi. Çeçenler iyi silah kullanırlar. Benden bile usta olduklarını söyleyebilirim. Birilerinin pisi pisine ölüp gitmesinden hiç hoşlanmam. Bazen sizin askerlere bakar, şaşarım. Öyle salaktırlar ki! Hep grup hâlinde yürürler, üstelik yakalarında da kırmızı bir bant vardır! Kim olsa tutturur böylesine! Birini vururlar, ötekiler onu sürüyüp götürmeye çalışırlarken bir başkası daha yıkılır. Sence bu salaklık değil de nedir! Oysa dağınık düzende teker teker yürümeleri gerekir. Böyle yürüdün mü korkma... seni kolay kolay vuramazlar. Sen de böyle yap.

— Teşekkürler Amca! Kısmetse yine görüşürüz. Şimdilik hoşça kal! –dedi Olenin ve kalkıp sofaya doğru yürüdü.

Yeroşka Amca hâlâ yerde oturuyordu, ayağa kalkmamıştı.

— Yahu böyle vedalaşma mı olur? Bu nasıl bir ahmaklıktır? İnsanlara ne oldu böyle! Arkadaş olduk, koca bir yıl beraber gezdik tozduk? Ondan sonra kuru bir "hoşça kal", tamam! Düşünsene: Ben seni seviyorum, senin için yüreğim paralanıyor! Sen dert adamısın, acıların adamısın, hep tek başınasın, tek başınasın. Seveni olmayan bir adamsın! Bazen uykum kaçar, seni düşünürüm ve sana öyle acırım ki! Hani şarkıda dendiği gibi:

Zordur gurbetlik canım kardeşim
Hüner ister gurbet elde yaşamak

Seninki de o hesap.

— Eh, bir kez daha hoşça kal! –dedi Olenin yeniden.

İhtiyar da yerinden doğruldu, elini Olenin'e uzattı. Olenin onun elini sıktı, gitmeye yeltendi.

— Suratını uzatsana, suratını! –dedi Yeroşka.

Sonra onun başını kocaman avuçlarının arasına aldı, gözünde yaşlarla, ıslak bıyıkları ve dudaklarıyla onu üç kez öptü.

— Seni seviyorum. Hoşça kal!

Olenin arabaya oturdu.

— Demek böylece gidiyorsun ha? –dedi Yeroşka içten hıçkırıklarla sarsılarak.– Babacığım, insan dostuna bir yadigâr bırakır be... Mesela filintanın birini bana verebilirsin... nasılsa sende iki tane var.

Olenin tüfeklerden birini Yeroşka'ya uzattı.

— Tanrım, neler vermedik biz bu ihtiyara! –diye söylendi Vanyuşa, sonra paltosuna sıkıca sarınıp arabacı yerine otururken ekledi:– Ne versen adama az geliyor! İhtiyar dilenci! Sığ, yüzeysel insanlar bunların tümü!

— Sen sus! –diye bağırdı Yeroşka Amca gülümseyerek.– Cimri mendebur!

Maryana kilerden çıktı, troykaya kayıtsızca bir göz attı, sonra eğilerek selam verdi, evine girdi.

— *La fille!*[52] –dedi Vanyuşa göz kırpıp aptalca bir kahkaha atarak.

— Hadi gidiyoruz! –dedi Olenin biraz kızgın.

— Hoşça kal babacığım! Hoşça kal! Seni hiç unutmayacağım! –diye bağırdı arkadan Yeroşka.

Olenin dönüp baktı. Yeroşka Amca Maryana'yla konuşuyordu; besbelli Olenin'den değil kendi işlerinden söz ediyorlardı, çünkü ne yaşlı adam, ne de kız ona bakıyordu.

52 (Fr.) *La fille*: Kız.

Hasan Âli Yücel Klasikler Dizisi

1. J. Austen, GURUR VE ÖNYARGI, Çev. H. Koç
2. Novalis, GECEYE ÖVGÜLER, Çev. A. Cemal
3. O. Wilde, MUTLU PRENS -Bütün Masallar, Bütün Öyküler-, Çev. R. Hakmen - F. Özgüven
4. H. C. Andersen, SEÇME MASALLAR, Çev. M. Alpar
5. KEREM İLE ASLI, Haz. Çev. İ. Öztürk
6. H. James, YÜREK BURGUSU, Çev. N. Aytür
7. R. M. Rilke, DUINO AĞITLARI, Çev. Z. Aksu Yılmazer
8. H. de Balzac, MODESTE MIGNON, Çev. O.Rifat - S. Rifat
9. F. G. Lorca, KANLI DÜĞÜN, Çev. R. Hakmen
10. Şeyh Galib, HÜSN Ü AŞK, Çev. A. Gölpınarlı
11. J. W. von Goethe, YARATICI SANATÇI, Çev. A. Cemal
12. Platon, GORGİAS, Çev. M. Rifat - S. Rifat
13. E. A. Poe, DEDEKTİF (AUGUSTE DUPIN) ÖYKÜLERİ, Çev. M. Fuat - Y. Salman - D. Hakyemez
14. G. Flaubert, ERMİŞ ANTONIUS VE ŞEYTAN, Çev. S. Eyüboğlu
15. G. Flaubert, YERLEŞİK DÜŞÜNCELER SÖZLÜĞÜ, Çev. S. Rifat - E. Gökteke
16. C. Baudelaire, PARİS SIKINTISI, Çev. T. Yücel
17. Iuvenalis, YERGİLER, Çev. Ç. Dürüşken - Alova
18. YUNUS EMRE, HAYATI VE BÜTÜN ŞİİRLERİ, Haz. A. Gölpınarlı
19. E. Dickinson, SEÇME ŞİİRLER, Çev. S. Özpalabıyıklar
20. A. Dumas, fils, KAMELYALI KADIN, Çev. T. Yücel
21. Ömer Hayyam, DÖRTLÜKLER, Çev. S. Eyüboğlu
22. A. Schopenhauer, YAŞAM BİLGELİĞİ ÜZERİNE AFORİZMALAR, Çev. Mustafa Tüzel
23. M. de Montaigne, DENEMELER, Çev. S. Eyüboğlu
24. Platon, DEVLET, Çev. S. Eyüboğlu - M. A. Cimcoz
25. F. Rabelais, GARGANTUA, Çev. S. Eyüboğlu - V. Günyol - A. Erhat
26. İ. A. Gonçarov, OBLOMOV, Çev. S. Eyüboğlu - E. Güney
27. T. More, UTOPIA, Çev. S. Eyüboğlu - V. Günyol - M. Urgan
28. Herodotos, TARİH, Çev. M. Ökmen

29. S. Kierkegaard, KAYGI KAVRAMI, Çev. T. Armaner
30. Platon, ŞÖLEN - DOSTLUK, Çev. S. Eyüboğlu - A. Erhat
31. A. S. Puşkin, YÜZBAŞININ KIZI -Bütün Romanlar, Bütün Öyküler-, Çev. A. Behramoğlu
32. A. S. Puşkin, SEVİYORDUM SİZİ, Çev. A. Behramoğlu
33. G. Flaubert, MADAME BOVARY, Çev. N. Ataç - S. E. Siyavuşgil
34. İ. S. Turgenyev, BABALAR VE OĞULLAR, Çev. E. Altay
35. A. P. Çehov, KÖPEĞİYLE DOLAŞAN KADIN, Çev. E. Altay
36. A. P. Çehov, BÜYÜK OYUNLAR, Çev. A. Behramoğlu
37. Molière, CİMRİ, Çev. S. Eyüboğlu
38. W. Shakespeare, MACBETH, Çev. S. Eyüboğlu
39. W. Shakespeare, ANTONIUS VE KLEOPATRA, Çev. S. Eyüboğlu
40. N. V. Gogol, AKŞAM TOPLANTILARI, Çev. E. Altay
41. Narayana, HİTOPADEŞA, Çev. K. Kaya
42. Feridüddin Attâr, MANTIK AL-TAYR, Çev. A. Gölpınarlı
43. Yamamoto, HAGAKURE: SAKLI YAPRAKLAR, Çev. H. C. Erkin
44. Aristophanes, EŞEKARILARI, KADINLAR SAVAŞI VE DİĞER OYUNLAR, Çev. S. Eyüboğlu - A. Erhat
45. F. M. Dostoyevski, SUÇ VE CEZA, Çev. M. Beyhan
46. M. de Unamuno, SİS, Çev. Y. Ersoy Canpolat
47. H. Ibsen, BRAND - PEER GYNT, Çev. S. B. Göknil - Z. İpşiroğlu
48. N. V. Gogol, BİR DELİNİN ANI DEFTERİ, Çev. M. Beyhan
49. J. J. Rousseau, TOPLUM SÖZLEŞMESİ, Çev. V. Günyol
50. A. Smith, MİLLETLERİN ZENGİNLİĞİ, Çev. H. Derin
51. J. de La Fontaine, MASALLAR, Çev. S. Eyüboğlu
52. J. Swift, GULLIVER'İN GEZİLERİ, Çev. İ. Şahinbaş
53. H. de Balzac, URSULE MIROUËT, Çev. S. Rifat - S. Rifat
54. Mevlânâ, RUBAİLER, Çev. H. Â. Yücel
55. Seneca, MEDEA, Çev. Ç. Dürüşken
56. W. Shakespeare, JULIUS CAESAR, Çev. S. Eyüboğlu
57. J. J. Rousseau, BİLİMLER VE SANAT ÜSTÜNE SÖYLEV, Çev. S. Eyüboğlu
58. M. Wollstonecraft, KADIN HAKLARININ GEREKÇELENDİRİLMESİ, Çev. D. Hakyemez
59. H. James, KISA ROMANLAR, UZUN ÖYKÜLER, Çev. N. Aytür - Ü. Aytür
60. Mirze Elekber Sabir, HOPHOPNAME (Seçmeler), Çev. İ. Öztürk
61. F. M. Dostoyevski, KARAMAZOV KARDEŞLER, Çev. N. Y. Taluy
62. Şudraka, TOPRAK ARABACIK (Mriçchakatika), Çev. K. Kaya
63. J. J. Rousseau, DİLLERİN KÖKENİ ÜSTÜNE DENEME, Çev. Ö. Albayrak
64. D. Diderot, AKTÖRLÜK ÜZERİNE AYKIRI DÜŞÜNCELER, Çev. S. E. Siyavuşgil
65. J. P. Eckermann, YAŞAMININ SON YILLARINDA GOETHE İLE KONUŞMALAR, Çev. M. Kahraman
66. Seneca, PHAEDRA, Çev. Ç. Dürüşken

67. M. de Unamuno, ABEL SANCHEZ -Tutkulu Bir Aşk Hikâyesi- TULA TEYZE, Çev. Y. Ersoy Canpolat
68. W. Shakespeare, PERICLES, Çev. H. Koç
69. L. N. Tolstoy, SANAT NEDİR, Çev. M. Beyhan
70. W. Shakespeare, III. RICHARD, Çev. Ö. Nutku
71. Mevlânâ, DÎVÂN-I KEBİR, Çev. A. Gölpınarlı
72. T. De Quincey, BİR İNGİLİZ AFYON TİRYAKİSİNİN İTİRAFLARI, Çev. B. Boran
73. W. Shakespeare, ATİNALI TIMON, Çev. S. Eyüboğlu
74. J. Austen, AKIL VE TUTKU, Çev. H. Koç
75. A. Rimbaud, ILLUMINATIONS, Çev. C. Alkor
76. M. de Cervantes Saavedra, YÜCE SULTAN, Çev. Y. Ersoy Canpolat
77. D. Ricardo, SİYASAL İKTİSADIN VE VERGİLENDİRMENİN İLKELERİ, Çev. B. Zeren
78. W. Shakespeare, HAMLET, Çev. S. Eyüboğlu
79. F. M. Dostoyevski, EZİLENLER, Çev. N. Y. Taluy
80. A. Dumas, BİNBİR HAYALET, Çev. A. Özgüner
81. H. de Balzac, EVDE KALMIŞ KIZ, Çev. Y. Avunç
82. E.T.A. Hoffman, SEÇME MASALLAR, Çev. İ. Kantemir
83. N. Machiavelli, HÜKÜMDAR, Çev. N. Adabağ
84. M. Twain, SEÇME ÖYKÜLER, Çev. Y. Salman
85. L. N. Tolstoy, HACI MURAT, Çev. M. Beyhan
86. G. Galilei, İKİ BÜYÜK DÜNYA SİSTEMİ ÜZERİNE DİYALOG, Çev. R. Aşçıoğlu
87. F. M. Dostoyevski, ÖLÜLER EVİNDEN ANILAR, Çev. N. Y. Taluy
88. F. Bacon, SEÇME AFORİZMALAR, Çev. C. C. Çevik
89. W. Blake, MASUMİYET VE TECRÜBE ŞARKILARI, Çev. S. Özpalabıyıklar
90. F. M. Dostoyevski, YERALTINDAN NOTLAR, Çev. N. Y. Taluy
91. Prokopios, BİZANS'IN GİZLİ TARİHİ, Çev. O. Duru
92. W. Shakespeare, OTHELLO, Çev. Ö. Nutku
93. G. de Villehardouin - H. de Valenciennes, IV. HAÇLI SEFERİ KRONİKLERİ, Çev. A. Berktay
94. UPANİSHADLAR, Çev. K. Kaya
95. M. E. Han Galib, GALİB DÎVÂNI, Çev. C. Soydan
96. J. Swift, ALÇAKGÖNÜLLÜ BİR ÖNERİ, Çev. D. Hakyemez
97. Sappho, FRAGMANLAR, Çev. Alova
98. W. Shakespeare, KURU GÜRÜLTÜ, Çev. S. Sanlı
99. V. B. Ibañez, MAHŞERİN DÖRT ATLISI, Çev. N. G. Işık
100. H. James, GÜVERCİNİN KANATLARI, Çev. R. Hakmen
101. G. de Maupassant, GEZGİN SATICI, Çev. B. Onaran
102. Seneca, TROIALI KADINLAR, Çev. Ç. Dürüşken
103. H. de Balzac, BİR HAVVA KIZI, Çev. B. Kuzucuoğlu
104. W. Shakespeare, KRAL LEAR, Çev. Ö. Nutku
105. M. Shikibu, MURASAKİ SHİKİBU'NUN GÜNLÜĞÜ, Çev. E. Esen

106. J. J. Rousseau, EMİLE, Çev. Y. Avunç
107. A. Dumas, ÜÇ SİLAHŞOR, Çev. V. Yalçıntoklu
108. İ. S. Turgenyev, RUDİN - İLK AŞK - İLKBAHAR SELLERİ, Çev. E. Altay
109. L. N. Tolstoy, SİVASTOPOL, Çev. M. Beyhan
110. J. W. von Goethe, YAŞAMIMDAN ŞİİR VE HAKİKAT, Çev. M. Kahraman
111. L. N. Tolstoy, DİRİLİŞ, Çev. A. Hacıhasanoğlu
112. H. de Balzac, SUYU BULANDIRAN KIZ, Çev. Y. Avunç
113. A. Daudet, PAZARTESİ HİKÂYELERİ, Çev. S. E. Siyavuşgil
114. W. Shakespeare, SONELER, Çev. T. S. Halman
115. K. Mansfield, KATIKSIZ MUTLULUK, Çev. Oya Dalgıç
116. Ephesoslu Hipponaks, BÜTÜN FRAGMANLAR, Çev. Alova
117. F. Nietzsche, ECCE HOMO, Çev. M. Tüzel
118. N. V. Gogol, MÜFETTİŞ, Çev. K. Karasulu
119. Nizamü'l-Mülk, SİYASETNAME, Çev. M. T. Ayar
120. H. de Balzac, TILSIMLI DERİ, Çev. V. Yalçıntoklu
121. F. M. Dostoyevski, STEPANÇİKOVO KÖYÜ, Çev. N. Y. Taluy
122. G. Sand, THÉRÈSE VE LAURENT, Çev. V. Yalçıntoklu
123. W. Shakespeare, ROMEO VE JULİET, Çev. Ö. Nutku
124. F. Nietzsche, TRAGEDYANIN DOĞUŞU, Çev. M. Tüzel
125. Ovidius, AŞK SANATI, Çev. Ç. Dürüşken
126. P. J. Proudhon, MÜLKİYET NEDİR?, Çev. D. Çetinkasap
127. H. de Balzac, PIERRETTE, Çev. Y. Avunç
128. L. N. Tolstoy, KAFKAS TUTSAĞI, Çev. M. Beyhan
129. N. Copernicus, GÖKSEL KÜRELERİN DEVİNİMLERİ ÜZERİNE, Çev. C. C. Çevik
130. N. V. Gogol, TARAS BULBA VE MİRGOROD ÖYKÜLERİ, Çev. Ergin Altay
131. W. Shakespeare, ON İKİNCİ GECE, Çev. S. Sanlı
132. A. Daudet, SAPHO, Çev. T. Yücel
133. F. M. Dostoyevski, ÖTEKİ, Çev. T. Akgün
134. F. Nietzsche, PUTLARIN ALACAKARANLIĞI, Çev. M. Tüzel
135. É. Zola, GERMİNAL, Çev. B. Onaran
136. J. O. y Gasset, KİTLELERİN AYAKLANMASI, Çev. N. G. Işık
137. Euripides, BAKKHALAR, Çev. S. Eyüboğlu
138. W. Shakespeare, YETER Kİ SONU İYİ BİTSİN, Çev. Ö. Nutku
139. N. V. Gogol, ÖLÜ CANLAR, Çev. M. Beyhan
140. Plutarkhos, LYKURGOS'UN HAYATI, Çev. S. Eyüboğlu - V. Günyol
141. W. Shakespeare, YANLIŞLIKLAR KOMEDYASI, Çev. Ö. Nutku
142. H. von Kleist, DÜELLO -Bütün Öyküler- Çev. İ. Kantemir
143. L. de Vega, OLMEDO ŞÖVALYESİ, Çev. Y. Ersoy Canpolat
144. F. M. Dostoyevski, EV SAHİBESİ, Çev. T. Akgün
145. W. Shakespeare, KRAL JOHN'UN YAŞAMI VE ÖLÜMÜ, Çev. H. Çalışkan

146. H. de Balzac, LOUIS LAMBERT, Çev. O. Rifat - S. Rifat
147. Mahmûd-ı Şebüsterî, GÜLŞEN-İ RÂZ, Çev. A. Gölpınarlı
148. Molière, KADINLAR MEKTEBİ, Çev. B. Tuncel
149. Catullus, BÜTÜN ŞİİRLERİ, Çev. Ç. Dürüşken - Alova
150. Somadeva, MASAL IRMAKLARININ OKYANUSU, Çev. K. Kaya
151. Hafız-ı Şirazî, HAFIZ DİVÂNI, Çev. A. Gölpınarlı
152. Euripides, YAKARICILAR, Çev. S. Sandalcı
153. W. Shakespeare-J. Fletcher, CARDENIO, Çev. Ö. Nutku
154. Molière, GEORGE DANDIN, Çev. S. Kuray
155. J. W. von Goethe, GENÇ WERTHER'İN ACILARI, Çev. M. Kahraman
156. F. Nietzsche, BÖYLE SÖYLEDİ ZERDÜŞT, Çev. M. Tüzel
157. W. Shakespeare, KISASA KISAS, Çev. Ö. Nutku
158. J. O. y Gasset, SİSTEM OLARAK TARİH, Çev. N. G. Işık
159. C. de la Barca, HAYAT BİR RÜYADIR, Çev. B. Sabuncu
160. F. Nietzsche, DİONYSOS DİTHYRAMBOSLARI, Çev. A. Cemal
161. L. N. Tolstoy, ANNA KARENİNA, Çev. A. Hacıhasanoğlu
162. G. de Maupassant, GÜZEL DOST, Çev. A. Özgüner
163. Euripides, RESOS, Çev. S. Sandalcı
164. Sophokles, KRAL OİDİPUS, Çev. B. Tuncel
165. F. M. Dostoyevski, BUDALA, Çev. E. Altay
166. W. Shakespeare, KRAL VIII. HENRY, Çev. H. Çalışkan
167. D. Diderot, KÖRLER ÜZERİNE MEKTUP - SAĞIRLAR ÜZERİNE MEKTUP, Çev. A. Cemgil - D. Cemgil
168. T. Paine, AKIL ÇAĞI, Çev. A. İ. Dalgıç
169. W. Shakespeare, VENEDİK TACİRİ, Çev. Ö. Nutku
170. G. Eliot, SILAS MARNER, Çev. F. Kâhya
171. H. de Balzac, MUTLAK PEŞİNDE, Çev. S. Rifat - O. Rifat - S. Rifat
172. W. Shakespeare, BİR YAZ GECESİ RÜYASI, Çev. Ö. Nutku
173. A. de Musset, MARIANNE'İN KALBİ, Çev. B. Tuncel - S. Eyüboğlu
174. F. M. Dostoyevski, ECİNNİLER, Çev. M. Beyhan
175. A. S. Puşkin, BORİS GODUNOV, Çev. Ö. Özer
176. W. Shakespeare, HIRÇIN KIZ, Çev. Ö. Nutku
177. İ. S. Turgenyev, DUMAN, Çev. E. Altay
178. Sophokles, ELEKTRA, Çev. A. Erhat
179. J. Austen, NORTHANGER MANASTIRI, Çev. H. Koç
180. D. Defoe, ROBINSON CRUSOE, Çev. F. Kâhya
181. W. Shakespeare - J. Fletcher, İKİ SOYLU AKRABA, Çev. Ö. Nutku
182. Platon, SOKRATES'İN SAVUNMASI, Çev. A. Çokona
183. L. N. Tolstoy, İNSAN NEYLE YAŞAR?, Çev. K. Karasulu
184. N. V. Gogol, EVLENME - KUMARBAZLAR, Çev. K. Karasulu
185-1. F. Nietzsche, İNSANCA, PEK İNSANCA, Çev. M. Tüzel
185-2. F. Nietzsche, KARIŞIK KANILAR VE ÖZDEYİŞLER, Çev. M. Tüzel
185-3. F. Nietzsche, GEZGİN VE GÖLGESİ, Çev. M. Tüzel
186. A. P. Çehov, AYI -Dokuz Kısa Oyun-, Çev. T. Akgün

187. J. M. Keynes, PARA ÜZERİNE BİR İNCELEME, Çev. C. Gerçek
188. H. Fielding, JOSEPH ANDREWS, Çev. F. B. Aydar
189. C. Brontë, PROFESÖR, Çev. G. Varım
190. Kalidasa, MALAVİKA VE AGNİMİTRA, Çev. H. D. Can
191. W. Shakespeare, NASIL HOŞUNUZA GİDERSE, Çev. Ö. Nutku
192. Aiskhylos, ZİNCİRE VURULMUŞ PROMETHEUS, Çev. S. Eyüboğlu - A. Erhat
193. E. Rostand, CYRANO DE BERGERAC, Çev. S. E. Siyavuşgil
194. É. Zola, YAŞAMA SEVİNCİ, Çev. B. Onaran
195. F. M. Dostoyevski, KUMARBAZ, Çev. K. Karasulu
196. S. Kierkegaard, FELSEFE PARÇALARI YA DA BİR PARÇA FELSEFE, Çev. D. Şahiner
197. Cicero, YÜKÜMLÜLÜKLER ÜZERİNE, Çev. C. C. Çevik
198. D. Diderot, RAMEAU'NUN YEĞENİ, Çev. A. Cemgil
199. W. Shakespeare, KRAL V. HENRY, Çev. H. Çalışkan
200. L. N. Tolstoy, KREUTZER SONAT, Çev. A. Hacıhasanoğlu
201. S. Kierkegaard, BAŞTAN ÇIKARICININ GÜNLÜĞÜ, Çev. N. Beier
202. Aisopos, MASALLAR, Çev. İ. Çokona
203. W. Shakespeare, CYMBELINE, Çev. Ö. Nutku
204. Aristoteles, ATİNALILARIN DEVLETİ, Çev. A. Çokona
205. V. Hugo, BİR İDAM MAHKÛMUNUN SON GÜNÜ, Çev. V. Yalçıntoklu
206. D. Diderot, FELSEFE KONUŞMALARI, Çev. A. Cemgil
207. W. Shakespeare, VERONALI İKİ SOYLU DELİKANLI, Çev. Ö. Nutku
208. Molière, İNSANDAN KAÇAN, Çev. B. Tuncel
209. L. N. Tolstoy, ÜÇ ÖLÜM, Çev. G. Ç. Kızılırmak
210. Stendhal, KIRMIZI VE SİYAH, Çev. B. Onaran
211. Feridüddin Attâr, İLÂHİNAME, Çev. A. Gölpınarlı
212. D. Diderot, KADERCİ JACQUES VE EFENDİSİ, Çev. A. Cemgil
213. V. Hugo, NOTRE DAME'IN KAMBURU, Çev. V. Yalçıntoklu
214. W. Shakespeare, CORIOLANUS'UN TRAGEDYASI, Çev. Ö. Nutku
215. Euripides, MEDEA, Çev. A. Çokona
216. W. Shakespeare, TROILUS VE CRESSIDA, Çev. S. Eyüboğlu - M. Urgan
217. H. Bergson, GÜLME, Çev. D. Çetinkasap
218. W. Shakespeare, KIŞ MASALI, Çev. Ö. Nutku
219. Homeros, İLYADA, Çev. A. Erhat - A. Kadir
220. Homeros, ODYSSEİA, Çev. A. Erhat - A. Kadir
221. W. Shakespeare, KRAL IV. HENRY - I, Çev. H. Çalışkan
222. W. Shakespeare, KRAL IV. HENRY - II, Çev. H. Çalışkan
223. L. N. Tolstoy, İVAN İLYİÇ'İN ÖLÜMÜ, Çev. M. Beyhan
224. W. Shakespeare, AŞKIN EMEĞİ BOŞUNA, Çev. Ö. Nutku
225. W. Shakespeare, AŞK VE ANLATI ŞİİRLERİ, Çev. T. S. Halman
226. C. Goldoni, SEVGİLİLER, Çev. N. Adabağ - L. Tecer
227. F. M. Dostoyevski, BEYAZ GECELER, Çev. B. Zeren
228. Sophokles, ANTİGONE, Çev. A. Çokona

229. W. Shakespeare, TITUS ANDRONICUS, Çev. Ö. Nutku
230. L. N. Tolstoy, ÇOCUKLUK, Çev. A. Hacıhasanoğlu
231. M. Y. Lermontov, HANÇER -Seçme Şiir ve Manzumeler-, Çev. A. Behramoğlu
232. Sophokles, TRAKHİSLİ KADINLAR, Çev. A. Çokona
233. W. Shakespeare, II. RICHARD, Çev. Ö. Nutku
234. Sun Zi (Sun Tzu), SAVAŞ SANATI, Çev. P. Otkan - G. Fidan
235. W. Shakespeare, KRAL VI. HENRY - I, Çev. Ö. Nutku
236. W. Shakespeare, KRAL VI. HENRY - II, Çev. Ö. Nutku
237. W. Shakespeare, KRAL VI. HENRY - III, Çev. Ö. Nutku
238. J. W. von Goethe, ALMAN GÖÇMENLERİN SOHBETLERİ, Çev. T. Tayanç
239. W. Shakespeare, WINDSOR'UN ŞEN KADINLARI, Çev. H. Çalışkan
240. GILGAMIŞ DESTANI, Çev. S. Maden
241. C. Baudelaire, ÖZEL GÜNCELER - APAÇIK YÜREĞİM, Çev. S. Maden
242. W. Shakespeare, FIRTINA, Çev. Ö. Nutku
243. İbn Kalânisî, ŞAM TARİHİNE ZEYL, Çev. O. Özatağ
244. Yusuf Has Hacib, KUTADGU BİLİG, Çev. A. Çakan
245. L. N. Tolstoy, İLKGENÇLİK, Çev. A. Hacıhasanoğlu
246. Sophokles, PHİLOKTETES, Çev. A. Çokona
247. K. Kolomb, SEYİR DEFTERLERİ, Çev. S. Maden
248. C. Goldoni, LOKANTACI KADIN, Çev. N. Adabağ
249. Plutarkhos, THESEUS - ROMULUS, Çev. İ. Çokona
250. V. Hugo, SEFİLLER, Çev. V. Yalçıntoklu
251. Plutarkhos, İSKENDER - SEZAR, Çev. İ. Çokona
252. Montesquieu, İRAN MEKTUPLARI, Çev. B. Günen
253. C. Baudelaire, KÖTÜLÜK ÇİÇEKLERİ, Çev. S. Maden
254. İ. S. Turgenyev, HAM TOPRAK, Çev. E. Altay
255. L. N. Tolstoy, GENÇLİK, Çev. A. Hacıhasanoğlu
256. Ksenophon, ANABASİS -On Binler'in Dönüşü-, Çev. A. Çokona
257. A. de Musset, LORENZACCIO, Çev. B. Günen
258. É. Zola, NANA, Çev. B. Onaran
259. Sophokles, AİAS, Çev. A. Çokona
260. Bâkî, DİVÂN, Çev. F. Öztürk
261. F. Nietzsche, DAVID STRAUSS, İTİRAFÇI VE YAZAR, Çev. M. Tüzel
262. F. Nietzsche, TARİHİN YAŞAM İÇİN YARARI VE SAKINCASI, Çev. M. Tüzel
263. F. Nietzsche, EĞİTİCİ OLARAK SCHOPENHAUER, Çev. M. Tüzel
264. F. Nietzsche, RICHARD WAGNER BAYREUTH'TA, Çev. M. Tüzel
265. A. de Musset, ŞAMDANCI, Çev. B. Tuncel - S. Eyüboğlu
266. Michelangelo, CENNETİN ANAHTARLARI, Çev. T. S. Halman
267. D. Diderot, RAHİBE, Çev. Adnan Cemgil
268. Edib Ahmed Yüknekî, ATEBETÜ'L-HAKAYIK, Çev. A. Çakan
269. İ. S. Turgenyev, BAŞKANIN ZİYAFETİ - PARASIZLIK - BEKÂR, Çev. N. Y. Taluy

270. Aristoteles, POETİKA -Şiir Sanatı Üzerine-, Çev. A. Çokona - Ö. Aygün
271. Hippokrates, AFORİZMALAR, Çev. E. Çoraklı
272. G. Leopardi, ŞARKILAR, Çev. N. Adabağ
273. Herodas, MİMOSLAR, Çev. Alova
274. Molière, HASTALIK HASTASI, Çev. B. Günen
275. Laozi, TAO TE CHİNG -DAO DE JİNG-, Çev. S. Özbey
276. BÂBİL YARATILIŞ DESTANI -Enuma Eliş-, Çev. S. F. Adalı - A. T. Görgü
277. M. Shelley, FRANKENSTEIN YA DA MODERN PROMETHEUS, Çev. Y. Yavuz
278. Erasmus, DELİLİĞE ÖVGÜ, Çev. Y. Sivri
279. A. Dumas, SAINTE-HERMINE ŞÖVALYESİ, Çev. H. Bayrı
280. Sophokles, OİDİPUS KOLONOS'TA, Çev. A. Çokona
281. A. Dumas, SİYAH LALE, Çev. V. Yalçıntoklu
282. A. Sewell, SİYAH İNCİ, Çev. A. Berktay
283. C. Marlowe, PARİS'TE KATLİAM, Çev. Ö. Nutku
284. F. Nietzsche, İYİNİN VE KÖTÜNÜN ÖTESİNDE, Çev. M. Tüzel
285. C. Marlowe, KARTACA KRALİÇESİ DİDO, Çev. Ö. Nutku
286. Hesiodos, THEOGONİA - İŞLER VE GÜNLER, Çev. A. Erhat - S. Eyüboğlu
287. Horatius, ARS POETICA -Şiir Sanatı-, Çev. C. C. Çevik
288. W. Shakespeare, ÇİFTE İHANET, Çev. Ö. Nutku
289. Molière, KİBARLIK BUDALASI, Çev. B. Günen
290. Semonides ve Altı İambos Şairi, ŞİİRLER VE BÜTÜN FRAGMANLAR, Çev. Alova
291. D. Defoe, VEBA YILI GÜNLÜĞÜ, Çev. İ. Kantemir
292. O. Wilde, ÖNEMSİZ BİR KADIN, Çev. P. D. Deveci
293. L. N. Tolstoy, EFENDİ İLE UŞAĞI, Çev. A. Hacıhasanoğlu
294. H. de Balzac, VADİDEKİ ZAMBAK, Çev. V. Yalçıntoklu
295. C. Marlowe, MALTALI YAHUDİ, Çev. Ö. Nutku
296. H. Melville, KATİP BARTLEBY, Çev. H. Koç
297. Cicero, YASALAR ÜZERİNE, Çev. C. C. Çevik
298. E.T.A. Hoffman, MATMAZEL DE SCUDÉRY, Çev. G. Zeytinoğlu
299. SÜMER KRAL DESTANLARI, Çev. S. F. Adalı - A. T. Görgü
300. L. N. Tolstoy, SAVAŞ VE BARIŞ, Çev. T. Akgün
301. Plutarkhos, DEMOSTHENES - CICERO, Çev. İ. Çokona
302. Farabî, İDEAL DEVLET, Çev. A. Arslan
303. C. Marlowe, II. EDWARD, Çev. Ö. Nutku
304. Montesquieu, KANUNLARIN RUHU ÜZERİNE, Çev. B. Günen
305. Cicero, YAŞLI CATO VEYA YAŞLILIK ÜZERİNE, Çev. C. C. Çevik
306. Stendhal, PARMA MANASTIRI, Çev. B. Onaran
307. A. Daudet, DEĞİRMENİMDEN MEKTUPLAR, Çev. S. E. Siyavuşgil
308. Euripides, İPHİGENİA AULİS'TE, Çev. A. Çokona
309. Euripides, İPHİGENİA TAURİS'TE, Çev. A. Çokona
310. Pascal, DÜŞÜNCELER, Çev. D. Çetinkasap
311. M. de Staël, ALMANYA ÜZERİNE, Çev. H. A. Karahasan

312. Seneca, BİLGENİN SARSILMAZLIĞI ÜZERİNE- İNZİVA ÜZERİNE, Çev. C. C. Çevik
313. D. Hume, İNSANIN ANLAMA YETİSİ ÜZERİNE BİR SORUŞTURMA, Çev. F. B. Aydar
314. F. Bacon, DENEMELER -Güvenilir Öğütler ya da Meselelerin Özü-, Çev. C. C. Çevik - M. Çakan
315. BABİL HEMEROLOJİ SERİSİ -Uğurlu ve Uğursuz Günler Takvimi-, Çev. S. F. Adalı - A. T. Görgü
316. H. Walpole, OTRANTO ŞATOSU, Çev. Z. Avcı
317. İ. S. Turgenyev, AVCININ NOTLARI, Çev. E. Altay
318. H. de Balzac, SARRASİNE, Çev. A. Berktay
319. Farabî, MUTLULUĞUN KAZANILMASI, Çev. A. Arslan
320. M. Luther, DOKSAN BEŞ TEZ, Çev. C. C. Çevik
321. F. Rabelais, PANTAGRUEL, Çev. N. Yıldız
322. Kritovulos, KRİTOVULOS TARİHİ, Çev. A. Çokona
323. C. Marlowe, BÜYÜK TİMURLENK I-II, Çev. Ö. Nutku
324. Ahmedî, İSKENDERNÂME, Çev. F. Öztürk
325. M. Aurelius, KENDİME DÜŞÜNCELER, Çev. Y. E. Ceren
326. Cicero, DOSTLUK ÜZERİNE, Çev. C. C. Çevik
327. DEDE KORKUT HİKÂYELERİ, Çev. A. Çakan
328. Aristophanes, PLOUTOS, Çev. E. Gören-E. Yavuz
329. É. Zola, HAYVANLAŞAN İNSAN, Çev. A. Özgüner
330. RİGVEDA, Çev. K. Kaya
331. S. T. Coleridge, YAŞLI DENİZCİNİN EZGİSİ, Çev. H. Koçak
332. A. Dumas, MONTE CRISTO KONTU, Çev. V. Yalçıntoklu
333. L.N. Tolstoy, KAZAKLAR, Çev. M. Beyhan
334. O. Wilde, DORIAN GRAY'İN PORTRESİ, Çev. D. Z. Batumlu
335. İ.S. Turgenyev, KLARA MİLİÇ, Çev. C. D. Akyüz
336. R. Apollonios, ARGONAUTİKA, Çev. A. Çokona
337. S. Le Fanu, CARMILLA, Çev. Y. Yavuz
338. Seneca, MUTLU YAŞAM ÜZERİNE-YAŞAMIN KISALIĞI ÜZERİNE, Çev. C. C. Çevik
339. F. Engels, AİLENİN, DEVLETİN VE ÖZEL MÜLKİYETİN KÖKENİ, Çev. M. Tüzel
340. T. L. Peacock, KARABASAN MANASTIRI, Çev. Y. Yavuz
341. H. von Kleist, AMPHİTRYON, Çev. M. Kahraman
342. H. de Balzac, EUGÉNIE GRANDET, Çev. V. Yalçıntoklu
343. W. Whitman, ÇİMEN YAPRAKLARI, Çev. F. Öz
344. Montesquieu, ROMALILARIN YÜCELİK VE ÇÖKÜŞÜNÜN NEDENLERİ ÜZERİNE DÜŞÜNCELER, Çev. B. Günen
345. Beaumarchais, SEVILLA BERBERİ VEYA NAFİLE TEDBİR, Çev. B. Günen
346. W. James, PRAGMATİZM, Çev. F. B. Aydar
347. Euripides, ANDROMAKHE, Çev. A. Çokona

348. Farabî, İLİMLERİN SAYIMI, Çev. A. Arslan
349. G. Büchner, DANTON'UN ÖLÜMÜ, Çev. M. Tüzel
350. GILGAMIŞ HİKÂYELERİ, Çev. S. F. Adalı-A. T. Görgü
351. Aristophanes, KADIN MEBUSLAR, Çev. E. Gören-E. Yavuz
352. S. Empricus, PYRRHONCULUĞUN ESASLARI, Çev. C. C. Çevik
353. H. de Balzac, GORIOT BABA, Çev. V. Yalçıntoklu
354. G. E. Lessing, DÜZYAZI FABLLAR, Çev. Z. Aksu Yılmazer
355. Epiktetos, ENKHEIRIDION, Çev. C. C. Çevik
356. DHAMMAPADA, Çev. K. Kaya
357. Voltaire, SADIK VEYA KADER -BİR DOĞU MASALI-, Çev. B. Günen
358. Platon, PHAİDROS, Çev. A. Çokona
359. Beaumarchais, FİGARO'NUN DÜĞÜNÜ VEYA ÇILGIN GÜN, Çev. B. Günen
360. J. Cazotte, ÂŞIK ŞEYTAN, Çev. A. Terzi
361. V. Hugo, DENİZ İŞÇİLERİ, Çev. V. Yalçıntoklu
362. SUTTANİPÄTA, Çev. K. Kaya
363. T. Paine, SAĞDUYU, Çev. Ç. Öztek
364. J. H. Bernardin de Saint-Pierre, PAUL İLE VIRGINIE, Çev. İ. Atay
365. F. Hebbel, JUDITH, Çev. A. Fırat
366. Leukippos-Demokritos, ATOMCU FELSEFE FRAGMANLARI, Çev. C. C. Çevik
367. G. W. Leibniz, MONADOLOJİ, Çev. D. Çetinkasap
368. C. Dickens, DAVID COPPERFIELD, Çev. M. Arvas
369. G. Apollinaire, İKİ KIYININ AVARESİ, Çev. N. Özyıldırım
370. Aristoteles, RETORİK, Çev. A. Çokona

Lev Nikolayeviç Tolstoy (1828-1910):
Anna Karenina, Savaş ve Barış, Diriliş *ve* Kreutzer Sonat*'ın büyük yazarı Tolstoy'un ilgisini çeken başlıca konular arasında tarihsel olaylar ve Rusların başka halklarla ilişkileri de yer almıştır. 1863 yılında yayımlanan* Kazaklar *genç bir Rus aristokratının askerliği sırasında Kazaklarla tanışmasını ve farklı bir kültürle karşılaşmasını konu alır. Tolstoy'un kendi askerlik döneminde edindiği deneyimlerden yararlandığı bu romanda Rus şehirleri ile Kazak köylerindeki yaşam gerçekçi bir üslupla karşılaştırılır, dünyayı ve hayatı iki farklı yorumlayış biçimi çok çarpıcı bir dille aktarılır.*

Mazlum Beyhan (1948): Tolstoy'dan çevirdiği İvan İlyiç'in Ölümü, Kafkas Tutsağı, Sivastopol *ve* Hacı Murat *adlı romanlar da Hasan Âli Yücel Klasikler Dizisi'nde yayımlandı. Dostoyevski'den* Suç ve Ceza *ve* Ecinniler, *Gogol'den* Bir Delinin Anı Defteri, Palto, Burun *ve* Ölü Canlar *Mazlum Beyhan'ın çevirdiği diğer başyapıtlar arasında yer alır. Ayrıca Çernişevski, Byelinski, Kropotkin ve Şçedrin'den Türkçeye kazandırdığı eserlerle son 35 yılın hiç tartışmasız en önemli Rus Edebiyatı çevirmenlerindendir.*

9 786052 956298

19 TL